BIHANG

TILL

RIKSDAGENS PROTOKOLL

VID

LAGTIMA RIKSDAGEN I STOCKHOLM

ÅR 1888.

ÅTTONDE SAMLINGEN.

1:sta Afdelningen.

Särskilda utskotts betänkanden.

Några betänkanden, tillhörande denna afdelning, hafva icke blifvit afgifna.

BIHANG

TILL

RIKSDAGENS PROTOKOLL

VID

LAGTIMA RIKSDAGEN I STOCKHOLM

ÅR 1888.

ÅTTONDE SAMLINGEN.

2:dra Afdelningen.

Första Bandet.

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden n:is 1—23.

N:o 1.

Ank. till Riksd. kansli den 3 mars 1888, kl. 12 midd.

Första Kammarens andra tillfälliga utskotts betänkande n:o 1, med anledning af herr Smiths motion, n:o 26, rörande upphörande af enskilda bankers rätt att utgifva egna banksedlar à 10 kronor.

Uti denna motion, som blifvit till utskottet remitterad, har herr Smith på anförda skäl föreslagit, »att Riksdagen i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t täcktes anhålla, att de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt å tio kronor skall upphöra från och med den 1 januari 1889».

Ehuru Kongl. Maj:t redan genom den — efter Riksdagens hörande — år 1874 utfärdade och i dessa delar oförändradt gällande förordningen angående enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar eger full och oomtvistad rättighet att, när han så för godt finner, förordna om indragning af dylika sedlar å 10 kronors valör, har Kongl. Maj:t ännu icke begagnat sig af denna rätt, likasom Riksdagen å sin sida alltjemt afslagit de motioner i denna rigtning, som upprepade gånger och senast så nyligen som 1886, varit föremål för Riksdagens behandling.

Denna tvekan å båda statsmagternas sida att uttaga ett steg, som å vissa håll med ifrig längtan emotses, måste tydligen vara beroende på skäl, som ega full vigt och giltighet; sådana förefinnas också i sjelfva verket och hafva måhända fått sitt tydligaste och fullvigtigaste uttryck i den stora bankkomiténs betänkande af 1883, der det heter, att komitén — som utan skiljaktighet omfattade den mening, att den enskilda sedel-

utgifningens upphörande och sedelutgifningsrättens koncentrering hos riksbanken, vore det slutliga mål, hvartill lagstiftningen på bankväsendets område borde sträfva — likväl ansåg, att en sådan reform icke kunde för närvarande utföras, utan att gifva anledning till betänkliga rubbningar i vår nationella hushållning; hvarjemte komitén höll före, att föga sannolikhet förefunnes, det sådana förändringar i riksbankens organisation och verksamhet under den närmaste framtiden skulle kunna åstadkommas, som erfordrades, för att göra riksbanken skickad att ensam öfvertaga sedelutgifningen. I enahanda anda uttala sig bankofullmägtige i sitt utlåtande öfver samma komitébetänkande, i enahanda anda Kongl. Maj:t i sin nådiga proposition till 1886 års Riksdag, i enahanda anda ändtligen de sammansatta banko- och lag- samt stats-, banko- och lagutskott, som vid nämnde riksdag hade dessa frågor under behandling. Hvarken Kongl. Maj:t i sin här ofvan nämnda nådiga proposition eller de nu anförda sakförståndiga myndigheter, som haft att sig i frågan yttra, har derför ansett sig kunna gå längre än att föreslå en *successiv* indragning under vissa betryggande vilkor af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, både i dess helhet och specielt i fråga om tiokronorna, hvilka ju tydligen innefatta den ur alla synpunkter vigtigaste delen af denna rätt.

Skäl och grunder af denna art, samt uttalade från dessa håll, låta sig icke bortresonneras på det lättvindiga sätt, som motionären tyckes föreställa sig; för utskottet ega de åtminstone full giltighet, hvarför utskottet vördsamt hemställer,

att den ifrågavarande motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 3 mars 1888.

På utskottets vägnar:

ROBERT DE LA GARDIE.

N:o 2.

Ank. till Riksd. kansli den 3 Mars 1888, kl. 12 midd.

Första Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, i anledning af väckt motion om åstadkommande af en allmän pensionsinrättning för barnmorskor.

Till utskottets behandling har hänvisats en inom Första Kammaren af herr W. Falk afgifven motion, n:o 48, så lydande:

»Förnekas kan icke, att en praktiserande barnmorska för en trägen, ofta mycket betungande tjenstgöring åtnjuter en så obetydlig ersättning, att den i lyckliga fall endast gifver henne en tarflig bergning, men icke tillåter henne att afsätta något för ålderdomens dagar, då inkomsterna minskas och slutligen upphöra med den sorgliga utsigten för henne att falla fattigvården till last. Mången kommun på landsbygden förfogar öfver så små medel, att den icke har råd att aflöna en examinerad barnmorska, ehuru en sådan aldrig borde saknas inom någon kommun; än mindre kan kommunen bereda henne sådana löneförmåner, att hennes ålderdom betryggas.

Då det emellertid för den allmänna helso- och sjukvården är af stor vigt, att kunniga och rättänkande barnmorskor fortfarande må kunna för kommunernas behof anställas, och då tillräcklig aflöning icke ens med god vilja kan dem beredas af fattiga kommuner, torde staten här liksom på så många andra områden böra träda emellan; och då jag icke vet något bättre eller mera betryggande sätt, hvarpå denna hjelp kan lemnas, än genom bildandet af en allmän pensionsinrättning, som mot nöd betryggar en till tjenstgöring oförmögen barnmorskas ålderdom; och då

slutligen för en nöjaktig lösning af denna icke ovigtiga fråga fordras en noggrannare utredning, än som skäligen kan begäras af en enskild motionär, får jag vördsamt anhålla, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t ville göra underdånig hemställan om utarbetandet af förslag till en allmän pensionsinrättning för barnmorskor, jemte förslag till de bidrag från staten, som derför kunna anses behöfliga.»

Hvad motionären sålunda i korthet anfört torde ega full giltighet. Att ett ändamålsenligt ordnande af det vigtiga barnmorskeväsendet är en angelägenhet, som åligger staten, har redan erkänts, då Kongl. Maj:t för mera än trettio år sedan utfärdade reglemente för barnmorskor. I detta reglemente ställas med rätta ganska stora fordringar på utöfvarne af berörda yrke; men för att kunna fordra ett fullt tillfredsställande uppfyllande af de med barnmorsketjensten förenade, ofta både andligt och lekamligt tunga pligter och ej från ingående på denna bana afskräcka derför lämpliga qvinnor, som tro sig genom duglighet kunna annorledes förvärfva sig en i ekonomiskt afseende tryggare lefnadsställning, är nödigt att sörja derför att barnmorskorna ej skola allt för mycket nedtyngas af ekonomiska bekymmer och med oro behöfva motse sin ålderdom. Detta senare är desto vigtigare, som barnmorskans kall är sådant, att hon i allmänhet ej kan fortsätta detsamma så långt in i ålderdomen som utöfvarne af månget annat yrke och att, om hon för sitt lifsuppehälle tvingas att dermed fortfara längre än hennes krafter egentligen tillåta, det goda ändamålet med ett väl ordnadt barnmorskeväsende till en del går förloradt.

Barnmorskorna, som sjelfva insett detta och känna bristen deraf, att icke något är gjordt för betryggande af deras ställning på ålderdomen, hafva i en uti september månad sistlidna år till Kongl. Maj:t aflåten, underdånig petition anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen begära det anslag, som utöfver barnmorskornas egna årsafgifter kunde antingen för en gång eller årligen erfordras för deras pensionering, och dervid såsom önskningsmål framhållit, att barnmorska, som uppnått 55 lefnadsår och såsom barnmorska, vare sig enskildt praktiserande eller af kommunen anstäld, tjenstgjort 25 år, måtte ega att komma i åtnjutande af årlig pension af 300 kronor mot skyldighet för henne att till kassan under 25 år erlägga tio kronor årligen eller, derest pension kan erhållas, innan 25 års afgifter erlagts, vidkännas ett mot de felande afgifterna svarande afdrag vid första pensionsutbetalningen.

Utskottet, som i saknad af utredning, hvilken ej kan af utskottet åstadkommas, icke vill inlåta sig på att pröfva om den föreslagna pensionsåldern är satt väl lågt eller pensionsbeloppet, särskildt i förhållande till

årsafgiften, något för högt, om pension bör beredas alla barnmorskor, hvilka lära uppgå till ett antal af omkring 2500, eller blott de i allmän tjenst anstälda, i hvad mån och huruledes staten skall till pensioneringen bidraga eller andra detaljfrågor, anser sig böra på grund af hvad såväl motionären som utskottet andragit tillstyrka,

att motionen måtte af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 3 mars 1888.

På utskottets vägnar:

ROBERT DE LA GARDIE.

N:o 3.

Ank. till Riksd. kansli den 3 mars 1888, kl. 12 midd.

Första Kammarens andra tillfälliga utskotts betänkande n:o 3, angående herr von Ehrenheims motion n:o 70 rörande tillägg till de för Riksdagen antagna reglementariska föreskrifter.

Utskottet, som fått till sig hänvisad ifrågavarande motion och som i allo delar de i densamma uttalade åsigter, får, i full öfverensstämmelse med motionärens förslag, vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville besluta, att till de för Riksdagen den 8 april 1868 antagna reglementariska föreskrifter skall fogas en ny paragraf af följande lydelse:

§ 14. Sekreterare i ständigt eller i dess ställe särskildt tillsatt utskott ansvarar derför, att de från Riksdagen utgående skrifvelser, som skola af utskottets kansli expedieras, äro vederbörligen kollationerade och lika lydande med de af kamrarne derför godkända förslag. Till bestyrkande häraf skall hvarje sådan skrifvelse, då den framlägges till talmännens underskrift, vara försedd med kollationeringsmärke, af sekreteraren egenhändigt undertecknadt med begynnelsebokstäfverna i hans för- och tillnamn.

I afseende på de för begge kamrarne gemensamma expeditioner, hvilkas uppsättande besörjes genom Riksdagens kansli, åligger det sekreteraren derstädes enahanda skyldigheter, som ofvan äro för ständigt eller i dess ställe särskildt tillsatt utskotts sekreterare bestämda.

Stockholm den 3 mars 1888.

På utskottets vägnar:

ROBERT DE LA GARDIE.

Stockholm, John Björkmans Tr., 1888.

N:o 4.

Ank. till Riksd. kansli den 12 mars 1888, kl. 1 e. m.

Första Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande N:o 1 i anledning af väckt motion angående sammanslagning af post- och telegrafverken.

Uti en inom Första Kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott remitterad motion, n:o 37, har herr Adelsköld anfört bland annat: att redan för flera år sedan fråga blifvit väckt om förening af post- och telegrafverken, i hvilket afseende också statsrådet och chefen för finansdepartementet i sitt underdåniga anförande till statsrådsprotokollet den 31 december sistlidet år angående bevillningsafgift af telefoninnehafvare påpekat att tiden möjligen snart vore inne att ånyo taga frågan om de nyssnämnda verkens förening under ompröfning; samt att en sådan förening ej allenast skulle medföra besparing i statsutgifterna dels derigenom att i stället för de nu varande särskilda styrelserna endast en styrelse komme att handhafva post- och telegrafväsendet, dels ock genom de mindre telegrafstationernas förening med postanstalterna under samma tjenstepersonal och i samma lokal, utan äfven bereda möjlighet att utan förlust för statsverket åstadkomma telegrafnätets utsträckning till orter, hvilka under nu varande förhållanden icke kunde komma i åtnjutande af en sådan förmån. På grund häraf och med åberopadt stöd af förhållandet i andra länder, der post- och telegrafverken vore förenade, har motionären föreslagit, det Riksdagen behagade besluta att i underdånig skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t till nästa Riksdag inkomma med nådig

proposition till sammanslagning af post- och telegrafverken och statstelegrafernas ställande såsom en afdelning under chefen för kongl. postverket.

Till en början anser sig utskottet böra omnämna att äfven inom Andra Kammaren ett förslag i omförmälda syfte blifvit af enskild motionär vid innevarande riksdag framstäldt, i anledning hvaraf kammarens tillfälliga utskott n:o 4 i utlåtande den 6 i denna månad hemstält att kammaren ville besluta att Riksdagen måtte i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla det täcktes Kongl. Maj:t, så fort ske kan, låta utarbeta och Riksdagen föreläggas förslag till post- och telegrafverkens förenande under en gemensam styrelse.

Förslag om post- och telegrafverkens förening väcktes redan år 1868 hos Riksdagen, som i skrifvelse till Konungen den 13 maj samma år anhöll att, efter förutgången utredning af de fördelar och olägenheter, som kunde härflyta af post- och telegrafverkens förening under en gemensam styrelse, Kongl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga förslag till normalstat för postverket, hvilken stat, för den händelse att en sammanslagning af de båda inrättningarne funnes fördelaktig, äfven borde omfatta telegrafverket. Efter det cheferna för så väl post- som telegrafverket häröfver afgifvit underdåniga utlåtanden, fann Kongl. Maj:t jemlikt bref den 22 december 1869 under då varande förhållanden någon annan åtgärd i anledning af Riksdagens ifrågavarande framställning icke böra ega rum, än att å de orter, der båda styrelserna funne sådant lämpligt, befattningarne såsom postexpeditör och telegrafstationsföreståndare vid inträffande ledighet finge hos samma person förenas.

Frågan om post- och telegrafverkens förening under gemensam förvaltning upptogs dock snart ånyo af Riksdagen, som efter tagen kännedom om ofvanberörde af cheferna för post- och telegrafverken afgifna utlåtanden med dertill hörande handlingar i skrifvelse den 10 maj 1871 angående regleringen af utgifterna under sjunde hufvudtiteln förklarade sig vidhålla de åsigter, hvilka lågo till grund för Riksdagens i ofvan omförmälda skrifvelse gjorda framställning, och förty anhöll att Kongl. Maj:t täcktes taga frågan om post- och telegrafverkens förening under förnyad ompröfning samt för Riksdagen framlägga det förslag, som af frågans utredning kunde föranledas. Vid pröfning af denna framställning den 3 november 1871 fann Kongl. Maj:t med afseende på åtskilliga omständigheter af hufvudsakligen mera tillfällig art någon åtgärd angående de båda verkens förening icke böra då vidtagas, men anbefalde post- och telegrafstyrelserna att till Kongl. Maj:t inkomma med förslag till före-

skrifter rörande post- och telegraftjensters förening. Sedan förslag härutinnan blifvit af embetsverken afgifvet, utfärdade Kongl. Maj:t den 6 juni 1873 i ämnet föreskrifter, innehållande, bland annat: att på styrelserna för post- och telegrafverken skulle ankomma, att gemensamt bestämma å hvilka af de orter i riket, der både postexpedition eller poststation och telegrafstation funnes inrättade eller komme att inrättas, en sådan förening af dem kunde och borde ega rum att icke allenast båda anstalterna kunde förestås af samme tjensteman, utan ock, der biträdande tjenstemän behöfde användas, desse kunde anlitas för så väl post- som telegrafgöromålens bestridande, samt att, till underlättande af dylika föreningars åstadkommande, fullmakter och konstitutorial å alla sådana befattningar vid post- och telegrafanstalterna, som af någondera af de båda verkens styrelser tillsattes, skulle innehålla föreskrift om skyldighet för den derigenom utnämnde att underkasta sig icke allenast den utvidgade och förändrade tjenstgöring, som af möjligen ifrågakommande förening mellan post- och telegraftjenst kunde föranledas, utan ock den förflyttning till annan tjenstgöringsort, som kunde varda honom ålagd. Äfven inom de båda styrelserna äro embets- och tjenstemännen jemlikt kongl. kungörelserna den 1 november och den 6 december 1878 angående vilkoren för åtnjutande af de nya löneförmånerna förpligtade att, derest i en framtid de båda verken komma att förenas, med bibehållande af innehafvande tjenstegrad och aflöning efter förändrad arbetsordning sköta de med hvarje tjenst förenade göromål.

Förslag om post- och telegrafverkens förening väcktes sedermera år 1880 ånyo hos Riksdagen, som, i skrifvelse den 12 maj samma år, efter att hafva granskat de hufvudsakligaste skäl, som under ärendets föregående behandling blifvit anförda för och emot den ifrågasatta föreningen och med fäst afseende jemväl på förhållandet med post- och telegrafväsendet i andra länder, uttalade den åsigt, att skälen emot föreningen dels till följd af flera då mera inträffade förändringar förlorat sin betydelse, dels icke syntes vara af beskaffenhet att förringa vigten af de omständigheter, hvilka talade för genomförande äfven inom vårt land af en reform, som redan blifvit vidtagen inom de flesta andra länder med mera utbildadt kommunikationsväsen, och på grund deraf hos Kongl. Maj:t anhöll om utarbetande och framläggande för Riksdagen af ett sådant på post- och telegrafverkens förenande under en gemensam styrelse grundadt organisationsförslag, som i Riksdagens skrifvelse den 10 maj 1871 blifvit omförmäldt.

Sedan styrelserna för post- och telegrafverken i anledning häraf på nådig

befallning inkommit så väl med särskilda underdåniga utlåtanden som med gemensamt underdånigt utlåtande, innefattande förslag dels till stat för den ifrågasatta gemensamma styrelsen och dels till ordnande af de båda verkens pensionsväsende, föredrogs ärendet inför Kongl. Maj:t den 9 januari 1882, hvarvid dåvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet visserligen ansåg att en mera genomförd förening af de båda verkens lokalförvaltningar läte sig åstadkommas och kunde till allmänhetens gagn fylla sin uppgift, under förutsättning att andra eller flere fordringar icke ställdes på personalens verksamhet än som då ifrågakomme med afseende på post- och telegraftjenstgöringen; men enär frågan om inrättande af en postsparbank, hvilken genom de särskilda postanstalterna i orterna skulle träda i beröring med allmänheten, stode på dagordningen och postverket, i händelse en sådan bank komme till stånd, skulle påläggas nya trägna och ansvarsfulla göromål i den omfattning, att telegraftjenstgöringen derefter antagligen åtminstone i allmänhet knappast kunde handhafvas af samma personal, som hade sig ålagdt att bestrida de med postbefordringen och sparkasserörelsen förbundna bestyr, samt dertill komme, att man då ännu icke kunde bedöma, hvilket inflytande telefonens användning kunde komma att utöfva på telegrafverkets framtida förhållanden och ställning, ansåg statsrådet Riksdagens framställning icke böra under då varande förhållanden till någon vidare åtgärd föranleda, och blef denna af Statsrådets öfriga ledamöter biträdda mening af Kongl. Maj:t gillad.

Ehuru, såsom här ofvan är nämndt, Kongl. Maj:t redan den 22 december 1869 medgifvit styrelserna för post- och telegrafverken att å de orter, der sådant funnes lämpligt, hos samma person förena befattningarne såsom föreståndare för gemensam post- och telegrafanstalt, och oaktadt sedermera den 6 juni 1873 ytterligare föreskrifter af Kongl. Maj:t meddelats i syfte att befordra post- och telegraftjensters förening, voro enligt generalpoststyrelsens underdåniga berättelse om postverket för år 1880, oberäknadt två förenade post- och telegrafanstalter i hufvudstaden, endast fem postexpeditioner och sex poststationer förenade med telegrafstation under gemensam föreståndare. Väl hafva generalpoststyrelsen i underdånigt utlåtande den 24 juli 1880 antagit, att 50 postanstalter skulle kunna förenas med telegrafstationer, och telegrafstyrelsen i underdånigt utlåtande den 16 november samma år uttalat såsom sin åsigt, att en dylik förening utan svårighet borde kunna åstadkommas vid 26 telegrafstationer, hvilkas föreståndare utan olägenhet skulle vid sidan af telegrafgöromålen äfven kunna bestrida postbefordringen, men, enligt hvad först-

bemälda styrelses underdåniga berättelse för år 1886 utvisar, hafva derefter endast tre poststationer förenats med telegrafstationer under gemensam föreståndare. Det i Riksdagens åberopade skrifvelse den 10 maj 1871 uttalade antagande, att, så länge öfverstyrelsen för post- och telegrafverken icke vore gemensam, en mera omfattande förening af post- och telegrafanstalter svårligen skulle varda åvägabragt, har sålunda till fullo bekräftats af erfarenheten.

Af telegrafstyrelsens underdåniga berättelse om telegrafväsendet för år 1886 inhemtas, att på grund af minskad telegrafkorrespondens efter enskilda telefonförbindelsers tillkomst äfvensom i följd af andra omständigheter tio telegrafstationer under året indragits samt att endast å två af dessa i stället inrättats telefonstationer. Att dylika indragningar, i händelse post- och telegrafverken fortfarande förblifva åtskilda äfven framdeles komma att ega rum, i mån som telefonen erhåller en allt vidsträcktare användning, vinner stöd deraf, att, enligt hvad af det vid Kongl. Maj:ts nådiga proposition till innevarande Riksdag angående statsverkets tillstånd och behof fogade statsrådsprotokoll öfver finansärenden af den 12 sistlidne januari inhemtas, förslag framstälts dels derom att telegrafstationen i Vadstena, vid hvilken inkomsterna under de senare åren och synnerligast efter det nämnda stad erhållit telefonförbindelse med angränsande städer i betydande grad nedgått, skulle nedflyttas från andra till tredje klassen med inskränkt dagstjenst och med endast en telegrafist såsom föreståndare, dels ock derom att till följd af förestående indragning af telegrafstationer å orter, der efter telefonförbindelsers inrättande och deraf orsakad nedgång i telegrafinkomsterna telegrafstation ansetts icke vidare böra bibehållas, fyra telegrafistbefattningar skulle indragas. Af åberopade statsrådsprotokoll finner man i öfrigt, att telegrafverkets inkomster, hvilka enligt rikshufvudböckerna under åren 1883—1886 icke varit tillräckliga att betäcka dess utgifter, äfven för år 1889 antagas komma att understiga utgifterna.

Dessa af utskottet nu omnämnda sakförhållanden innebära från utskottets sida icke något klander mot telegrafstyrelsen; tvärt om lärer den omtanke för det allmänna, som varit bestämmande för styrelsen icke allenast vid utgifvande af ofvannämnda förslag utan äfven i fråga om dess åtgöranden, hvad angår anläggning för telegrafverkets räkning af telefonlinier, böra erkännas; men utskottet anser sig böra framhålla vigten för den allmänna rörelsen af att icke någon ort utan i högsta nödfall beröfvas det kommunikationsmedel, som telegrafen eller telefonen erbjuder,

och då förvaltningskostnaderna vid mindre telegraf- eller telefonstationer kunna i icke obetydlig mån minskas, om de förenas med postanstalterna, följer deraf att vid en sådan förening flere telegraf- eller telefonstationer kunna utan det allmännas betungande, men till fördel för näringslifvet bibehållas eller inrättas, än om de skola bestå såsom sjelfständiga. Denna omständighet torde ock hafva utgjort en af de främsta anledningarne till att post- och telegrafväsendet äro förenade i de flesta europeiska länder, hvilken förening i Frankrike haft till följd, att antalet af gemensamma post- och telegrafstationer, hvilket år 1877 utgjorde 1,047, efter den år 1878 verkstälda föreningen ökats, så att år 1886 derstädes funnos 4,813 dylika anstalter, och hvad Tyskland angår, der ledningen af post- och telegrafväsendet genom en kejserlig förordning af år 1875 anförtrotts åt generalpostmästaren, enligt en tysk författare medfört det resultat, att det förr ständigt förekommande deficit i telegrafförvaltningen upphört, på samma gång som afsevärda fördelar beredts den korresponderande allmänheten.

Vidkommande slutligen frågan, huruvida och i hvad mån de vid postanstalterna förekommande postsparbanksgöromålen må utgöra hinder för förening af post- och telegrafanstalt, lärer, med hänsyn till den omfattning postsparbanken erhållit sedan dess inrättande, kunna antagas, att ifrågavarande göromål i allmänhet icke för närvarande äro af den betydenhet, att de böra utgöra hinder för en sådan förening, der densamma eljest skulle kunna ifrågakomma.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, så fort ske kan, låta utarbeta och Riksdagen föreläggas förslag till post- och telegrafverkens förenande under en gemensam styrelse.

Stockholm den 12 mars 1888.

På utskottets vägnar:

ALB. ANDERSON.

STOCKHOLM, TRYCKT I CENTRAL-TRYCKERIET, 1888.

N:o 5.

Ank. till Riksd. kansli den 16 mars 1888, kl. 12 midd.

Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1, i anledning af väckt motion om åtgärders vidtagande för att Norges hela försvarsstyrka må kunna af konungen användas äfven inom Sveriges gränser.

Uti en hos Första Kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, n:o 45, har herr *Nyström,* under åberopande af hvad han uti särskild motion (n:o 43) om stärkandet af vårt försvar mot norr anfört och då, enligt hans åsigt, Sverige kan få krig förr för Norges än för egen skull, föreslagit:

»att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes genom norska regeringen söka få stortinget att ställa sin hela försvarsstyrka, och icke blott en ringa del, till konungens förfogande äfven inom Sveriges gränser, likasom Sverige gör med hela sin styrka inom Norges.»

Fullt erkännande det beaktansvärda, som ofvan åberopade motion, n:o 43, innehåller, med afseende å otillräckligheten af Sveriges försvar mot norr, tillkommer det ej utskottet att derom närmare yttra sig, då ifrågavarande motion är till annat utskotts handläggning öfverlemnad. Hvad åter den här föreliggande motionen beträffar, hvaröfver utskottet nu har att uttala sig, åsyftar den att vinna rättelse i ett allmänt erkändt missförhållande och uppnå ett mål af stor betydelse för de förenade rikenas försvar. Mot tanken, som ligger till grund för motionen, bör således intet vara att invända, men så mycket mer mot den föreslagna vägen till målets vinnande.

Hvad motionären i främsta rummet åsyftar, är en ändring i § 25 af konungariket Norges grundlag. Sista punkten i denna § lyder nemligen som följer: »Landværnet og de övrige Norske Tropper, som ikke til Linie-Tropper kunne henregnes, maae aldrig bruges udenfor Norges Grændser.» Rättmätigheten af den önskan, att Norges stridskrafter måtte, lika väl som Sveriges, utan inskränkning af ett grundlagsbud, kunna användas inom de förenade rikena hvarhelst faran hotar, borde af ingen kunna bestridas. Detta har äfven ständigt från svensk sida framhållits i tal och skrift, icke minst under de senast förflutna åren, då en förnyad anledning dertill gifvits genom den norska värnpligtslagen af 16 juni 1885, hvilken, som bekant, nedsatt de till linien hörande åldersklasserna från sju till fem, och följaktligen i samma förhållande minskat den truppstyrka, som för det gemensamma försvaret får inom Sveriges gränser användas.

Frågan har, ehuru förgäfves, varit behandlad af svensk-norska unionskomitéer och något tvifvel lärer ej kunna hysas att den hädanefter som hittills skall af Kongl. Maj:ts regering beaktas och kraftigt framhållas, särdeles vid de tillfällen då ändringar i föreningsvilkoren ifrågasättas, eller då yrkande från norsk sida göres på fullständig likställighet i rättigheter, hvilket uppenbart måste förutsätta en lika fullständig likställighet i alla afseenden, äfven hvad skyldigheter beträffar.

Betraktas den underdåniga skrifvelse, motionären påyrkar, i egenskap af en uppmaning till svenska regeringen, är den följaktligen öfverflödig. Betraktas den åter såsom innebärande en påtryckning, hvarigenom norska regeringen och stortinget skulle förmås vidtaga en vigtig förändring i landets grundlag, kan den befaras förorsaka mer skada än gagn, genom att i Norge väcka obehagliga känslor, och sålunda motverka uppnåendet af det mål man eftersträfvar.

Hvarje nation är och bör nemligen vara ytterst ömtålig om sitt lands grundlagar, hvilka ett sjelfständigt och frihetsälskande folk önskar se fridlysta för andras inblandning. Det kunde följaktligen lätt inträffa, att missnöje från norsk sida yppades öfver en dylik påtryckning af svenska Riksdagen och att stortinget derigenom blefve mindre benäget än någonsin för den ifrågasatta förändringen. — En skrifvelse från stortinget, anhållande om ändring i någon § af våra grundlagar, skulle sannolikt här icke med välbehag upptagas, och man får då ej klandra, om samma tänkesätt göra sig gällande i Norge. Långt ifrån att bidraga till åstadkommande af ett förbättradt försvar eller till ett allt mer broderligt förhållande de båda folken emellan, hvilket af hvarje fosterlandsvän på båda sidor om Kölen bör eftersträfvas, kunde åtgärden snarare befaras verka i alldeles motsatt rigtning

På dessa grunder får utskottet hemställa,

att herr Nyströms motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 13 mars 1888.

På utskottets vägnar:

O. M. BJÖRNSTJERNA.

Reservation

af herr *J. E. Nyström:* »Utskottet erkänner rättmätigheten af den i motionen framhållna önskan, att Norges stridskrafter måtte, lika väl som Sveriges, utan inskränkning kunna användas inom de förenade rikena, hvarhelst faran hotar, äfvensom att motionen åsyftar rättelse i ett allmänt erkändt missförhållande och uppnå ett mål af stor betydelse för de förenade rikenas försvar. Men utskottet afstyrker dock bifall till motionen om en underdånig skrifvelse för rättelses vinnande af fruktan för att Norge skulle finna sig stött deraf eller anse detta såsom ett tryck.

Har det då kommit så långt, att icke den ena brodren Sverige skall genom Riksdag och regering våga göra en vänlig anhållan hos den andra, Norge, om att få rättadt ett allmänt erkändt och på senare tider genom Norges linietruppers minskning och flera internationella jernvägar förökadt missförhållande i det gemensamma försvaret, som ju är vigten af föreningen? Så betraktade åtminstone 1860 års representation icke frågan, ty den beslöt, på endast enskild motionärs framställning, uti underdånig skrifvelse den 2 april samma år, ibland annat, att äska rättelse uti i fråga varande missförhållanden, ehuru då, likasom nu, Norges grundlag behöfde derför ändras och ehuru rättelsen då vida mindre än nu var erforderlig.

Är det tänkbart, att unionen skall med något förtroende sammanhållas, om den ena brodren skall bidraga i det gemensamma försvaret med blott en högst ringa del af sin styrka, under det att den andra får, antagligen mera för den förras än egen skull, kläda blodig skjorta med hela sin stridsstyrka? Är det som sig bör att t. ex. sextiotusen man af Norges styrka skola stå vid gränsen några få mil från sin kust och blott se på, huru dess öfriga tio à femton tusen man jemte Sveriges hela stridsstyrka, t. ex. 150,000 man, förblöda

på svensk jord, der en blifvande strid om Skandinaviska halföns öde antagligen komme att utkämpas, äfven om den afgöres på norsk grund? Kan det bestridas, att Norges linietruppers minskning samt de internationella jernvägarnes, hvarigenom det ena riket kan vänta fiendtligt infall nästan samtidigt med det andra, hvilket icke förut varit förhållandet, då månader erfordrats, förökadt i högsta grad ifrågavarande missförhållande? Kan det förnekas, att förhållandena i norden på ett för de förenade rikenas säkerhet och sjelfständighet högst betänkligt sätt försämrats genom Ofotenbanan, framdragandet af jernväg till Uleåborg, tio timmars väg sommartid, från den förras ändpunkt, samt förläggandet derstädes af en äfven icke obetydlig styrka? Bör man hafva skäl antaga, att Norge, hvars öfriga hamnar och rika fisken kanske mest eftersträfvas af vår utvidgningslystne granne, skall under nämnda förhållanden icke medgifva en berättigad och billig anhållan, så att det gemensamma försvaret kunde med full styrka utföras och således de förenade rikenas sjelfständighet räddas? Kan Sveriges Riksdag och regering, såsom det nu i lång tid skett, sorglöst eller helt lugnt låta det gå såsom det går, utan att ens göra ett försök till erhållandet af en nödig rättelse af missförhållandet? Och kan regeringen och Riksdagen inför svenska folket stå till svars för en sådan efterlåtenhet?

Då jag tror att dessa frågor icke kunna annorlunda besvaras än med nej; då jag vidare tror, att Norge ej skall illa upptaga i fråga varande *berättigade* framställning, likasom Sverige bör göra, när Norge framställer *befogade* anspråk; då Norges statsminister lärer nyligen yttrat till Norges försvarsförening: »vårt lands värn är anknutet till försvarsförbundet med broderlandet, det är en *pligt icke mindre än en hederssak* för oss att kunna lemna ett *kraftigt bistånd* till häfdandet af de tvenne folkens sjelfständighet och af deras rätt att lefva sitt eget lif»; då samme statsminister omöjligen kan anse att denna pligt och hedersak är utöfvad och ett kraftigt bistånd i försvaret lemnats genom att Norge låter blott en ringa del af sin styrka deltaga i elden, under det att Sveriges tiofaldigt större styrka får kläda blodig skjorta för östra grannens kända önskan att komma till vesterhafvet; och då, äfven om Norge skulle, emot förmodan, icke gå i fråga varande billiga önskan till mötes, anmärkta missförhållandet ej kan bli sämre än det nu är, har jag ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen, likasom jag nu gör.»

Stockholm, Associations-Boktryckeriet, 1888.

N:o 6.

Ank. till Riksd. kansli den 20 mars 1888, kl. 3 e. m.

Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2, i anledning af väckt motion om tillägg till 15 § i förordningen angående försäljning af vin, maltdrycker, kokadt kaffe och andra tillagade, icke spirituösa drycker den 24 oktober 1885.

Uti en inom Första Kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, n:o 18, har herr *Ölander* föreslagit, att Riksdagen måtte för sin del besluta ett tillägg i 15 § af kongl. förordningen angående vilkoren för försäljning af vin, maltdrycker m. m. af den 24 oktober 1885 af följande innehåll: »Mom. 4. Hvad här är stadgadt om handlande, gälle äfven om tillverkare af maltdrycker, då han sådana drycker till försäljning kringför eller låter kringföra.»

Såsom skäl härför har herr Ölander åberopat, hvad uti en af herr P. Näsman inom Andra Kammaren vid sistlidet års majriksdag väckt motion med enahanda syfte som den nu ifrågavarande blifvit till grund för samma motion anfördt. Utskottet har med anledning häraf tagit del af herr Näsmans motion och deraf inhemtat, hurusom herr Näsman anfört: att lagstiftningen under de senaste tjugu åren genom allt strängare vilkor för försäljningen af vin och maltdrycker sökt att motverka det skadliga inflytande, som en ohämmad och okontrollerad försäljning af dessa drycker utöfvade; att dessa inskränkningar grundade sig på

den öfverallt ständigt växande erfarenheten derom, att, i samma mån bränvinslagstiftningen blifvit skärpt och tillgången på spritdrycker försvårats, vin och maltdrycker såsom surrogat för de förra fått en allt vidsträcktare användning och härvid visat sig medföra nästan enahanda faror för samhällslugnet som spritvaror; att bland sådana inskränkningar vore ock den kontroll af kommunalnämnd, som landthandlande blifvit underkastade och efter hvars införande man borde haft skäl förmoda, att handeln med ifrågavarande drycker blifvit tillräckligt omgärdad; att dock ännu återstode ett slags försäljning af maltdrycker, som vore oåtkomlig för nu gällande lagstadganden och som, i samma mån band lades på handeln med dessa drycker i öfrigt, tilltoge i den grad, att densamma hotade att göra de redan åstadkomna inskränkningarna fullkomligt kraftlösa, nemligen den försäljning, hvilken i mångdubblad skala utöfvades af ölbryggerierna från deras på alla vägar och stigar framfarande vagnar, som i flera afseenden öfverträffade alla slags krogar; att dessa rikt försedda ölvagnar, hvilkas innehåll utbjödes åt hvarje mötande och i hvarje koja vid vägen, uppväckte begäret efter rusdrycker samt föranledde slagsmål och oordningar med förolämpningar och misshandel mot fredliga vandrare; samt att, då motionären likväl icke ansåge ett absolut förbud böra af lagstiftaren meddelas i berörda afseende, utan denna angelägenhet kunna liksom landthandlandenas försäljning af maltdrycker lämpligast ställas under kommunernas kontroll, motionären framstält det förslag, motionen innehölle.

Med afseende å den behandling denna motion vid förra riksdagen erhöll, inhemtas, att, sedan herr Liss Olof Larsson vid samma riksdag inom Andra Kammaren väckt motion af innehåll, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring i nu gällande lagstiftning angående vin och maltdryckers m. m. försäljning, att den, som ville åt allmänheten tillhandahålla maltdrycker till salu för afhemtning till mindre qvantitet än tio liter, skulle vara skyldig dertill utverka sig tillstånd i samma ordning, som nu är bestämdt för den, hvilken ville för afhemtning försälja vin i mindre qvantitet än tio liter, så hade såväl denna som herr Näsmans motion blifvit hänvisade till Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2, hvilket i afgifvet utlåtande, med vitsordande af det framhållna behofvet af en strängare lagstiftning beträffande rätten att på landet försälja maltdrycker för afhemtning, tillstyrkt bifall till herr Larssons motion, så vidt den afsåge dylik försäljning å landsbygden, men deremot hemstält, att herr Näsmans motion icke måtte till någon åtgärd föranleda, detta sistnämnda hufvudsakligen af det skäl, att, om herr Larssons motion vunne Riksdagens

gillande, det af herr Näsman antydda önskningsmål komme att uppnås vida fullständigare än genom det af denne motionär föreslagna tillägg i 15 § af åberopade förordningen. Dessutom uttalade utskottet såsom sin mening, att den af bryggare bedrifna försäljning af maltdrycker vore fullkomligt likartad med och underkastad samma vilkor som annan försäljning af dessa drycker enligt 1885 års förordning, hvadan den af herr Näsman föreslagna utväg vore, enligt utskottets förmenande, äfven af sådan orsak öfverflödig.

Vid ärendets handläggning i Andra Kammaren talade visserligen herr Näsman för sin motion, men gjorde icke något yrkande om gillande af densamma, utan instämde i utskottets utlåtande, hvarå han yrkade bifall.

Vid anstäld votering blef emellertid utskottets hemställan afslagen med 102 röster mot 65.

Af det ofvan anförda framgår sålunda, att herr Näsmans motion aldrig kom under någon egentlig diskussion och icke utgjorde föremål för något Riksdagens eller någon dess kammares beslut.

Vidkommande nu herr Ölanders föreliggande motion, finner utskottet, att, då handlandenas rättighet till försäljning af maltdrycker blifvit genom tid efter annan utkomna lagbestämmelser så inskränkt, att hvarje missbruk från deras sida, ledande till oordningar och allmänna lugnet störande uppträden, måste anses vara i väsentlig mån förebygdt, det skulle vara oegentligt, om lagstiftningen icke vidtoge några åtgärder till förekommande äfven af de missbruk, som i berörda afseende kunna föranledas genom den utaf tillverkare af dylika drycker bedrifna försäljning. Härigenom skulle lätt det välgörande inflytande kunna äfventyras, som med de redan tillkomna lagbestämmelserna åsyftas, och de försäljningsmissbruk, som på *ett* håll afvärjts, på ett annat håll återkomma i så mycket större skala som konkurrensen med andra försäljare förminskats. Utskottet anser nemligen i likhet med motionären och, såsom utskottet har anledning antaga, äfven i likhet med de flesta jurister, att ölbryggerierna icke äro i fråga om föryttrandet af sina tillverkningar bundna af de i 1885 års förordning för handlande och andra föreskrifna inskränkningar i rättigheten till försäljning för afhemtning af ifrågavarande drycker. Härtill gifver hvarken nämnda förordning eller kongl. förordningen angående utvidgad näringsfrihet af den 18 juni 1864 någon anledning. Vid sådant förhållande kan utskottet ej annat

än instämma med motionären deri, att något lagstadgande är erforderligt, på det att ej tillverkaren må såsom hittills intaga en framför alla andra försäljare af maltdrycker gynnad ställning. Å andra sidan åter kan utskottet ej förbise, att maltdrycker, måttligt njutna, äro icke blott oskadliga, utan äfven stärkande och närande, samt att så väl tillverkning som försäljning af desamma sålunda är en både loflig och i många afseenden äfven nyttig näring, i hvars utöfvande lagstiftaren endast i högsta nödfall och undantagsvis bör hämmande ingripa. Utskottet har derför, lika med motionären, icke ansett någon allmänt gällande föreskrift om viss bestämd inskränkning häri böra omedelbart i lag meddelas, så mycket mindre som olika förhållanden i skilda delar af landet kunna göra en dylik inskränkning på det ena stället lika öfverflödig som på ett annat af behofvet påkallad. Utskottet finner vidare den ifrågasatta inskränkningen icke i något fall böra utsträckas till den försäljning till afhemtning, som af tillverkaren idkas på hans kontor eller på sjelfva tillverkningsstället, vare sig omedelbarligen eller medelst dit ingående reqvisitioner och deraf föranledda försändningar af det reqvirerade till reqvirenterna, utan endast böra afse den försäljning, som under maltdryckernas kringförande i stad eller på landet för bryggeriernas räkning bedrifves med samma drycker. Något annat slag af försäljning torde väl ej kunna till skada för det allmänna missbrukas.

Beträffande åter sjelfva arten af inskränkningen och sättet för densammas meddelande, kan utskottet för sin del ej fullt gilla motionärens förslag. Att inom en kommun, der försäljning af nu ifrågavarande beskaffenhet föranledt oordningar, helt och hållet för alltid eller för viss tid förbjuda densamma, kan väl kanske i allmänhet vara lämpligt och erforderligt, men det låter dock tänka sig, att förhållandena kunna vara sådana, att en ringare inskränkning i försäljningsrätten, såsom dess förbjudande på någon viss allmän väg eller större samlingsplats, vid någon viss lastageplats, fabrik eller annan inrättning, eller å viss eller vissa tider, skulle kunna vara för ändamålet tillräcklig; och hvad angår sättet för förbudets meddelande, förefaller det utskottet icke vara fullt välbetänkt att i första hand åt kommunalstyrelsen öfverlåta en rätt, som, om man också får antaga, att något missbruk dermed till det ena eller andra bryggeriets förmån eller skada icke gerna är att från en dylik myndighet befara, möjligheten härtill dock står öppen, och derigenom kan gifva bryggeriegaren anledning betvifla rättvisan af de mot honom vidtagna åtgärderna. Utskottet har derför tänkt sig, dels att magten att genom förbud inskränka tillverkarens ifrågavarande försäljningsrätt

bäst och med största trygghet borde kunna öfverlemnas åt högsta polismyndigheten inom orten, som å ena sidan väl bör hafva samma intresse för lugnets bevarande och ordningens upprätthållande som kommunalstyrelsen och å andra sidan är underkastad embetsmannaansvar för sina beslut, dels att denna magt icke bör inskränkas blott till att helt och hållet förbjuda den försäljningsrätt, hvarom nu är fråga, utan äfven att i den rigtning, här ofvan blifvit antydt, föreskrifva sådana inskränkningar i densamma, som kunna vara för ändamålet erforderliga. Klart är äfven, att dylika förbud eller inskränkningar icke böra meddelas, utan att den, hvars rätt är i fråga, äfvensom vederbörande ortmyndighet blifvit hörda.

På dessa skäl får utskottet hemställa,

att kammaren behagade för sin del besluta att uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring i nu gällande lagstiftning angående vin och maltdrycker m. m. att, der tillverkare af maltdrycker håller sådana drycker till salu medelst kringförning, och oordningar deraf föranledas, Konungens befallningshafvande må ega att, sedan den, hvars rätt är i fråga, äfvensom i stad magistraten och å landet kommunalnämnden blifvit hörda, för viss tid eller för alltid förbjuda sådan tillverkare all dylik försäljning inom en eller flere kommuner eller ock föreskrifva sådana inskränkningar i berörda försäljningsrätt, hvartill omständigheterna kunna föranleda.

Stockholm den 20 mars 1888.

På utskottets vägnar:

O. M. BJÖRNSTJERNA.

STOCKHOLM, IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI, 1888.

N:o 7.

Ank. till Riksd. kansli den 10 april 1888, kl. 1 e. m.

Första Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till bestämmelser i syfte att förhindra öfverdrifven utförsel af ungskog.

Uti en inom Första Kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott remitterad motion, n:o 64, har herr *Bexell* hufvudsakligen anfört: att ungskogen i Norrbottens, Vesterbottens och Gotlands län vore skyddad genom särskilda skogslagar, men deremot ej i öfriga delar af riket, inom hvilka derföre ock afverkning af ungskog under namn af pitprops m. m. skedde till en omfattning, som mångfaldigt öfverstege tillväxten; samt att följden häraf skulle blifva, om det på sådant sätt finge fortgå, att vi åt våra efterkommande lemnade ett land snart sagdt utan skog och sålunda föga beboeligt. Enär statsmagterna borde, medan tid vore, vidtaga åtgärder för att förhindra detta, föreslår motionären, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes afgifva förslag till kommande Riksdag om att den så kallade Norrbottens skogslagen eller andra lämpliga bestämmelser måtte få tillämpas för hindrandet af förenämnda öfverdrifna utförsel af ungskog från de öfriga delar af riket, för hvilka icke särskilda skogslagar finnas.

Från början af 1870-talet och allt hitintills har frågan om lagstiftning angående den enskilda skogshushållningen stått på dagordningen. Den lokala skogsförvaltningen, skogsstyrelsen och derefter domänstyrelsen hafva haft den under handläggning, dervid så väl af skogstjenstemännen framstälda lagstiftningsförslag som de från landsting och länstyrelser utgångna dylika utgjort föremål för noggranna utredningar. I det omständliga utlåtande, som domänstyrelsen den 26 maj 1885 häröfver afgaf, anförde styrelsen bland annat: att exporten af sparrar och pitprops, som ådragit sig uppmärksamhet, hade, hvad sparrarne beträffade, till väsentlig del pågått från Norr- och Vesterbotten, der skogsförhållandena vore ringa utvecklade, och, hvad pitprops anginge, förekommit i trakter med för utförseln särdeles gynsam belägenhet; att denna utförsel, som uppginge till något öfver 21 millioner kubikfot, motsvarade det virke, två à tre af våra större jernverk konsumerade i form af kol från en ganska liten kringliggande trakt; att den väckta klagan om skogssköfling, orsakad af denna export, hufvudsakligast måste bero af det hänsynslösa sätt, hvarpå densamma oftast blifvit bedrifven; samt att virke af samma dimensioner, som apterades till sparrar och pitprops, städse afverkades till kolning och bränsle utan att sådant gifvit anledning till farhågor för skogarnes bestånd; och uttalade domänstyrelsen, efter att hafva redogjort för förhållandet med skogshushållningen i olika delar af landet, såsom sin åsigt, att lagstiftningen icke vidare borde direkt ingripa vid hushållningen med de enskildes skogar.

Detta utlåtande undergick derefter beredning i finansdepartementet och blef den 5 november 1886 af dåvarande departementschefen inför Kongl. Maj:t i statsrådet anmäldt. Dervid yttrade departementschefen, att förhållandena inom landets olika delar vore från hvarandra så vidt skilda, att en lagstiftning angående hushållningen å enskildes skogar, derest en sådan skulle anses böra ifrågakomma, måste för att kunna fylla sin uppgift blifva mycket mångskiftande och erhålla olika innehåll för hvarje särskild ort; att invånarne inom en ort borde vara närmast i tillfälle att bedöma, om och på hvad sätt lagstiftningens ingripande i den enskilda skogshushållningen vore för orten påkalladt, samt att, när en allmännare uppfattning om behofvet och lämpligheten af ett ingripande i någon ort gjort sig gällande och funnit sitt uttryck i en framställning från den korporation, som företrädesvis kunde anses representera den upplysta allmänna meningen i orten, eller länets landsting, deråt visserligen borde egnas ett icke ringa afseende. På grund häraf och hvad i öfrigt blifvit anfördt, hemstälde departementschefen, att de

föredragna förslagen till lagstiftning för den enskilda skogshushållningen, vare sig i allmänhet eller för särskilda orter, icke måtte föranleda vidare åtgärd, och blef denna hemställan af Kongl. Maj:t bifallen.

Då den öfverdrifna afverkning af ungskog till utförsel, som gifvit motionären anledning att framställa förevarande förslag, endast förekommer på några få ställen inom landet, då qvantiteten af det virke, som genom sådan afverkning frambringas, i jemförelse med den afverkning, som i öfrigt eger rum å de enskilda skogarne inom landet, är högst obetydlig, samt det missbruk, hvars undanrödjande motionen afser, icke kan anses vara af sådan betydelse eller beskaffenhet, att verkningarne deraf sträcka sig utöfver de orter, der missbruket förekommer, synes det icke vara lämpligt att, såsom motionären åsyftat, införa några för hela riket eller större delar deraf gemensamma bestämmelser i ändamål att hindra öfverdrifven afverkning af ungskog för utförsel.

På grund häraf och då utskottet tillika hyser den uppfattning att, der på någon ort behofvet af en lagstifning uti här ifrågavarande afseende förefinnes och blifvit allmännare erkändt, det i första rummet bör ankomma på de korporationer inom orten, hvilka företrädesvis kunna anses representera den upplysta allmänna meningen härutinnan, att om en sådan lagstiftning för orten göra framställning, får utskottet hemställa,

att Herr Bexells förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 10 april 1888.

På utskottets vägnar:

ALB. ANDERSON.

Reservation

af herr *Cederberg* emot vissa delar af motiveringen.

N:o 8.

Ank. till Riksd. kansli den 10 april 1888, kl. 1 e. m.

Första Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3, i anledning af väckt motion om förhöjda afgifter för frakt af pitprops på statens jernvägar.

Uti en inom Första Kammaren väckt motion, n:o 67, har herr *Bexell* föreslagit, att, då vid statens jernvägar ofta förekomme fraktnedsättning för att underlätta en för Sverige nyttig varuexport, men det å andra sidan fordrades, att höjning i gällande frakttaxa skedde för varor, hvilkas exporterande vore för landet skadligt, Riksdagen behagade besluta, att pitprops skall draga en fraktkostnad, förhöjd med 200 procent enligt nu gällande taxa.

Kammarens tredje tillfälliga utskott, till hvars behandling denna motion blifvit hänvisad, får, enär Riksdagen hittills icke åtminstone i första hand ingått i pröfning af de särskilda fraktsatserna för transport å statens jernvägar och så mycket mindre nu lärer finna skäl att bifalla motionärens förslag, som frågan om förnyade fraktbestämmelser för transporter å nämnda jernvägar beror på utredning, hemställa,

att motionen icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 10 april 1888.

På utskottets vägnar:

ALB. ANDERSON.

N:o 9.

Ank. till Riksd. kansli den 10 april 1888, kl. 1 e. m.

Första Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående statsbidrag till undervisning i slöjd åt i skolåldern varande flickor.

Då Riksdagen sedan åtskilliga år tillbaka beviljat anslag af statsmedel åt de kommuner, hvilka anordnat undervisning i slöjd för gossar, samt det syntes vara lika berättigadt, att anslag beviljades äfven till understöd åt de kommuner, hvilka anordnade undervisning i slöjd och handarbeten åt flickor, har herr *M. Arhusiander* i en inom Andra Kammaren väckt motion föreslagit att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke ett lämpligt anslag af statsmedel borde äskas att årligen utgå såsom bidrag till de kommuner, hvilka anordna undervisning i slöjd och handarbeten åt flickor i skolåldern samt att Kongl. Maj:t täcktes till nästkommande Riksdag inkomma med förslag dertill äfvensom till vilkoren för sådant bidrags erhållande.

Andra Kammarens första tillfälliga utskott, till hvars behandling denna motion blifvit hänvisad, har i utlåtande n:o 4 anfört: att nyttan och nödvändigheten jemväl för flickor af undervisning i slöjd, hvarunder borde hänföras spånad, väfnad, stickning och sömnad, numera vore allmänt erkänd, hvarföre ock undervisning i dessa ämnen meddelades

i ett stort antal så väl stads- som landtkommuners skolor och flere landsting, exempelvis de i Upsala, Östergötlands och Gefleborgs län, lemnat bidrag till kommuner, som anordnat sådan undervisning; att, om också anordnande och uppehållande af slöjdundervisning för flickor kräfde väsentligt mindre kostnader än sådan undervisning för gossar, det likväl vore med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att, då statsbidrag utginge till kommuner, som anordnat slöjdundervisning för gossar, åtminstone något bidrag från statens sida lemnades till underlättande af kommuners kostnader i och för undervisningen i den qvinliga slöjden; samt att, utom det att ett dylikt statsbidrag komme att minska de utgifter, kommunerna nu måste bära för nämnda ändamål, möjligheten af ett sådant bidrags erhållande äfven vore egnadt att väcka kommunernas intresse för ett vidsträcktare införande i folkskolor af den för qvinnans uppfostran vigtiga undervisningen i slöjd och handarbeten.

På grund häraf har utskottet hemstält, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täckes taga i öfvervägande, huruvida icke ett lämpligt anslag af statsmedel borde äskas att årligen utgå såsom bidrag till de kommuner, hvilka anordna undervisning i slöjd och handarbeten åt flickor i skolåldern samt att Kongl. Maj:t täcktes, derest Kongl. Maj:t finner saken värd understöd, till nästkommande Riksdag inkomma med förslag dertill äfvensom till vilkoren för sådant bidrags erhållande.

Sedan Andra Kammaren den 3 sistlidne mars bifallit förevarande hemställan, har detta ärende af Första Kammaren hänvisats till dess tredje tillfälliga utskott, som till besvarande af den erhållna remissen får anföra följande.

Redan då Kongl. Maj:t i sin till 1877 års riksdag aflåtna nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof äskade ett anslag af 15,000 kronor såsom bidrag till aflöning af lärare i slöjd vid folkskolorna i syfte att derigenom befordra undervisningen i slöjd för gossar, framhölls, enligt hvad af det vid nämnda proposition fogade statsrådsprotokoll i detta ämne inhemtas, tillika ej mindre nödvändigheten deraf att åt flickor fortfarande bereddes undervisning i enkel linne- och klädsömnad samt stickning, än ock hurusom det vore önskvärdt att tillfälle kunde beredas till undervisning äfven i spånad, väfnad samt flätningsarbeten. Att detta oaktadt något anslag då icke äskades för befordrande af undervisningen i slöjd äfven åt flickor, berodde, enligt hvad statsrådsprotokollet vidare innehåller, derpå, att kostnaderna för denna undervisning ej kunde blifva betydliga, hvarföre understöd dertill af

staten ansågs ej behöfvas på annat sätt, än att tillfälle till undervisning i qvinlig slöjd bereddes vid statens seminarier för bildande af folkskolelärarinnor.

Under den tid, som sedan dess förflutit, har intresset för slöjdundervisningen i folkskolan utvecklats, väsentligen genom de statsbidrag, som lemnats för främjande af undervisning i slöjd åt gossar, och då det måste vara angeläget att jemväl undervisningen för flickor icke allenast i enkel linne- och klädsömnad samt stickning utan äfven i spånad och väfnad främjas och utvecklas, samt kostnaderna för anordnande af sådan undervisning, om ock understigande kostnaderna för slöjdundervisning åt gossar, torde vara af den betydenhet, att de flerestädes, derest icke något särskildt bidrag erhålles, komma att utgöra hinder för en ändamålsenligt ordnad undervisning, hemställer utskottet,

att Första Kammaren behagade biträda Andra Kammarens beslut.

Stockholm den 10 april 1888.

På utskottets vägnar.

ALB. ANDERSON.

STOCKHOLM, P. A. NYMANS EFTERTRÄDARE, 1888.

N:o 10.

Ank. till Riksd. kansli den 10 april 1888, kl. 3 e. m.

Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3 med anledning af förslag om indragning af den agrikulturkemiska försöksanstalten vid Ultuna samt om offentliggörande af en öfver resultaten vid anstalten utarbetad sammanfattning.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion n:o 24 har herr *G. F. Östberg* föreslagit, »att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, att den agrikulturkemiska försöksanstalten vid Ultuna måtte indragas, äfvensom att den af anstaltens föreståndare utarbetade sammanfattningen af de vid anstalten vunna resultat måtte genom tryck offentliggöras». Denna motion hänvisades till Andra Kammarens första tillfälliga utskott, hvilket i sitt utlåtande n:o 3, på anförda skäl hemstält:

»1:o att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, att den agrikulturkemiska försöksanstalten vid Ultuna måtte indragas, och

2:o att den af anstaltens föreståndare utarbetade sammanfattningen af de vid anstalten vunna resultat måtte till de delar, som kunna vara den jordbrukande allmänheten till nytta, genom tryck offentliggöras».

Såsom väsentligt skäl i sin hemställan, i hvad som rör den första punkten, har berörda utskott, i likhet med motionären, anfört, att såväl den af Kongl. Maj:t den 20 oktober 1882 tillsatta komitén för afgifvande af förslag till den lämpligaste organisationen af rikets landtbruksläroverk i sitt den 29 mars 1884 afgifna betänkande, som ock styrelsen för Ultuna landtbruksinstitut, i infordradt utlåtande deröfver, förklarat sig icke kunna tillstyrka bibehållande vid Ultuna af den dit förlagda

agrikulturkemiska försöksanstalten — ett uttalande, som af landtbruksakademiens förvaltningskomité i dess den 20 februari 1886 afgifna utlåtande lemnats utan anmärkning.

Med afseende härå torde emellertid icke böra lemnas ur sigte, att det förslag om försöksanstaltens upphörande, som nyss åberopade uttalande innebär, måste anses hafva blifvit framstäldt såsom en integrerande del af den omfattande plan till hela institutets omorganisation så i ekonomiskt som andra hänseenden, hvilken det ålegat förenämnda landtbruksläroverkskomité att utarbeta. Det måste vid sådant förhållande vara af synnerlig vigt att tillse, huruvida den ifrågasatta åtgärden låter sig omedelbart verkställa, utan att derigenom några väsentliga förändringar i landtbruksinstitutets nuvarande ställning särskildt med afseende på de ekonomiska vilkoren för dess verksamhetsförmåga blifva en följd, och en sådan pröfning synes så mycket nödvändigare, som den ifrågavarande försöksanstalten varit med institutet förenad i så lång tid — ända sedan år 1861, d. v. s. nu i 27 år — att man väl kan hafva anledning befara, det den under tidens lopp småningom med detta inträdt i så innerlig förbindelse, att en indragning utan vidare af det till anstalten nu bortgående anslag kunde komma att vålla en måhända betänklig rubbning i institutets ekonomiska ställning. Någon utredning i detta hänseende synes emellertid hvarken motionären eller Andra Kammarens tillfälliga utskott hafva ansett nödigt att förebringa.

En blick på den redogörelse för aflöningsstaten vid Ultuna landtbruksinstitut, som meddelas i landtbruksläroverkskomiténs ofvan åberopade betänkande visar, att tvenne af institutets lärare äro för sina aflöningsförmåner väsentligt beroende af anslaget till den agrikulturkemiska försöksanstalten. Den nämnda redogörelsen upptager nemligen (sid. 172):

»Lärare i kemi, som föreläser agrikulturkemi, organisk kemi och geologi, derjemte föreståndare för den agrikulturkemiska försöksstationen» med »lön af institutet 2,000 kronor,
d:o af försöksstationen 2,000 kronor,
fri bostad och vedbrand,
1 häst född på försöksanstaltens konto;» samt vidare

»assistent i kemi, som föreläser oorganisk kemi och leder laborationsöfningarne» med
»lön från institutet 950 kronor,
d:o från försöksstationen 1,000 kronor,
fri bostad och vedbrand,
fri skjuts till Upsala».

Häraf framgår, att af det till försöksanstalten utgående anslaget, 4,500 kronor, icke mindre än 3,000 kronor, eller två tredjedelar, förutom underhåll för en häst, användas till aflöning af lärare vid institutet, — lärare, som der måste finnas, vare sig försöksanstalten bibehålles eller ej, och väl icke lära kunna åtnöja sig med de ytterligt knappa aflöningsförmåner, som skulle återstå, om det ifrågavarande anslaget indroges utan att motsvarande ersättning bereddes från annat håll.

I betraktande häraf och då tillräcklig utredning rörande verkningarne för institutet af den föreslagna åtgärden icke blifvit förebragt samt något förslag till afhjelpande af de genom densamma med all säkerhet uppkommande olägenheterna icke framlagts, finner sig utskottet i sakens närvarande skick icke kunna tillstyrka indragning af den agrikulturkemiska försöksanstalten vid Ultuna landtbruksinstitut.

Utskottet får alltså hemställa

1:o att Första Kammaren icke måtte biträda Andra Kammarens beslut i denna del.

Beträffande åter punkten n:o 2, hvari hemställes, att den af anstaltens föreståndare utarbetade sammanfattningen af de vid anstalten vunna resultat måtte till de delar, som kunna vara den jordbrukande allmänheten till nytta, genom tryck offentliggöras, så och då upplyst blifvit att det ifrågavarande arbetet är af ganska betydligt omfång, men offentliggörandet af ett så beskaffadt verk vare sig i oförändradt skick eller efter den omarbetning, som blefve nödig i händelse endast vissa delar deraf borde till tryck befordras, icke lärer kunna åstadkommas utan kostnader, men hvarken någon utredning rörande deras belopp ej heller förslag till beredande af tillgång för deras gäldande föreligger, saknar utskottet äfven med afseende på denna punkt skäl att förorda bifall till hvad föreslaget blifvit.

På grund häraf hemställer utskottet

2:o att Första Kammaren ej heller i denna punkt måtte bifalla medkammarens beslut.

Stockholm den 10 april 1888.

På utskottets vägnar:

O. M. Björnstjerna.

N:o 11.

Ank. till Riksd. kansli den 10 April 1888, kl. 3 e. m.

Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4, i anledning af förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om omarbetning af förordningen angående hvad i afseende å passagerareångfartygs byggnad, utrustning och begagnande iakttagas bör af den 12 februari 1864.

Med bifall till en inom Andra Kammaren af herr A. Brodin väckt motion N:o 144, och i öfverensstämmelse med hvad dess tredje tillfälliga utskott tillstyrkt, har Andra Kammaren för sin del beslutat en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan att ifrågavarande kongl. förordning af den 12 februari 1864 måtte omarbetas.

Andra Kammarens tillfälliga utskott yttrar i utlåtandet n:o 8:

Till stöd härför har motionären till en början anfört, att sagde förordning vore till sina bestämmelser i åtskilliga fall föråldrad och borde förändras; att sålunda nutida ångfartyg voro af en annan konstruktion, än då författningen utgafs, hvarförutom maskiner och pannor undergått ändock större förändringar, samt att i följd häraf författningens föreskrifter angående gamla pannors omprofning ej längre voro tillfyllestgörande.

Härom innehåller 8 § i åberopade förordning, bland annat, det stadgande, att ångpannor å passagerareångfartyg skola omprofvas, då vederbörande besigtningsmän eller inspektörer till följd af uppkomna bristfälligheter eller efter större reparationer anse sådant erforderligt, samt senast inom förloppet af fem år.

Detta stadgande torde visserligen kunna anses hafva motsvarat sitt ändamål vid den tid för snart tjugofem år sedan, då förordningen

tillkom och då endast pannor med lågt ångtryck begagnades; men som, enligt hvad utskottet har sig bekant, de pannor, hvilka numera å ångfartyg användas, i allmänhet äro afsedde för ett vida högre ångtryck, än vid tiden för förordningens tillkomst, anser utskottet, att förordningens bestämmelser angående omprofning af de i passagerareångfartyg befintliga ångpannor ej längre äro tillfyllestgörande, samt att ändrade föreskrifter i detta afseende äro erforderliga.

Vidare har motionären andragit, att bestämmelsen angående passagerareantal uppfattas olika, så att samma fartyg erhållit rättighet föra flera passagerare af den ena besigtningen, då de af besigtningsmän på annan plats fått detta antal betydligt förändradt.

Föreskrifterna angående passagerareantalet innefattas i förordningens 19 §, hvilken lyder sålunda:

»Vid besigtningen skall jemväl, med fästadt afseende å fartygets bärighet och styfhet samt beskaffenheten af det farvatten, der fartyget skall användas, bestämmas det största antal passagerare fartyget må ega att på en gång föra. Utom i den händelse här nedan omförmäles, må detta antal ej antagas större, än att för hvarje passagerare finnes en yta af sex qvadratfot, å heldäckadt fartyg å däck, och å annat fartyg på dess horisontela projektion, tagen inom relingarne, med afdrag i begge fallen af sådant rum, der passagerare icke beqvämligen kunna stå eller sitta. Då fartyg vid besigtning anmäles till kortare resor å trängre farvatten, och besigtningsmännen, med hänsigt till fartygets styfhet och öfriga egenskaper samt farvattnets beskaffenhet, anse att flera passagerare utan fara derå kunna medföras, må dock för dessa resor, hvilka i besigtningsbeviset böra särskildt upptagas, högsta tillåtna passagerareantalet kunna bestämmas ända till en tredjedel större, än enligt ofvan angifna beräkningsgrund.»

Med afseende härå har utskottet förskaffat sig kännedom derom, att förordningens ifrågavarande föreskrifter beträffande passagerareantalet tolkas väsentligen olika på olika ställen; och enär, efter hvad utskottet inhemtat, till följd af denna skiljaktighet i tolkning och tilllämpning af förordningens ifrågavarande föreskrifter vid särskilda tillfällen ganska beaktansvärda olägenheter uppstått, finner utskottet förändrade och mera fullständiga stadganden angående passagerareantalets bestämmande vara af behofvet särdeles påkallade; och anser sig utskottet fördenskull kunna jemväl i denna del biträda motionären.

Slutligen har motionären anfört, att enligt nuvarande förordning finge ej andra än sådana ångfartyg, som undergått passagerarebesigtning, föra några passagerare, hvaraf följden blifvit, att då besättningar

utsändas till utomlands liggande fartyg, hvilket ganska ofta förekomme, sådane ej kunnat sändas med svenska laståWhat ngare, ehuru direkt lägenhet förefunnits, utan måst sändas med andra nationers fartyg till närmaste hamn, hvilket mången gång fördubblat kostnaderna — ett förhållande så mycket oegentligare, som samma fartyg hafva skyldighet att till Sverige medtaga sjöfolk som passagerare.

Angående passagerareångfartygs besigtning stadgas *dels* i förordningens 12 §, att dylikt fartyg skall hvarje år, innan första resan dermed företages, eller, derest resorna under vintern fortsättas, inom loppet af ett år undersökas och pröfvas af tre besigtningsmän, af hvilka en skall vara kunnig i skeppsbyggeri, en i ångmaskiners sammansättning och skötsel, samt en i sjömanskap; *dels ock* i 14 § att derest besigtningsmän ej äro förordnade å den ort, hvarifrån ångfartyg första gången om året afgår, sådant ej må hindra passagerares medtagande; dock att fartyget skall undergå föreskrifven besigtning vid framkomst till destinationsorten, eller, om fartygets befälhafvare sådant föredrager, å annat ställe, som under resan anlöpes och der besigtningsmän äro tillsatte.

Då sålunda, enligt ofvan åberopade förordning inga andra ångfartyg äro berättigade att medtaga passagerare till större eller mindre antal, än sådane, hvilka undergått föreskrifven besigtning; men 60 § 2 mom. af nu gällande sjölag den 23 februari 1864 innehåller stadgande derom, att å svenska fartyg skall, till sådant antal och mot sådan betalning, som af Konungen bestämmes, emottagas sjöfolk, hvars hemsändande det åligger konsulerne att besörja — ett stadgande, hvilket jemväl återfinnes i 36 § af komiterades förslag till ny sjölag samt lag angående nya sjölagens införande m. m. den 22 februari 1887 — synes häraf framgå, att svenska fartyg i vissa fall hafva lagstadgad skyldighet att från utlandet hemföra passagerare till Sverige, vare sig de undergått den i 1864 års förordning föreskrifna besigtning eller icke, men deremot, enligt 12 § af samma förordning äro förhindrade att medtaga passagerare från Sverige till utlandet, derest de ej undergått sådan besigtning. En förändring härutinnan, derigenom likformighet i detta afseende åstadkommes emellan härifrån afgående och hit ankommande ångfartyg, synes utskottet vara synnerligen önskvärd.

På grund häraf och då utskottet dessutom vid den granskning af ifrågavarande förordning, hvilken utskottet till följd af motionen haft anledning företaga, funnit, att samma förordning äfven i åtskilliga andra delar, än den motionären särskildt påvisat, är mindre tidsenlig och tarfvar förändring, har utskottet yrkat bifall till motionen.

I allo instämmande i ofvanstående yttrande af medkammarens utskott, som haft motionen till behandling, får utskottet endast tillägga, på sätt under öfverläggningen inom Andra Kammaren framhållits: att redan för tio år sedan den komité, som fick i uppdrag att utarbeta förslag till ändringar och tillägg i sjölagen, i sitt betänkande uttalade den åsigten, »att hvarje åtgärd af staten till bevarande af menniskolif måste vara så fullständig som omständigheterna tillåta», hvarför komiterade icke kunnat anse den nu gällande förordningen af den 12 februari 1864 vara tillfredsställande, hvilken författning »har sin rot i en tid då ångfartygsflottan företrädesvis var en insjö-, kanal- och kustflotta». Ifrågavarande komiterade lära äfven hafva verkstält en fullständig omarbetning af förordningen, hvilken omarbetning jemte motiv blifvit komiténs underdåniga betänkande bifogad.

På grund af hvad anfördt blifvit, och i öfverensstämmelse med det af Andra Kammaren fattade beslut, får utskottet hemställa,

att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det kongl. förordningen angående hvad i afseende å passagerareångfartygs byggnad, utrustning och begagnande iakttagas bör den 12 februari 1864 måtte omarbetas, så att den bättre motsvarar nutidens fordringar.

Stockholm den 10 april 1888.

På utskottets vägnar:

O. M. Björnstjerna.

N:o 12.

Ank. till Riksd. kansli den 10 april 1888, kl. 3 e. m.

Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5 i anledning af väckt förslag till Kongl. Maj:t angående utfärdande af en ny författning rörande kontroll öfver tillverkning och försäljning af konstsmör.

Uti en inom Första Kammaren väckt motion, n:o 36, har herr Adelsköld föreslagit, det Riksdagen ville besluta om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, det en ny författning rörande kontroll öfver tillverkning och försäljning af konstsmör måtte ofördröjligen varda utfärdad, grundad på följande principer:

»att med »smör» menas endast sådant, till hvars beredning uteslutande användes fett af mjölk eller grädde;

att åter med »margarin» menas hvarje fabrikat eller produkt afsedd att likna natursmör, hvaruti fettet icke uteslutande hemtats ur mjölk eller grädde, således äfven sådana blandningar, hvaruti natursmör till större eller mindre del ingår, och att ingen sådan produkt, till hvilken fettet icke uteslutande är hemtadt ur mjölk eller grädde, må säljas eller utbjudas eller exporteras under annat namn än »margarin» och under andra vilkor än som kunna komma att i lag föreskrifvas:

att alla kärl, hvaruti smör eller konstsmör inkommer till riket, skola vara märkta med det landets namn, hvarifrån varan kommer och är tillverkad, äfvensom med namn på fabrikanten och fabrikens stämpel, samt att konstsmöret särskildt skall vara märkt med namnet »margarin» och inpackadt i kärl, som till form och utseende skilja sig från sådana, hvaruti natursmör vanligen packas;

att uppgifter genom svenska konsulaten i utlandet skola årligen insändas med uppgift på de utländska konstsmörsfabrikerna och deras

respektive märken jemte klassifikation på beskaffenheten af det konstsmör, som vid de olika fabrikerna tillverkas, och att intet annat konstsmör må i riket införas än det, som tillverkas vid fabriker, som äro stälda under vederbörlig kontroll, så att man kan vara betryggad att inga för helsan skadliga ämnen ingå i tillverkningen;

att blifvande fabriker af konstsmör här i landet ställas under statens kontroll;

att å hvarje torg eller försäljningslokal, der konstsmör säljes eller utbjudes, skall såväl *utanför* densamma som *inuti* lokalen med stora bokstäfver, anbringade på ett genast i ögonen fallande sätt, vara tillkännagifvet: »Här säljes margarin»;

att alla kärl, hvaruti konstsmör förvaras, försändes, säljes eller utbjudes, skola såväl å bottnarne som sidorna bära tydlig *outplånlig* inskrift i stora bokstäfver »Margarin»;

att omslag vid inpackning af konstsmör, som utlemnas till köparne, skola bära beteckningen »Margarin» jemte säljarens namn och adress, äfvensom att alla regelbundet formade stycken konstsmör, som säljas, bära namnet »margarin»;

konstsmör, som ur riket utföres, skall förvaras i kärl, märkt med »Margarin» i stora tydliga synbara bokstäfver, jemte fabrikens märke, hvarjemte varan skall i utskeppnings- och frakthandlingen angifvas såsom »margarin»;

att vederbörande allmän åklagare, polis i stad och på landet samt tjenstemän vid tullstationerna, skola, der misstanke uppstår om förbrytelse mot lagens föreskrifter, låta anställa undersökning och analys och att kostnaderna härför förskotteras af kommunen, men uttages sedan af lagbrytaren;

att böter till högt belopp och fängelse för förbrytelse mot lagen stadgas, hvaraf $^2/_3$ af böterna tillfalla angifvaren och $^1/_3$ kommunen, hvaruti förbrytelsen är begången, hvarförutom varan konfiskeras och tillfaller kronan;

att hvar och en, som säljer margarin för smör, anses vara medveten om lagbrottet och straffas derför, så vida han icke kan visa af hvem han emottagit varan till försäljning;

att lagbrytarens namn jemte förbrytelsen publiceras i platstidningarne, hvarförutom anslag om förbrytelsen uppsättes å den plats, der förbrytelsen begåtts samt å dörrarne till förbrytarens bostad och butik, allt på hans egen bekostnad;

att biträden och arbetare hos lagöfverträdaren, som ega kännedom om lagbrottet, jemväl straffas med höga böter eller fängelse.»

Till grund för sitt berörda förslag anför motionären:

»att ej obetydliga qvantiteter konstsmör af **okontrollerad** *beskaffenhet årligen importeras till Sverige och användas i bagerier, å restaurationer och säljas samt förtäras såsom natursmör;*

att antagligen en ej obetydlig del af det införda konstsmöret, såsom det numera på flera ställen tillverkas utan all slags kontroll, kan vara skadligt för allmänna helsotillståndet;

att allvarlig fara kan hota vår uppblomstrande mejerihandtering och i följd deraf vår modernäring jordbruket, om ej vissa kraftigt verkande bestämmelser i fråga om förfalskning af natursmör lagstadgas, så att utlandet, i synnerhet England, må ega säker garanti rörande äktheten af det smör vi dit exportera.»

Angående de olägenheter i nationalekonomiskt och sanitärt afseende, som genom en okontrollerad försäljning och tillverkning af konstsmör vore att befara, yttrar motionären:

»Efter öppnandet af en kortare farled emellan Medelhafvet och Indiska oceanen genom Suez-kanalen och införandet af stora snabbgående bränslebesparande ångfartyg för fraktfarten mellan Europa och jordens bördigaste trakter Australien, Ostindien och Amerika, der den »jungfruliga jorden» ännu endast begär utsäde, för vinnande af de rikaste skördar, och efter anläggningen af jernvägar från det inre af dessa lyckligt lottade delar af jordklotet till skeppningsorterna vid hafvet, hafva spanmålsprisen i Europa, genom snabbare tillförsel och billigare frakter, under de senare åren nedgått, så att spanmålsodling, åtminstone hvad höstsäd beträffar, ej längre är lönande och knappast betäcker produktionskostnaden, ännu mindre lemnar ränta på egendom och tillgång till skatter och onera af alla de slag, som utkräfvas för statens och kommunens behof. Praktiska jordbrukare hafva derför mer och mer från produktion af spanmål börjat öfvergå till boskapsskötsel. Och foderväxtodlingen i större utsträckning ersätter vid klokt och väl skötta landtbruk allt mer den förra ruinerande spanmålsodlingen. Skördarne uppfodras på detta sätt på djuren och förvandlas i kött och mejeriprodukter, hvilka hafva mera lönande afsättning å verldsmarknaden, och, i motsats mot spanmålsodlingen för afsalu, som beröfvar jorden dess växtfödoämnen, hvilka medelst dyrbar konstgödning måste ersättas, återvända genom utvidgad kreaturskötsel, på naturligt sätt, de näringsämnen till jorden, som växterna upptagit, gifvande sålunda upphof till nya och rikare skördar.

Genom att på detta sätt ombilda Europas landthushållning, hade den otvifvelatigt egt förmåga att bestå i den täflan med af naturen

lyckligare lottade verldsdelar, som lättad kommunikation åstadkommit; men så uppfans konstsmöret och konstosten, hvaraf i synnerhet det förstnämnda genom den oerhördt tilltagande produktionen på det allvarligaste hotar den ärliga mejerihandteringen och derigenom Europas hela jordbruk.

Samma fara hotar således äfven vårt lands modernäring.

För ej så länge sedan importerade Sverige mera smör än som utfördes, och det var först år 1861 som ett öfverskott i utförseln visade sig. Detta öfverskott utgjordes visserligen endast af blygsamma 1,148 kilogram, men efter år 1870, då detta öfverskott redan stigit till 309,416 kilogram har det jemnt och stadigt stigit så, att då hela smörutförseln år 1886 uppgick till det betydliga beloppet af 11,916,800 kilogram med ett värde af omkring 25 millioner kronor, utgjorde öfverskottet af utförseln öfver det införda smöret (troligen till ej obetydlig del konstsmör) ej mindre än 8,733,484 kilogram; bevisande ladugårdsskötselns stora och glädjande framsteg under denna korta tid. Under tiden mellan 1870 och 1886 eller under loppet af de sista 16 åren har hela smörutförseln från Sverige uppgått till det aktningsvärda beloppet af 94,102,361 kilogram, för hvilket inkommit till landet öfver 200 millioner kronor.

Hvar och en kan lätt uträkna, hvilken lucka skulle uppkomma i vår handelsbalans och hvad jordbruket skulle förlora, om denna smörexport minskades eller priset nedsattes, och detta kunde lätt nog hända om samvetslösa mejeriegare här, liksom på andra ställen, skulle börja uppblanda vårt *ännu* välkända smör med margarin.

Holland utgör i fråga härom ett varnande exempel, ty sedan mejerierna der började blanda smöret med margarin, har Hollands utförsel af natursmör till England minskats med närmare 60 procent, och priset fallit, så att Hollands natursmörmarknad på England, som förr varit den betydligaste och mest välkända, nu nedgått till mindre än hälften af Danmarks, och för närvarande är lägre än Sveriges smörexport till England. Smörmarknaden är så känslig, och svårigheten att skilja äkta från förfalskadt smör så stor, att det blott behöfs en misstanke att förfalskning på ett eller annat ställe sker, för att ett helt lands mejerihandtering skall komma i misskredit.

Under senare tiden har ofantligt mycket gjorts för allmänna helsotillståndets förbättrande och till *förekommande* af sjukdomar. Stränga och mycket betungade åtgärder vidtagas för att förhindra sjukdomar bland djuren. Oerhörda kostnader äro nedlagda på dränering och torrläggning af städer och osunda trakter samt på vattenledningarna för

erhållande af godt och helsosamt hushålls- och dricksvatten. De flesta civiliserade stater och större städer hafva på allmän bekostnad inrättat helsovårdsstyrelser med egen polis under tillsyn af skickliga läkare och inspektörer för att kontrollera åtlydnaden och tillämpningen af hygieniska förordningar samt tillverkningen och försäljningen af lifsmedel och andra nödvändighetsartiklar. Epidemierna hafva äfven genom sådana åtgärder betydligt minskats i intensitet och dödlighetsprocenten nedgått. Man har nemligen till fullo insett att den själs- och kroppsarbetande menniskan är jordens dyrbaraste skatt, af hvilkens intelligens och kraft och verksamhet all andlig utveckling och förädling är beroende samt all egendom har sitt ursprung och sin förkofran, och att det således ligger i samhällets eget intresse, att värna och omhulda detta sitt dyrbaraste kapital, så att det icke i otid eller genom vårdslöshet förfares. Det helas bästa sammanfaller här som oftast med den enskildes.

För den rike, som för sig och sin familj icke är beroende af arbetsförtjenst och kan förskaffa sig all verldens komfort, är ett afbrott i det goda helsotillståndet visserligen alltid ett stort ondt, men för den mindre bemedlade, för kroppsarbetaren, som är beroende af sitt arbete, är helsan allt. Sjukdom är ekonomisk undergång och död ej allenast för honom sjelf utan för hustru och barn. Minst mägtar han äfven sjelf göra något för att skydda sig och de sina mot de faror, som på alla håll lura emot honom i form af mindre värdefulla och förfalskade födoämnen och andra nödvändighetsartiklar, ty han saknar tillgång att bekosta de dyrbara undersökningar, hvilka, enligt här gällande författningar, hvar och en sjelf, och på egen bekostnad, *måste* låta verkställa, om han vill något så när skydda sig mot förfalskningar och förgiftningar.

På landet, der det dessutom icke finnes några kemister, som kunna verkställa erforderliga undersökningar, är köparan helt och hållet i säljarens hand och måste taga varan sådan den är.

Enda sättet att åstadkomma en verksam kontroll såväl i fråga om konstmör och andra för helsotillståndet skadliga lifsmedel och effekter af alla slag och skydda allmänheten mot de faror, som genom begagnandet af sådana kunna uppkomma, synes vara att här i Sverige likasom i England, Tyskland, Frankrike och i andra civiliserade stater i Europa och Amerika införa en sundhetsinspektion på statens bekostnad, hvilken för det allmänna skulle blifva ofantligt mindre kostsam och mera effektiv än om hvar och en medborgare i samhället, så, som nu är föreskrifvet, sjelf och på egen bekostnad skall låta undersöka

de flesta matvaror och de flesta persedlar, han nödgas begagna, för att skydda sig mot förfalskningar och förgiftning.

Hvad konstsmöret särskildt beträffar, som nu blifvit en verldshandelsartikel af största betydelse och som, om det icke beredes af för helsan oskadliga råämnen, otvifvelaktigt under stigande förbrukning kommer att hafva ett menligt inflytande på allmänna helsotillståndet, torde frågan vara af den stora universella betydelse att den, likasom post-, mynt- och vigt- m. fl. frågor, borde utgöra föremål för en allmän kongress, hvarvid åtskilliga sådana bestämmelser torde böra uppställas, såsom konstsmörfabrikernas ställande under de respektive staternas kontroll, konstsmörets färgning på sådant sätt, att det icke kunde förblandas med natursmör, och icke användas till förfalskning af sådant m. m. Tills någon sådan allmän öfverenskommelse mellan de olika staterna kunnat ordnas, torde det emellertid, på grund af hvad ofvan anförts, befinnas önskligt, ja nödvändigt, att kraftiga mått och steg vidtagas såväl för att värna vår mejerihandtering och derigenom vår modernäring för de faror, som hota i en ojemn strid mot förfalskning af mejeriprodukter, som ock för att skydda den stora allmänheten mot förfalskningar af smör och förgiftning genom konstsmör, beredt af ohelsosamma råämnen».

Motionären redogör vidare för beskaffenheten af de för helsan skadliga ämnen, som kunna för tillverkning af konstsmör användas, och de menliga följderna häraf; och anför han i berörda afseende följande:

»Allt efter som margarinsmörförbrukningen tilltagit, har emellertid tillgången på god talg icke räckt till; och begäret efter större vinst har naturligtvis äfven bidragit till att andra billigare men sämre råämnen, i synnerhet i Amerika, användas vid tillverkningen af margarin. Sålunda har man erhållit visshet om att till margarinberedning användes fett af svin, som till stort antal årligen sjelfdö i s. k. svinkolera, och en epidemi, som började i Chicago år 1881, tillskrifves enligt Medical & Surgical Reporter för år 1881 förtärandet af sålunda beredt konstsmör.

Uti en annan amerikansk tidskrift, Sanatory Record af den 15 april 1884, meddelas detaljerad undersökning af 30 sorter konstsmörsprof, hvaraf framgick att »endast spår af naturliga smörbeståndsdelar funnos i $^{2}/_{3}$ af dessa prof».

Härsket och skämdt fett från slagterierna, som göres luktlöst med syror, att de fräta upp naglarne på arbetarne, samt affall från tvålfabriker o. d. äro bland de minst oaptitliga ämnen, som användas

vid margarintillverkning, men man hyser icke det ringaste skrupel att använda fett af djur, som dött i mjeltbrand, i tuberkulos, i trikinsjuka, i rabies, i gulsot, i trumsjuka och genom förgiftningar o. s. v., hvarförutom fettämnen ur kloakvatten jemväl afskummas för att förvandlas till »smör» och »sötmjölksost», och enligt »Dansk Ugeskrift för Landtmän», har en mr Huét för ej länge sedan uttagit ett patent utgående på att upptaga nedgräfda djur ur hvad som på danska kallas »Rakkerkuler», d. v. s. gropar vid veterinärinrättningar och liknande ställen för att använda fettet till »finaste herrgårdssmör». »Längre kan man svårligen gå hvarken i otillständig fabrikation eller i skamlös oblyghet» utbrister professor Hjalmar Nathorst i en uppsats om konstsmöret, men hvem vet om icke, ifall, som det är att antaga, resultatet af nämnda patent utfaller vinstgifvande, tanken ledes på användandet af ännu ruskigare råämnen. För vinstbegäret är ingenting heligt, icke en gång slagfälten och kyrkogårdarne, och på kemins nuvarande ståndpunkt finnes intet hinder att förvandla nästan hvarje organiskt ämne i vegetabilisk och animalisk föda. — Då man vidare har sig bekant, att beredningen af konstsmöret icke kan ske vid högre temperatur än 40 à 50 grader Celsius, vid hvilken temperatur alla de trefliga små husdjur, som finnas i fettet, och som kallas parasiter, bakterier, baciller, trikiner, mikrober o. s. v. ingalunda skadas till helsan, utan snarare undergå en sorts »renkultur» under det uppfriskande ångbadet i de stora margaringrytorna, och sålunda uppiggade, i lifslefvande tillstånd medfölja konstsmöret i menniskomagen, blifver förhållandet i verkligheten ganska kusligt.

Medicinska auktoriteter, såsom medicinalrådet Sell i helsovårdsstyrelsen i Berlin, doktor Schrodt m. fl. samt en af regeringen tillsatt kommission af läkare i Amerika, hafva efter anstälda mikroskopiska undersökningar konstaterat att konstsmöret, beredt af fettet af sjuka djur samt annat fettämne, kan innehålla alla de *sjukdomsfrön i lefvande tillstånd, som finnas i fettet,* deribland äfven ägg af benickemaskar, och den sistnämnda läkarekommissionen har under edlig förpligtelse uttalat som sin mening, att förtärandet af en *sådan* föda icke kan blifva utan menligt inflytande på allmänna helsotillståndet och dödligheten, samt att, på denna grund, tillverkningen och begagnandet af konstsmör ovilkorligen borde förbjudas».

Innan utskottet ingår i bedömande af det utaf motionären väckta förslag, vill utskottet erinra om de stadganden, som för det närvarande äro gällande rörande konstsmör och hvilka innefattas i Kongl. förordningen af den 2 Oktober 1885. Såsom af denna Kongl. förordning inhemtas och äfven af sjelfva dess rubrik framgår, afser densamma kontroll endast å handel med nämnda vara, men icke å tillverkning deraf. Dess hufvudsakliga stadganden innehålla:

att med margarin skall afses allt sådant konstgjordt smör, i hvars sammansättning ingår fett, som ej är framstäldt ur mjölk;

att å alla kärl, deri förvaras margarin, afsedt vare sig till försäljning inomlands eller till utförsel, ordet margarin skall vara anbragt på ett varaktigt, tydligt och lätt i ögonen fallande sätt;

att dessutom vid utförsel af dylik vara, densamma skall i skeppnings- och frakthandlingarna angifvas såsom margarin;

att å kärl, som ankommer från utrikes ort och angifves innehålla margarin, men icke är så märkt, som nyss blifvit föreskrifvet, varan ej må utlemnas från tullverket, förr än kärlet blifvit genom varuegarens eller kronobetjentes försorg behörigen märkt; samt

att i försäljningslokal, der margarin hålles till salu, tydligt tillkännagifvande derom skall finnas å lämpligt ställe anslaget.

För öfverträdelse af dessa bestämmelser stadgar förordningen böter till olika belopp för hvarje särskild öfverträdelse; och är högsta bötesbeloppet ett tusen kronor. Af böterna tillfalla $^1/_3$ del kronan och $^2/_3$ åklagaren, och om särskild angifvare finnes, eger denne taga hälften af åklagarens andel. Varan, som utgör föremål för förseelsen, blir emellertid ej förbruten, utan åligger det åklagaren att tillse, att kärl, deri margarin förvaras, behörigen märkes och att, der egaren sådant underlåter, om märkningen besörja.

För att bereda möjlighet att upptäcka och till laga beifran befordra förseelser af nu ifrågavarande beskaffenhet är stadgadt, att, om anledning förekommer till antagande att från utrikes ort ankommen eller till utförsel ur riket angifven vara utgöres af margarin, fastän kärlet, hvari densamma förvaras, icke är märkt på ofvanbeskrifvet sätt, det åligger tullförvaltningen att genast derom underrätta vederbörande åklagare; och eger åklagaren härvid äfvensom vid alla andra tillfällen, då misstanke uppstår om, att kärl innehåller margarin utan att vara behörigen märkt, att af varan taga prof och låta på i förordningen närmare angifvet sätt af behörig person undersöka detsamma. För dylik undersökning stadgar förordningen viss ersättning åt undersökningsförrättaren till belopp af tolf kronor för ett ensamt prof, tjugo

kronor för två samtidigt inlemnade prof och fem kronor för hvarje prof utöfver de två första, då flera prof samtidigt inlemnas, Denna ersättning skall utbetalas af den, som påkallat undersökningen, och då densamma verkstälts på grund af myndigheters förordnande, af Konungens befallningshafvande i länet. Om den undersökta varans egare icke varder genom domstols utslag ålagdt att slutligen gälda kostnaden, skola de af Konungens befallningshafvande utbetalda belopp hos Kongl. Maj:t i civildepartementet anmälas till ersättande; och vill Kongl. Maj:t, hvad angår kostnad, som åklagare utbetalt, på framställning af Konungens befallningshafvande taga i öfvervägande, huruvida i något särskildt fall åklagaren anses böra från utgiften frikallas och densamma af allmänna medel gäldas.

Vid en närmare granskning af dessa bestämmelser har utskottet särskildt fäst sig vid tvenne hufvudsakliga brister i den nu gällande författningen, hvilkas afhjelpande i första rummet vore af behofvet påkalladt, nemligen

1:o) att intet förbud finnes för införande i riket eller tillverkning och försäljning inom detsamma af konstsmör, bestående af för helsan skadliga ämnen; samt

2:o) att kostnaden för undersökningen af de prof, som åklagare eger att för utrönande af varans beskaffenhet taga af importeradt, för export afsedt eller till salu hållet smör, skall i första hand gäldas af åklagaren sjelf utan annan rätt till godtgörelse härför, än om varans egare af domstol åläggеs att gälda samma kostnad eller Kongl. Maj:t i något särskildt fall finner åklagaren böra af allmänna medel erhålla ersättning för densamma.

Genom den första af dessa brister lemnas rum för tillhandahållande åt allmänheten af dessa vämjeliga alster, som motionären så afskräckande beskrifvit och hvilkas tillvaro blifvit genom erfarenheten särdeles i utlandet och genom der verkstälda analyser till fullo bevisad. De faror, som kunna i sanitärt afseende häraf uppstå, äro lätt att inse, äfven om de ej så fullständigt, som nu skett, blifvit i motionen påvisade. Då kemin i våra dagar nått en sådan utveckling, att den är i stånd att åt dylik fabrikation gifva utseende och smak, som icke på minsta sätt för köparen förråda dess skadliga och osmakliga sammansättning, anser utskottet den kontroll, som i berörda afseende är erfor-

derlig, böra utöfvas vid sjelfva fabrikationen af margarinsmöret. Någon svårighet härutinnan i fråga om tillverkning af dylik vara inom riket synes ej böra förefinnas, då ju ingenting hindrar, att alla för sådan tillverkning afsedda fabriker ställas under statens kontroll, såsom äfven blifvit af motionären föreslaget. Svårare deremot ställer sig saken, då fråga är om kontroll å utifrån till riket införda fabrikat. Men i detta afseende har motionären påvisat en lösning, som utskottet, om det ock ej kan gilla dess alla detaljer, likväl anser böra i hufvudsak vinna erkännande och tillämpning. Motionären föreslår nemligen, att intet annat konstsmör må i riket införas än det, som tillverkats vid fabriker, hvilka äro stälda under vederbörlig kontroll. För sådant ändamål skulle de svenska konsulaten i utlandet åläggas att årligen inkomma med uppgifter på de utländska konstsmörfabrikerna och deras respektive märken jemte klassifikation på beskaffenheten af det konstsmör, som vid de olika fabrikerna tillverkas. Utskottet, som lika med motionären anser, att ett absolut förbud mot införsel af allt konstgjordt smör, äfven om desamma är framstäldt af för helsan oskadliga ämnen och sålunda utgör ett utmärkt och billigt surrogat för smör, ej skulle vara välbetänkt, finner sig deremot kunna tillstyrka hvad motionären sålunda föreslagit i fråga om kontroll öfver importeradt smör, med undantag måhända af skyldigheten för konsulerna att inkomma med klassifikation på beskaffenheten af det vid hvarje utländsk fabrik tillverkade konstsmöret. Utskottet befarar nemligen, att en dylik klassifikation är förenad med allt för stora svårigheter och för mycket beroende på subjektiva och konventionella omdömen för att kunna blifva fullt tillförlitlig, än mindre tilläggas någon officiel karakter. En fullständig kännedom om de utländska konstsmörfabrikerna och deras respektive märken och hvilka bland de förra stå under offentlig kontroll synes utskottet vara för ändamålet alldeles tillräckligt, såvida dermed förenas skyldighet för importören att, på sätt äfven blifvit föreslaget, låta förse de kärl, hvari det importerade konstsmöret förvaras, med det landets namn, hvarifrån varan kommer och der den är tillverkad, jemte namnet på fabrikanten och fabrikens stämpel. Hvarje möjlighet att i landet införa konstsmör, beredt af dåliga och för helsan skadliga ämnen, bör genom dessa försigtighetsmått, om de samvetsgrant iakttagas, kunna anses förebygdt, på samma gång intet hinder derigenom lägges för den mindre bemedlade att för billigt pris åtkomma ett helsosamt smörsurrogat.

Den andra af de här ofvan anmärkta båda bristerna är af beskaffenhet att förlamande inverka på tillsynen öfver författningens efterlefnad och beifrande af deremot begångna öfverträdelser, derförutan

någon effektiv verkan af dess föreskrifter icke är att påräkna och hela dess ändamål förfelas. Man kan ej begära att en i allmänhet svagt aflönad åklagare skall blottställa sig för kostnader och utgifter, som, om de misstankar, hvilka föranledt desamma, befinnas ogrundade, han ej har förhoppning att få ersatta. Till och med om den misstänkta förseelsen verkligen blifvit begången och den brottslige derför tilltalas och sakfälles, kan det stundom vara osäkert, om denne har tillgångar att godtgöra de förskjutna medlen. I hvilket fall som helst nödgas åklagaren under en längre tid vara i mistning af desamma. Det är lätt att inse, att en försigtig åklagare under sådana förhållanden endast i de naturligtvis mycket sällsynta fall, då han har så grundad anledning att misstänka en förbrytelse i nu förevarande afseende, att misstanken nästan öfvergått till visshet, skall våga att vidtaga de med ofvannämnda kostnader förenade åtgärder, som erfordras för förbrytelsens beifrande. Till afhjelpande af denna olägenhet har motionären föreslagit, att ifrågavarande kostnader skulle förskjutas af kommunen, i sammanhang hvarmed han hemstält, att kommunen skulle erhålla en tredjedel af de böter, som enligt författningen ådömdes. Utskottet, som gifvetvis i följd af det här ofvan sagda delar motionärens åsigt, att åklagaren bör befrias från skyldigheten att i första hand vidkännas berörda kostnader, kan deremot ej finna någon giltig anledning, hvarför en dylik skyldighet, som måste anses betingad af ett för hela landet gemensamt intresse, skall åläggas kommunen. Flertalet af ifrågavarande förseelser är icke af beskaffenhet att egentligen kunna särskildt skada den ort, der de äro begångna, utan inverka, hvarhelst de begås, menligt såväl på det allmänna helsotillståndet som i synnerhet på en för riket nyttig näring. Under sådana förhållanden synes det utskottet vara statens pligt att i första hand vidkännas alla utgifter, som äro erforderliga för motverkandet af ett dylikt skadligt inflytande; och torde i följd häraf dessa kostnader lämpligast böra af allmänna medel förskjutas. Något skäl för att i sådant fall tillägga kommunen andel i böterna finnes naturligtvis ej, hvadan dessa väl böra såsom hittills delas mellan kronan och åklagaren.

I sammanhang härmed anser utskottet motionärens förslag, att den vara, som utgör föremål för förbrytelsen, måtte konfiskeras, vara särdeles välbetänkt hufvudsakligen af det skäl, att, huru högt straff än må förbrytaren ådömas, den ekonomiska vinsten af förbrytelsen mången gång ändock skulle blifva så betydlig, att den flerfaldigt komme att uppväga straffet för den, hvars rättskänsla, då den ej ryggat tillbaka för ett lagbrott, väl ej heller får anses mera utvecklad, än att den be-

traktar straffet blott från ekonomisk synpunkt. Utskottet vill i sådant afseende fästa uppmärksamheten på de stora qvantiteter smör, som ofta af en enda exportör på en gång afsändas till England. En sådan sändning kan bestå af flera hundra drittlar, af hvilka hvar och en i regeln mäter 120 skålpund. Om nu dessa i stället för smör innehålla margarin utan att kärlen vore i föreskrifven ordning märkta till utvisande häraf och varan i anledning häraf kunde på den engelska marknaden utbjudas under namn af vanligt smör, hvilken stor vinst af flera tusentals kronor skulle afsändaren härigenom ej kunna bereda sig? De böter han riskerar för underlåtenheten att ställa sig till efterrättelse de till förekommande af ett dylikt bedrägeri meddelade föreskrifter, äro i förhållande härtill obetydliga och innefatta sålunda en alltför otillräcklig motvigt mot de lockelser till lagbrott, en så betydlig vinst kan uppväcka. Endast faran att få hela den stora och dyrbara sändningen förbruten och derigenom göra en ruinerande förlust bör kunna utgöra ett tillräckligt kraftigt medel mot dylika brottsliga och för vår smörexport skadliga försök. — Hvarför emellertid den konfiskerade varan, på sätt motionären föreslagit, skulle tillfalla kronan ensam, kan utskottet ej inse. Åklagaren, som väl får vidkännas hufvudparten af det arbete, den omtanka och det ansvar, som med den brottsliges ertappande och sakfällande är förenadt, och kanske vid flera tillfällen, då full bevisning ej kan åvägabringas, ej allenast får sitt åtal ogilladt, utan äfven ådömes betydliga ersättningsbelopp, bör väl såsom en välbehöflig ersättning härför och en uppmuntran till fortsatt nit och verksamhet för saken tilldelas andel i det förbrutna eller dess värde; och föreställer sig utskottet att samma grund för fördelningen bör kunna härvidlag tillämpas som i fråga om fördelningen af de för förseelsen ådömda böter.

Sedan utskottet sålunda anmärkt de hufvudsakligaste af de brister, hvarmed den nu gällande författningen i ämnet är behäftad, och antydt sättet för deras afhjelpande, vill utskottet öfvergå till de öfriga mindre oegentligheter, som det vid granskning af berörda författning, delvis lika med motionären, iakttagit i densamma.

Dervid har utskottet i främsta rummet fäst sig vid att enligt författningen margarin och vanligt smör ej mindre vid deras införande i riket än äfven vid export deraf få förvaras i kärl af liknande form. Det är gifvet, att ju mer man kan från ifrågavarande smörsurrogat aflägsna allt, som i fråga om yttre kännetecken påminner om smör, desto större trygghet skall man derigenom bereda köparen af den äkta varan mot faran att bedragas. Det kärlet, då det innehåller konstsmör, åsatta ordet »margarin» kan möjligen i sådant afseende vara i de flesta fall

tillräckligt, men, utom det att, på hur tydligt och varaktigt sätt detsamma än blifvit anbragt, möjlighet dock förefinnes för dess utplånande eller fördöljande, torde man äfven böra taga i betraktande den omständigheten, att vid en större sändning af flera hundra kärl naturligt smör det fordras en mycket noggrannare och mer tidsödande undersökning för att vinna visshet om, att intet kärl med margarin finnes häribland instucket, om man för sådant ändamål är hänvisad blott till det märke, som i dylikt fall bör vara nämnda kärl åsatt, än om detta kunde blott och bart genom kärlets form inhemtas. De i allmänhet för försändning af natursmör till utlandet brukliga kärl skulle också härigenom erhålla den för vår export ingalunda likgiltiga fördelen af ett synnerligt förtroende så till vida, att de genom sjelfva sin form utgjorde ett säkert eller åtminstone lagligt kännetecken på, att de innehölle äkta vara. Utskottet vill således ej allenast förena sig med motionären om uttalandet af den önskan, att alla kärl, hvari konstsmör inkommer till riket, måtte till form och utseende skilja sig från sådana, hvaruti natursmör vanligen packas, utan äfven hemställa, att samma stadganden måste gälla äfven i fråga om export af förstnämnda slags smör; och anser utskottet, som, efter hvad af dess här ofvan uttalade åsigter framgår, gifvetvis äfven biträder förslaget, att ej mindre dessa kärl, hvari konstsmör sålunda till riket inkommer och derifrån utföres, än äfven alla andra kärl, hvari dylikt smör, afsedt till försäljning, förvaras, försändes eller utlemnas, skola å bottnar och sidor vara märkta med ordet »margarin», sig dessutom böra föreslå, att detta märke, för att vara så mycket svårare att utlåna, i regeln bör medelst inbränning anbringas.

Den nu gällande författningen har icke heller något stadgande om sättet för angifvande af smörets egenskap af konstsmör, då sådant försäljes utan att vara förvaradt i kärl, d. v. s. i annat omslag eller i lösa stycken; och gillar utskottet helt och hållet de af motionären till afhjelpande af denna brist föreslagna åtgärder.

Äfven förslaget, att tillkännagifvande om att margarin hålles till salu, skall finnas å lämpligt ställe anslaget ej mindre, såsom nu är föreskrifvet, inuti försäljningslokalen än äfven utanför densamma, synes utskottet vara välbetänkt och fördenskull böra af utskottet förordas.

Att böter för öfverträdelse af lagens bestämmelser böra sättas särdeles högt är af det ofvansagda tydligt, men att straffet, på sätt motionären föreslagit, äfven må kunna utsträckas till fängelse, tror utskottet ej vara rigtigt öfverensstämmande med den uppfattning, som hos oss gjort sig gällande angående påföljden af dylika förseelser, hvilka ju egentligen blott äro att hänföra till öfverträdelser af till förekom-

mande af bedrägeri meddelade föreskrifter, men icke till sjelfva bedrägeribrottet, hvilket hör under allmän strafflag och derå författningen sålunda ej eger bestämma någon straffpåföljd.

Af sistnämnda anledning är det ock utskottet ej anser sig kunna tillstyrka motionärens förslag, »att hvar och en som säljer margarin för smör, skall anses vara medveten om lagbrottet och straffas derför, såvida han icke kan visa, af hvem han emottagit varan till försäljning», samt »att biträden och arbetare hos lagöfverträdaren, som ega kännedom om lagbrottet, jemväl skola straffas med höga böter eller fängelse». Af dessa båda stadganden faller det förra helt och hållet inom allmänna strafflagens område och angående det senare torde ej heller skäl förefinnas att i en administrativ förordning frångå de i nämnda lag för delaktighet i brott stadgade grunder.

Häremot och för att i någon mån tillmötesgå det syfte, motionären med denna del af sitt förslag afsett, vill utskottet tillstyrka, att föreskrift meddelas derom, att i alla skriftliga aftal, kontrakt, räkningar och andra handlingar, som afse försäljning, köp, leverans eller försändning af konstsmör, bör, liksom vid export är stadgadt i fråga om skeppnings- och frakthandlingarna, varan uttryckligen angifvas såsom margarin.

Den af motionären föreslagna publikation af förbrytelsen och lagbrytarens namn torde, såsom straffpåföljd betraktad, vara allt för främmande för våra förhållanden och dessutom obehöflig, då offentlighet är för alla domstolsförhandlingar i lag föreskrifven samt dessa i följd häraf i de flesta fall varda utan särskildt påbud i platstidningarna offentliggjorda.

På grund af hvad utskottet sålunda anfört, och då, om den nu gällande förordningen angående konstsmör skulle genom ändringar och tillägg bringas i öfverensstämmelse med de åsigter här ofvan blifvit uttalade, högst obetydligt skulle komma att af densamma qvarstå oförändradt, anser utskottet önskligt, att en ny lag i berörda afseende utfärdades och att densamma hufvudsakligen grundade sig på följande principer:

att med »smör» menas endast sådant, till hvars beredning uteslutande användes fett af mjölk eller grädde;

att åter med »margarin» (eller »margarine», hvilken sistnämnda benämning blifvit i flera andra länder antagen) afses hvarje fabrikat eller produkt, afsedd att likna natursmör, hvaruti fettet icke uteslutande hemtats ur mjölk eller grädde;

att alla kärl, hvaruti konstsmör, afsedt till försäljning, förvaras, försändes eller utlemnas, skola så väl å bottnarna som sidorna bära ordet »margarin», inbrändt med stora, tydliga bokstäfver;

att kärl, hvari konstsmör till riket inkommer eller derifrån utföres, dessutom skola till form och utseende skilja sig från sådana, hvari natursmör vanligen packas, samt vara försedda med namnet på fabrikanten och fabrikens stämpel;

att de kärl, hvari konstsmör till riket inkommer, jemväl skola vara försedda med namnet på det land, der varan blifvit tillverkad, samt åtföljas af utaf behörig myndighet utfärdadt bevis derom, att den fabrik, hvars märke finnes kärlet åsatt, står under offentlig kontroll;

att vid export af konstsmör varan skall i utskeppnings- och frakthandlingarna angifvas såsom margarin;

att uppgifter genom svenska konsulaten i utlandet skola, der sådant är möjligt, årligen insändas med uppgift på de utländska konstsmörfabrikerna och deras respektive märken;

att fabriker för konstsmör här i landet ställas under statens kontroll;

att i hvarje försäljningslokal, der konstsmör säljes eller utbjudes, skall såväl utanför som inuti lokalen med stora bokstäfver, anbringade på ett genast i ögonen fallande sätt, vara tillkännagifvet, att dylik försäljning der bedrifves;

att omslag kring konstsmör, som utlemnas till köpare, skola bära beteckningen »margarin» jemte säljarens namn och adress. Likaså skola alla regelbundet formade stycken konstsmör, som säljas, bära namnet »margarin»;

att i alla skriftliga aftal, kontrakt, räkningar och andra handlingar, som afse försäljning, köp, försändning eller leverans af konstsmör, varan uttryckligen skall angifvas såsom margarin;

att vederbörande allmän åklagare skall, der misstanke uppstår om förbrytelse mot lagens föreskrifter, låta anställa undersökning och analys. Kostnaderna härför förskotteras af allmänna medel, men uttagas sedan af lagbrytaren;

att för förbrytelser mot lagen stadgas böter till högt belopp, deraf $^2/_3$ delar tillfalla åklagaren och $^1/_3$ del kronan, hvarförutom varan för-

klaras förbruten till lika fördelning med böterna; och får utskottet med anledning häraf hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att ny författning angående kontroll öfver tillverkning och försäljning af konstsmör måtte varda på nu antydda grunder utfärdad.

Stockholm den 10 april 1888.

På utskottets vägnar:

O. M. Björnstjerna.

Stockholm, tryckt hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag, 1888.

N:o 13.

Ank. till Riksd. kansli den 12 april 1888, kl. 12 midd.

Första Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4, rörande ändrade bestämmelser angående aflöning åt lärare och lärarinnor vid folkskolorna.

Andra Kammaren har med anledning af herr *P. Larssons* i Fohle inom samma kammare väckta motion, n:o 138, beslutit:

»Att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att § 1, punkterna 1 och 2 uti Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse angående aflöning åt lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor af den 20 januari 1882, sådan paragrafen lyder enligt Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse den 5 juni 1885, må erhålla följande lydelse:

1. Ordinarie lärare eller lärarinna, som efter undergången godkänd afgångsexamen från seminarium blifvit vid folkskola anstäld i föreskrifven ordning, skall åtnjuta i årlig lön dels 13 hektoliter 25 liter spanmål in natura, hälften i råg och hälften i det eller de andra sädesslag, i hvilka kronotionden inom orten utgår, dels ock penningar till så stort belopp, att hela lönen, inberäknadt spanmålens värde efter länets markegång för året (Litt A), uppgår till minst sexhundra kronor.

2. Sådan lärare eller lärarinna skall ock af skoldistriktet förses med tjenlig bostad och nödigt bränsle. Äfvenledes bör åt honom eller henne anskaffas sommarbete och vinterfoder för en ko, eller ock, der hinder eller svårighet af lokala eller andra förhållanden derför möter, minst värdet af 8 hektoliter 25 liter spanmål af förenämda sädesslag i ersättning lemnas.

3. Dessutom — — — — — — — — skolträdgården.»

Detta beslut har, jemlikt bestämmelsen i 63 § 3 mom. riksdagsordningen, genom utdrag af protokollet blifvit delgifvet Första Kammaren, som hänvisat ärendet till behandling af sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Då den sålunda ifrågasatta ändringen i bestämmelserna angående lärares och lärarinnors vid folkskolorna aflöning icke afser att rubba det nu bestående förhållandet emellan den kontanta lönen och spanmålslönen, än mindre att minska eller öka lönebeloppet i dess helhet — i hvilka båda hänseenden den icke skulle medföra någon nämnvärd inverkan — utan endast att undanrödja de praktiska svårigheter, som möta vid de nu bestämda spanmålsqvantiteternas förvandling enligt metersystemet, hemställer utskottet,

att Första Kammaren ville biträda Andra Kammarens ifrågavarande beslut.

Stockholm den 12 april 1888.

På utskottets vägnar:

ROBERT DE LA GARDIE.

Stockholm, John Björkmans Tr., 1888.

N:o 14.

Ank. till Riksd. kansli den 14 april 1888, kl. 1 e. m.

Första Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5, i anledning af väckt förslag angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om förändringar i den universiteten tillkommande disciplinära myndigheten öfver de studerande.

De nu gällande föreskrifterna angående universitetens disciplinära myndighet innefattas dels i vissa paragrafer af statuterna för universiteten i Upsala och Lund af den 10 januari 1876, dels ock i följande, här nedan införda kongl. förordningar och bref.

1:o) Kongl. brefvet till akademie kanslererna och samtliga hofrätterna angående forum för studerande vid akademierna den 1 mars 1750:

»Oss hafver then öfver ungdomens upfostran förordnade Commissionen genom skrifvelse af then 16 December förledit år, i underdånighet berättat, huru högst angeläget thet är, at ro och säkerhet vid the allmänna läro-städerna måtte blifva bibehållen och stadgad, emedan både äldre och senare tiders erfarenhet vist, at theruti icke sällan inbrott gjorde blifvit, genom hvarjehanda otidigt sjelfsvåld och våldsamhet, som illasinnade ynglingar tagit sig före at utöfva, såsom ock, at thet bästa medlet til ett slikt fördärfveligt oskicks hämmande väl vore, at the brottslige befordrades til en skyndesam näpst; men at sådant omöjligen kunde erhållas, så länge vid ransakningar öfver slika brottmål i Consistorio Academico skal följas then ordning i processen, som

allmänna Lagen föreskrifver, och hvilken, särdeles sedan uti Kongl. rescriptet af then 23 Januar 1693, blifvit befalt, at Academiæ Consistoriernes utslag och domar skola af Hof-Rätterna pröfvas, i allmänhet kommit at brukas, efter som slik ungdom, tå then ställes för Rätta, söker dels under hvarjehanda invändningar, dels ock genom besvärs anförande öfver Consistorii utslag, uti Hof-Rätten at utdraga tiden, och undgå theras välförtjenta straff, samt Lagens verkan illudera; och tå the ostyrigt sinnade således se sig fritt kunna utöfva theras onda kynne, blifver sjelfsvåldet än mera ökt, studierne hindrade, samt all lydno och ordning hos ungdomen förqväfd, och följackteligen hela Academiæ-verket bragt uti vanheder, oreda och ändtelig undergång; i anseende hvartill, samt i anledning af hvad Academiske Constitutionerne i 7 Cap. 3, 7 och 8 §§, 2 Cap. 2 §, 4 membr. innehålla, och at jemväl uti them, utom hvad i civile tvistemål, som öfverstiga ethundrade Riksdalers värde, ej andre brottmål, än the, som angå lifvet, äro lemnade under Hof-Rätternas skärskådande, såsom ock, at i anseende til then enahanda beskaffenhet, som vore emellan publique och privat upfostring, the studerande vid Academierne ej mera, än barn och pupiller, som hemma stå under föräldrars och förmyndares inseende, tyckas få betjena sig af then allmänna processen, til at thermed betäcka och undandölja theras fel; har förbemälte Commission til Wårt nådiga godtfinnande i underdånighet hemstält, om icke Oss i nåder skulle täckas förordna, at the brottmål, som af studerande vid Academierna, inom then priviligierade districten, begås igenom hvarjehanda oljud och andras förolämpande, såsom i synnerhet med skjutande och skriande på gatorna, slagsmål emellan the studerande sjelfva, eller emellan them och andra utom Academiæ staten, jemte annat thylikt, som rörer then Academiska disciplinen, samt skadar en rätt ordning och en ärbar lefnad, tjufnad, hordom och lönskaläge, eller sådana grofva brottmål undantagna, som uti 25 Capit. 5 § R. B. upräknas, böra af Consistorio Academico, summario processu, afgöras, samt Consistorium äga frihet, at efter omständigheterna, fälla then brottsliga til annat straff, än i allmänna Lagen är utsatt, och at, therest thensamme skulle vilja söka ändring uti Consistorii dom, sådant bör ske hos Academiens Canceller, ifrån Upsala inom femton dagar, ifrån Åbo inom fyratio dagar, och ifrån Lund inom trettio dagar, tå Cancelleren, sedan domen blifvit pröfvad, lärer efter then honom åliggande öma vårdnad om Academiens välfärd, låta vara sig angelägit, at saken med skyndsamt och rättvist slut afhjelpa. Och som Wi, vid öfvervägande häraf, i nåder för godt funnit thertil samtycka, thet må nu imedlertid och til thes Academiske Constitutionerne

komma at öfverses, och tå härom vidare stadgadt varder, med the upräknade mindre brott och förseelser, som egentligen röra en god discipline och politie vid Academierna, och af then studerande ungdomen thersammastädes inom stadens gebiet begås, efter merbemälte Commissions underdåniga hemställande förfaras»;

2:o) kongl. förordningen angående upphörande af universitetens domsrätt den 2 april 1852:

»§ 1.

Den, enligt hittills gällande föreskrifter, Universiteterna tillkommande domsrätt skall upphöra, utom hvad angår dels disciplinärmyndigheten öfver de studerande, hvilken myndighet, i afseende på omfång och föremål bibehållen, sådan den genom Kongl. Brefvet till Academi-Cancellererna och samtliga Hofrätterna den 1 Mars 1750 finnes bestämd, framgent kommer att utöfvas i enlighet med den af Oss likaledes under denna dag derom utfärdade Förordning, dels ock den domsrätt, som, jemlikt 34 § af ofvannämnde nya Statuter för Universiteterna, i der upptagna fall förbehålles Universitets-Consistorierna öfver Universiteternas embets- och tjenstemän.

§ 2.

Den befattning med utsökningsmål, som hittills varit af Universiteternas Rectorer utöfvad, kommer jemväl att upphöra.

§ 3.

Tvistemål, brottmål eller andra domärenden, som, efter hvad nu är sagdt, skiljas från Universitets-Consistoriernas handläggning, skola af allmänna domstolarne upptagas; dock att studerande ej må för brott, begånget i universitetsstaden eller inom en mil deromkring, tilltalas vid domstol, innan saken blifvit dit utaf vederbörande Consistorium öfverlemnad. Utsökningsmål anhängiggöras i den ordning, som är i allmän lag stadgad.»

3:o) kongl. förordningen angående den universiteten tillkommande disciplinära myndighet öfver de studerande den 2 april 1852.

»§ 1.

Universiteterna, hvartdera i sin ort, ega disciplinär myndighet öfver de studerande, så graduerade, som ograduerade, hvilka i vederbörlig ordning blifvit vid Universitetet inskrifna och för studiers idkande sig derstädes uppehålla. Den disciplinära myndigheten, sådan den genom Wår nådiga Förordning af denna dag angående upphörande af Universiteternas domsrätt, samt genom Kongl. Brefvet till Academie-Cancellererne och Hofrätterna den 1 Mars 1750 blifvit bestämd, sträcker sig till universitetsstaden och en mil deromkring.

§ 2.

Den disciplinära myndigheten utöfvas af Rector antingen ensam, eller gemensamt med Consistorium Academicum minus.

§ 3.

Alla förbrytelser, större eller mindre, som af studerande begås inom det i § 1 bestämda område, skola hos Rector till åtal anmälas. Är sådan anmälan gjord, eller kommer förbrytelsen annorledes till Rectors kunskap, eller gör studerande sig känd för osedligt och förargeligt lefverne, benägenhet för starka drycker, skadligt umgänge och tidsfördrif, trätgirighet och illvilja mot kamrater, eller försumlighet i studier, eller visar ohörsamhet mot förmän och lärare, eller förgriper sig mot allmänna anslag och kungörelser, eller uppsåtligen öfverträder academiska påbud, eller annan dylik förseelse begår, ege Rector honom inför sig kalla, samt sakens beskaffenhet utforska och pröfva, eller ärendet till vederbörande Consistorium hänvisa; börande sådan hänvisning ovilkorligen ske, i fall svårare förbrytelse är begången, eller den angifne tillförene straffad blifvit, eller eljest för så osedligt och förargeligt lefverne gjort sig känd, att han fördenskull strängare ansvar kan förtjena.

Åtnöjas målsegande och tilltalad med det ansvar, hvartill Rector pröfvar den tilltalade hafva gjort sig skyldig, då skall Rectors beslut till protocoll tagas och må sedan icke öfverklagas. Nöjes ej målsegande

eller tilltalad deråt, eller vill tilltalad sig genom bevisning ursaka, eller finner Rector sakens beskaffenhet ej tillfyllest utredd, då skall saken till vederbörande Consistorium hänvisas.

Sker hänvisning, efter thy i denna § sagdt är, pröfve då Consistorium först, om det angifna förfarandet kan med disciplinärt ansvar försonas, och fortfare i sådant fall med saken; men eljest varde den utan uppehåll till allmän domstol öfverlemnad.

§ 4.

Har studerande blifvit inför allmän domstol tilltalad och sakfäld för brott, som större osedlighet eller lastbarhet utvisar, då ege ock vederbörande Consistorium pröfva, om och hvilken disciplinär påföljd han, utom det straff domstolen ådömt, derjemte underkastas må; och vare i thy fall domstolen pligtig att ransakningen och utslaget ofördröjligen insända till Rector vid det Universitet, der den sakfällde inskrifven är.

§ 5.

Der hänvisning sker, såsom i § 3 sägs, eger Rector den tilltalade förbjuda att under tiden från universitetsstaden afresa. Reser han ändå, och är ej tillstädes, då han kallas; varde då ålagd inställelse vid äfventyr af skiljande från Universitetet för viss tid eller för alltid, efter thy Consistorium, med afseende å sakens beskaffenhet, pröfvar lämpligt. Åtlyder han ej sådan föreskrift, och visar han ej laga förfall, varde fälld till laga äfventyret och erhålle nytt föreläggande, der ej målet anses hafva förfallit.

§ 6.

Är åtal inför vederbörande Consistorium anställdt, ege Consistorium makt förbjuda den tilltalade att under tiden examen vid Universitetet undergå.

§ 7.

I afseende å disciplinärmålens behandling i Consistorium minus gälle hvad om handläggning af mål i allmänhet är uti 37 § af Universitets-Statuterna föreskrifvet. Der så nödigt anses, ege Consistorium öfver

den tilltalades föregående vandel och uppförande infordra intyg af den nationsförening han tillhör.

§ 8.

De disciplinära straff Rector, jemlikt 3 §, eger ådöma äro: föreställning och varning; skiljande från Universitetet för en, högst två terminer.

De disciplinära straff Consistorium eger ådöma äro: föreställning och varning; föreställning och varning jemte förlust af academiskt stipendium eller annan sådan förmån för viss tid eller för alltid, eller jemte förklarande af obehörighet framdeles för viss tid eller för alltid att af sådan förmån komma i åtnjutande; skiljande från Universitetet för viss tid af minst ett halft år, högst två år; skiljande från Universitetet för alltid.

Ersättning, hvarom målsegande och tilltalad åsämjas, må ock kunna af Consistorium, i sammanhang med hufvudsaken, till betalning fastställas. Åsämjas de ej, eller uppstår tvist, huru gjordt åsämjande tolkas bör, då må talan derom inför allmän domstol serskilt utföras.

§ 9.

Skiljande från Universitetet för alltid må ej någon ådömas, utan att han vid allmän domstol blifvit sakfälld för sådant brott, att han derefter ej må i allmänt värf brukas, eller att han, ehuru varnad och tillrättavisad, i sitt lefverne gjort sig känd för så osedligt föredöme och så skadlig inverkan på andra, att det för god ordnings upprätthållande pröfvas nödigt honom slutligen från Universitetet skilja.

§ 10.

Skiljande från Universitetet medföre alltid förlust af stipendium eller annan sådan förmån, som den sakfällde då kan innehafva. Blifver någon från Universitetet för alltid skiljd, varde han ur matrikeln utstruken och förlustig rättigheten att vid rikets Universiteter vidare studera. Beslut, hvarigenom studerande för viss tid eller för alltid blifvit från Universitetet skiljd, bör, sedan det laga kraft vunnit, Rector vid det andra Universitetet delgifvas.

§ 11.

Disciplinärt straff, som Rector, efter hvad derom i 3 § sägs, ålagt, skall genast i verkställighet gå. Lag samma vare, då Consistorium till föreställning och varning, med eller utan förlust af stipendium eller annan sådan förmån beslutit.

Har Consistorium dömt till förlust af stipendium eller annan sådan förmån, eller till skiljande från Universitetet för viss tid eller för alltid, ege den sakfällde rätt att besvär deröfver hos Cancelleren anföra. Besvären, jemte ransakningsprotocollet, skola före kl. 12 å femtonde dagen efter den, å hvilken utslaget gafs, densamma oräknad, inlemnas till Rector, som bör handlingarna till Cancelleren ofördröjligen insända. Anföras ej besvär, inberätte dock Rector till Cancelleren om utslagets innehåll.

Åtnöjes ej målsegande med utslag, som Consistorium i disciplinärt mål meddelat, ege ock han, inom den tid och i den ordning nu sagdt är, sitt missnöje fullfölja.

§ 12.

Cancellerens utslag uppå besvär i disciplinärt mål skall till Rector afsändas för att vederbörande meddelas. Den med samma utslag icke nöjes, ege att deröfver hos Oss i underdånighet anföra besvär, hvilka före klockan 12 å femtonde dagen efter den, å hvilken han af utslaget erhållit del, densamma oräknad, skola inlemnas till Rector, som bör dem till Wårt Ecclesiastik-Departement ofördröjligen insända.

§ 13.

Under den tid besvär, hvarom i 11 och 12 §§ sägs, oafgjorda äro, må klaganden icke uppbära stipendium, eller tillgodonjuta annan sådan förmån, som han vid Universitetet innehafver; och ankomme det på vederbörande Consistorium att afgöra, huruvida klaganden under tiden må tillåtas att academisk examen undergå.

§ 14.

Varder studerande, under den tid han i universitetsstaden sig uppehåller, för brott inför allmän domstol tilltalad; då må Rector, der han så nödigt pröfvar, och tilltalad ej af målsman biträdd är, Univer-

sitetets Ombudsman, eller annan skicklig man förordna att den tilltalade i rättegången biträda.»

I alla dessa stadganden har herr J. Mankell i en hos Första Kammaren väckt och till utskottet hänvisad motion (n:o 71) yrkat förändringar, åsyftande inskränkningar i den disciplinära myndigheten.

Motionären anför hufvudsakligen såsom skäl härför, att studenterna i vissa häseenden under skyddet af nu gällande stadgar erhålla en framför vanliga medborgare gynnad ställning gent emot allmän lag, men att de i andra åter, enligt den uppfattning, som på senare tider hos alla vederbörande myndigheter gjort sig gällande, beröfvas en medborgares allmänna rättigheter, hvarjemte de i sitt enskilda lif äro föremål för ett öfvervakande och eventuelt en inblandning, om hvars lämplighet tvifvelsmål yttrats äfven af de akademiska myndigheterna sjelfva; att som medelåldern för universitetens lärjungar är inemot 25 år, eller samma ålder vid hvilken valbarhet till Riksdagens Andra Kammare inträder, det torde vara svårt att numera, vare sig hos studenterna sjelfva eller annorstädes, upptäcka någon giltig anledning, hvarför icke jemväl med afseende på dem grundsatsen om allas likhet inför lagen borde vinna fullständig tillämpning eller hvarför de skola i fråga om sitt enskilda lefverne vara underkastade en utomordentlig kontroll och till och med kunna drabbas af skymfliga straffåtgärder för handlingar, som icke blott inför allmän lag äro fullkomligt ostraffbara utan ock moraliskt otadliga; att den med universitetens disciplinära myndighet åsyftade kontroll aldrig kan blifva fullt effektiv, men att den ändå kunde vara berättigad, så länge bland dem som lydde under universitetens domsrätt jemte studenterna fans ett stort antal s. k. examinandi, hvilka vanligen icke öfverskridit barnaårens gräns; att nu ifrågavarande undantagslagstiftning, för så vidt den tillerkänner de akademiska myndigheterna rätt att låta en student med disciplinärt ansvar försona brott, som äro enligt allmän lag straffbara, ingenting annat är än en qvarlefva från de tider, då den skarpa ståndskilnaden tog sig uttryck i särskild lagstiftning för olika samhällsklasser, en anakronism, som icke längre bör få qvarstå och dessutom är positivt skadlig, såsom egnad att framkalla sjelfsvåld och öfvermod hos dem, hvilka den omhägnar; att som tillämpningen af dessa stadganden måste blifva ojemn och bristfällig, hafva de blifvit ännu mera förhatliga, enär det största antalet af de fall, på hvilka de äfven enligt sin ordalydelse varit tillämpliga, helt naturligt måste undgå vederbörandes uppmärksamhet, och att en lag, som nästan regelbundet eluderas, är sämre än ingen lag; att å andra sidan

den sväfvande ordalydelse, som i alla dylika stadganden är i viss mån oundgänglig, lemnade mindre nogräknade handhafvare tillfälle att genom en vidsträckt tolkning använda desamma såsom förföljelsemedel mot olika tänkande; att mer än en af ifrågavarande myndighets handhafvare ogerna deltager i dess utöfvande och helst skulle se den upphäfd, i hvilket afseende åberopas, att universitetens kansler uti en den 29 september 1887 afgifven förklaring ansett det kunna ifrågasättas, huru långt en patriarkalisk myndighet i vår tid lämpligen kan sträckas öfver bildade män af mogen ålder, samt att äfven, utan här omförmälda disciplinärbestämmelser, medel icke behöfde saknas att vinna kännedom om de studerandes enskilda vandel under vistelsen vid akademien, hvarest kontroll i sådant afseende bäst utöfvades af nationsföreningarna, hvilka dessutom enligt universitetsstatuterna egde rätt att från sig skilja uppenbart ovärdig medlem; hvarjemte motionären, som anser att den enda disciplinärmyndighet öfver de studerande, som bör tillkomma den akademiska styrelsen, är den helt naturliga och af ingen ifrågasatta befogenheten att upprätthålla akademiska påbud och ordningsregler, som afse undervisningen och hvad dertill hörer, samt att bestraffa öfverträdandet häraf, slutligen erinrar om den jemförelsevis stora frihet, som innehafves af de med studenterna i afseende på ålder och lefnadsställning likstälda lärjungarne vid de högre och centrala specialläroverken i hufvudstaden eller andra större städer, och särskildt påpekar, att vid karolinska institutet i Stockholm hittills rådt en så godt som obegränsad frihet, och att först på senare tider blifvit för institutet ifrågasatt en ordningsstadga af lindrigare beskaffenhet.

På grund häraf, och då en undantagslagstiftning för en viss klass af medborgare icke bör finnas, derest den icke är af särskildt behof oundgängligen påkallad, hemställer motionären,

att Riksdagen måtte besluta aflåtandet af en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att de dels i universitetens statuter befintliga, dels genom särskilda kongl. bref och förordningar meddelade s. k. disciplinära stadganden beträffande de studerande vid rikets universitet måtte ändras derhän, att, utan tydliga och bestämda föreskrifter rörande den genom nationernas och stipendiernas inspektorer utöfvade kontroll öfver de studerandes uppförande och studier, endast sådana bestämmelser der inrymmas, som äro nödiga för upprätthållandet af akademiska påbud och ordningsregler, hvilka afse undervisningen och hvad dertill hörer, så att åt studenterna beredes likställighet med svenska medborgare i allmänhet och särskildt med öfrige jemnårige och i motsvarande ställning befintliga lärjungar i riket.

Vid 1840 och 1851 årens riksdagar blefvo förslag väckta om upphörande af den akademiska jurisdiktionen, men vid förstnämnda riksdag föll förslaget i sin helhet, emedan det utskott, som behandlat frågan, icke gjort undantag för den disciplinära myndigheten, som ansågs fortfarande böra den akademiska styrelsen bibehållas. Då frågan vid 1851 års riksdag åter förekom, förordade väl tre af riksstånden lagutskottets tillstyrkande till den akademiska domsrättens upphörande; men gjorde tillika det förbehåll, att administrationen och den disciplinära myndigheten borde fortfarande bibehållas akademiska konsistorierna, emedan, enligt en talares, då varande professoren F. Carlsons, yttrande det ansågs obestridigt att den disciplinära myndigheten vore för universitetens inre förhållanden af stor vigt och i sjelfva verket oumbärlig. I enlighet med denna grundsats utfärdades jemväl kongl. förordningen den 2 april 1852 angående den universiteten tillkommande disciplinära myndigheten öfver de studerande, och samma grundsats spåras jemväl i de år 1876 tillkomna och ännu gällande statuterna för universiteten.

Hvilka myndigheter motionären åsyftar med sin uppgift derom, att hos alla vederbörande myndigheter numera den uppfattning skall gjort sig gällande, att studenterna genom hvad som ännu qvarstår af den s. k. akademiska domsrätten beröfvas en medborgares allmänna rättigheter, har han icke ens antydt, och äfven om berörda uppgift skulle vara med verkliga förhållandet öfverensstämmande, kan utskottet för sin del icke biträda denna motionärens och de af honom åsyftade myndigheternas uppfattning, helst utskottet icke har sig bekant något enda fall, då, såsom motionären uppgifvit, studenter drabbats af skymfliga straffåtgärder för handlingar, som icke blott inför allmän lag äro fullkomligt ostraffbara, utan ock moraliskt otadliga. Om motionären, såsom hans motion antyder, härmed åsyftar den mycket omtalade verdandisaken, så har just denna, enligt utskottets förmenande, till fullo ådagalagt nödvändigheten deraf, att universitetens disciplinära myndighet bibehålles oförminskad. Den omständigheten att de stadgar, som utgöra grunden för denna myndighet, dela andra till straffrätten hörande lagars och författningars öde att vara förhatliga för, som utskottet förmodar, företrädesvis dem, mot hvilka de behöft tillämpas, bör lika litet föranleda till deras upphäfvande eller inskränkande, som den omständigheten att den kontroll, som med berörda stadganden åsyftas, icke alltid kan blifva fullt effektiv. Då staten upprättat högre undervisningsanstalter, der ett stort antal ynglingar och unge män samlas för studiers bedrifvande, synes det vara statens icke blott rättighet utan jemväl dess pligt, så väl beträffande de studerande som deras förhål-

lande till deras målsmän och andra medborgare att vid universiteten aktningen för sedlighet och rätt strängt upprätthålles, men för att universitetsmyndigheterna må kunna rätta hvad som häremot brytes, måste de ega bemyndigande att meddela varning och föreställning och att i svårare fall skilja den felande från innehafvande stipendier och rättigheten att vid universitetet vistas. Faran för missbruk af denna disciplinära myndighet är i vår tid betydligt mindre än förr, då nu så väl pressen som den allmänna meningen inom landet utgöra en verksam kontroll öfver det sätt, hvarpå den utöfvas. Föreskrifter af liknande beskaffenhet finnas för öfrigt vid andra läroanstalter i vårt land, och om sådana ännu icke blifvit fastställda för karolinska institutet, så bör detta förhållande snarare anses såsom en brist, hvilken ingalunda bör åberopas såsom skäl för borttagandet af de stadganden, som redan finnas. Utskottet, som för öfrigt inhemtat, att stadganden af ifrågavarande beskaffenhet allmänt tillämpas inom öfriga europeiska länder, kan alltså icke dela motionärens åsigt, att universitetsmyndigheternas rätt att vaka öfver och kontrollera den studerande ungdomens uppförande bör upphäfvas eller inskränkas.

Emot den studenterna tillförsäkrade förmånen, att af dem begångna mindre förseelser af den natur att de kunna hänföras under allmän strafflag må försonas med disciplinärt straff i de fall, då målsegare dermed åtnöjes, kunna visserligen mera befogade anmärkningar göras, men då bestämmelserna härom åsyfta sådana fall, der en student felat mera af obetänksamhet än af ondt uppsåt; då en begången förseelse för öfrigt icke blifver ostraffad, utan den disciplinära påföljden i de flesta fall torde blifva lika känbar som det straff, som enligt strafflagen skulle kunna tillämpas, och då ingen anmärkning försports öfver universitetsmyndigheternas tillämpning af dessa stadganden, synes det utskottet, att icke heller i senast omförmälda hänseende tillräcklig anledning förefinnes att hos Kongl. Maj:t begära någon ändring af nu gällande stadganden angående den akademiska domsrätten.

Utskottet får alltså hemställa,

att Herr Mankells ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 april 1888.

På utskottets vägnar:

ROBERT DE LA GARDIE.

STOCKHOLM, P. A. NYMANS EFTERTRÄDARE, 1888.

N:o 15.

Ank. till Riksd. kansli den 24 april 1888, kl. 7 e. m.

Första Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5, i anledning af väckta motioner i syfte att bereda skydd åt statens postverk mot intrång i afseende å befordran af slutna bref samt af brefkort.

Vid det förhållande, att af den utredning, som egt rum vid behandlingen under innevarande riksdag af konstitutionsutskottets betänkande n:o 2, syntes framgå, att postregalet icke omfattade befordrande af s. k. lokalpost, och att följaktligen hinder af gällande lagbud icke mötte för sistnämnda postbefordran, på sätt den för närvarande egde rum i Stockholm, har herr Stråle uti en inom Första Kammaren väckt motion, n:o 74, anfört, att då postverket redan föranstaltat om lokal postbefordran i Stockholm och åtskilliga andra städer — så vidt veterligt vore till allmänhetens fullkomliga belåtenhet, då denna postbefordran otvifvelaktigt erbjöde den största möjliga säkerhet för korrespondenterna, då fördelen af konkurrens icke i förevarande fall kunde tillmätas någon betydenhet i jemförelse med de förvexlingar och misstag, hvilka kunde uppkomma genom olika brefmärken, olika breflådor o. s. v., och då den enskilda verksamheten uppenbarligen måste leda till minskning i statens inkomst af lokalposten — öfvervägande skäl syntes förefinnas derför, att förbud meddelades enskild person att utöfva ifrågavarande postbefordran, hvilket förbud dock icke borde beröra stadsbudsinrättningen, sådan denna hittills bedrifvits; och har motionären på grund häraf hemstält, att Riksdagen behagade uti

underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om aflåtande af nådig proposition, innehållande lagbestämmelse derom, att i stad eller köping, der statens postverk anordnat postbefordran af lokalbref, det är vid ansvar förbjudet för enskild man att dädanefter erbjuda sig till ombesörjande af sådan postbefordran, *hvad slutna bref* angår, genom offentlig kungörelse eller breflådors utsättande eller tillhandahållande af enskilda brefmärken.

I syfte att bereda statens postverk skydd mot intrång af enskilde i dess verksamhet har äfven herr Törnebladh i motion n:o 77 — under erinran om, hurusom genom behandlingen af frågan om inrättande af stadspost i Stockholm uppmärksamheten blifvit rigtad på bestämmelserna angående postbefordran af bref och brefkort m. m., samt med upplysning att ett bolag vore under bildning med ändamål att i Göteborgs stad befordra post, hvarförutom i samma stad öppnats en anstalt, som enligt offentlig annons vore afsedd för befordran bland annat af bref och korsbandsförsändelser — hufvudsakligen anfört: att det icke kunde vara för staten likgiltigt, att intrång sålunda gjordes på hvad som hittills i allmänhet ansetts vara dess verksamhetsområde; att noggranna efterforskningar ock gifvit vid handen, att statens postregal blifvit mer än en gång i förra tider otvetydigt vindiceradt; och att, hvad lokalposten anginge, åtminstone frågan om afgiften för lokalbref af flere Riksdagar, såsom åren 1853—1854 och 1856—1858 o. s. v., behandlats i form af bevillningsärende. Med åberopande tillika deraf, att det i Norge, jemlikt lag för postverket af den 3 maj 1871, vore förbjudet att underhålla någon post- eller expressinrättning i syfte att utan postverkets mellankomst verkställa regelbunden befordran vare sig af bref mellan olika orter eller af lokalbref å orter, der lokalpost blifvit för postverkets räkning inrättad, och då det utan tvifvel vore af vigt, att äfven hos oss den befogenhet, som tillkomme postverket, finge uttryck i tydliga lagbestämmelser, har motionären föreslagit, att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte, så snart ske kan, vidtaga de åtgärder, som kunna finnas erforderliga för att staten må ega att, utan intrång från annat håll, genom sitt postverk mot afgift verkställa all regelbunden befordran af förseglade eller eljest tillslutna bref samt af brefkort så väl emellan in- och utrikes samt emellan inrikes orter som ock å de särskilda inrikes orter, der statens postverk har anordnat lokalbrefbefordran.

Sedan Första Kammaren behagat till dess tredje tillfälliga utskott remittera dessa motioner, får utskottet, som erhållit kännedom om den utredning, rörande statens rätt i fråga om postväsendet, som kongl. generalpoststyrelsen den 16 i denna månad efter derom erhållen nådig före-

skrift meddelat Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskott, till hvars behandling 2:ne motioner uti här ifrågavarande ämne blifvit hänvisade, dels vid detta utlåtande foga ej mindre omförmälda utredning (bil. litt. A) än ock ett utskottet tillhandakommet utdrag af de hos poliskammaren i Göteborg hållna protokoll i ett under denna månad derstädes handlagdt mål angående af enskild person i nämnda stad inrättad stadspost (bil. litt. B), dels ock meddela den upplysning, att det under sistlidet år i Stockholm inrättade aktiebolaget stadsposten, hvilket inom denna stad ombesörjer befordran af lättare försändelser af alla slag, deribland bref och brefkort, och för sådant ändmål på åtskilliga ställen anbragt breflådor för uppsamling af försändelser, i en till allmänhetens kännedom utfärdad »poststadga för Stockholms stadspost» tillkännagifvit, att försändelser tills vidare icke befordras till trakter, belägna vester om S:t Eriks gata eller vester om norra delen af Torsgatan från S:t Eriks plan, norr om Solnavägen eller öster om Roslagsgatan, icke heller utom Ringvägen å Södermalm, äfvensom ej heller till Långholmen eller Djurgården (under vintern).

Af den utredning, som af generalpoststyrelsen, enligt hvad förberördt är, meddelats, inhemtas, bland annat, att ett redan år 1660 gjordt försök till inrättande af enskild postgång enligt rikets råds protokoll af den 20 september samma år förbjudits. Postväsendet var således redan tidigt, såsom det i den af kanslikollegium den 21 juni 1686 utfärdade postmästarinstruktion heter, räknadt bland öfverhetens regalrättigheter. Att statens höghetsrätt öfver postväsendet äfven sedermera upprätthölls, framgår deraf, att till förekommande af minskning i postverkets portoinkomster förbud tid efter annan utfärdades för enskilde att med förbigående af postverket befordra bref från en ort till en annan, och i en senare tid hafva, bland annat, genom kongl. kungörelserna den 26 oktober 1860 och den 4 januari 1878 meddelats stadganden, innefattande förbud för person, som åtföljer jernbantåg, ångfartyg eller diligens och ej är att hänföra till passagerare, att annorledes än i särskildt medgifna fall och i författningsenlig ordning till befordran från en till en annan ort mottaga bref.

Hvad särskildt lokalpostföringen angår, så finnes visserligen densamma icke i här antydda författningar uttryckligen omnämnd, hvilket torde hafva gifvit Göteborgs poliskammare anledning till det förklarande, angående den i nämnda stad nyligen inrättade stadspost, att hvad i

ärendet förekommit icke vore af beskaffenhet, att poliskammaren dermed kunde taga vidare befattning; men det ligger i sakens natur att, der postverket å någon ort öfvertagit lokalpostföringen, densamma bör komma i åtnjutande af enahanda skydd mot intrång af enskilde, som är eller bör vara beredt postföring från en ort till en annan, och sådant desto hellre, som det visat sig, att ofvannämnda i Stockholm bildade aktiebolag åtminstone för närvarande endast ombesörjer befordran af försändelser inom de mera centrala delarne af staden, men helt och hållet öfverlåter åt postverket den mindre lönande postbefordringen till och ifrån stadens aflägsnare delar. En sådan anordning måste, om densamma ock må vara för bolaget fördelaktig, bereda lätt insedda olägenheter så väl för allmänheten som för postverket.

På grund häraf får utskottet, som anser det vara af vigt, att stadgandena om statens höghetsrätt öfver postväsendet omarbetas och utsträckas äfven till den lokala postbefordringen, i anledning af hvad motionärerna föreslagit, hemställa,

att Första Kammaren behagade besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t måtte, så snart ske kan, vidtaga de åtgärder, som kunna finnas erforderliga för att staten må ega att, utan intrång från annat håll, genom sitt postverk mot afgift verkställa all regelbunden befordran af förseglade eller eljest tillslutna bref samt af brefkort så väl emellan in- och utrikes samt emellan inrikes orter som ock å de särskilda inrikes orter, der statens postverk har anordnat lokalbrefbefordran.

Stockholm den 24 april 1888.

På utskottets vägnar:

ALB. ANDERSON.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG 1888.

Bil. A.

Till Riksdagens Andra Kammares Fjerde Tillfälliga Utskott.

Sedan, i underdånig skrifvelse den 19 sistlidne mars, Kongl. Generalpoststyrelsen — med förmälan hurusom Styrelsen, af förekomna anledningar, ansett det för Postverket vara af synnerligen stor vigt att, så snart som möjligt, Postverkets rättigheter beträffande befordringen af bref och brefkort blefve i allmän författning tydligt och klart bestämda, — anmält, att Generalpoststyrelsen hade för afsigt att, snarast ske kunde, vidtaga åtgärder för utarbetande hos Styrelsen af förslag till författning i ämnet, att af Styrelsen i underdånighet öfverlemnas till Kongl. Maj:ts nådiga behandling; samt att Styrelsen ämnade åt Chefen för Styrelsens kameralbyrå Frans Herman Schlytern uppdraga att utarbeta omförmälda författningsförslag med dertill hörande motiver,

har Styrelsen, efter erhållen del af Kongl. Maj:ts nådiga beslut i anledning af Styrelsens ofvanberörda underdåniga skrifvelse, åt Byråchefen Schlytern lemnat det ifrågavarande uppdraget, innefattande jemväl ärendets föredragande inför Styrelsen.

Bemälde byråchef har sedermera, såsom förberedande åtgärd, sökt, med ledning af tillgängliga handlingar, historiskt utreda frågan om Svenska postregalet.

Efter det emellertid Riksdagens Andra Kammares Fjerde Tillfälliga Utskott genom dess ordförande framställt begäran om befallning till Generalpoststyrelsen att meddela Utskottet de upplysningar angående omfattningen af Postverkets regale, som på grund af den hos Generalpoststyrelsen derom för närvarande pågående utredning kunde af Generalpoststyrelsen lemnas;

samt Kongl. Maj:t, i nådigt bref den 13 innevarande månad, anbefalt Generalpoststyrelsen att till Utskottet afgifva de sålunda äskade upplysningarna,

får Generalpoststyrelsen nu meddela den utredning uti ifrågavarande hänseende, som hitintills åstadkommits.

Det Svenska Postverket daterar sin begynnelse från *den 20 februari 1636*, hvilken dag Drottning Christinas Förmyndareregering utfärdade *dels* en Förordning "om Post-Boden", *dels ock* "Beställning för Postmästaren Anders Wechell" samt "Beställning för Oluff Jönsson att resa omkring landet och förordna Posterne".

Då Drottning Christina sedermera, efter det hon sjelf tillträdt regeringen, *den 19 juli 1645* medelst öppet bref konfirmerade den General Riksens Postordning, som Förmyndareregeringen utfärdat den 2 januari 1643, uttalades i nämnda öppna bref, bland annat, äfven följande:

"Såsom Wij nu trädde i Wårt Rijkes Regering och giörligen befinne Postwäsendet icke allenast i sigh sjellfft wara ett högnödigt och nyttigt wärck så för Oss och Cronan som för alla Wåre och Rijkzens trogne Ständer, Undersåtare och Inbyggiare, hwilkes wälstånd och förkofring wij j alla görlige och lijdelige måtto gerna Sij, önske, söke och förfrämia; Uthan och ofwan införde Gen. Postordning wäl och wijssligen wara fattadt, och theruppå sielfwa Postwäsendet numera så inrättadt, at wärket är på alle Orter här i Rijket och dess underliggiande Provincier i sit richtige lopp och esse; Jämwäl och the som wele hafwa Breff til eller från Orter utrijkes, hafwa ther til godh occasion och utwägh; Altså hafwe wij thenne Postordning för gill och godh erkändt, och fördenskul henne i alle sine Articler och Clausuler, som hon här ofwan til är infördh, här medh och i detta wårt öpne Breffs krafft confirmere och bekräffte, med thenne alfwarlige willie och befalning, at hon så häreffter som här til skal blifwa observerat hoos och aff them som sine Breff wele hafwa bestälte eller aff andre Breff förwänte, och samma ordning handhafwes aff dem som å wåre och Cronones wägnar wederbör och äga hålla denne och desslijkes wåre helsosamme Ordningar wedh macht".

Uti en likaledes *den 19 juli 1645*, utfärdad "Special-Förordning om Brefwens, som skole försändas medh Posten, Beställning och Betalning" inskärpes ock att denna förordning skulle "aff allom, som i Breeffs beställande och anammande kunne hafwa deras Interesse, blifwa observerat".

Då *år 1660* försök gjordes till inrättande af en enskild postgång, blef detta, enligt hvad Rikets Råds protokoll för sammanträde *den 20 september samma år* — "præsente Regina et Senatu" — utvisar, förbjudet, under förklaring att "det wärcket at drijfwa bör ske indultu Regis".

I "Kongl. Maytz Förordning om Postwäsendet i gemeen" *den 10 juni 1673* säges, bland annat:

"Såsom alt stadigt både Wåre Kongl. Prædecessorers så wäl som Wårt egit affseende widh Postwäsendet warit hafwer, at emedan thet them, Oss och Cronan ett anseenligit hafwer kostat, så til thes första inrättande som sedermehra til thess underhåld och administration; therföre skulle man tilsee och ther på arbeta, at detta wärcket framdeles, kommandes i sin tillbörliga gång, icke allenast måtte kunna underhålla sigh sjelfft, utan också bringa Oss och Cronan någon nytto och skiähllige intrader".

Uti Kanslikollegii postmästare-instruktion *den 21 juni 1686* finnes förklaradt att, såsom Postwäsendet är ett angeläget och nyttigt verk "så för Publico" som för hvar och en privat till korrespondensens befrämjande, det ock är räknadt bland Öfverhetens regalrättigheter. Å ett annat ställe i samma Instruktion säges Postväsendet vara Konungens regale.

I resolution och förklaring, *den 17 mars 1685*, uppå några af Kanslikollegium i underdånighet föredragna ärenden angående Postväsendet, gaf Konung Carl XI kollegiet tillkänna, huruledes han förnummit det en Dansk ridande post gick mellan Helsingborg och Norge "igenom Kongl. May:tz land och städer", ändå att sådan postkurs icke var i "pacterne" betingad; att denna post också hade sina brefbeställare i de Kongl. Maj:ts städer, der den passerade, och att den derstädes emottog samt utlevererade allehanda bref från och till Kongl. Maj:ts undersåtare, ehuru denna och andra friheter voro betagna Kongl. Maj:ts post genom Danmark till Hamburg, den der likväl genom publika "pacter" var betingad; samt att Konungen emellertid endast med de inskränkningar, som emot hans post i Danmark gjordes gällande, ville ytterligare tillåta Dansk-Norska postens fram- och återfärd genom Sverige. Så var ock — tillades det — Kongl. Maj:ts nådiga vilja och befallning att Svenska posten "emellan Helsingöhr på Götheborg och Bohuslähn" skulle så inrättas och fortskyndas, ehvad det ock måtte kosta, att den Danska posten ej måtte löpa snällare och "utkladda Kongl. Maij:tz påst i des egna länder".

Sedan deruppå, i bref den 12 december 1688, generalguvernören Ascheberg erhållit befallning att hämma den Danska post, som utan Konungens vetskap och samtycke gick mellan sundet och Norge,

blef, efter underhandlingars afslutande, genom Kongl. bref *den 6 februari 1689*, Ascheberg anbefaldt att ånyo låta Danska posten mellan sundet och Norge utan hinder och uppehåll passera fram och tillbaka med ridhästar, hvarvid dock borde tillses, bland annat, att den ej i Konungens städer och länder antog eller beställde bref.

Uti en af Kanslikollegium *den 29 maj 1703* gifven resolution

angående bref, som de mellan Stockholm och Upsala gående jakter framförde, "Kongl. Maytz Postinkomst till meen och förfång", förmäles att, churuväl "för detta har warit förbudit förbemälte Jachter och deras hafwande Båtzfolck att mottaga några förseglade Bref med sig, till och ifrån den ena eller andra orten, Kongl. Maj:tz PåstRättighet och inkomst till förfång och afsaknad", likväl "såsom det blifver berättat att bemelte Båtzfolck, oachtat sådant förbud, understå sig att icke allenast med sig föra hwariehanda private förseglade Bref och Pacqueter, som eliest bohrde gå med Posten, utan och hålla och wedh masten uppslå Chartor öfver sådana Bref", alltså "til förekommande och hemmande af ett sådant försport egenwilligt missbruk och deraf förorsakad afsaknad och förminskning utaf Kongl. Maytz höga Post-Rättighet och inkombst", blef, "i förmågo af utgångne Kongl. Förordningar", allvarligen påmint och åtvarnadt att de på desse jakter varande skeppare, styrmän och båtsmän såväl som passagerarne "ingalunda emottaga och föra några förseglade Bref och Pacquetter, som med Påsten böra beställas, antingen moth, eller utan betalning, utan allenast oförseglade Avis-Bref öfver det på Jachten öfversände godz och wahrur"; "skolandes" — tillägges det — "den Skieppare, Styrman och Båtzman, som där med beträdes, antingen wed visitationen af Tullbetjente, eller elliest af andre, första gången wara förlustig en månadz löhning, och andra gången dubbelt, halfparten till Hospitalet i Upsala, och den andra halfparten till Beslagaren, men tredje gången mista tiensten, och des uthan undergå Corporligit Straf, och Brefwen hvargång blifva borttagne och obestälte". "Hwarföre och på det ingen må kunna förebära här af någon okunnughet; så warder detta icke allenast dem, hvilka underhålla desse Jachter till den ända kundgiordt, att de kunna låta Båtzfolket wetta denne Resolutionen, samt til deras och hwars och ens desto bättre efterrättelse upslå deraf en affskrifft på hvardera Jachten; uthan och wed Post Contoiret anslagit, til hvars och ens så mycket mehra warning och rättelse."

I "Kongl. Maytz nådigste Resolution och Förordning angående Frijbrefwen och hwad där wid til hemmande och förekommande af hwariehanda missbruk uti des Swänske och Lifländske Provincier hädan efter skal wara at i acht taga; Gifven Heilsberg i Preussen den *8 jan. anno 1704*", heter det i 18:de §:

"Inge Breff må, uthom Postcontoiretz Sigill, sändas eller föras med Kongl. Maytz Post-Jachter, hwarken af Skepparen och Båtzfolcket, ej heller af Passagerarne, wid 8 Dahl. Silfwermyntz böter, för hwart enkelt Breef eller Lod, halfparten af den, som Brefwet antagit till beställning, och den andra halfparten af den, som honom därom anmodat;

utan böra alla breef, som med dem samma komma eller afgå, utan åtskilnad, på PostContoiret ingifvas eller inläggias, jemväl franqueras, inprotocolleras, och pacqueteras, samt sedan under des Sigill widare behörigen beställas och befordras."

Under *den 19 augusti 1704* finnas från fältlägret vid Jarislaw af Konung Carl XII utfärdade

dels en Instruktion för "ÖfverDirecteuren af Postwäsendet uti Kongl. Maij:tts Rijke, och dess underliggande Tyske och andre Provincier", enligt hvilken Instruktions 1:sta punkt Postwäsendet skulle "härefter, såsom tillförende, stå under Kongl. Maj:tts Cantzellie Collegii General- och Öfver-Direction", samt "Öfver-Directeuren, uti detta sitt Embete, af be:te Collegio hafwa sin dependtz" samt "ställa sig till rättelse de Förordningar, Resolutioner och Stater, som af Kongl. Maij:tt eller af dess Cantzelij Collegio, — — tillförende äre, eller här efter blifwa giorde och utgifne",

dels instruktion för Kamreraren vid Postwäsendet,

dels ock "Kongl. Maijtt:z Nådige Förordning, hvarefter betienterne wid Stockholms General Post-Contoir uti deras Embetes beställningar skola hafwa sig att rätta".

Uti inledningen till den sistnämnda författningen säges uttryckligen hurusom Kongl. Maj:t funne nödigt, "att dess höga Post-Regale, med därtill hörige Rättigheter, i anseende till Postwäsendet i gemeen, så wähl som i synnerhet, till General Post-Contoiret i Stockholm, må blifva stält och satt uti gott och säkert stånd, samt till alla dehlar, med tillbörlig flijt, achtsamhet och richtighet skött och förwaltat".

I författningens 4:de punkt talas ock om "Kongl. Maij:tts höga Posträttighet"; och i 26:te punkten inskärpes, bland annat, vederbörandes skyldighet att "see noga därpå, att Taxan wederbörligen blir efterlefwad, och på den ena sijdan Kongl. Maj:tt till sin Postintäckt och brefport icke i någor måtto förnär skier och blifwer förminskat, eller på den andra sijdan ingen Correspondent däröfwer beswäras".

Uti Kanslikollegii *den 16 februari 1707* utfärdade "Instruction för samptel. Postmästarne i gemeen, utom Stockholms Post-Contoir, som med ett särskilt Reglemente är försedt, Sammandragen af åtskillige Kongl. Maijtz egne, så wäl som kongl. Cantzlie-Collegii Resolutioner och Förordningar, samt den Åhr 1686 utgångne Postmästare-Instructionen", talas ock om "Kongl. May:tz höga Post-Rättighet" och att Kongl. Maj:t hade i nåder förtrott och anbefalt "des Post-Regale, med der tillhörige rättigheter, under des Cantzlie Collegij Generale Direction", samt att Postwäsendet vore Konungens Regale;

och varnas mot försnillning af "Kongl. May:tz Bref-port".

Med anledning deraf att det befunnits, att "fångne Ryske Generaler, Officerare och Undersåtare" sökte "practicera deras otillåtelige Correspondencer och bref under ens och annans Couverter til- och ifrån främmande Härskapers Postbetjente och Undersåtare", hvarigenom de förmenade "sådane deras Bref säkrast och utan att warda vid Kongl. May:tz Post Contoirer märckte och pröfwade, kunna blifva bestälte och fortskaffade",

blefvo, "i förmågo af undfången befallning", genom Öppen Åtvarning från General-Postkontoret i Stockholm *den 6 september 1705* "alla de, som Hans Kongl. May:t med Eed och Plicht förbundne äro, så wäl som andra i Kongl. May:tz Rijke wistande private och traffiquerande Personer åtwarnade att, så framt de willia hafwa sine Bref frije för misstanckar att innesluta någre sådane otillåtelige och förbudne Bref och Correspondencer, de då icke giöra eller emottaga någre Couverter till eller från främmande Postbetiente och Undersåtare, på de orter, der Kongl. May:tz egne Postbetiente och Contoir warda underhåldne till alla ifrån och til Sverige afgående och ankommande Brefs och Correspondencers säkre och richtige befordran; wetandes at det utan dess icke mehra här wid Kongl. Mayt:z Post-Contoirer, än å andre främmande orter, kan eller bör wara lijdeligit och tillåteligit at giöra någon otilbörlig samling af månge private och enskylte Bref, och dem sedan under ett Couvert fortsända, eller låta till sig styras; Efter som det länder till Kongl. May:tz Post-Rättighets och Inkomsts försnillande".

Enligt Kongl. Maj:ts *den 23 juli 1716* gifna "Confirmation uppå Entreprenneurernes Project till Påsternes fortskaffande emellan Giötheborg och Amsterdam", skulle "från ingen Siöstadh, hwarken wid Öster eller Wästersiön" någon få afsända bref till utrikes orter, "utan måste alle sådane Bref med Kongl. May:tz Post, så att Kongl. May:tz inriikes Porto intet blijr försnilladt, skickandes till Entreprenneur-Contoiret i Giötheborg". "Dock der det så hända skulle", — tillägges det — "att en eller annan för sin beqvämlighet skull, wille ifrån någon Hambn vid Östersiön afsända några Bref med Skeppare eller passagerare, så tillåtes dem sådant med de willkor, att wederbörande först angifwa Brefvet eller Pacquetet hos Påstmästaren å Orten och derföre betala Utrijkes Porto".

"Ingen Skieppare eller dess Båtzfolck" finge understå sig att emottaga något bref förrän det utländska portot var betaldt "wid Straff af 100 Dlr Sölfwerm:tz Böter och der hoos blifwa anhållen till dess Penningarne äro betalte."

Understode sig någon passagerare "eller ehoo det wara må" att

"antaga några Bref till öfwerförande" förr än "Utrijkes Porto" vore betaldt, så blefve densamme "belagd med 8 D:lr Sölfrm:tz Böter, för hwart Lodh". Lika straff var egaren af brefvet underkastad.

I Kanslikollegii Instruktion *den 5 november 1724* för skepparne å Kongl. postjakterne, som gingo mellan Ystad och Stralsund, inskärpes, under åberopande af 18 § i ofvanberörda Kongl. Förordningen den 8 januari 1704, att hvarken skepparen sjelf ej heller dess båtsfolk borde "understå sig att hvarken uti Stralsund, Wittau eller Ystad emottaga och med sig föra några bref, förutan dem som honom af Post-Contoiren medgifvas".

Uti en af Kongl. Maj:t *den 9 april 1728* utfärdad, på Tyska språket affattad ordning, hvarefter de, som ville resa med postjakterna mellan Stralsund och Ystad, hade att i underdånighet rätta sig, uttalas äfven, med åberopande af vissa författningar, att icke någon passagerare, skeppare eller båtsman fick, vid angifvet straff, understå sig att medföra "briefe oder fremde paquete"; och inskärpes att en hvar icke allenast skulle för egen del vakta sig derför utan ock varna sina betjente.

Enär det befunnits att åtskillige bland de med posten öfver Ålands haf farande postbönder, såväl i Wäddö socken "på Roslagssidan", som vid Eckerö på Åland, skulle, utan de derstädes inrättade postkontorens vetskap, föra med sig bref både i deras matsäckar och eljest, "till Kongl. Maj:ts Post-Intäckts märkeliga försnillande",

blef, med hänsyn till, bland annat, Kansli Kollegii ofvanberörda resolution den 29 maj 1703 samt Kongl. Förordningen den 8 januari 1704, under den 10 oktober 1745 af Kanslikollegium resolveradt att hvad som, till förekommande af "Cronones Post-Intäckts förminskning", vore stadgadt för postjakterna beträffande "Brefs hemliga försel förbi wederbörande Post-Contoir", skulle äfven lämpas till postbåtarne, så att hvarje med detta "underslef" beträdd och öfvertygad passagerare och postbonde blefve förfallen till 8 daler silfvermynts böter;

hvilket, jemte annat, genom kungörelse af Öfverpostdirektören *den 24 oktober 1745*, meddelades "till almännelig och noga efterrättelse för wederbörande Postförvaltare, Post-Upsyningsmän, Postbönder och Passagerare, ther Postfarter äro inrättade och med Cronones bekostnad underhållas."

I kungörelse *den 12 november 1757* meddelade Öfverpostdirektören vederbörande postförvaltare hurusom, "till underdånigt följe af Hans Kongl. Maj:ts Nådige fastställande genom Rescript till Thess och Riksens Cammar- och Commerce-Collegier samt Stats-Contoir" af den 2 augusti 1757, Kommerskollegium den 13 oktober samma år utfärdat privilegium för Direktören Gottfried Sack att, såsom entreprenör, verk-

ställa "Frackt- och Forvagnsinrättningen, som til en början komme att skie från Stockholm till Malmö med tvenne Wagnar på 2:ne särskilte Wägar", samt att i privilegiets 6 §, angående de varor och paketer, som på forvagn finge emottagas, väl tillätes, att dervid erforderliga öppna eller förseglade "Frakt- och Addresse-Sedlar eller Bref" finge vara följaktiga, men tillika innehölles, att, i händelse mindre eller större "Brefpaqueter, sådane som eljest med Posten pläga och böra beställas", skulle på forwagnen finnas aflemnade, den, som slikt bref eller paket låtit afsända, skulle vara förfallen till tio daler silfvermynts plikt, till treskiftes mellan "Beslagaren, Inrättningen och Post-Cassan, i then Stad, beslaget skedt", och brefvet eller paketet af postkontoret derstädes emottagas och lemnas obeståldt, till dess postporto derför af vederbörande blifvit betaldt.

Genom Kungörelse *den 13 december 1776* gaf Öfverpostdirektören postförvaltarne tillkänna, att Kongl. Maj:t under den 22 april samma år för assessoren Samuel Karström, guld- och silfverarbetaren Zethelius och hofgulddragaren Widman låtit utfärda nådigt privilegium på en Forvagns-Inrättning, under namn af General-Fraktwagns Contoir, på femtio år räknadt från den 1 januari 1777; att i följd af berörda privilegium, som tilläte "Associerade" "att nyttia så många wagnar samt til alla the orter inom Riket, hvarest sådant af them kunde pröfwas nödigt", Intressenterne egde frihet att emottaga alla slags tillåtne waror i större och mindre paketer, kofferter, "baloter eller under hwad förwar thet wara må", jemte dertill hörande öppna eller förseglade "Frakt- eller Adress-Sedlar"; men att på det genom nämnda Inrättning "Påst-Cassan ingen skada må tillfogas under befordran af sådane antingen Bref eller Paqueter, som med påsterne wanligen pläga och böra försändas", vore "en plikt af Tio Daler Silfvermynt uppå förbrytelsen häremot i Nåder utsatt, samt Påst-Betjeningen på hvarje ort, thit Forwagnen anländer, tillåtit att vid Visitation tillstädes wara och efterse att härmed riktigt tillgår, på sätt för thetta i akt tagit blifvit": "Äfven som at hindra, thet Formän eller Wagnmästare icke må samla och befordra sådane bref ifrån en till annan ort Påst-Cassan til förfång", tio daler silfvermynts plikt vore "i Nåder fastställd för hvarje Bref eller Paquet, som på thet sättet af them medföres, och thet utan afseende om the kunna upgifva eller icke then person, som Brefvet eller Paquetet till them aflemnat".

Uti *1719 års Regeringsform* innehåller § 23 rörande "Riksens Cancellie" äfven den bestämmelse att detta Kollegium egde "jemväl öfver Postväsendet uti hela Riket, under den der til förordnade Öfver-Directeurens inseende, hafva all nödig försorg och omwårdnad".

Regeringsformen af år 1720 innehåller uti enahanda ämne i § 28 och *1772 års Regeringsform* uti § 21, att omförmälda kollegium jemväl egde hafva all nödig försorg och omvårdnad om Postväsendet uti hela Riket och dess underliggande Provinser, så att det under den dertill förordnade Öfverdirektörens inseende behörigen förvaltades.

Förenings- och Säkerhetsakten af år 1789 talar ej särskildt om postväsendet, men der säges att regeringsformen af år 1772 "bliwer oförryckt beståndande uti alt hvad som ej genom denna Act bliwit ändradt".

Enligt Kongl. Kungörelsen *den 17 februari 1801* angående Kanslikollegiets upplösning och huru de samma kollegium förut tillhöriga ärenden blifvit på andra kollegier, werk och embetsmän fördelade, skulle "Svenska Postväsendet, så väl inom som utom Riket", stå ensamt under Öfver-Postdirektören.

Uti 60 § af *1809 års Regeringsform* upptogos Postmedlen såsom hörande till Bevillningarne.

När sedermera, enligt nådiga kungörelsen *den 23 oktober 1809*, en Kansli-Styrelse inrättades, bestämdes ock i den sistnämnda dag af Kongl. Maj:t jemväl utfärdade "Ordning för Des och Rikets Cantzli", att "Svenska Postväsendet så inom som utom Riket" skulle under Kansli-Styrelsens öfverinseende förvaltas af Öfver-Postdirektören, som egde säte och stämma i Styrelsen så ofta Postväsendet rörande mål der förekomme.

Sedan, efter Kansli-Styrelsens upphörande redan med 1833 års utgång, Postverkets Öfver-Styrelses benämning "Öfver-Post-Direktörs-Embetet" blifvit, enligt nådigt bref den 21 november 1849, utbytt mot "General-Post-Styrelsen",

har i samtliga de för Generalpoststyrelsen utfärdade nådiga Instruktioner, af *den 6 november 1863*, *den 5 december 1873* och *den 4 juni 1886*, såsom Styrelsens främsta åliggande angifvits att "hafva en noggrann tillsyn derå" eller "att noggrannt öfvervaka", att "postbefordringen inom riket samt till och från utlandet" varder med ordning, säkerhet och all möjlig skyndsamhet bestridd, samt att, efter omständigheterna, dels vidtaga, dels hos Kongl. Maj:t i underdånighet föreslå de åtgärder, som för vinnande af detta ändamål ansåges erforderliga.

Uti nådigt bref *den 30 december 1805*, "angående Brefs befordran med postjakterne emellan Sverige och Pommern under kriget", gaf Kongl. Maj:t Öfver-Postdirektören till känna hurusom, då kommunikationen mellan Ystad och Stralsund komme, så mycket årstiderna det tilläte, att fortsättas under Svenska Truppernas "varelse" i Tyskland, Kongl. Maj:t, för att öppna en mindre kostsam väg för familjeangelägenheter emellan de hemmavarande och utkommenderade, i nåder godtfunnit att inställa det förbud, som "för fredliga tider" vore utfärdadt, att på postjakterne emottaga enskilda bref, samt att den vanliga taxan för bref, hvilka ginge öfver Hamburg, "som hittills varit den enda emellan Sverige och Pommern tillåtna postväg", i allmänhet nedsattes till hälften "för dem som öfver Ystad korrespondera med den utevarande arméen, samt dess bref till sina hemmavarande"; men skulle posttaxan öfver Hamburg blifva "oförändrad för alla"; och finge, till förekommande af missbruk, inga bref, adresserade till Hamburg, emottagas på vägen öfver Ystad, "på det ej intägten vid den Tyska posten må minskas".

I underdånig skrifvelse den 10 juli 1821 hade Norska Stortinget hos Kongl. Maj:t anhållit, att Kongl. Maj:t måtte i nåder hos Sveriges Rikes Ständer föreslå att Sveriges Territorial-rättigheter icke måtte lägga hinder i vägen för inrättandet, för Norska Postväsendets räkning, af en särskild, af det Svenska oberoende, postgång öfver Strömstad och Helsingborg.

Uti underdånigt utlåtande i ämnet den 2 mars 1822 anförde Öfverpostdirektörs-Embetet, bland annat, att Öfverpostdirektörs-Embetet icke, för sin del, kunde tillstyrka någon ändring, till Norska Postverkets fördel, uti den dåvarande postgången; att det syntes som Norska Postverket mindre då än förr skulle vara i behof af en egen postgång öfver Sverige; men att, om ändock, emot förmodan, en sådan bifölles, en årlig recognition för genomfarten af landet måtte af Norska postverket erläggas till det Svenska; en afgift, hvilken — såsom Öfverpostdirektörs-Embetet vidare förmälde — fordrades af hvarje Regering, hvilken, utan motsvarande reciprocitet, tilläte andra Riken att med egna postförare genom landet transportera sina poster, och hvilken afgift äfven Sverige, under den tid Pommern var med detsamma förenadt, måste erlägga för det de emellan Stralsund och Hamburg gående poster fingo med egna "posthållare" fortskaffas öfver en del af Hannoverska och Lüneburgska "Gebieten."

Kongl. Maj:t förklarade ock under *den 24 april 1822*, att Kongl. Maj:t icke funnit skäl att till Rikets Ständer göra den framställning, hvarom Norska Stortinget anhållit, innan den ersättning, som Norge

ville och kunde erbjuda Sverige för rättighet till särskild postfart öfver Svenska området, blifvit hos Kongl. Maj:t af Stortinget uppgifven.

Uti underdånig skrifvelse den 9 maj 1834 anförde Öfverpostdirektörs-Embetet hurusom, sedan åtskilliga inom riket vidtagna kommunikationsanstalter, under de senare åren, vunnit en större utsträckning och regelbundenhet, erfarenheten visat att sådana jemväl till brefs befordrande anlitades och att postverkets inkomster derigenom förminskades; att såsom vilkor för diligensinrättningen mellan Stockholm och rikets vestra och södra orter redan blifvit stadgadt att denna inrättning icke finge mottaga och afsända bref under 8 lods vigt, "hvilken vigt således skulle erfordras för att förtjena benämningen af Paquet;" att uti nästan alla länder, der allmänna Post-Inrättningar funnes, det vore vid straff af böter eller annat äfventyr förbjudet, såväl för enskilda personer som för entreprenörer af forvagnar eller andra dylika anstalter, att befordra förseglade bref; att man dervid syntes hafva utgått från den synpunkt att, då Staten eller det allmänna, med stor kostnad, grundlagt och underhölle de postinrättningar, som för handeln, näringarna och industrien i allmänhet vore af en så oberäknelig nytta, det äfven vore billigt, att den upphemtade all deraf fallande inkomst, och icke i sina bemödanden att uppnå den möjligaste högsta fullkomlighet, genom enskilda befordringsanstalter funne sig hämmad; att såväl enskilda resande som i synnerhet ångbåtarne, hvilka på bestämda tider afginge till eller ankomme från de vid Mälaren eller Saltsjön liggande städer, kunde, utan att öfverträda något bestämdt lagstadgande, medtaga enskilda bref, som i annat fall skulle hafva blifvit på postkontoren aflemnade; hvarföre ock denna utväg till brefs befordrande begagnades icke allenast inom landet utan äfven med skeppslägenheter från utrikes orter, hufvudsakligen från Finland; samt att icke så obetydlig minskning i postintraderna derigenom uppstode, hvilken i synnerhet vore märkbar i de smärre städerna under den tid, som reguliera ångbåtsfärder mellan dem och Stockholm egde rum;

Och hemstälde Öfverpostdirektörs-Embetet fördenskull och på i öfrigt anförda skäl, att Kongl. Maj:t måtte i nåder stadga, bland annat, att det i allmänhet skulle, vid tillika föreslaget ansvar, vara förbjudet för resande och enskilda transportinrättningar att medföra förseglade bref under 8 lods vigt, men att det deremot väl skulle vara tillåtet att med skeppslägenheter befordra förseglade bref under nyssnämnda vigt såväl till som från inrikes samt från utrikes orter, dock mot vilkor att de skulle till stycketal vara angifna å fartygets märkrulla samt vid ankomsten till destinationsorten genast aflemnas till postkontoret derstädes, hvilket hade att af brefegare uppbära vanligt porto, hvaraf hälften

sedermera borde tillfalla skepparen såsom ersättning för besväret med transporten.

I slutet af sin underdåniga skrifvelse uttalade Öfverpostdirektörs-Embetet, att då allmänhetens fordringar hvarje dag stegrades "på skyndsammare och förökade postanstalter inom riket", af hvilka en del visserligen icke utan förlust af Staten bekostades, enär inkomsten för de bref, som dermed befordrades, icke motsvarade utgiften, och då Kongl. Maj:ts nådiga omtanka "på förhand gått hvarje billig önskan i detta afseende till mötes", ett sådant förbud som det af Öfverpostdirektörs-Embetet i underdånighet föreslagna syntes "icke böra möta någon ovilja eller finnas tryckande och förnärmande enskild rätt."

Till svar å Öfverpostdirektörs-Embetets ofvanberörda framställning meddelades genom nådigt Bref *den 7 mars 1835* att, ehuruväl Kongl. Maj:t, både med hänsigt till begreppet om enskild rätt och i betraktande af de betydliga svårigheter kontrollerna uti ifrågavarande fall skulle blifva underkastade, funnit betänkligt att för det dåvarande i allmänhet förbjuda *Resande* (understruket i det Kongl. Brefvet) att emellan orter, som hade allmän postgång, medföra förseglade bref, Kongl. Maj:t likväl, uppå de af Öfverpostdirektörs-Embetet framstälda skäl, ansett giltig anledning vara för handen att till efterrättelse för befälhafvare å ångfartyg och seglande fartyg samt formän å diligenser, hvilka af allmänheten begagnades, i nåder föreskrifva de vilkor, hvarunder bref finge med dylika transportinrättningar fortskaffas, i hvilket hänseende Kongl. Maj:t under samma dag låtit utfärda allmän nådig kungörelse, att från den 1 juli samma år tillämpas.

I nyssberörda nådiga kungörelse, angående de vilkor, hvarunder bref finge med ångfartyg, seglande fartyg och diligenser fortskaffas, säges uti ingressen, hurusom Kongl. Maj:t funnit angeläget att genom lämpliga föreskrifter söka förekomma den minskning i Postverkets, dels för denna allmänna Inrättnings uppehållande och utvidgning, dels för Statens behof påräknade inkomster, som kunde uppstå genom afsändande af förseglade bref med ångfartyg, seglande fartyg eller diligenser.

Uti nämnda nådiga kungörelse af den 7 mars 1835 intogos, bland annat, följande föreskrifter:

1:sta punkten.

Befälhafvare på ångfartyg eller seglande fartyg, som gick mellan inrikes orter, der postkontor funnos, äfvensom forman å enskild diligens fingo väl medföra bref, för hvilka postporto, enligt gällande taxa, af brefafsändaren erlagts, eller som voro ämnade att af brefemottagaren lösas,

men voro i begge fallen pligtige att å fartygets pass, eller, då pass ej behöfde uttagas, å medföljande fraktlista eller å diligensens forsedel anteckna alla medhafvande förseglade bref under åtta lods vigt äfvensom paketer öfver åtta lods vigt, hvilka innehöllo sammanslagna förseglade bref; hvarvid borde iakttagas, att för bref och paketer, för hvilka postporto uppburits, antecknades både stycketal och vigt, men för obetalta bref och paketer endast stycketalet.

2:dra punkten.

Befälhafvare å fartyg eller forman å diligens ålåg, att genast, vid framkomsten till den stad eller ort, dit sådana lösa bref eller brefpaketer voro adresserade och der postkontor fanns, emot qvitto aflemna till postkontoret så väl de lösa brefven och de sammanslagna brefpaketerna, som det postportobelopp, skeppare eller forman utaf brefafsändaren emottagit.

3:dje punkten.

För underlåtenhet i ett eller annat hänseende af föreskrifterna i 1:sta och 2:dra punkterna skulle befälhafvare å fartyg eller forman å diligens plikta:

1:sta gången	trettiotre riksdaler	16	skill.
2:dra gången	sextiosex ,,	32	,,
3:dje gången eller oftare	etthundra ,,	—	—

samt dessutom erlägga till Postverket belöpande porto för hvart bref, som icke blifvit behörigen antecknadt och aflemnadt; hvarjemte, vid öfverträdelse tredje gången, alla de särskilda förmåner eller lättnader förverkades, som blifvit fartyget eller diligensinrättningen af Staten beviljade.

4:de punkten.

Enahanda föreskrifter, som i 1:sta, 2:dra och 3:dje punkterna, skulle gälla för ångfartyg och seglande fartyg, Svenska eller främmande, som vid ankomst till Svensk hamn från utrikes ort medhade förseglade bref under 8 lods vigt eller paketer, innehållande sammanslagna bref; och borde Tullkammaren å inloppsort eller, der sådan ej funnes, den tullbetjent, som först begaf sig ombord, för befälhafvaren å fartyget förete ett tryckt exemplar af författningen.

5:te punkten.

Fartyg, som från Svensk hamn afgick till utrikes ort, fick ej, utan särskildt nådigt tillstånd, vid samma påföljd som i 3:dje punkten fanns bestämd, medtaga andra förseglade bref eller sammanslagna brefpaketer, än sådana ifrån fartygets redare eller aflastare, som för resan voro af nöden.

6:te punkten.

Personer, hörande till besättning på ångfartyg eller seglande fartyg, fingo ej medföra förseglade bref vid Sex riksdaler 32 skill. vite, hvarje gång, och erläggande derjemte till Postverket af belöpande porto för medhafda bref.

7:de punkten.

För bref, som med skeppslägenhet eller diligens ankommit och till postkontor blifvit aflemnade, egde Postverket uppbära, i de fall då porto ej blifvit af brefafsändare erlagdt, af brefemottagare det porto, som enligt gällande taxa var bestämdt till den stad eller ort, hvarifrån skeppslägenhet eller diligens blifvit begagnad. Hälften af allt det porto, som inflöt för bref, hvilka, med eller utan betalnings erläggande vid afsändningen, blifvit med skeppslägenhet eller diligens fortskaffade, skulle utbetalas till vederbörande befälhafvare å fartyg eller ombud för diligensinrättning för besväret med transporten; och ålåg postkontoret att derom qvartaliter upprätta liqvid med fullständig anteckning om de obetalta bref, som ej blifvit utlösta.

I *8:de* punkten meddelades bestämmelser angående breflådor å ångfartyg eller seglande fartyg, som gjorde reguliera resor med passagerare mellan bestämda orter.

Uti 5:te punkten af nådiga kungörelsen den 7 mars 1835 var, såsom nämndt är, stadgadt att särskildt nådigt tillstånd erfordrades för att fartyg, som från Svensk hamn afgick till utrikes ort, skulle få medtaga andra förseglade bref eller sammanslagna brefpaketer än vissa från redare eller aflastare.

Föreskrifterna dels i denna punkt, dels ock i 4:de punkten, rörande bref eller brefpaketer från utrikes ort till Svensk hamn, blefvo genom nådiga brefvet *den 29 maj 1845* i så måtto förändrade, att bref adresserade till orter i Amerika eller West-Indien fingo med från Sverige

direkte dit afgående seglande fartyg, obehindradt och utan afgift till Svenska postverket, afsändas genom korrespondenternas egen försorg, äfvensom att från nyssnämnda länder direkte till Sverige ankommande seglande fartyg fingo medföra bref af hvilken vigt som helst, utan att hvarken dessa bref behöfde aflemnas till postkontoret i den stad, dit fartyget anländt, så framt de ej med posten derifrån skulle vidare befordras, eller någon utrikes portoafgift för sådana brefs fortskaffning till fartygets ankomstställe borde till Svenska Postverket erläggas.

Med upphäfvande af nådiga kungörelsen den 7 mars 1835, meddelades genom nådig kungörelse *den 26 oktober 1860*, angående postbefordring å jernväg, med ångfartyg och med diligenser, stadganden, som i vissa delar ännu gälla.

Enligt § 3 i sistnämnda kungörelse, hvilken § fortfarande är gällande, må, derest till befälhafvare å sådant fartyg, som ej bestrider postföring, till befordran aflemnas bref, på befälhafvaren bero att brefvet mottaga; men är han då pligtig att, vid ankomsten till adressorten, detsamma till Postverket genast aflemna, och har ej rätt till någon ersättning derför af Postverket.

Har befälhafvare å fartyg, som ej förer post, till befordran mottagit portobref och underlåtit att detsamma, enligt föreskriften i § 3, till postkontoret aflemna, skall han, jemlikt § 9, som ock fortfarande gäller, plikta hvarje gång tio riksdaler riksmynt (kronor).

I § 5 af kungörelsen den 26 oktober 1860 var stadgadt, att den "konduktör af jernbantåg", befälhafvare på ångfartyg eller forman å diligens, som på annat sätt än i kungörelsen bestämdes, till befordran emottoge porto underkastadt bref, i vigt under 8 ¼ lod, eller hvad som i stället derför kunde komma att i ort beräknas, eller paketer af högre vigt, innehållande sammanslagna förseglade, så beskaffade bref af lägre vigt, än nyss omförmäldt är, skulle plikta, hvarje gång han dermed beträddes, från och med 20 till och med 150 riksdaler riksmynt, samt dessutom erlägga till Postverket belöpande porto för hvart bref, som sålunda blifvit obehörigen befordradt. Dylikt ansvar egde dock ej rum för befordran, från eller till jernvägstjensteman, fartygsredare eller aflastare eller diligens-disponent, af sådana bref, som för resan voro af nöden.

Ifrågavarande § har sedermera genom Kongl. Majt:s nådiga kungörelser den 29 september 1876 och den 4 januari 1878 blifvit till sitt innehåll förändrad.

Enligt sistnämnda nådiga kungörelse är denna § af följande innehåll:

Den jernvägskonduktör, ångbåtsbefälhafvare eller diligensforman, som på annat sätt, än det författningsenliga, till befordran mottager

vare sig bref eller sådant paket, som honom veterligen innehåller förseglade bref, skall, hvarje gång han dermed beträdes, plikta från och med tjugu till och med etthundrafemtio kronor, samt dessutom erlägga till postverket belöpande porto för hvart bref, som sålunda blifvit obehörigen befordradt.

Dylikt ansvar eger dock ej rum

a) för jernvägskonduktör vid befordran af tjenstebref, som vexlas inom tjenstepersonalen vid vare sig en och samma jernväg eller flera jernvägar, hvilka med hvarandra hafva samtrafik,

b) för ångfartygsbefälhafvare vid befordran af bref innehållande skeppshandlingar, order eller rapporter, som utvexlas mellan fartygets redare och dess kommissionärer eller agenter, och

c) för diligensforman vid befordran af bref med frakt- eller personlistor, order eller rapporter, då dessa utvexlas mellan diligensdisponent och de för diligenstrafiken antagna ombud;

för så vidt i hvart af dessa fall å brefvet finnes anteckning derom, att detsamma utgör en försändelse, som, utan Postverkets anlitande, må af jernvägskonduktör, ångfartygsbefälhafvare eller forman å diligens fortskaffas, för hvilket ändamål skall å brefvet tecknas ordet "tjenstesak" jemte afsändarens namn.

Befinnes med dylik anteckning försedt bref vara af sådant innehåll, att detsamma icke, enligt den nådiga författningen, bort på sätt som skett fortskaffas, är afsändaren deraf förfallen till det ansvar, som i denna § finnes stadgadt.

Jemlikt den ännu gällande § 6 i nådiga kungörelsen den 26 oktober 1860, får person, som åtföljer jernbantåg, ångfartyg eller diligens, men ej är att hänföra till passagerare derå, ej medföra portobref, vid vite af tio riksdaler riksmynt (kronor).

Med underdånig skrifvelse den 7 mars 1774 insände dåvarande Kanslikollegiet till Kongl. Maj:t en underdånig ansökning af en person vid namn Biörkdahl om erhållande af nådigt privilegium, bland annat, å inrättande af en särskild postgång inom Stockholms stad.

Som "denna staden är stor" — heter det i ansökningen — "och följaktligen vägen lång, i synnerhet ifrån den ena Malmen till den andra, och de på dem längre ut boende Invånare; men likväl sins emellan behöfvande vigare communication, än antingen gå sjelfve eller skicka sit tiänstefolk, om de sådant hafva, och där medelst hindra sig

sjelfva eller dem ifrån angelägnare sysslor, så underlemnas till Eders Kongl. Maj:ts godtfinnande, om en sådan Postgång, som i England och Hufvudstaden London i synnerhet, med så mycken förmon för Invånarne derstädes är brukelig, icke äfven här i Stockholm kunde inrättas, hvilken Post en eller 2:ne gånger om dagen, genom vissa och påliteliga därtil antagna personer kunde expedieras."

Kanslikollegiet hemstälde, i afseende å den nya postgångens inrättande inom Stockholm, om icke, för det dermed åsyftade goda ändamålets skull, Biörkdahl kunde erhålla nådigt privilegium derå, i så måtto att dock derigenom ej någon rubbning skedde i de författningar, som för Postverket vore faststälda; hvarvid Kanslikollegiet ansåg nödigt att Biörkdahl förut ålades att, "vid en närmare uppgift till denna inrättnings verkställande", tydligen visa, att densamma medförde den beqvämlighet, nytta och säkerhet, som deraf skäligen borde väntas, och att han stälde fullgiltig borgen för all den skada, som vid "ett så grannlaga och ansvarigt verk" antingen genom hans egen eller genom betjeningens försummelse och ovarsamhet kunde uppkomma.

Enligt nådigt reskript till Kanslikollegium *den 22 april 1774*, biföll Kongl. Maj:t hvad kollegiet sålunda hemstält.

Såvidt Generalpostyrelsen har sig bekant, kom det tilltänkta företaget ej till stånd.

Uti underdånig skrifvelse den 9 december 1831 anmälde Öfver-Ståthållare-Embetet hos Kongl. Maj:t, hurusom Öfverstelöjtnanten C. de Mottoni hos Öfver-Ståthållare-Embetet begärt tillstånd att, i enlighet med en ingifven prospekt, få i Stockholm inrätta en bref- och paketpost svarande emot den så kallade "lilla brefposten i Paris"; att Mottoni tillika förmält sig vara sinnad söka privilegium exclusivum å inrättningen för 10 år, och derföre anhållit att, under afbidan af Kongl. Maj:ts nådiga resolution derå, dylikt tillstånd ej måtte af Öfver-Ståthållare-Embetet meddelas åt andra; samt att sedermera med tidningarne blifvit kringspridd en tryckt anmälan att ett bolag ämnade tillvägabringa en lika inrättning med den af Mottoni uppgifna, enligt plan och taxa af samma innehåll som hans prospekt, dock utan att bolagsmännen uppgifvit sina namn eller till Öfver-Ståthållare-Embetet inkommit med anmälan om deras företag;

Och hemstälde Öfver-Ståthållare-Embetet — som ansåg högst angeläget att ifrågavarande inrättning, om äfven i sig sjelf gagnelig, ej finge ega rum eller tillåtas annorlunda än i förening med erforderliga föreskrifter, säkerhet och garanti till förekommande af missbruk samt till betryggande af allmänhetens rätt — att, i saknad af något allmänt stadgande i detta afseende, Kongl. Maj:t måtte förordna huru-

vida det af Mottoni anmälda och af ofvannämnda bolag annonserade företag "må tillåtas", innan af honom och bolaget blifvit fullgjordt hvad för ordning och allmänhetens säkerhet kunde finnas erforderligt.

I nådigt bref *den 10 december 1831* anbefalde Kongl. Maj:t Öfver-Ståthållare-Embetet att höra Stockholms Magistrat och Femtio äldste huruvida en så beskaffad "post- och paketinrättning" inom hufvudstaden ansåges behöflig; i hvilket fall Öfver-Ståthållare-Embetet egde föreslå de föreskrifter, som, "till förekommande af missbruk och betryggande af Allmänhetens rätt", borde dermed iakttagas;

Och förklarade Kongl. Maj:t sig vilja sedermera pröfva, antingen inrättningen skulle genom allmän anstalt tillvägabringas eller såsom enskildt företag under bestämda vilkor åt infödd Svensk man upplåtas, men att det emellertid ålåge Öfver-Ståthållare-Embetet i laga ordning tillse, att någon sådan inrättning icke blefve i hufvudstaden öppnad, innan Kongl. Maj:t dertill lemnat nådigt tillstånd, i öfverensstämmelse med de i ämnet tillämpliga författningar.

Med öfverlemnande af de från Magistraten och Borgerskapets Femtio Äldste inkomna yttranden i fråga om en bref- och paketpost-inrättnings behöflighet inom hufvudstaden, hemstälde, i underdånig skrifvelse den 29 december 1831, Öfver-Ståthållare-Embetet att — för den händelse Kongl. Maj:t skulle täckas anse samma inrättning böra, såsom ett enskildt företag, åt infödd Svensk man upplåtas — följande föreskrifter, som Öfver-Ståthållare-Embetet för det dåvarande funnit vara i afseende på ifrågavarande anstalt erforderliga till förekommande af missbruk och till betryggande af allmänhetens rätt, måtte meddelas, nemligen:

1:o) att den eller de, som ville tillvägabringa en dylik inrättning, skulle vara skyldige att till Öfver-Ståthållare-Embetet inkomma med anmälan derom, sina namn uppgifva samt förete plan och reglor för inrättningen, på det Öfver-Ståthållare-Embetet måtte om densamma ega kännedom och kunna, i hvad på Öfver-Ståthållare-Embetet ankomme, tillse, om och huruvida "i sistberörda afseende" något hinder mötte för företagets tillåtande;

2:o) att den eller de, som grundlade en inrättning af ifrågavarande beskaffenhet, skulle vara ovilkorligen förbundne att stå i ansvarighet för alla de missbruk och all den skada, som genom deras egen, inrättningens eller betjeningens förvållande uppkomme, stridande mot lag, ordning och allmänhetens rätt, äfvensom att, då fortskaffande af paketer och bref med penningar inginge i företagets plan, innan inrättningens öppnande, ställa vederhäftig, godkänd borgen för något visst belopp, t. ex. 10,000 riksdaler, såsom säkerhet för uppfyllande af

all den ersättningsskyldighet, hvilken, i öfverensstämmelse med berörde "ansvarförbindelse", kunde inrättningen åligga och ådömas; samt

3:o) att frågor både om en sådan inrättnings tillstädjande och om de missbruk, klagomål och skade-ersättningsanspråk, som deremot kunde yppas eller anmälas, skulle såsom ordningsmål tillhöra Öfver-Ståthållare-Embetet, att "i första instantien" upptaga, handlägga och afgöra, derest ej Öfver-Ståthållare-Embetet, uti särskilda fall, skulle finna nödigt att från sig till vederbörlig domstol förvisa mål, som vore af större vidlyftighet eller genom sin beskaffenhet tillhörde domstols pröfning.

Skulle deremot Kongl. Maj:t finna en dylik bref- och paketpost böra genom allmän anstalt tillvägabringas, ansåg Öfver-Ståthållare-Embetet att densamma lämpligast kunde förenas med "Stockholms Allmänna postinrättning", då det berodde på Öfver-Post-Direktionen att föreslå eller förordna hvad i afseende på ifrågavarande bref- och paketpost borde iakttagas.

Vid föredragning inför Kongl. Maj:t *den 4 februari 1832* af detta ärende,[1] i sammanhang hvarmed hos Kongl. Maj:t i underdånighet anmäldes en af Kaptenen F. L. Rosenqvist af Åkershult i underdånighet gjord ansökning om nådigt tillstånd att, "i likhet med" den af Öfverstelöjtnant Mottoni förut uppgifna plan, få här i Stockholm inrätta en bref- och paketpost,

fann Kongl. Maj:t, enär Stockholms Stads Magistrat och Femtio Äldste ansett ifrågavarande inrättning kunna för hufvudstadens innevånare medföra nytta och beqvämlighet, godt i nåder förklara det Kongl. Maj:t, "med förbehållen rätt till vidtagande för allmän räkning af dylika anstalter, deräst omständigheterne det påkalla", velat i Nåder tillåta att bestyret med fortskaffande af bref och paketer inom hufvudstaden finge, utan någon uteslutande rättighet, upplåtas åt infödde Svenske män, som kunde vara hugade att i ett sådant företag ingå, under de af Öfver-Ståthållare-Embetet, till bibehållande af ordning och bevarande af allmänhetens rätt, underdånigst föreslagna vilkor och kontroller, hvilka Kongl. Maj:t pröfvat skäligt till efterrättelse i Nåder stadfästa, med bestämmande, enligt Öfver-Ståthållare-Embetets underdåniga hemställan, af "cautions-summan" för hvarje sådan inrättning till tiotusen riksdaler banko.

Af en Generalpoststyrelsens underdåniga skrifvelse den 6 decem-1855 framgår, hurusom f. d. Regementskommissarien E. M. Mallén *år 1838* i Stockholm inrättade en gångpost.

I sistberörda underdåniga skrifvelse anmälde Generalpoststyrel-

sen till nådigt afseende en framställning från bemälde Mallén derom att, sedan han dåmera, efter inrättandet af breflådor för Postverkets räkning, på ålderdomen sett sig derigenom beröfvad sitt lifsuppehälle, han måtte hugnas med någon lämplig årlig gratifikation af Postverkets medel.

Med vitsordande att Malléns mångåriga verksamhet för brefbefordring inom hufvudstaden varit ganska gagnelig och utöfvad med mycken ordentlighet, och så till sägandes varit första steget till den utveckling denna brefbefordring af Postverket sjelft dåmera erhållit, samt att Mallén, som under denna högst besvärliga befattnings personliga handhafvande alla årstider dels ådragit sig dels ökat sina många och svåra kroppsbräckligheter, dåmera vid 70 års ålder, utan någon pension såsom f. d. regementskommissarie, saknade utväg att sig på annat sätt försörja, sedan Postverket åtagit sig brefbefordringen inom staden,

tillstyrkte Generalpoststyrelsen i underdånighet att Mallén måtte under sin återstående lifstid få från Postverket åtnjuta en årlig gratifikation af 300 riksdaler banko;

och tillade Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 23 januari 1856 Mallén "såsom gratification för en gång" en summa af trehundra riksdaler banko, att af postmedlen till honom utbetalas;

hvarefter, enligt senare nådiga bref, ytterligare gratifikationer blifvit Mallén tilldelade.

Genom nådigt bref *den 22 december 1848* medgafs, att bref, adresserade till i Stockholm boende personer, finge till Stadens postkontors afdelning för ankommande poster inlemnas för vidare befordran, emot vilkor, bland annat, att befordringen af dessa bref sattes i oskiljaktigt sammanhang med de då bestämda brefbäringsturerna, hvilka skedde efter posternas tidigare eller senare ankomst, så att de, som af ifrågavarande inrättning ville begagna sig, ej för det dåvarande tillförsäkrades någon bestämdare tid för brefvens befordrande, än att de bref, hvilka före klockan 10 f. m. på söcknedagarne, äfvensom å Sön- och helgedagar från klockan 12 till ½1 middagstiden, samt Söndagarne från och med den 1 maj till den 1 oktober jemväl från klockan 9 till 10 f. m., inlemnades, blefve samma dag fortstälda, dock med undantag för de mera sällsynta fall då posterne, i följd af väglagets beskaffenhet, eller andra hinder, först anlände så sent på eftermiddagen att de ej samma dag kunde i staden kringbäras.

För hvarje sådant bref — hvilket ej fick i vigt öfverstiga 4 lod — skulle erläggas, antingen, vid inlemnandet, en skilling banko och, vid aflemnandet, till brefbäraren likaledes en skilling banko, eller ock af de korrespondenter, som sådant önskade, vid inlemnandet två skillingar banko, i hvilket sistnämnda fall brefvet blef af brefbäraren aflemnadt utan lösen.

De sålunda inflytande medlen fingo, såsom ersättning för det med brefvens emottagande och fortskaffande förenade besvär, fördelas med halfva beloppet till Stockholms postkontors afdelning för ankommande poster och med återstående hälften till brefbärarne.

Uti nådig proposition till Rikets Ständer den 21 mars 1854, i anledning af väckt fråga om antagande af visst medelporto för alla bref, som genom Postverket inom Riket befordrades, föreslogs jemväl att för lokalbref "eller sådant bref, som inlemnas å postanstalt, för att befordras till person inom staden eller å stället, der postanstalten finnes", skulle bestämmas ett porto af två skillingar banko, såvida ej brefvets vigt öfverstege fyra lod, i hvilket fall det icke finge å postanstalten till fortskaffande emottagas; Och var det föreslagna portot afsedt att ingå till Postverket.

Uti Riksdags Beslutet, dateradt *den 5 december 1854*, omförmäles i §: 24 att i afseende å Postbevillningen Rikets Ständer beslutat, bland annat, att lokalbref borde emot dittills stadgad afgift befordras samt denna afgift fortfarande tillkomma postförvaltarne; dock att dylika bref, för att genom Postverkets försorg fortskaffas, icke finge i vigt öfverstiga 4 lod.

Genom nådigt bref *den 9 mars 1855* blef derefter förordnadt, att hvad genom nådiga brefvet af den 22 december 1848 var, i afseende å så kallade lokalbrefs befordran, för Stockholms postkontor stadgadt, äfven "må kunna" tillämpas för öfriga postkontor i Riket, dock att lokalbrefvens vigt icke finge öfverstiga ett åttondedels skålpund.

I den kungörelse, som Generalpoststyrelsen *den 24 maj 1855* utfärdade "angående ett lika brefporto vid Inrikes brefvexlingen m. m." finnes äfven upptaget att för lokalbref, hvarmed menades "sådana bref, som personer, boende inom samma stad, köping eller annat dylikt samhälle, utvexla med hvarandra," borde, om de till befordran inlemnades å postanstalten derstädes, erläggas i afgift en skilling banko åt postförvaltaren, och, såväl i sådant fall som derest de inlades i utsatte breflådor, af adressaten, så framt han ville brefvet emottaga, betalas åt brefbäraren en skilling banko per stycke; sådana bref finge dock icke i vigt öfverstiga ett åttondedels skålpund. Afsändaren af lokalbref, som inlemnades å postanstalten, egde, om han så önskade, att jemväl

betala brefbärareskillingen, och borde i sådant fall af postförvaltaren å brefvet tecknas: "Betaldt."

Uti den nådiga proposition, som den 3 april 1857 afläts till Rikets Ständer angående förändring af portobestämmelserna för inrikes brefvexlingen, förmäles, bland annat, hurusom, hvad anginge frågan om s. k. lokalbref, Kongl. Maj:t öfverlemnade till Rikets Ständers bepröfvande, huruvida icke för sådana bref, till den i Generalpoststyrelsens kungörelse den 24 maj 1855 stadgade tyngd af högst 4 lod, "må fastställas och till Postverket ingå" en afgift af 3 öre, ungefärligen motsvarande 1 skill. banko, som för dylika bref då erlades; "börande" — tillägges det — "äfven dessa bref, för kontrollens skull, alltid vara med frimärke försedda."

I Riksdags Beslutet för *1856—1858 årens riksmöte* börjar §: 24 sålunda:

"De vid sistlidne Riksdag stadgade grunder i afseende å Postbevillningen hafwe Wi bibehållit, utan annan förändring än att;"

hvarefter, bland annat, som beslutats, uppräknas,

"att portoafgiften för lösbref och lokalbref blifvit bestämd till 3 öre."

Genom nådig kungörelse *den 23 februari 1858*, angående förändrade afgifter för inrikes brefvexling och för brefs rekommenderande, gjordes veterligt, att, sedan, med anledning af nådig proposition angående Postbevillningen, Rikets Ständer vidtagit beslut om vissa förändringar i de, genom åtskilliga författningar, gifna bestämmelser rörande afgifter för inrikes brefvexling och för brefs rekommenderande, Kongl. Maj:t, med godkännande af samma beslut, funnit lämpligt i nåder förordna, bland annat, att från och med den 1 juli 1858 afgifterna för så kallade lösbref och lokalbref, med bibehållande af hvad derom i öfrigt för det dåvarande funnes stadgadt, skulle erläggas med tre öre i stället för en skilling banko.

Uti nådig proposition den 27 oktober 1859, angående förändring i bestämmelserna rörande postvigten, föreslog Kongl. Maj:t, att Rikets Ständer måtte medgifva, bland annat, att högsta tillåtna vigten för lokalbref, som då fick uppgå till och med 4 lod, skulle från och med år 1863 blifva 12 ort.

Rikets Ständer biföllo i nyssnämnda hänseende hvad Kongl. Maj:t föreslagit.

I Riksdagsbeslutet för *1859—1860 årens riksmöte*, som slutade den 30 oktober 1860, lyder §: 29 sålunda:

"I hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad Kongl. Maj:t uti nådig proposition föreslagit, hafve Wi, för ett följdriktigt tillämpande af Kongl. Maj:ts nådiga stadga den 31 januari 1855, angående mått

och vigt, bestämt de förändrade föreskrifter i afseende på brefvigten, hvilka från och med år 1863, då den nya vigtberäkningen inträder, böra i sådant ändamål tjena till efterrättelse; hvilket Wi uti underdånig skrifvelse den 9 sistlidne juni hos Kongl. Maj:t anmält."

Genom nådig kungörelse *den 12 juli 1860*, angående förändring af vigtberäkningen för bref, som genom Kongl. Postverket befordras, gjordes veterligt, att Kongl. Maj:t, med anledning af Rikets Ständers på nådig proposition grundade beslut, funnit godt i nåder förordna, bland annat, att från och med år 1863 högsta tillåtna vigten för lokalbref skulle vara tolf ort.

Sedan, i sammanhang med afgifvande till Kongl. Maj:t af underdånigt förslag till 1861 års stater för Postverket, Generalpoststyrelsen gjort framställning, att den vederbörande postförvaltare tillkommande expeditionsafgift för lokalbref måtte ingå till Postverket, eller att, om detta ansåges icke böra ske, genom Postverkets försorg och på dess bekostnad måtte anskaffas lokalfrimärken för alla de städer, hvarest någon betydligare dylik brefvexling kunde vara att påräkna, äfvensom att brefbärare, aflönade af Postverket, finge anställas uti vissa af Rikets större städer;

samt derefter vidare utredning i saken egt rum,

blef genom nådigt bref *den 9 november 1861* förordnadt, bland annat,

1:o) att från början af år 1862 finge af Generalpoststyrelsen disponeras en summa af högst tiotusen riksdaler riksmynt till aflöning åt brefbärare i de större städer, der, enligt Generalpoststyrelsens bepröfvande, någon betydligare lokal-korrespondens kunde vara att påräkna, samt å sådana orter, der oftare påkallades biträde för transport mellan postanstalt och jernvägsstation, diligens eller ångbåt;

2:o) att likaledes, från och med 1862 års början, till frankering af lokalbrefven i nyss omförmälda städer, der brefbärare blefve anstälda, äfvensom i Stockholm, skulle, genom Generalpoststyrelsens försorg, anskaffas frimärken å tre öre, hvilka frimärken äfven kunde användas såsom porto för alla slags "postbref";

3:o) att för försäljning af detta slags frimärken, äfvensom för uppbörden af derför inflytande medel, skulle af postförvaltarne åtnjutas enahanda provision, som för inkomsten af vanliga portobref och dithörande frimärkens försäljning vore stadgad; samt

4:o) att från och med 1862 års början afgifterna för de i mom. 2 omförmälda brefven skulle ingå till Postverkets kassa, samt från samma tid nyssnämnda bref ovilkorligen, innan de till adressaterna ut-

lemnades, vara med frimärken försedda, vid visst vite för vederbörande postförvaltare.

Uti nådig proposition den 17 januari 1879 föreslog Kongl. Maj:t att Riksdagen måtte för sin del medgifva, bland annat, att vigtsatsen för ett lokalbref, då 12 ort, skulle bestämmas till 50 gram, hvilken bestämmelse skulle träda i kraft med 1880 års början.

Detta bifölls af Riksdagen, enligt hvad dess underdåniga skrifvelse *den 9 april 1879* utvisar.

Förändringen meddelades derefter till allmän efterrättelse uti nådig kungörelse *den 2 maj sistnämnda år.*

Sedermera blef, efter det Riksdagen *vid 1882 års riksmöte* bifallit Kongl. Maj:ts nådiga framställning att, under förutsättning af brefbärareafgiftens upphäfvande, portot för lokalbref skulle utgå med sex öre, i Kongl. Kungörelse *den 26 maj 1882* förordnadt att befordringsafgiften för lokalbref skulle från och med ingången af år 1883 utgöra sex öre.

Och har slutligen, i öfverensstämmelse med hvad Riksdagen *vid 1884 års riksmöte* beslutat, blifvit uti nådig kungörelse *den 5 juli 1884*, angående förändring i portoafgifterna för inrikes bref och brefkort m. m., förordnadt, i afseende å portoafgifterna vid den inrikes postutvexlingen från och med den 1 januari 1885, bland annat, att för lokalbref, "eller sådant bref, som å postanstalt behandlas utan att med post eller landtbrefbärare fortskaffas", afgiften skulle utgöra:

5 öre, om brefvets vigt ej öfverstiger 15 gram, 10 öre, om vigten öfverstiger 15, men ej 125 gram, och 15 öre, om vigten uppgår till mera än 125, men icke öfver 250 gram.

På grund af Kongl. brefvet *den 5 maj 1871* blefvo, till begagnande från och med ingången af år 1872, införda brefkort, lydande å 12 öre, eller samma belopp som dåvarande enkla portot för s. k. vanliga inrikes bref.

Med erinran, bland annat, hurusom afgiften för dessa kort måst fastställas till nämnda belopp intill dess Riksdagen haft tillfälle att yttra sig i ämnet,

hemstälde, i nådig proposition till Riksdagen den 16 februari 1872, Kongl. Maj:t att afgiften för brefkort måtte fastställas till 10 öre.

Förslaget bifölls af Riksdagen *vid 1872 års riksmöte;*

Och genom nådiga kungörelsen *den 12 november 1872*, angående, bland annat, nedsättning af afgiften för brefkort, förordnades att denna afgift skulle från ingången af år 1873 utgå med 10 öre.

Uppå förslag af Generalpoststyrelsen, medgaf Kongl. Maj:t, i nådigt bref *den 12 november 1872*,

dels att brefkort finge användas äfven för lokalkorrespondensen; att dertill genom Generalpoststyrelsens försorg anskaffade kort finge tillhandahållas köpare mot ett pris af 6 öre stycket (hvilket alltså motsvarade dåvarande lokalbrefsportot tre öre jemte brefbärareafgiften likaledes tre öre); samt att vid dessa brefkorts aflemnande till adressaten någon särskild brefbärareafgift icke finge honom affordras,

dels ock att både för lokalkorrespondensen och för den vanliga korrespondensen finge användas jemväl af svarsblankett åtföljda brefkort, och att afgiften för dessa kort skulle utgöras med dubbelt så mycket som belöpte för enkla dylika kort.

Dessa bestämmelser skulle ock träda i gällande kraft med ingången af år 1873.

Uti underdånig skrifvelse den 15 januari 1876 fästade Generalpoststyrelsen uppmärksamheten derå att genom den i Bern den 9 oktober 1874 afslutade internationella posttraktaten befordringsafgiften för brefkort, som utvexlades mellan länder, hörande till den Allmänna Postföreningen, blifvit bestämd till hälften af breffranko, samt att till följd häraf och med tillämpning af nådigt bref den 21 maj 1875 afgiften för befordran af brefkort, som vid Svensk postanstalt inlemnades och efter nämnda traktat taxerades, utginge med 10 öre; med anledning hvaraf och på i öfrigt anförda skäl Generalpoststyrelsen hemstälde, att befordringsafgiften för brefkort, som utvexlades mellan inrikes orter, måtte, i öfverensstämmelse med hvad som genom Bernertraktaten blifvit föreskrifvet för den internationella postutvexlingen, fastställas till hälften af vanligt breffranko eller sex öre.

Vid 1876 års riksmöte väcktes ock inom Riksdagen förslag om enahanda nedsättning, som den af Generalpoststyrelsen ifrågasatta, uti befordringsafgiften för brefkort, hvilka utvexlades mellan inrikes orter;

Och anmälde Riksdagen, i underdånig skrifvelse *den 11 maj 1876*, sitt beslut derom att befordringsafgiften för dylika brefkort skulle nedsättas från 10 till 6 öre.

I nådigt bref till Generalpoststyrelsen *den 4 november 1876* förklarade Kongl. Maj:t att nyssberörda nedsättning skulle ega rum från och med 1877 års början.

Sedan i nådig proposition, daterad den 31 december 1883, Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen, bland annat, att för inrikes brefkort afgif-

ten skulle, med ingången af år 1885, nedsättas till 5 öre för enkelt brefkort och till 10 öre för brefkort, hvilket åtföljes af blankett till svar,

samt Riksdagen *vid 1884 års riksmöte* bifallit hvad sålunda föreslagits,

utfärdades bestämmelse i ämnet uti nådig kungörelse *den 5 juli 1884.*

För de brefkort, som begagnas i den internationella postutvexlingen, utgå afgifterna naturligtvis i öfverensstämmelse med afslutade konventioner och aftal.

Stockholm den 16 april 1888.

WILHELM ROOS.

e. f.
Åke Hermansson.

Bil. B.

Utdrag af protokollet, hållet hos Poliskammaren i Göteborg följande dagar år 1888.

Den 12 april.

N:o 2. Från Herr Postdirektören och Riddaren Frans Broberg hade ankommit en skrifvelse, så lydande:

"Till Herr Polismästaren i Göteborg.

Enligt hvad till mig blifvit från olika håll anmäldt, hafva redan flera *för befordran genom Postverket* afsedda bref blifvit nedlagda uti de förliden gårdag af firman Göteborgs Stadspost (E. Wiberg) här i staden utsatta breflådor; och då, såvidt kändt är, dessa lådor icke äro afsedda att under den närmaste tiden tömmas, så att brefven kunna omedelbarligen komma härvarande postkontor tillhanda, så är tydligt att dessa breflådor, under sålunda angifna förhållande, gifva anledning till förvecklingar och antagligen äfven obehag för den korresponderande allmänheten.

Af sådan orsak, och då jag svårligen kan föreställa mig att firman Göteborgs Stadspost (E. Wiberg) erhållit vederbörligt tillstånd till bedrifvande af den rörelse, som med ifrågavarande breflådor är tydligen afsedd, tillåter jag mig härmed hemställa, huruvida icke Herr Polismästaren må anse sig ega förordna derom, att — i afvaktan å sådant tillstånd som nämndt är, eller i allt fall tilldess firmans tilltänkta postbefordring kan komma till stånd — samma lådor skyndsamligen intagas från de ställen, der de nu finnas uppsatta, samt de deruti befintliga bref, i den mån de icke tilläfventyrs äro försedda med firmans frimärken, till stadens postkontor genom firman genast öfverlemnas.

Göteborg den 11 april 1888.

Frans Broberg."

För att i anledning häraf höras hade Poliskammaren låtit till i dag inkalla e. o. Stationskrifvaren N. F. A. Wibergs hustru Ellen Maria Wiberg, såsom innehafvare af firman "Göteborgs Stadspost"; och kom hustru Wiberg härvid tillstädes samt uppgaf: att hon i början af sistlidne februari månad hos Magistraten härstädes anmält sig idka rörelse under firma "Göteborgs Stadspost"; att denna rörelse afsåge att i breflådor, uppsatte å allmänna och enskilda byggnader här i staden, uppsamla lokalbref att sedermera genom särskilda brefbärare utdelas till adressaterna; att hon för detta ändamål gått i författning om tryckning af brefmärken, som skulle härtill begagnas; att något kontor för rörelsen ännu ej öppnats; att nitton dylika breflådor emellertid redan blifvit uppsatta; samt att hon låtit tömma dessa lådor och nedlägga deri befintliga bref, afsedda att befordras genom Kongl. Postverket, i de af detsamma uppsatta breflådor.

Det antecknades, *dels* att i Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning för den 11 dennes funnes införd en så lydande annons:

"Göteborgs Stadspost, E. Wiberg, inregistreradt under N:o 526, Magasinsgatan N:o 10, befordrar från och med i morgon bref, korsband, paketer m. m. — Göteborg den 11 April 1888"; och *dels* att inom staden blifvit utsända tryckta cirkulär af denna lydelse:

"Göteborgs Stadspost,

kontor Magasinsgatan 10,

befordrar vanliga bref, expressbref, korsband, paketer, tidningar och tidskrifter inom Göteborgs stad, dock tills vidare ej utom Stigbergsliden och Nya Kyrkogården. Befordringsafgiften är för:

Vanliga bref intill 125 gram, då afsändaren ej fordrar särskildt qvitto, 3 öre. Bref, som väger mer än 125 gram eller för hvilket afsändaren fordrar qvitto, taxeras som paket.

Expressbref (sådane bref, som befordras genast oberoende af de ordinarie brefbäraretururerna) 12 öre utöfver de för öfrigt faststälda afgifterna.

Korsband och öppna bref (härtill räknas äfven enskilda brefkort), afsedda för kallelser till sammanträden etc., samt trycksaker, som ej väga mer än 125 gr., 2 öre och intill 250 gram 4 öre; korsband, som väga derutöfver, taxeras som paketer. Vid större partier af öppna bref utan adress kan afgiften efter öfverenskommelse modereras.

Paketer 10 öre, då vigten ej öfverstiger 1 kg., 20 öre då vigten öfverstiger 1 kg., men ej 3 kg.

Tidningar, dagliga tills vidare 1,75 kr. för 1/1 år, 1,40 kr. för 3/4 år, 90 öre för 1/2 år, 50 öre för 1/4 år. För veckotidningar och tidskrifter 70 öre per år.

Rabatt: Vid köp af frimärken för minst 6 kronor lemnas 5 proc. rabatt på köpesumman, dock endast mot att köparen lemnar qvitto å rabatten, som lemnas i frimärken.“

Sedan vederbörande Poliskommissarie upplyst, att af de utaf Wiberg uppsatta breflådorna sexton uppsats med och tre utan vederbörande husegares tillstånd, uppsköt Poliskammaren, för att lemna Herr Postdirektören Broberg tillfälle att taga del af hvad sålunda förekommit, det vidare förhöret till den 16 i denna månad, då hustru Wiberg borde åter närvara.

Den 16 april.

N:o 2. Sedan Poliskammaren uti ärendet, som den 12 dennes förevarit och under N:o 2 i protokollet för samma dag finnes antecknadt, rörande firman “Göteborgs Stadspost“, beslutat lemna Herr Postdirektören Broberg tillfälle att taga del af hvad i ärendet förekommit, för hvilket afseende ett utdrag af Poliskammarens protokoll blifvit till Postdirektören Broberg öfversändt, hade Poliskammaren denna dag fått emottaga en skrifvelse, så lydande:

“Till Poliskammaren i Göteborg.

Genom ärad skrifvelse af förliden gårdag (N:o 192) har jag mottagit utdrag af Poliskammarens protokoll för den 12 dennes i målet angående Göteborgs Stadspost med dervid framstäld begäran af Poliskammaren, att till den 16 dennes, till hvilken dag ärendet uppskjutits, erhålla besked huruvida några vidare påståenden i saken komma att af mig framställas.

Efter hvad jag nu inhemtat, har firman Göteborgs Stadspost (E. Wiberg) med denna dag påbörjat sin verksamhet med fortskaffande inom staden af lokalförsändelser; åtminstone försäljas i dess kontorslokal särskilda, för firmans räkning tillverkade frimärken, hvarjemte dess breflådor blifvit försedda med uppgifven viss tömningstid.

För utöfvande af rörelse, som har till ändamål allmänhetens betjenande mot afgift, lärer dock gälla såsom ett vilkor, att för dessa

afgifter ega en taxa, som blifvit af vederbörande myndighet faststäld. Såsom jag tror mig veta, har firman Göteborgs Stadspost (E. Wiberg) icke ens gjort ansökning om sådan taxas fastställande; och begagnar jag mig således af det mig gifna tillfället, att härmed påyrka det firmans verksamhet åtminstone i fråga om fortskaffningen af *bref*, *brefkort* och *korsband* måtte inställas, tilldess att vederbörligen faststäld taxa för denna dess rörelsegren kan varda Poliskammaren företedd.

Detta yrkande, såvidt det kommer att af Poliskammaren godkännas, medför mitt fortsatta yrkande på åläggande för firman att intaga dess breflådor, hvilka eljest skulle under tiden varda för allmänheten förvillande och kunna tillfoga korrespondensen olägenhet och skada.

Göteborg den 14 april 1888.

Frans Broberg.“

Innehafvaren af ofvanberörda firma, hustrun Ellen Maria Wiberg, som härvid var tillstädes, uppgaf, på frågor, att firmans verksamhet numera tagit sin början och att frimärken å 3, 2 och 1 öres valör vore färdiga och utlemnade till försäljning; att för försändelsernas kringbärande vore antagne åtta stycken särskilda brefbärare, hvilka bure mössor, försedda med en remsa, derå funnes tryckta orden “Göteborgs Stadspost“; att det inträffat att uti de af firman uppsatta lådorna blifvit nedlagda bref, afsedde att befordras genom Kongl. Postverket; samt att dessa bref blifvit genom firmans försorg nedlagda i de af Postverket uppsatta breflådor.

Sedan Fru Wiberg bestridt de af Herr Postdirektören framstälda påståenden, förklarade Poliskammaren hvad i ärendet för närvarande förekommit icke vara af beskaffenhet att Poliskammaren dermed kunde taga vidare befattning; hvarom besked skulle genom utdrag af protokollet Herr Postdirektören Broberg meddelas.

Ut supra.

In fidem:

Francis Hegardt.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1888.

N:o 16.

Ank. till Riksd. kansli den 25 april 1888, kl. 11 f. m.

Första Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6, i fråga om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till ordnande af döfstummeundervisningen i riket.

Sedan Andra Kammaren i anledning af derom väckt motion bifallit sitt första tillfälliga utskotts i utlåtande n:o 4 gjorda hemställan, att Riksdagen ville besluta aflåtande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att för nästa lagtima Riksdag måtte framläggas sådant förslag till ordnande af döfstummeundervisningen i riket, som Riksdagen år 1876 begärt, har detta Andra Kammarens beslut, jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen, genom utdrag af protokollet delgifvits Första Kammaren, som hänvisat ärendet till sitt tredje tillfälliga utskott; och får till följd häraf utskottet, jemte meddelande af den upplysning, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 14 maj 1876 (n:o 71) anhållit, att Kongl. Maj:t måtte låta uppgöra förslag till fullständigt ordnande af döfstummeundervisningen i riket, så att icke blott lagstadgad undervisning kunde beredas alla i undervisningsåldern varande döfstumma barn inom landet, utan ock ändamålsenliga åtgärder vidtagas för åstadkommande af en för ändamålet fullt nöjaktig lärarebildning, samt med åberopande af den utredning i frågan, som före-

kommer i Andra Kammarens första tillfälliga utskotts ofvan omförmälda utlåtande, hemställa,

att Första Kammaren behagade biträda Andra Kammarens beslut.

Stockholm den 25 april 1888.

På utskottets vägnar:

ALB. ANDERSON.

Stockholm, tryckt hos *K. L. Beckman*, 1888.

N:o 17.

Ank. till Riksd. kansli den 26 april 1888, kl. 12 midd.

Första Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i förordningen den 7 december 1883, i fråga om lösen för gravationsbevis.

Uti en inom Andra Kammaren af herr *A. Waldenström* väckt motion, om skrifvelse till Kongl. Maj:t i ofvan omförmälda syfte, har motionären omnämnt dels det oegentliga förhållande, att en fastighetsegare, som genom särskilda fång förvärfvat olika andelar af samma fastighet efter det denna genom arf tillfallit sterbhusdelegare, hvilka hvar för sig erhållit lagfart å deras sedermera afyttrade arfslotter, på grund af nu gällande stadganden är pligtig att erlägga lösen för ett gravationsbevis å fastigheten i förhållande till antalet af de fång, hvarigenom han åtkommit densamma, dels ock att i expeditionstaxan saknades bestämmelse om lösen för gravationsbevis, som omfattade längre tid än 10 år.

I hufvudsaklig öfverensstämmelse med motionen, har Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskott hemstält, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla dels om ändring af förordningen angående expeditionslösen den 7 december 1883, i syfte att lösen för gravationsbevis i det här ofvan angifna fall, då fastighetsdelar blifvit af sterbhusdelegare öfverlåtna, icke må beräknas såsom för särskilda fastighetsdelar, och dels om tillägg till eller förklaring af samma förordning, innefattande bestämmelse om skälig lösen för gravationsbevis, som afser längre tid än tio år.

Denna hemställan har Andra Kammaren den 5 dennes endast så till vida bifallit, att kammaren, med godkännande af utskottets skrifvelseförslag, så vidt dermed åsyftades sådan förändring af oftanämnda förordning, att lösen för gravationsbevis å fastighetsdelar, som blifvit af sterbhusdelegare till samma egare öfverlåtna, icke må beräknas såsom för särskilda fastighetsdelar, men deremot beslutat, att senare delen af skrifvelseförslaget, eller orden: »och dels om tillägg till eller förklaring af samma förordning, innefattande bestämmelse om skälig lösen för gravationsbevis, som afser längre tid än tio år» skulle utgå och i stället införas följande: »och dels att lösen för gravationsbevis, som afser längre tid än tio år, icke bör särskildt erläggas».

Utskottet kan icke gilla Andra Kammarens uttalade åsigt derom, att lösen för gravationsbevis, som afser längre tid än tio år, icke bör särskildt erläggas. Utfärdandet af gravationsbevis erfordrar synnerlig omtanke och noggrannhet, och det har någon gång inträffat, att domare äfven med iakttagande häraf icke kunnat undvika felaktigheter, som haft till följd stora ekonomiska förluster. Det torde för den skull icke öfverensstämma med billig hänsyn till förevarande domaresysslors vigt att ytterligare försvåra desamma utan motsvarande skälig ersättning, hvadan utskottet finner sig icke kunna tillstyrka hvad Andra Kammaren i sådant hänseende beslutat.

Med åberopande af de af Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskott anförda skäl, hvilka utskottet till alla delar gillar, men icke anser nödigt att här upprepa, hemställer deremot utskottet,

att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla dels om ändring af förordningen angående expeditionslösen den 7 december 1883, i syfte att lösen för gravationsbevis i det här ofvan angifna fall, då fastighetsdelar blifvit af sterbhusdelegare öfverlåtna, icke må beräknas såsom för särskilda fastighetsdelar, och dels om tillägg till eller förklaring af samma förordning, innefattande bestämmelse om skälig lösen för gravationsbevis, som afser längre tid än tio år.

Stockholm den 26 april 1888.

På utskottets vägnar:

ROBERT DE LA GARDIE.

N:o 18.

Ank. till Riksd. kansli den 26 april 1888, kl. 12 midd.

Första Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen med begäran om nådigt öfvervägande, huru vida ej bestämmelsen att ändring i kammarrättens beslut i fattigvårdsmål må sökas hos Kongl. Maj:t, skulle kunna upphäfvas.

Uti en hos Första Kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, n:o 75, har herr *Claëson* föreslagit,

»att Riksdagen i underdånig skrifvelse anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande huru vida ej den i 49 § af kongl. förordningen den 9 juni 1871 angående fattigvården förekommande bestämmelse, att ändring i kongl. kammarrättens beslut i fattigvårdsmål må sökas hos Kongl. Maj:t, kunde varda upphäfd samt, om sådant finnes vara händelsen, så skyndsamt ske kan derom gå i författning».

Till stöd för sin framställning har motionären anfört, att man i senare tider allt mera insett och beaktat, att förmånen af tvisters slitande vid domstol förlorar i värde, om dess vinnande är förenadt med stor tidsutdrägt, att man förty vidtagit åtgärder till förhindrande af allt för långsam rättskipning vid underdomstolarne och vid hofrätterna, att det äfven vore af nöden att förebygga långt dröjsmål med handläggning af mål och ärenden i högsta domstolen, enär dels dessas antal ökades, dels ock vida mera tid än tillförene åtginge till granskning af lagförslag, af hvilka flera vidt omfattande nu vore å bane, samt balansen af mål och ärenden i högsta domstolen, efter en ökning under år 1887 af 247, vid nämnda års slut uppginge till den höga siffran 840; att, om ock intet annat i

längden tillräckligt verksamt medel mot detta onda funnes än tillökning af antalet ledamöter i högsta domstolen, man dock borde, innan en sådan, i mer än ett afseende ej gerna sedd reform hunne genomföras, för vinnande åtminstone i någon mån af önskningsmålet, snabbare lagskipning i högsta domstolen, begagna utvägen att befria densamma från mål, som utan anmärkningsvärd olägenhet kunde undandragas dess pröfning; att såsom sådana framstälde sig fattigvårdsmålen, hvilka i regeln afsåge jemförelsevis obetydliga belopp samt icke i någon hög grad fordrade skarpsinne eller framstående juridisk skicklighet; att hvad som i fråga om dessa mål torde vara af vigt vore att, för vinnande af likformighet vid deras afdömande, de kunde, om sådant påkallades, pröfvas i sista hand af en för hela riket gemensam domstol, vid hvilken en bestämd praxis gjort sig gällande i de fall, der fattigvårdsförordningens bestämmelser ej vore nog tydliga; att detta vilkor på ett nöjaktigt sätt uppfyldes genom målens behandling af kammarrätten; att, oaktadt endast undantagsvis kammarrättens utslag i dylika mål ändrades i högsta domstolen, deras fullföljande dit vore stadt i stark tillväxt, så att inkommande sådana mål ett af de senare åren uppgått ända till 155 och intet år efter 1880 understigit 104; samt att uppenbart vore, att, om högsta domstolen befriades från handläggningen af fattigvårdsmål till ett årligt antal af långt mer än 100, ett stort antal andra mål, som nu måste undanskjutas, komme tidigare till afgörande till stor fördel för den rättsökande allmänheten.

Utskottet, som delar motionärens uppfattning så väl i fråga om vigten att de till högsta domstolen inkommande mål ej behöfva under lång tid qvarligga derstädes som ock att, till förebyggande åtminstone i någon mån häraf, högsta domstolen befrias från fattigvårdsmålen, hvilkas afdömande i sista hand äfven utskottet anser kunna utan skada anförtros åt kammarrätten, får således hemställa,

att motionen måtte vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 26 april 1888.

På utskottets vägnar:

ROBERT DE LA GARDIE.

Stockholm, John Björkmans Tr., 1888.

N:o 19.

Ank. till Riksd. kansli den 4 maj 1888, kl. 1 e. m.

Första Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7, angående ändring af gällande stadganden rörande grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande.

Vid behandling af Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande stadganden rörande grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande, har bemälde kammare beslutat,

att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes *dels* taga i öfvervägande, huruvida icke grunderna för det tioåriga medelmarkegångsprisets bestämmande kunde på så sätt förändras, att, med borttagande af det s. k. årspriset, medelmarkegångspriset för hvarje år blefve medium af samma års och de nio föregående årens löpande markegångspris, äfvensom att förändrade bestämmelser meddelades angående sättet för de årliga priskuranternas upprättande, samt derefter, så fort ske kan, för Riksdagen framlägga förslag till en derpå byggd ny förordning angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande, omfattande samtliga dit hörande stadganden och således jemväl föreskrifter, om hvad enskilde hafva att iakttaga vid anförande af besvär öfver kammarkollegii beslut om ändring i markegångstaxorna, med afseende hvarå den största möjliga lättnad torde böra den klagande beredas, *dels och* låta komma under ompröfning, huruvida icke för vinnande af önskvärd förenkling de persedlar, som nu finnas i de olika länens markegångstaxor upptagna, men som inom

samma län icke utgöra räntepersedlar eller beräknas mellan räntegifvare och räntetagare, må kunna ur markegångstaxorna uteslutas.

Sedan detta beslut jemlikt § 63 i riksdagsordningen blifvit Första Kammaren genom protokollsutdrag delgifvet, har Kammaren behagat hänvisa ärendet till sitt tredje tillfälliga utskott, som i anledning deraf får afgifva utlåtande.

Af de inom Andra Kammaren uti ifrågavarande afseende väckta 2:ne motioner, hvilka utgjort föremål för dess fjerde tillfälliga utskotts behandling, afser den ena att, till undanrödjande af de olägenheter och kostnader, som för ledamöterne i de nämnder, hvilka jemlikt § 2 mom. 3 i Kongl. kungörelsen den 11 maj 1855 angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande skola upprätta priskuranter till ledning vid uppgörandet af det årspris, som skall ingå i beräkningen af medelpriset för de tio senaste åren, äro en följd af bestämmelsen, att nämnde ledamöter skola för fullgörande af sitt uppdrag sammanträda inom hvarje fögderi på kallelse af vederbörande kronofogde, föreskrift måtte meddelas derom, att hvarje ledamot, i stället för att infinna sig vid sammanträdet, skulle få skriftligen afgifva sitt votum, och den andra *dels* att om, oaktadt handeln såväl i städerna som på landsbygden numera i de flesta fall skedde genom uppköpare och återförsäljare eller så kallade mellanhänder och bestämmelsen om priskuranters upprättande vore olämplig, om ej rent af obehöflig, såsom endast förorsakande resor och besvär utan motsvarande nytta, det fortfarande skulle anses nödigt att upprätta prisuppgifter till ledning för deputerade vid markegångstaxornas upprättande, sådana prisuppgifter för det sist förflutna året, omfattande den ena det första halfåret juli—december och den andra det sista halfåret januari—juni, måtte uppgöras af de årliga taxeringsnämnderna så väl i städerna som på landsbygden, *dels* att kammaradvokatfiskalens befogenhet att yrka ändring i markegångstaxorna och kammarkollegii behörighet att besluta en sådan måtte inskränkas till de fall, då kronans rätt vore i fråga eller, derest kollegii behörighet icke kunde sålunda inskränkas, att den enskildes rätt att anföra besvär öfver kammarkollegii beslut måtte underlättas samt skyldighet att för kostnad och skada ställa borgen borttagas, *dels* ock att de i markegångstaxorna upptagna persedlar, hvilka icke vore räntepersedlar eller beräknades mellan räntegifvare och räntetagare, måtte uteslutas ur markegångstaxorna.

I nådig proposition den 1 februari 1851 angående de uti ordinarie räntan ingående persedlars omsättning och förenkling samt om de årliga markegångsprisens bestämmande föreslog Kongl. Maj:t, att de

till ledning för det på tio års markegång grundade medelprisets uppgörande erforderliga priskuranter skulle sålunda upprättas att, hvad städerna beträffade, sådana priskuranter skulle i öfverensstämmelse med de under oktober—mars månader gällande torgpris månatligen af magistraterne upprättas och, hvad landsbygden anginge, förteckningar å de pris, som ansåges hafva varit gällande under nyssnämnde månader, vid slutet af mars månad församlingsvis upprättas å sockenstämmorna samt aflemnas till vederbörande kronofogde, hvilken hade att, med iakttagande jemväl af de vid marknaderna inom orten gällande pris, deröfver författa sammandrag med utsättande af medelpris.

Rikets ständer förklarade likväl i sin till svar härå den 20 augusti 1851 aflåtna skrifvelse att, då det vore af synnerlig vigt, att markegångssättningen verkstäldes på ett fullt betryggande sätt, sedan det korrektiv, som legat uti räntegifvares och räntetagares dittills åtnjutna ömsesidiga rätt att utfordra en del räntor äfvensom tionden in natura, komme att å räntetagarnes sida försvinna, sådana bestämmelser borde stadgas, som för erhållande af ett med verkliga förhållandet öfverensstämmande markegångspris kunde vara mest ändamålsenliga, samt att frågan lämpligast kunde ordnas så, att sockneombud valdes, hvilka tillika med ett motsvarande antal af Kongl. Maj:ts befallningshafvande utsedde personer, helst räntetagare, borde fögderivis sammanträda inför kronofogden för priskuranters uppgörande, i enlighet med hvilken åsigt särskilda bestämmelser jemväl af rikets ständer för deras del beslutades.

I enlighet med detta beslut stadgades genom Kongl. brefvet den 10 maj 1853 och kammar-kollegii kungörelse den 27 i samma månad samt sedermera i ofvannämnda Kongl. kungörelse den 11 maj 1855, att för städerna priskuranterna skulle uppgöras i öfverensstämmelse med torgprisen under oktober, november, december, januari, februari och mars månader af magistraten efter hvarje månads slut, samt att för landet priskuranterna skulle upprättas fögderivis af särskilda nämnder bestående dels af sockneombud, ett för hvarje socken, årligen vid allmän sockenstämma valde bland ortens räntegifvare skiftesvis af det antal socknar och efter den ordning dem emellan, som Kongl. Maj:ts befallningshafvande efter vederbörandes hörande bestämde, med iakttagande dock att antalet inom hvarje fögderi icke finge vara ringare än fyra och icke öfverstiga åtta, dels af ett motsvarande antal ledamöter, som Kongl. Maj:ts befallningshafvande, likaledes för året, egde förordna bland andre inom fögderiet bosatte, för sakkunskap och oveld kände män, helst räntetagare; och skulle nämnderne sammanträda med

kronofogden på dennes kallelse å lämpligaste, af Kongl. Maj:ts befallningshafvande bestämdt tingställe två gånger för hvarje skatteår, nemligen i början af januari och i slutet af mars.

Vidkommande deremot priskuranterna för den i markegångstaxorna under litt. A upptagna årliga markegången stadgades i samma författning, att till dessa priskuranters uppgörande skulle på sockenstämma valde fullmägtige, en för hvarje socken, inom hvarje fögderi jemte kronofogden på derinom lämpligast belägna tingsställe i medlet af oktober månad på kronofogdens kallelse sammanträda.

Med ändring af här ofvan omförmälda ovilkorliga föreskrifter derom, att de för priskuranters upprättande påbjudna sammanträden med vederbörande markegångsnämnder och sockenfullmägtige skulle hållas å tingsställe, blef genom Kongl. kungörelsen den 18 augusti 1871 förordnadt, det Kongl. Maj:ts befallningshafvande egde att för omförmälda sammanträden inom hvarje fögderi bestämma det ställe, tingstad eller ej, som för ändamålet funnes lämpligast och hvilket borde, om möjligt, anvisas i midten af fögderiet.

Såsom äfven i Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts ofvannämnda utlåtande blifvit anfördt, har markegången visserligen numera, sedan grundskatten är omsatt i penningar och arrendeafgifterna för statsverkets utarrenderade egendomar bestämmas i penningar, samt en stor del af de statsanslag, hvilka utbetalas såsom ersättning för indragen ränta och kronotionde jemväl äro bestämda i penningar, för statsverket i väsentlig mån förlorat sin betydelse. Ännu utgöras dock på grund af äldre kontrakt arrendeafgifterna för en del af statens utarrenderade egendomar efter medelmarkegångspris och en del ersättningar för indragen ränta och kronotionde är äfven deraf beroende. I ett annat afseende har deremot den tioåriga medelmarkegången sedan år 1855 erhållit en mycket stor och omfattande betydelse. Presterskapets löner, hvilka jemlikt Kongl. förordningen den 11 juli 1862 reglerats så, att de beräknats i persedlar och endast till en mindre del i penningar, utgå, hvad persedlarne angår, nästan utan undantag efter medelmarkegångspris, och arrendeafgifterna af de i författningsenlig ordning utarrenderade ecklesiastiska hemman och lägenheter torde äfven i de flesta fall vara beroende af medelmarkegångspriset. Samma förhållanden, som år 1851 föranledde rikets ständer att vidtaga sådana bestämmelser, som kunde betrygga räntegifvares och räntetagares ömsesidiga rätt, förefinnas således fortfarande i stor utsträckning. Med afseende härå och då samtlige ledamöter i de nämnder, hvilka inom hvarje fögderi hafva att uppgöra priskuranter till grund för den årliga marke-

gången (litt. A) utses af kommunerne, och då för öfrigt dessa nämnder sammanträda vid en tidpunkt, då spanmålsprisen ofta icke hunnit erhålla sådan stadga, att de kunna anses vara något tillförlitligt uttryck för prisförhållandena under tiden intill nästa skörd, finner sig utskottet icke kunna tillstyrka att de till grund för den årliga markegången upprättade priskuranter skola läggas till grund äfven för medelpriset.

Utskottet vill visserligen icke förneka, att skyldigheten för kommunernas ombud att infinna sig vid sammanträden för upprättande af priskuranter kunna förorsaka kostnader och besvär, men dessa sammanträden äro efter utskottets uppfattning oundgängliga för att på ett tillfredsställande sätt kunna upprätta priskuranterna, och genom det år 1871 lemnade medgifvandet, att dessa sammanträden må hållas å ställe som för ändamålet är lämpligast och hvilket bör, om möjligt, anvisas i midten af fögderiet, torde icke så ringa lättnad hafva beredts dem, som erhålla förtroendeuppdraget att deltaga i nämnderna, om ock derigenom alla olägenheter icke kunnat undanrödjas.

Det af Andra Kammaren i ärendet fattade beslut afser äfven en utredning, huruvida icke för vinnande af önskvärd förenkling de persedlar, som nu finnas upptagna i de olika länens markegångstaxor, men som inom samma län icke utgöra räntepersedlar eller beräknas mellan räntegifvare och räntetagare, må kunna ur markegångstaxorna uteslutas.

I afseende härå har Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskott förklarat sig nogsamt finna, att åtminstone flertalet af de under litt. A mom. 1 i markegångstaxorna upptagna persedlar måste bibehållas, så länge skattefrälseräntor finnas i enskild ego, men ansett öfriga underafdelningar under nämnde taxerubrik kunna, derest andra möjligen erforderliga anordningar vidtagas, uteslutas ur taxorna.

Instämmande i hvad sålunda blifvit yttradt i fråga om afdelningen litt. A mom. 1, får utskottet, hvad de öfriga afdelningarne angår, anföra att, då den rotehållarne vid soldathållet samt rust- och rotehållarne vid båtsmanshållet förunnade befrielse från utgörande af bidrag, för de förre till soldatbeklädnaden och för de senare till båtsmansbeklädnaden, fortfar endast så länge Riksdagen lemnar de för ändamålet erforderliga anslag, denna omständighet, om det ock är sannolikt, att Riksdagen äfven framgent kommer att bevilja ifrågavarande anslag, dock torde kunna sägas utgöra ett åtminstone formelt hinder för dessa afdelningars borttagande ur markegångstaxorna. Dertill kommer, hvad särskildt soldatbeklädnaden angår, att inom ett län åtskilliga rotar blifvit jemlikt kontraktet, som ännu fortfara flera år, satta på va-

kans, redan innan befrielse från bidrag till soldatbeklädnaden medgafs. De härvid aftalade vakansafgifterna omfatta äfven beklädnaden, i följd hvaraf rotehållarne, hvilka ega räkna sig befrielsen från denna skyldighet till godo, så länge kontrakten fortfara, äro berättigade till afdrag å vakansafgifterna, motsvarande värdet af de i markegångstaxan upptagna soldatbeklädnadspersedlarne.

Tillämpningen af de under särskilda afdelningar upptagna vakansafgifterne för hel soldatrote och för hel båtsmansrote har väl nu mera till det väsentligaste upphört, sedan vissa af markegång oberoende värden blifvit bestämda för så väl soldat- som båtsmansroteringen, men då de fortfarande tjena till ledning vid beräkningen af afgifterna för uraktlåten rekrytering, torde dessa afdelningar böra tills vidare, och intill dess andra bestämmelser angående nyssnämnde afgifter varda meddelade, böra bibehållas.

De två återstående afdelningarne under litt. A, nemligen underhåll för tågande trupper och bröd åt fångar under forsling, äro jemväl fortfarande behöfliga.

Huru önskvärdt det ock må vara, att en förenkling af markegångstaxorna genom åtskilliga persedlars eller afdelningars uteslutande derur kunde ega rum, tilltror sig dock icke utskottet, på grund af hvad nu blifvit anfördt, att förorda något förslag i sådant afseende. Den omständigheten att kammarkollegium genom cirkulär den 25 februari 1876 förordnat om uteslutande ur markegångstaxorna af den derstädes under litt. A 2:o dittills upptagna afdelningen lyshållnings- och vedpersedlar och genom cirkulär den 15 oktober 1880 föreskrifvit att vicker, bohvete, råg- och kornmjöl skulle från markegångstaxorna utgå, gifver anledning till det antagande, att vederbörande äfven framgent, om och när en förenkling af markegångstaxorna kan ske, icke skola underlåta att deråt egna nödig uppmärksamhet.

Vidkommande slutligen de lättnader, som må kunna beredas klagande vid besvärs anförande öfver kammarkollegii utslag i markegångsmål, får utskottet, med erinran att äfven i dessa mål klagande jemlikt kongl. förordningen den 12 juni 1885 eger att i betaldt bref med posten till ort, som vederbör, insända sina besvär, uttala den uppfattning, att någon annan ytterligare lättnad härutinnan knappast behöfver eller lämpligen kan klagande beredas, än att den af kammarkollegium i besvärshänvisningar öfver dess beslut i markegångsmål meddelade, på kongl. förordningen den 10 januari 1759 grundade föreskrift, att klagande skall vid sina besvär foga borgen för kostnad och skada, på sätt äfven Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskott anfört, bör kunna

borttagas. Då Kongl. Maj:t emellertid, på sätt förberördt är, i senare tider beredt klagande lättnad i fråga om besvärs anförande i administrativa mål i allmänhet, torde det kunna antagas, att Kongl. Maj:t, äfven utan någon särskild anhållan från Riksdagen, vidtager de åtgärder till beredande af lättnad vid besvärs anförande i markegångsmål, som må finnas lämpliga.

Med stöd af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att Första Kammaren icke måtte biträda Andra Kammarens omförmälda beslut.

Stockholm den 1 maj 1888.

På utskottets vägnar:

Alb. Anderson.

Stockholm, tryckt hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag, 1888.

N:o 20.

Ank. till Riksd. kansli den 4 maj 1888, kl. 6 e. m.

Första Kammarens första tillfälliga utskotts betänkande n:o 6, i anledning af väckt förslag om åtgärder för ett bättre handhafvande af offentliga arkiv.

I en inom Första Kammaren väckt motion, n:o 76, har grefve *Sparre* föreslagit,

att Riksdagen behagade hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande hvilka åtgärder böra vidtagas för att vinna ett bättre handhafvande af på spridda håll förvarade offentliga arkiv.

Motionären åberopar:

»Under förlidet års riksdag väcktes af nu mera herr statsrådet Bergström motion om, att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t göra framställning om åtgärders vidtagande i syfte att högsta vården om rikets alla offentliga arkiv må uppdragas åt riksarkivet eller ecklesiastikdepartementet såsom central myndighet med sådan myndighet, som i motionens motivering blifvit uppgifven.

I detta hänseende förekommer i motionen:

'Denna arkivstyrelse borde ega att föreskrifva de allmänna grunderna för ordnandet samt insamla noggranna förteckningar öfver hvarje arkivs innehåll; vidare att genom utsända inspektörer dels jemföra de upprättade förteckningarne med sjelfva handlingarne och dels — hvilket vore det mest angelägna — öfvervaka, att den påbjudna vården ej urartade eller återginge till vanvård; samt slutligen att tillse, att Sveriges folk finge fullt

tillgodonjuta sin i tryckfrihetsförordningen förbehållna rätt att ega tillträde till offentliga handlingar'.

Genom Riksdagens upplösning blef ej denna motion af Riksdagen till slutlig behandling företagen.»

Med gillande af syftet att något bör snart vidgöras för att våra många spridda arkiv må blifva på lämpligt sätt vårdade och handhafda, har grefve Sparre likväl ansett lämpligare att, i stället för att hos Kongl. Maj:t anhålla om vissa föreslagna åtgärder i bemälde syfte, endast hemställa, att Kongl. Maj:t täcktes taga den onekligen vigtiga frågan i öfvervägande och att således endast påpeka målet, men ej antyda vägen.

Under de senaste årtiondena hafva inom Sverige flere åtgärder blifvit vidtagna för bättre vård af de offentliga arkiven. På föranledande af en i justitieombudsmannens embetsberättelse gjord framställning, anhöll sålunda Riksdagen i underdånig skrifvelse den 13 maj 1867, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande hvilka åtgärder må finnas lämpliga till bevarande af underdomstolarnes arkiv. Sedan riksarkivarien och hofrätterna häröfver afgifvit utlåtanden förordnade Kongl. Maj:t den 28 september 1869, att alla i häradsrätternas arkiv befintliga domböcker med flere dylika handlingar, äldre än 1736, skulle till riksarkivet öfverlemnas att der förvaras. I sin årsberättelse för 1879 fäste riksarkivarien uppmärksamheten på behofvet af en bättre vård af kyrkornas arkiv. Sedan domkapitlen och Stockholms stads konsistorium häröfver afgifvit utlåtanden och på af riksarkivarien framställdt förslag anbefalde Kongl. Maj:t genom cirkulär af den 26 oktober 1883 domkapitlen och Stockholms stads konsistorium att förständiga samtlige kyrkoherdar eller dem, som hafva kyrkornas arkiv under sin vård,

att å desamma hafva noggrann tillsyn och öfver de till dem hörande böcker och handlingar upprätta förteckning i tvenne exemplar enligt bilagdt formulär;

att till vederbörande domkapitel eller Stockholms stads konsistorium inberätta om arkivhandlingarne i följd af fukt eller annan orsak redan tagit skada eller hotas deraf, egande domkapitel och bemälda konsistorium att, om förvaringsrummen finnas vara olämpliga eller icke kunna i lämpligt skick försättas, med anledning deraf göra den framställning, hvartill omständigheterna kunna föranleda, och

att före den 1 december 1884 till vederbörande domkapitel eller Stockholms stads konsistorium insända det ena exemplaret af den föreskrifna förteckningen för att genom dess försorg aflemnas till riksarkivet; skolande det andra exemplaret i kyrkoarkivet förvaras.

Under den 5 juni 1885 utfärdades Kongl. Majts nådiga kungörelse,

hvarigenom, på det att icke ur de särskilda arkiven hos embetsverk, domstolar samt andra myndigheter någonting må förskingras, som kan vara af värde för riksarkivets samlingar, förordnas att nämnda embetsverk, domstolar och myndigheter icke må förstöra eller afhända sig några arkivalier, innan riksarkivarien lemnats tillfälle att i hvarje fall sig yttra om lämpligheten af ifrågavarande utgallring, skolande förslaget derefter underställas Kongl. Maj:ts pröfning.

Oaktadt dessa åtgärder, hvilka utan tvifvel varit till stort gagn, torde vården af våra offentliga arkiv och deras tillgänglighet för forskaren ännu vara långt ifrån tillfredsställande.

Ur komiterades förslag till lönereglering för riksarkivet, afgifvet den 30 augusti 1876, må anföras följande: »Enligt komiténs mening skulle väsentliga fördelar vinnas, om riksarkivet, i egenskap af centralt embetsverk, stäldes i någon förbindelse med öfrige inom landet befintliga offentliga arkiv, hvilka ofta innehålla ganska värdefulla bidrag till vår inre historia». Delande denna åsigt, tillkommer det likväl ej utskottet att föreslå sättet för vinnande af det afsedda målet, utan anser utskottet i likhet med motionären detta bäst främjas genom en underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes taga frågan i öfvervägande. Utskottet får således hemställa,

att förevarande motion må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 4 maj 1888.

På utskottets vägnar:

O. M. BJÖRNSTJERNA.

Stockholm, John Björkmans Tr., 1888.

N:o 21.

Ank. till Riksd. kansli den 6 maj 1888, kl. 1 e. m.

Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7, i anledning af väckt förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande förbud mot import och tillverkning af margarin eller konstsmör m. m.

Med anledning af en inom Första Kammaren af herr Adelsköld väckt motion, n:o 36, hade utskottet den 10 sistlidne april i afgifvet utlåtande hemstält, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att ny författning angående kontroll öfver tillverkning och försäljning af konstsmör måtte varda på i utlåtandet närmare angifna grunder utfärdad, men enligt utskottet tillhandakommet protokollsutdrag beslöt Första Kammaren vid behandling af ärendet att till utskottet återremittera detsamma för att tagas i öfvervägande i sammanhang med den hemställan, som med anledning af åtskilliga inom Andra Kammaren väckta motioner angående konstsmör blifvit af sistnämnda kammares andra tillfälliga utskott i utlåtande n:o 29 afgifven och derefter af Andra Kammaren bifallen.

Denna hemställan är affattad i 3:ne särskilda punkter af följande lydelse:

1:o) »att Riksdagen ville besluta, att uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte så fort ske kunde, utfärda förbud mot införsel af konstgjordt smör eller margarin äfvensom af oleomargarin»;

2:o) »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utfärdande af förordning, hvarigenom bestämmes, att vara, som

under namn af »smör af mjölk eller grädde» i landet införes, skall, innan varan från tullverket till importören utlemnas, på dennes bekostnad af sakkunnig person undersökas för utrönande, att varan icke utgöres af eller är uppblandad med konstgjordt smör»; samt

3:o) »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utfärdande af förbud emot tillverkning inom riket af margarin eller konstgjordt smör.»

Utskottet vill, innan det ingår i pröfning af nu föreliggande frågor, förutskicka några erinringar angående konstsmörfabrikationens uppkomst, utbredning och nuvarande ståndpunkt samt dess betydelse på verldsmarknaden.

Såsom torde vara bekant, uppfans konstsmöret af den franske kemisten Mège-Mouriès. Sjelfva anledningen till försöken att framställa ett surrogat för smör var så långt ifrån att vara betingad af någon önskan att genom tillhandahållande af en sämre vara under namn af smör tillfredsställa ett mindre redbart vinstbegär, att tvärtom dessa försök, som anstäldes på uppdrag af sjelfva den franska regeringen, hade till syfte att åstadkomma ett smör, som för att vara användbart för flottan och armén vore mera hållbart än det vanliga och mindre underkastadt den härskna smak, som efter kort tid plägar framträda hos det naturliga smöret. Denna uppgift löstes äfven af den franska kemisten på ett sätt, som derefter ej blifvit af andra, hvilka sysslat med experiment i enahanda syfte, öfverträffadt. Det surrogat han framstälde var i sjelfva verket en produkt af samma beståndsdelar, som ingå i natursmöret. Det bestod hufvudsakligen af fettet af samma djur, som lemna den till vanligt smör använda grädden, men, i stället för att fettet på det lefvande djuret indrages i näringsomloppet och genom respirationen beröfvas sitt stearin samt derefter i smält form tillföres jufret, underkastades detta på mekanisk väg ungefär enahanda process. Förfarandet härvid anser utskottet dock ej nödigt att här närmare angifva, enär detsamma finnes af Andra Kammarens tillfälliga utskott, som behandlat denna fråga, fullständigt beskrifvet. Deraf och af hvad nyss blifvit nämndt framgår emellertid, att endast helsosamma och äfven i natursmör ingående ämnen äro afsedda att för tillverkning af konstsmör användas. Det af Mège-Mouriès uppfunna surrogatet stod sålunda natursmöret så nära som möjligt i afseende på så väl beståndsdelar som näringsvärde, i hvilket sistnämnda afseende det till och med

påstods öfverträffa natursmöret, samt hade framför detta fördelen af att kunna förvaras längre tid utan att försämras eller förlora något af sin smak. Dessa egenskaper hafva naturligtvis derefter ej kunnat gå förlorade, utan tillkomma ännu det efter Mège-Mouriès' metod framstälda konstsmöret. Försök hafva visserligen blifvit gjorda, synnerligast i Nordamerikas förenta stater, att äfven på annat sätt och af andra ämnen tillverka konstsmör, men dessa försök hafva snart blifvit öfvergifna, då de produkter de lemnat varit allt för underhaltiga för att kunna uthärda konkurrens med Mège-Mouriès' uppfinning. Fabrikationen af konstsmör enligt dennes metod tog i följd häraf rätt snart ganska stora dimensioner, och det föll då ej någon regering in att lägga hinder i vägen för en så loflig och nyttig handtering. Tvärtom synes densamma hafva blifvit på allt sätt omhuldad, och sundhetsnämnden i Paris gaf den 12 april 1872 tillåtelse, att fabrikatet fick hållas offentligen till salu med vilkor likväl, att det ej såldes under namn af smör.

Men konstsmöret hade äfven en annan fördel framför natursmöret nemligen att kunna åstadkommas för betydligt billigare pris än detta, och denna omständighet uppväckte frestelser, som vinningslystnaden ej kunde motstå. Man började nemligen utbjuda konstsmör under namn af natursmör, ett svek som i anseende till de båda fabrikatens likhet lyckades förträffligt och inbragte dess utöfvare betydlig vinst. Detta förmådde emellertid regeringarna i de allra flesta stater i Europa att utfärda stränga lagar till förekommande af dylikt ofog, och dessa lagar, hvilkas hufvudändamål var att så väl till namn som yttre kännetecken i öfrigt så mycket som möjligt skilja konstsmör från naturligt smör, hafva också i det närmaste uppnått detta mål, så att konstsmöret småningom blifvit, hvad det bör vara, en handelsvara för sig, hvilken med naturligt smör icke har något gemensamt. Såsom sådan har densamma ock under den sista tiden fått en allt vidsträcktare användning. Ännu hafva icke tjugu år förflutit, sedan Mège-Mouriès' uppfinning såg dagen, och redan finnas i Tyskland 45 fabriker, som årligen tillverka 15 millioner kilogram konstsmör, och i Holland 60 fabriker med en årlig tillverkning af omkring 50 millioner kilogram. I Paris uppgick tillverkningen redan år 1875 till tjugu à trettiotusen kilo per dag. I Amerika tillverkades 1885 17½ millioner kilo. I Norge finnas 5 konstsmörfabriker, af hvilka en, som eges af firman Aug. Pellerin fils & C:o, ensam årligen exporterar omkring 1½ million kilogram konstsmör, som anses för det bästa i verlden och intager främsta rummet på den utländska marknaden. I Danmark finnes blott en konstsmörfabrik med ringa

tillverkning och i Sverige tvenne, den ena i Arboga och den andra i Helsingborg, af hvilka den sistnämnda eges af aktiebolaget »Baby».

Redan vid ett flyktigt betraktande af denna närings så hastigt vunna omfång och betydelse, varans goda och helsosamma beskaffenhet samt den prisbillighet, som gör dess användning möjlig äfven för den mindre bemedlade, hvilkens tillgångar ej förslå till anskaffande af det dyrare natursmöret, kan det ej annat än förefalla utskottet högst betänkligt att, på sätt föreslaget blifvit, undanrycka vårt land, som ingalunda lider brist på fattiga eller eger öfverflöd på lifsmedel, ett så kraftigt och sundt födoämne, utan att mycket trängande orsaker göra en dylik åtgärd nödvändig. Utskottet har af sådan anledning noga granskat och öfvervägt de skäl, som blifvit till grund för hvart och ett af de utaf Andra Kammaren godkända förslagen i ämnet åberopade, och härvid inhemtat, att det hufvudsakliga motivet för det föreslagna införselförbudet skulle bestå deri, att en icke ringa del af det i andra länder, i all synnerhet Amerika, tillverkade konstsmöret vore för helsa och lif skadligt.

Det kan visserligen icke förnekas, att konstsmöret kan vara utsatt för förfalskningar, hvarigenom skämda och för helsan skadliga ämnen kunna ingå deri. Men detta är en fara, som är gemensam för nästan alla födoämnen, hvilka hållas till salu, och gäller icke minst sjelfva natursmöret. Det är ingalunda omöjligt, att detta kan vara tillverkadt af mjölk från sjuka djur, och det är numera bevisadt, att många af de farligaste infektionssjukdomarna såsom tuberkolos, skarlakansfeber m. fl. kunna öfverföras genom komjölk. Sundhetsinspektören doktor Wawrinsky, hvars omdöme i förevarande fall väl bör ega betydelse, anser konstsmöret »i sanitärt hänseende vara vida att föredraga framför månget så kalladt sekunda smör, som, illa beredt och härsket, är af en för helsan vådlig beskaffenhet». Samma auktoritet yttrar på ett annat ställe: »att förkasta allt margarinsmör, derför att renlighetens fordringar möjligen åsidosatts vid en eller annan fabrik — i Amerika, synes mig således ganska oegentligt, så mycket mer som varan i regel visat sig vara ett lika sundt och närande som billigt och eftersökt födoämne bland de mindre bemedlade klasserna i snart sagdt alla länder.» Icke ens Andra Kammaren eller dess tillfälliga utskott synas hafva förbisett eller velat bestrida, att konstsmöret, rigtigt beredt, är ett oskadligt, godt och helsosamt surrogat för smör, men förmena, att någon garanti för dess ärliga till-

redning icke står att erhålla i fråga om sådant konstsmör, som från utrikes ort införes, utan endast beträffande det, hvars tillverkning försiggår inom landet och är ständ under fullt betryggande kontroll. I anledning häraf ber utskottet att få hänvisa till det förslag, utskottet i sitt i ämnet förut afgifna utlåtande n:o 12 framstält och här nedan förnyat till lösning af frågan, huru äfven nödig kontroll må kunna utöfvas öfver importeradt konstsmör, i hvilket afseende utskottet hemstält, att de kärl, hvari konstsmöret inkommer, skola vara försedda med namnet på den fabrik, der det blifvit tillverkadt, och åtföljda af vederbörande myndighets intyg derom, att nämnda fabrik står under offentlig kontroll. Det låter ju ej gerna tänka sig, att, med iakttagande af dylika försigtighetsmått, ett af för helsan skadliga ämnen tillverkadt konstsmör skall lyckas insmyga sig i landet. Få varor, som det är möjligt att förfalska och som i förfalskadt tillstånd kunna vara för helsan skadliga, äro för närvarande underkastade en så noggrann tillsyn och en så sträng kontroll, ännu mindre har en dylik möjlighet hittills ledt till ett absolut förbud för en i och för sig oskadlig varas införsel. Någon särskild anledning, hvarför en så ovanlig åtgärd vore ur sanitär synpunkt nödvändig just med afseende å nu ifrågavarande fabrikat, kan utskottet ej inse, och finner densamma dessutom så mycket mindre lämplig, som derigenom af skäl, hvilka här ofvan blifvit antydda, stor skada komme att tillskyndas de mindre bemedlade och särskildt den talrika arbetarebefolkningen.

Då utskottet sålunda tror sig hafva till fullo vederlagt de skäl, som blifvit till stöd för ett importförbud i ofvanberörda afseende åberopade, skulle utskottet sålunda kunna, oberoende af de öfriga förslagen i ämnet, afstyrka bifall till det nu behandlade, men då utskottet, i olikhet med Andra Kammarens tillfälliga utskott, anser frågorna om importförbud och tillverkningsförbud så sammanhänga med hvarandra, att ett förbud af sistnämnda beskaffenhet icke skulle komma att uppfylla det dermed afsedda ändamålet, med mindre ett importförbud äfven förefunnes, har utskottet trott sig böra i ett sammanhang behandla dessa båda frågor.

Hvad då angår de skäl, som anförts till grund för förbud mot konstsmörs tillverkning inom riket, så synas de utskottet lika litet tillfredsställande som de, hvilka åberopats för importförbudet. Ja utskottet tror till och med, att ett dylikt förbud eller båda förbuden gemensamt, långt ifrån att, såsom dermed skulle afses, upphjelpa jordbruket ur dess betryckta ställning, i stället skulle komma att, om icke strax, åtminstone i en ej allt för aflägsen framtid, nedtrycka detsamma och göra det ohjelplig skada. Andra Kammaren och dess tillfälliga ut-

skott tro sig genom dylika förbud kunna å den utländska marknaden, synnerligast den engelska, åt det svenska natursmöret förvärfva ett anseende, som skulle öfverträffa det, hvilket komme andra länders smörprodukter till del. Härigenom skulle det svenska smöret erhålla stor efterfrågan, hastig åtgång och ett högt pris samt vår mejerihandtering sålunda uppblomstra och inbringa åt landet rika vinster. Såsom ett afskräckande exempel i motsatt rigtning har påpekats den minskning i Hollands och Normandies smörexport till England, som af i dessa länder verkstälda blandningar af natursmör med konstsmör skulle varit en följd.

Utskottet tror för sin del, att alla dessa förutsättningar innehålla lika många villfarelser. England torde vid bedömande af beskaffenheten af vårt natursmör icke taga någon hänsyn till, huruvida tillverkning af konstsmör hos oss är förbjuden eller ej. Det har omgärdat sig med stränga lagar mot hvarje försök att på dess marknad utbjuda sistnämnda slags smör under någon benämning än den der antagna eller att förvexla detsamma med naturligt smör. Engelska folket är allt för praktiskt för att lita på andra än sina egna författningar och det skydd mot bedrägeri, desamma tillförsäkra det. Det är visserligen sant, att Hollands smörexport till England under de senare åren förminskats, och det är äfven möjligt, att någon del af denna minskning kan, *innan* Englands margarinlag tillkom, hafva haft sin orsak i den genom det holländska natursmörets uppblandning med konstsmör uppkomna misstron mot det förstnämnda. Men säkert är, att denna omständighet efter margarinlagens införande icke haft det ringaste inflytande eller menligt inverkat på det holländska natursmörets anseende, hvilket framgår deraf, att detta den 16 januari innevarande år i England noterades högre än både det danska och svenska eller med ända till 124 shillings för 100 skålpund (engelskt), under det att det danska och svenska smöret, deri någon inblandning af konstsmör ju ej gerna kunde misstänkas, samtidigt ej betingade mera än högst 122 shillings. Minskningen i Hollands smörexport har gått hand i hand med ökningen af dess export af konstsmör. Af sistnämnda vara utfördes derifrån endast till England år 1886 84 millioner skålpund och 1887 118 millioner skålpund. En så betydande tillverkning af konstsmör kan ej gerna bestå vid sidan af en lika stor produktion af natursmör som tillförene. En stor del af den förut till natursmör använda mjölken åtgår numera till den vida mera lönande konstsmörtillverkningen; och häri, men ingalunda i någon fortsatt misstro mot det holländska natursmöret är sålunda orsaken att söka till den inträdda minskningen i exporten häraf till England.

Af det ofvan sagda framgår äfven, att England under senare åren förbrukat, förutom natursmör, äfven stora qvantiter konstsmör och sålunda äfven för dylik vara öppnat en ganska afsevärd marknad. Till närmare belysning af dessa och härmed sammanhang egande förhållanden tillåter sig utskottet att här intaga ett utskottet tillhandakommet utdrag af den utaf de förenade rikenas generalkonsul i London afgifna berättelse för år 1887 af följande lydelse:

Af *smör* infördes från:

Danmark	487,603	Cwts,	uppskattade	till	£	2,669,125.
Frankrike	416,067	„	„	„	„	2,264,669.
Holland	164,474	„	„	„	„	857,467.
Sverige	163,559	„	„	„	„	881,098.
Tyskland	156,430	„	„	„	„	793,579.
Förenta staterna	52,329	„	„	„	„	213,712.
Canada	32,623	„	„	„	„	139,566.
Norge	7,228	„	„	„	„	39,869.
Andra länder	34,592	„	„	„	„	163,684.
Summa	1,514,905	Cwts			£	8,016,769.

Af *margarin* åter infördes från:

Holland	1,172,074	Cwts,	uppskattade	till	£	3,516,591.
Belgien	22,895	„	„	„	„	70,301.
Norge	16,650	„	„	„	„	61,962.
Sverige	4	„	„	„	„	12.
Andra länder	61,472	„	„	„	„	191,182.
Summa	1,273,095	Cwts			£	3,869,948.

Jemföras ofvanstående uppgifter med motsvarande i senaste årsberättelse, sid. 257, framstår, att, medan sammanlagda beloppet af smör och margarin företer en jemn stegring, eller från 2,400,565 Cwts under 1885 till 2,429,977 under 1886 och 2,788,000 under 1887, har importen af smör liktidigt befunnit sig i nedgående, eller

från 1,553,302 Cwts under 1885
till 1,543,404 „ „ 1886
och 1,514,905 „ „ 1887;

hvaraf tydligen visar sig, att i trots af allt, som talats och skrifvits mot begagnande af det med namnet *margarin* numera betecknade surrogat för smör, sådant alltmera vunnit allmänhetens smak och förtroende, hvilket förhållande ytterligare bestyrkes deraf, att, oaktadt den inom detta land med innevarande år i kraft trädda lag med strängt straff belägger hvarje försök att afyttra eller till försäljning utbjuda denna vara såsom smör eller under annan beteckning än i lag stad-

gats, importen och följaktligen förbrukningen deraf befunnit sig fortfarande i jemn tillväxt. Så utgjorde denna import under sistlidne januari månad 119,812 Cwts mot 108,957 under samma månad 1887 samt 84,505 under 1886; under

februari 1888 åter 216,661 Cwts,
„ 1887 „ 200,155 „
„ 1886 „ 174,916 „

och en härvarande skeppsfurnerare, med mycket betydlig omsättning, har till mig uppgifvit, att holländsk margarin numera finner allmän begärlighet vid proviantering af fartyg såsom varande lika välsmaklig som smör men ej obetydligt billigare. Genom nyss anförda lagstiftning torde ock det med rätta öfverklagade missbruket af välkända smörmärken genom margarinfabrikanterna hädanefter förekommits, likasom äfven ett dylikt förfarande från nämnda fabrikanters sida numera torde vara öfverflödigt.

Naturligt är, att nyssberörda förhållanden utöfva en tryckande inverkan på priset å smör, och detta ej blott för sådant, som uttränges af margarin, utan ock för de finare slagen deraf. Så hafva, såsom synes af nedanstående tabell vid jemförelse med motsvarande i senast afgifna berättelse (sid. 259), prisen i allmänhet under 1887 stält sig lägre än under 1886, oaktadt genom sträng torka minskad produktion skulle göra motsatsen sannolik.

Från sakkunniga personer har utskottet härjemte erhållit uppgifter om, att äfven till Holland införes icke obetydligt med konstsmör, hufvudsakligen från Amerika, samt att, enär konstsmörtillverkningen är i behof af en mängd mjölk, antalet mjölkgifvande kor i Holland under senare tiden ökats.

Af alla dessa sakförhållanden kunna åtskilliga ganska vigtiga slutsatser dragas. Först och främst är det tydligt, att ju mera andvändning konstsmöret vinner, desto mindre efterfrågan skall natursmöret erhålla och dess pris således nedtryckas. I stället skall det billigare konstsmöret blifva en mycket eftersökt vara på verldsmarknaden. Det land, som genom förbud för berörde varas tillverkning och införsel beröfvats möjlighet att tillgodogöra sig denna näringsgren och endast är i stånd att framställa och till salu utbjuda vanligt smör, skall till följd af dettas sjunkande pris och konkurensen med konstsmöret lida ansenlig förlust och kanske till och med icke utan svårighet erhålla afsättning derför. Det skall i följd häraf blifva nödsakadt nedbringa sin smörtillverkning, och en del af den mjölk, som förut åtgått härtill, skall icke vidare finna användning. Om deremot konstsmörfabrikationen vore fri och intet hinder för dess lagliga utöfvande förefunnes,

kunde tillverkningen af natursmör inskränkas till mera öfverensstämmelse med den derå rådande efterfrågan och det mjölköfverskott, som dertill ej åtginge, användas vid tillverkningen af konstsmör. För detta kunde i mån af dess beskaffenhet och det anseende, det vore i stånd att förvärfva sig, en god marknad erhållas hufvudsakligen i England, men möjligen äfven i andra länder. Vår ladugårdsskötsel och äfven vårt landtbruk i öfrigt skulle derigenom icke allenast icke förlora något, utan tvärtom kunna och böra uppdrifvas till större höjd ej mindre till följd af den ökade mjölkåtgången än äfven på grund af behofvet af den till konstsmörfabrikationen erforderliga talgen. Sedan numera en mängd vegetabiliska oljor börjat att i stället för talg begagnas till maskinerier i verkstäder och fabriker, har talgen erhållit mindre efterfrågan. Men en riklig ersättning härför erbjuder dess användande i konstsmörfabrikerna. I Holland har landets egen produktion af djurfett ej på långt när varit tillräcklig att tillfredsställa konstsmörfabrikernas behof, hvilket ej är att undra på, då man vet, att af 83 kilo råtalg, som antages utgöra den vanliga talgmassan hos en oxe, ej kan tillverkas mer än 18 kilo konstsmör.

Allt talar sålunda för, att man icke bör lägga andra band på denna vinstgifvande näringsgren än att dels genom stränga lagbud söka förekomma förvexling af konstsmör med naturligt smör, dels genom noggranna kontroller förhindra, att underhaltigt eller af för helsan skadliga ämnen sammansatt konstsmör i riket tillverkas eller dit införes. Sedan man i dessa afseenden vunnit nödig trygghet, kan en konstsmörindustri inom landet icke lända till skada för någon, men väl gagna ej mindre arbetaren och den mindre bemedlade än äfven sjelfva jordbruket och ladugårdsskötseln.

Tilläggas bör äfven, att förbud för tillverkning och import af konstsmör icke förekomma i något annat land i Europa samt att i de af Nordamerikas förenta stater, der sådana förbud införts, nemligen New-York, New-Jersey, Maine, Ohio och Pennsylvanien, desamma numera åter afskaffats.

Utskottet, för hvilket det i hvad fall som helst synes vanskligt och icke öfverensstämmande med den näringsfrihet, hvarpå vår näringslagstiftning grundar sig, att helt och hållet utrota en näring för att såmedelst gynna en annan, anser alla nu uppräknade omständigheter innebära mer än tillräckliga skäl att afstyrka ett biträdande af Andra Kammarens beslut i ofvanberörda båda afseenden, men vill härjemte erinra om bestämmelserna i den angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden gällande förordning eller den så kallade mellanrikslagen, enligt hvilken Norge är berättigadt att land-

vägen till Sverige införa alla slags alster af norsk tillverkning, samt i sammanhang härmed hemställa, huruvida detta stadgande ej är af beskaffenhet att lägga hinder i vägen för det ifrågasatta importförbudets tillämpning mot nyssnämnda land, hvarigenom af lätt insedda skäl hela det med förbudet afsedda syftet skulle förfelas.

Slutligen anser utskottet sig ej heller böra lemna oanmärkt, hvad icke synes hafva blifvit af Andra Kammaren beaktadt, eller att ett förbud mot tillverkning af konstsmör inom landet måste vara förenadt med skyldighet för staten att inlösa redan här befintliga konstsmörfabriker eller på annat sätt lemna innehafvarne af desamma nöjaktig ersättning för den förlust, som kan af förbudet dem tillskyndas. Framställning om dylik ersättning har redan med anledning af Andra Kammarens beslut blifvit den 27 sistlidne april till Kongl. Maj:t ingifven af förut nämnda aktiebolaget »Baby», hvilket dervid beräknat den skada, detsamma komme att lida, om dess verksamhet afbrötes, till inemot femtiotusen kronor, och det finnes intet tvifvel om, att äfven den i Arboga anlagda fabriken komme att i sinom tid framställa anspråk i enahanda afseende.

Hvad åter vidkommer det föreslagna stadgandet om undersökning af till riket infördt natursmör, innan detsamma skulle få från tullverket till importören utlemnas, så, enär detta stadgande skulle afse att göra det ifrågasatta införselförbudet för konstsmör fullt verksamt, kunde sålunda utskottets uppfattning om införselförbudets olämplighet ensamt utgöra tillräckligt skäl för afstyrkande jemväl af denna del af förslaget. Men äfven många andra och dertill mycket starka skäl tala mot en dylik undersökning, hvadan utskottet, jemväl under förutsättning att ett importförbud komme till stånd, anser sig böra på det kraftigaste afråda densamma. Vår hufvudsakliga import af smör eger nemligen rum från Finland och utgöres af sekunda vara, som mindre tillverkas inom landet, men mest förbrukas af den fattigare befolkningen. Att fördyra denna vara skulle således redan under nuvarande förhållanden innebära en förökad utgift för den fattige, men åtgärden blefve så mycket känbarare, sedan äfven tillgången på ett billigare smörsurrogat genom imporförbudet afstängts. Det är till och med tvifvel underkastadt, huru vida det s. k. finnsmöret skulle vara i stånd att bära kostnaderna för en undersökning af ifrågavarande beskaffenhet. I den nu gällande förordningen angående kontroll å handel med konstsmör finnes en taxa faststäld å dylika undersökningar, upptagande 12 kronor för ett ensamt prof, 20 kronor för två samtidigt inlemnade prof och 5 kronor för hvarje prof utöfver de 2 första, då flera prof samtidigt inlemnas. Betänker man nu, att finnsmöret till riket inkommer i

kärl om 4 à 5 pund, samt att från hvarje sådant kärl minst ett prof måste undersökas, för att kärlet skall få från tullverket utlemnas, är det lätt att uträkna den kostnad, som härigenom pålägges smöret och hvilken vid dess försäljning måste genom prisets förhöjning ersättas. Svårighet torde väl äfven möta att å hvarje ort, dit smör införes, finna en kemist eller annan person, som är behörig att verkställa ifrågavarande undersökningen; och att från annan ort reqvirera en sådan skulle naturligtvis medföra än större kostnader. Förslaget i denna del synes sålunda icke ens vara praktiskt utförbart.

På grund af hvad här ofvan blifvit anfördt får utskottet hemställa:

1:o att Första Kammaren icke måtte biträda Andra Kammarens beslut om aflåtande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utfärdande af förbud mot införsel af konstgjordt smör eller margarin äfvensom af oleomargarin;

2:o att Andra Kammarens beslut — det Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utfärdande af förordning, hvarigenom bestämmes, att vara, som under namn af »smör af mjölk eller grädde» i landet införes, skall, innan varan från tullverket till importören utlemnas, på dennes bekostnad af sakkunnig person undersökas för utrönande, att varan icke utgöres af eller är uppblandad med konstgjordt smör — icke måtte af Första Kammaren bifallas;

3:o att Första Kammaren ej heller måtte biträda Andra Kammarens beslut att i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla om utfärdande af förbud emot tillverkning inom riket af margarin eller konstgjordt smör.

Beträffande åter den del af frågan, som förut utgjort föremål för detta utskotts behandling och afser skärpta bestämmelser om kontroll öfver tillverkning och försäljning af konstsmör, har utskottet, med den uppfattning det här ofvan uttalat, och då det anser denna väg vara den enda, på hvilken staten bör i ifrågavarande näringsgren ingripa, endast att här åberopa innehållet af sitt förut i ämnet afgifna utlåtande samt att på deri anförda skäl å nyo uttala önskvärdheten af, att en ny

lag i berörda afseende utfärdas, grundad hufvudsakligen på följande principer:

att med »smör» menas endast sådant, till hvars beredning uteslutande användes fett af mjölk eller grädde;

att åter med »margarin» (eller »margarine», hvilken sistnämnda benämning blifvit i flera andra länder antagen) afses hvarje fabrikat eller produkt, afsedd att likna natursmör, hvaruti fettet icke uteslutande hemtats ur mjölk eller grädde;

att alla kärl, hvaruti konstsmör, afsedt till försäljning, förvaras, försändes eller utlemnas, skola så väl å bottnarna som sidorna bära ordet »margarin», inbrändt med stora, tydliga bokstäfver;

att kärl, hvari konstsmör till riket inkommer eller derifrån utföres, dessutom skola till form och utseende skilja sig från sådana, hvari natursmör vanligen packas, samt vara försedda med namnet på fabrikanten och fabrikens stämpel;

att de kärl, hvari konstsmör till riket inkommer, jemväl skola vara försedda med namnet på det land, der varan blifvit tillverkad, samt åtföljas af utaf behörig myndighet utfärdadt bevis derom, att den fabrik, hvars märke finnes kärlet åsatt, står under offentlig kontroll;

att vid export af konstsmör varan skall i utskeppnings- och frakthandlingarna angifvas såsom margarin;

att uppgifter genom svenska konsulaten i utlandet skola, der sådant är möjligt, årligen insändas med uppgift på de utländska konstsmörfabrikerna och deras respektive märken;

att fabriker för konstsmör här i landet ställas under statens kontroll;

att i hvarje försäljningslokal, der konstsmör säljes eller utbjudes, skall så väl utanför som inuti lokalen med stora bokstäfver, anbringade på ett genast i ögonen fallande sätt, vara tillkännagifvet, att dylik försäljning der bedrifves;

att omslag kring konstsmör, som utlemnas till köpare, skola bära beteckningen »margarin» jemte säljarens namn och adress. Likaså skola alla regelbundet formade stycken konstsmör, som säljas, bära namnet »margarin»;

att i alla skriftliga aftal, kontrakt, räkningar och andra handlingar, som afse försäljning, köp, försändning eller leverans af konstsmör, varan uttryckligen skall angifvas såsom margarin;

att vederbörande allmän åklagare skall, der misstanke uppstår om förbrytelse mot lagens föreskrifter, låta anställa undersökning och analys. Kostnaderna härför förskotteras af allmänna medel, men uttagas sedan af lagbrytaren;

att för förbrytelser mot lagen stadgas böter till högt belopp, deraf $^2/_3$ delar tillfalla åklagaren och $^1/_3$del kronan, hvarförutom varan förklaras förbruten till lika fördelning med böterna;

och får utskottet med anledning häraf ånyo hemställa,

4:o att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att ny författning angående kontroll öfver tillverkning och försäljning af konstsmör måtte varda på nu antydda grunder utfärdad.

Stockholm den 6 maj 1888.

På utskottets vägnar:

O. M. BJÖRNSTJERNA.

Herr Nyström har anmält, att han ej deltagit i frågans behandling.

Reservation

af herr *Engström:* »Jag reserverar mig mot utskottets nu afgifna utlåtande och anser att utskottet bort på de skäl, som finnas anförda i Andra Kammarens tillfälliga utskotts betänkande, tillstyrka Första Kammaren att biträda Andra Kammarens i denna sak fattade beslut.»

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1888.

N:o 22.

Ank. till Riksd. kansli den 7 maj 1888, kl. 11 f. m.

Första Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om utgifvande af en statstidning för legala tillkännagifvanden m. m.

Herr *A. P. Danielson* har uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 171, yrkat, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes föranstalta om utredning i syfte att alla legala tillkännagifvanden, såväl af embetsmyndigheter som enskilde, i de fall, då sådana offentliga tillkännagifvanden vore enligt lag och författningar dem ålagda, måtte införas i en statstidning, afsedd uteslutande för dylika tillkännagifvanden och för meddelande från regeringen och riksdagen i vissa ärenden, utgifven under statsmyndighets kontroll samt så ordnad, att berörda tillkännagifvanden med lätthet kunde i sina olika grupper igenfinnas och medförde minsta möjliga kostnad för vederbörande, hvilken utredning äfven torde omfatta frågan i hvad mån och på hvilket sätt samma statstidning borde kostnadsfritt utdelas, samt till nästa riksdag inkomma med förslag i ämnet.

Till stöd för denna sin framställning har motionären anfört, att den annonsering, som funnes i lag anbefald och som upptoges i Post- och Inrikes tidningar, vore till följd af annonsernas dyrhet en tunga för den stora allmänheten och särskildt för den fattigare befolkningen mycket tryckande; att, då svenska akademien, som på grund af erhållet privilegium af den 20 december 1791 vore såsom utgifvare af nämnda tidning ensam berättigad att få tidningen erkänd som den enda med laga vitsord att upptaga den i

lag anbefalda annonseringen i allmänna tidningarne, icke, på sätt i tryckfrihetsförordningen stadgades, förnyat det uppgifna privilegiet, utan på 1830-talet låtit det förfalla, hinder ej kunde deraf möta att ordna den lagtvungna annonseringen mera tidsenligt och på annat sätt än nu; att man borde tillse att denna lagtvungna skatt icke utginge med större belopp, än behofvet kräfde, och att den ej godtycktigt bestämdes af en enskild person eller af svenska akademien; att, ehuru Post- och Inrikes tidningar utginge i en upplaga af icke så betydligt antal exemplar och egde en mycket begränsad läsekrets mot en del andra tidningar, den ändock gåfve svenska akademien betydlig inkomst genom tidningens bortarrenderande till enskild person; att, för att få en skattejemkning för den stora allmänheten och på samma gång ett mera allmänt och verkligt gagn af den lagtvungna annonseringen, Riksdagen borde vidtaga åtgärder i den antydda rigtningen; att den föreslagna statstidningen skulle utgifvas under statens kontroll och utdelas till embetsverk och myndigheter samt rikets kommuner, äfvensom finnas att tillgå genom prenumeration och försäljning; att tryckningen af tidningen borde ske genom aftal för viss tid med enskildt tryckeri i hufvudstaden eller såsom i vanliga fall tillginge för tryckning af de så kallade länskungörelserna; samt att annonspriset för legala annonser beräknades så lågt som möjligt och så, att endast kostnaden för tidningens utgifvande blefve i medeltal ersatt.

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskott, som haft att i första hand behandla motionen och egnat frågan en utförlig utredning, till hvilken här hänvisas, har i likhet med motionären trott sig finna, att svenska akademiens ifrågavarande privilegium, såsom icke förnyadt, ej lägger hinder i vägen för Kongl. Maj:t att, efter uppsägning af den med Posttidningens nuvarande utgifvare afslutade öfverenskommelse, meddela förordnande, hvarigenom officiella och legala kungörelser komma att i första hand införas i annan tidning, men tillika framhållit, att inkomsten af Posttidningen vore akademiens förnämsta inkomstkälla och snart sagdt ett lifsvilkor för att akademien skulle kunna fortsätta sin ädla och gagnande verksamhet och fullborda det synnerligen dyrbara arbetet med utgifvandet af en svensk ordbok, och funnit åtgärd, hvarigenom akademien ginge miste om sin inkomst utaf posttidningen, icke böra vidtagas utan i sammanhang med anordning, ledande dertill, att ersättning bereddes akademien för hvad hon derigenom förlorade.

Förutnämnda utskott har vidare medgifvit, att för den fattigare befolkningen, som dock väl ej företrädesvis betalade annonserna i Posttidningen, tidningens annonspris 12 1/2 öre per rad kunde kännas tryckande, men, enär berörda pris understege de flesta andras, ansett all skälig anledning till klagan öfver annonsernas dyrhet vara undanröjd, om annonspriset kunde ned-

sättas till 10 öre pr rad, hvaremot utskottet fästat mera vigt dervid, att de allmänna kungörelsernas innehåll blefve i högsta möjliga mån spridt i hela landet, blefve kändt och beaktadt af den stora allmänheten, samt, då Posttidningen nu hade det i jemförelse med åtskilliga andra stockholmstidningar ringa prenumerantantalet 1,012, funnit det ådagalagdt, att tidningen i sitt nuvarande skick icke lämpade sig för upptagande af officiella och legala kungörelser, och instämt med motionären deri, att en ändring i detta afseende påkallades af omsorg om allmänhetens välförstådda intresse.

Erkännande rigtigheten af motionärens åsigt, att denna vigtiga angelägenhets ordnande icke kunde ske utan en föregående, af Kongl. Maj:t ombesörjd utredning, ansåg dock bemälda utskott sig böra, om ock blott antydningsvis, beröra frågan om grunderna för de nya anordningarne samt framstälde det förslag, att det ifrågavarande bladet, som lämpligen kunde benämnas Sveriges Allmänna Tidningar och måste utkomma hvarje helgfri dag, borde upptaga förutom de meddelanden från regeringen, hvarom i det med nuvarande utgifvaren af Posttidningen utaf regeringen upprättade kontrakt förmäldes, endast annonser, nemligen dels alla officiella och legala kungörelser, deribland ock riksgäldskontorets, dels ock andra annonser af alla slag med undantag af sådana, hvilkas innehåll vore i något afseende olagligt eller opassande, att annonspriset ej skulle sättas högre än 10 öre för petitrad, att prenumerationspriset, liksom priset å lösa nummer skulle hållas synnerligen billigt och gratisutdelning till embetsverk, myndigheter och kommuner samt tidningens framläggande å lämpliga offentliga lokaler, efter föredömet i Norge, införas, att tidningens utgifvande torde böra ske under civildepartementets eller möjligen justitiedepartementets öfverinseende af en särskildt för ändamålet anstäld person, hvars aflöning kunde hållas mycket måttlig, då någon litterär eller politisk kompetens ej erfordrades, och hvilken borde ega erforderliga, helst qvinliga biträden.

Med förmälan att en dylik tidning, rätt skött, sannolikt skulle inbringa medel, tillräckliga att betäcka ej allenast alla statsverkets utgifter för företaget utan ock den ersättning, som borde svenska akademien tillkomma, hemstälde oftanämnda utskott, »att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t *dels* låta utreda, huru vida ej, sedan det med utgifvaren af Post- och Inrikes tidningar under den 30 april 1886 af regeringen upprättade kontrakt blifvit i vederbörlig ordning uppsagdt och upphördt att gälla, en tidning, afsedd att upptaga vissa meddelanden från regeringen äfvensom officiella och legala kungörelser samt andra annonser, kunde under statsmyndighets kontroll utgifvas och spridas på sätt utskottet här ofvan antydt, dervid ersättning borde beredas svenska akademien för den minskning i inkomst, akademien, i följd af upphäfvande af

Post- och Inrikes tidningars officiella egenskap, kunde visa sig komma att få vidkännas; och *dels*, om möjligt till nästa Riksdag, afgifva proposition i ämnet.»

Denna hemställan, hvilken af Andra Kammaren godkänts, kan utskottet för sin del ej biträda.

Utskottet håller nemligen före, att, äfven om svenska akademien omtalade privilegium på 1830-talet genom den formella försummelsen af underlåtet förnyande må anses hafva gått förloradt, det vore Riksdagen föga värdigt att nu, sedan under mer än 50 år derefter nämnda privilegium fortlefvat, påkalla åtgärder, som skulle tillintetgöra privilegiet.

Utom berörda skäl, som förlorar en del af sin betydelse genom bifall till Andra Kammarens hemställan, att ersättning beredes akademien för den minskning i inkomst i följd af upphäfvande af Posttidningens officiella egenskap, akademien kunde visa sig komma att vidkännas, hyser utskottet äfven ur klokhetssynpunkt, betänkligheter mot den ifrågasatta statstidningen. Det öfverensstämmer så litet med de i allmänhet hos oss gällande grundsatser, att staten skulle för egen del inlåta sig på företaget att utgifva en tidning, hvilken skulle redigeras af en statens embetsman såsom sådan och öfver hvilken en af regeringens egna medlemmar skulle hafva öfverinseende, att utskottet redan derför ej vill tillstyrka något dylikt, men ännu mindre finner utskottet det tillrådligt, att under sådana förhållanden låta tidningen hafva till uppgift att delvis försörja sig med alla de enskilda annonser, personer önskade deri införa.

Med skäl torde nemligen kunna sättas i fråga, om det är rätt tillständligt för staten att sålunda inlåta sig på en för enskilda tidningar förlustbringande täflan på ett för tidningars existens så vigtigt område som annonseringen, och då man vet, att personer på ett försåtligt och vid annonsernas emottagande ej alltid lätt skönjbart sätt begagna annonser såsom ett medel till ärekränkningar, hvilka kunde ådraga tidningsutgifvaren ansvar och ersättningsskyldighet, torde det ej vara rätt af staten att utsätta en sin embetsman, för att ej tala om den öfvervakande regeringsledamoten, för slika obehagligheter, och om åter de enskilda annonserna uteslutas samt tidningen skall i en ofantlig mängd exemplar gratis utdelas samt hafva lågt försäljningspris och lågt annonspris, torde vara tvifvelaktigt, om den förmår väl bära utgifterna och tillika lemna svenska akademien full ersättning för dess förlust.

Lika med Andra Kammarens utskott anser dock utskottet det högligen önskligt, att dessa legala kungörelser, af hvilka dock en stor del äfven genom andra tidningar spridas till allmänheten, erhölle vidsträcktare spridning än nu är händelsen, hvilket hufvudsakligen torde kunna ske dels genom utdelande till myndigheter och korporationer, på sätt hemställdt blifvit, af den i fråga

om annonsering officiella tidningen, dels genom att medelst lägre prenumerationspris och mera lockande innehåll vid sidan om annonserna förvärfva tidningen ökadt antal prenumeranter.

Äfven finner utskottet det beaktansvärdt, om till äfventyrs något kan åstadkommas till minskning i kostnaden för den lagtvungna annonseringen, vare sig genom lägre annonspris eller den lagändring att kungörelser behöfva blott införas två gånger i sådana fall, der nu deras införande tre gånger är föreskrifvet.

Då utskottet emellertid ej vill uttala sig, om något eller några af dessa sätt under närvarande förhållanden kan och bör användas, utan anser detta bero på den påkallade utredningen af Kongl. Maj:t och hyser den mening, att denna utredning bör i så litet bindande ordalag som möjligt öfverlemnas åt Kongl. Maj:t, finner utskottet sig icke kunna i vidsträcktare mån understödja motionens syfte än att utskottet hemställer,

att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, om och hvilka åtgärder böra vidtagas för att de kungörelser, hvilka enligt lag och författningar skola i allmänna tidningarne införas, må vinna större spridning och medföra mindre kostnad än nu är fallet.

Stockholm den 7 maj 1888.

På utskottets vägnar:

ROBERT DE LA GARDIE.

Stockholm, Associations-Boktryckeriet, 1888.

N:o 23.

Ank. till Riksd. kansli den 11 maj 1888, kl. 1 e. m.

Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8, i anledning af förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om undersökning af svenska sjöfartsnäringens tillstånd m. m.

Inom Andra Kammaren har herr A. Brodin, i motion n:o 178 föreslagit:

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t behagade genom sakkunnige män låta undersöka den svenska sjöfartsnäringens tillstånd samt den verkan införande af tullar å materialier, maskiner och utredningspersedlar för fartygsbyggnad samt fartyg kunna antagas utöfva på rederirörelsen och skeppsbyggerihandteringen samt att i sammanhang dermed inkomma till Riksdagen med de förslag till nämnda näringars understöd, hvilka af sagda undersökning och utredning kunna blifva en följd.

Motionären har till stöd för detta yrkande hufvudsakligen anfört följande:

»Då nu tullar på spanmål blifvit antagne, är att förutse att utskottet äfven kommer att föreslå tullar å industrialster, i den välvilliga afsigt att uppmuntra och skydda den inhemska tillverkningen. Medan en del industrier möjligen kunna, genom skyddstullars införande, beredas någon tillfällig fördel, finnas deremot andra industrier, som icke kunna tillföras något skydd eller några fördelar deraf, utan komma skydds-

tullar för dylika industrier att verka ruinerande och dödande, så vida ej åt dem beviljas lättnader och understöd, som förtaga tullarnes skadliga inverkan.

Bland tullar, som antagligen äro att förvänta och otvifvelaktigt komma att verka dödande på den industri, som de äro afsedda att skydda, äro sådana å materialier, maskiner och inventarier för fartygsbyggnad samt tull å fartyg. Då antagligen detta påstående för många förefaller ofattligt, så ber jag att i korthet få utveckla skälen härför.

Skeppsrederirörelsen sönderfaller i tvenne väsentligt skilda delar, nemligen:

1:o) den inhemska kustfarten,

2:o) den större rederirörelsen, som har till uppgift att besörja trafiken med utlandet och hufvudsakligast emellan utländska hamnar, samt hvilken konkurrerar med alla nationers fartyg.

Hvad den inhemska kustfarten beträffar, så borde, teoretiskt sedt, tullar å fartyg och materialier till dessa senare verka skyddande för våra inhemska verkstäder, men i praktiken torde dylika tullar endast hafva till följd fartygens fördyrande. Den inhemska tillverkningen af dylika fartyg står nemligen mycket högt och kan med heder uthärda jemförelse med andra länders tillverkning af samma slags fartyg. Följden häraf är ock, att knappast några för kustfarten använda fartyg äro byggda utomlands, och då detta i några enstaka fall skett, hafva andra omständigheter dertill föranledt. Dessa fartyg, som äro af lättare byggnadssätt, äro äfven, snart sagdt, uteslutande byggda af svenskt materiel. Detta förhållande torde äfven sannolikt fortfara framdeles, då det behöfliga jern- eller stålmaterielet ingår i mindre procent af hela kostnaden i fartyg för kustfarten, hvarförutom allmänna åsigten fordrar svensk materiel i dessa fartyg. Den inhemska konkurrensen är, hvad kustfartygstillverkningen beträffar, äfven mycket stor, emedan verkstäder, som till hufvudverksamhet hafva reparationer, mången gång åtaga sig byggandet af dylika fartyg, icke för förtjensten på arbetet i fråga, utan hufvudsakligen för att kunna bereda sysselsättning åt sina fasta arbetare under de mellantider, då mera lönande reparationsarbeten saknas.

Hvad den större rederirörelsen vidkommer, så är det en känd sak, att den under senast förflutna 10 år varit i många fall förlustbringande. Detta förhållande, förorsakadt af flera omständigheter, såsom öfverproduktionen af fartyg, konkurrens mellan segel- och ångfartyg samt ångmaskinsförbättringar, fortfar visserligen ännu, ehuru dock förhoppning till någon förbättring härutinnan synes förefinnas.

Hufvudvilkoret för att svenska rederier fortfarande som hittills skola kunna uppträda och konkurrera med andra nationer i den utländska fraktfarten är, att de kunna arbeta under samma förhållanden. Sålunda är nödvändigt, att de svenska fartygen äro lika fördelaktiga och billiga som andra nationers fartyg, hvarförutom de pålagor, som skola åligga de svenska fartygen att betala, icke få vara mera betungande, än hvad andra länder bestämt för sina fartyg. Om nu t. ex. 10 procent tull skulle påläggas fartyg, och motsvarande tullar åsättas materialier och inventarier — allt för att gynna de svenska verkstäder, som bygga fartyg — så skulle antagligen följden blifva raka motsatsen emot hvad dermed afsågs, för så vidt icke andra bestämmelser upphäfde den skadliga inverkan, som tullen medförde. Den svenske redare, som under dessa förhållanden skulle börja ett nytt rederiföretag genom att bygga fartyg vid svenska verkstäder, finge naturligen betala så mycket högre pris, än fartygen gälde t. ex. i England, som tullen eller 10 procent. Han skulle då börja sitt företag med 10 procent dyrare fartyg än de engelska, med hvilka han skulle konkurrera; men icke allenast dessa 10 procent hade han att taga i beräkning, utan äfven ränta och assurans, hvilken senare ej kan beräknas lägre än 7 à 8 procent. Då räntan dessutom alltid är högre i Sverige än i England, skulle han således börja denna sin verksamhet under ytterst dåliga förutsättningar. Kan någon antaga, att en redare, som förstår den handtering, han ämnade drifva, skulle under dessa förhållanden gifva sig in i en dylik affär? Visst icke! Han måste, om än aldrig så intresserad af sin handtering, underlåta att egna sig åt ett sådant företag, för så vidt icke staten lemnade restitution, motsvarande tullen, eller annat vederlag, som upphäfde tullens hindrande inverkan för affärens bedrifvande. Sålunda torde tullen å fartyg endast verka derhän, att skeppsredare måste upphöra med nya fartygsbeställningar, och blifva verkstäderna således utan någon fördel af tullen. Att tullar å materialier, maskiner och inventarier till fartygsbyggnad samt å fartyg verka såsom nu påpekats, vittnar erfarenheten från andra länder, der detta system genomförts. Sålunda var Nordamerikas handelsflotta, innan tullskyddssystemet infördes, näst Englands den största i verlden, men har numera den amerikanska flaggan snart sagdt försvunnit från den allmänna fraktmarknaden och förefinnes endast i den inhemska kustfarten samt i fraktfart emellan Amerika och Vestindien.

Då sjöfartshandteringen, med hänsyn till Sveriges långa kuster, dess befolknings framstående duglighet såsom sjömän, det inom landet befintliga råmaterial för fartygsbyggnad m. m., måste företrädesvis

anses för en af landets hufvudnäringar, synes det vara nödvändigt, att en noggrann utredning af sakkunnige företages för att undersöka och föreslå, hvilka lättnader eller understöd, som böra komma denna näring till del, äfvensom att utreda, hvad verkan ett genomfördt tullskyddssystem må medföra.

Det torde ej kunna påvisas någon industri, som så skulle höja landets välmåga och lemna tusentals arbetare sysselsättning samt derigenom inskränka utvandringen, som sjöfartsindustrien och den dermed sammanhängande skeppsbyggerihandteringen, så vida staten, i likhet med andra länder, lemnade densamma något understöd. Inom Sverige tillverkas alla materialier, nödvändiga för fartygsbyggnad, såsom stål och jern m. m., af bästa qvalitet. Verkstäder och kunnige ingeniörer finnas äfven, så att, om staten lemnade ersättning för blifvande tullar på fartyg samt förmedlade billigt förlagskapital, hvarigenom denna industri kunde drifvas lika rationelt som i England, funnes alla förutsättningar för att tillverkningen af fartyg, byggda af svenskt stål, skulle så uppblomstra, att en stor del af den svenska jern- och stålindustriens tillverkningar kunde förädlas till fartyg och i sådan form exporteras till utlandet. Då i betraktande tages, hvilken stor procent af ett fartygs byggnadskostnad utgår i arbetslöner, så torde lätt inses, att ett upphjelpande af denna industri skulle kunna sysselsätta många tusen arbetare, hvilket naturligtvis skulle återverka på öfriga industrier och näringar.

Då under denna riksdag väckta motioner om lindring för sjöfartsnäringen ej ansetts kunna bifallas i brist på nödig utredning, så framgår äfven deraf nödvändigheten af att en sådan sakrik utredning af sjöfartsnäringens tillstånd och behof företages.»

Andra Kammarens Tillfälliga Utskott, som haft motionen till behandling, yttrar härom i utlåtandet n:o 34:

»Att sjöfartsnäringen i vårt land under de senare åren varit stadd i tillbakagående torde ej kunna bestridas och har äfven af utskottet vid dess behandling af åtskilliga andra i sammanhang med denna näring stående frågor blifvit vitsordadt. Sålunda hade utskottet af kongl. kommerskollegii officiella berättelser inhemtat:

att Sveriges handelsflotta, hvilken år 1882 till antalet utgjorde 4,141 fartyg med en drägtighet af 527,456 ton, vid 1886 års slut nedgått till 3,930 fartyg om 500,395 ton och från år 1885 minskats med 32 fartyg och 16,666 ton;

att de för svenska fartyg i utrikes sjöfart influtne bruttofrakter, hvilka år 1882 utgjort 36,842,086 kronor, år 1886 nedgått till 27,611,327 kronor;

att sammanlagda drägtigheten af de år 1886 med last till Sverige ankomna och derifrån afgångna fartyg utgjort 5,489,565, eller 176,844 ton mindre än de under föregående år med last till riket ankomna och derifrån afgångna fartygs drägtighet;

att af svenska handelsflottans fartyg under år 1886 till utrikes sjöfart varit använda tillsammans 1,839 fartyg om 406,063 ton, eller 101 fartyg mindre än under 1885, och att vid jemförelse med förhållandet sistnämnda år drägtigheten af de i sådan fart använda fartyg år 1886 minskats med 26,868 ton; samt

att de för in- och utgående fartyg år 1886 erlagda lastpenningar utgjort 415,034 kronor mot 607,169 kronor år 1885.

Beträffande förhållandet med sjöfartsnäringen har den år 1886 tillsatta ekonomiska komité ej i vidsträcktare mån gjort densamma till föremål för sin undersökning, än att komitén *dels* (sid. 83 i senare delen af betänkandet) anfört följande:

»Af våra näringsgrenar återstår ännu onämnd sjöfarten. Ej heller i fråga om denna äro de uppgifter, som föreligga, af glädjande natur. Under det årtionde, som förflutit från 1875 till 1885, hafva den civiliserade verldens samtliga handelsflottor ökat sitt tontal med ej mindre än 52 procent; för vårt eget land utgör motsvarande siffra för samma tid endast 10 procent. Emellertid: en viss ökning förspörjes äfven här; kapital äro äfven här nedlagda, men med utbytet råder ett bedröfligt förhållande. Bruttofrakten, som utgjorde i frakt mellan Sverige och utlandet år 1876 nära 20 millioner kronor, nedsjönk år 1885 till mindre än 17 millioner, och för farten mellan utrikes orter är minskningen till och med från 18,8 millioner kronor år 1877 till endast 12 millioner kronor år 1885. Men en nedsättning af bruttoinkomsten med en fjerdedel à en tredjedel eller mera torde väl i ett stort antal fall vara tillräcklig att alldeles förinta nettoutbytet. Sveriges sjöfart arbetar således jemväl under förhållanden, som äro egnade att ingifva stora bekymmer»;

dels ock (sid. 102 i samma betänkande) bland de förhållanden, hvilka angifvits såsom grundläggande eller bidragande till det allmänt öfverklagade ekonomiska betrycket, upptagit för sjöfarten särskildt med segelfartyg dessas nästan fullständiga utträngande af ångfartygen, så att de till stor del måst uppläggas, hvilket i samma mån medfört stort betryck för rederierna och skeppsbyggerierna; men för ångfartygen

konkurrensen med de större utländska ångarne, som under närvarande i allmänhet tryckta förhållanden lemnade billigare befraktning.»

Oaktadt alla de omständigheter, hvilka blifvit anförda såväl i motionen som i utskottets ofvan återgifna framställning, hvarigenom tydligt ådagalägges den betryckta ställning, hvari en för vårt land så särdeles vigtig näring som sjöfarten sig befinner, stannade likväl majoriteten inom Andra Kammarens utskott vid följande beslut, nemligen att: »Då motionären, enligt utskottets förmenande, icke anfört giltiga skäl för sin åsigt, att staten bör lemna understöd åt dem, som idka skeppsbyggeri och sjöfart, får utskottet hemställa,

att herr A. Brodins ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda».

Vid föredragning af detta utlåtande i Andra Kammaren d. 7 dennes beslöt kammaren, med afslag å utskottets hemställan,

det Riksdagen skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t behagade genom sakkunnige män låta undersöka den svenska sjöfartsnäringens tillstånd samt i sammanhang dermed inkomma till Riksdagen med de förslag, hvilka af sagda undersökning och utredning kunna blifva en följd.

De förutsättningar, hvarunder motionen väcktes, hafva sedan vunnit bekräftelse genom de tullsatser, som af Riksdagen antagits, såväl å fartyg som å tackjern, plåt, kettingar, tågvirke med flera förnödenheter för fartygs byggande och utrustning, äfvensom å nödiga lifsmedel för deras proviantering. Att våra skeppsrederiers ställning derigenom blifver än mer bekymmersam lärer ej kunna bestridas, lika litet som att det vore i hög grad önskligt, om någon lagstiftningsåtgärd kunde vidtagas till denna vigtiga närings upphjelpande.

Utskottet inser till fullo svårigheten att finna något verksamt medel i detta afseende. Motionären åberopar huruledes i flera andra länder betydande penningeunderstöd af staten lemnas åt sjöfarten, dels i form af premier för byggandet af fartyg eller för tillryggalagdt större antal sjömil, dels såsom subventioner för upprätthållande af regel-

bundna ångfartygslinier. I vårt land måste dock Riksdagens offervillighet i någon vidsträcktare mån för sådant ändamål betviflas, på samma gång biträdandet af en dylik väg förefaller ganska betänklig, såsom framkallande liknande anspråk på offentligt understöd åt andra gagnande näringar, hvilka likaledes befinna sig i mer eller mindre betryckt ställning och, som måhända lika väl som sjöfarten, anse sin tillvaro ytterligare försvårad genom vidtagna lagstiftningsåtgärder.

Ehuruväl utskottet således ej vågar hysa stora förhoppningar att den ifrågasatta utredningen skall kunna bereda vår sjöfart några särdeles betydande fördelar, är dock, enligt utskottets förmenande, frågan af så stor vigt att ingen utväg bör försummas, som erbjuder någon utsigt att leda till målet.

Utskottet får således hemställa,

att Första Kammaren måtte biträda Andra Kammarens beslut.

Stockholm den 11 maj 1888.

På utskottets vägnar:

O. M. BJÖRNSTJERNA.

STOCKHOLM, TRYCKT HOS K. L. BECKMAN, 1888.

Register

öfver Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden vid lagtima riksdagen år 1888.

A.

B.

D.

E.

F.

G.

K.

M.

N.

P.

Q.

R.

S.

T.

U.

V.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1888.

BIHANG

TILL

RIKSDAGENS PROTOKOLL

VID

LAGTIMA RIKSDAGEN I STOCKHOLM

ÅR 1888.

ÅTTONDE SAMLINGEN.

2:dra Afdelningen.

Andra Bandet.

Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden n:is 1—37.

N:o 1.

Ank. till Riksd. kansli d. 20 Febr. 1888, kl. 1 e. m.

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1 med anledning af väckt motion angående ändring i kongl. förordningen om utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864 i afseende å idkande af landthandel.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet för beredning öfverlemnad motion n:o 86, har herr *Lars Persson* i Heljebol hemstält att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om förslag till sådana ändringar i kongl. förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet, att tillstånd till utöfvande af landthandelsyrket måtte af Konungens befallningshafvande meddelas först, sedan vederbörande kommunalnämnd, med tagen hänsyn såväl till den sökandens kompetens som till socknens behof af handelsrörelse, till ansökningen lemnat sitt bifall.

Sedan motionären påpekat nu gällande stadgande, att en hvar, som är i åtnjutande af god frejd samt råder öfver sig sjelf och sin egendom, må, efter vederbörlig anmälan hos Konungens befallningshafvande, kronofogden eller för ändamålet särskildt förordnad person, drifva så kallad landthandel, anför motionären till stöd för sitt förslag: att den naturliga följden af detta stadgande blifvit, att en mängd personer, hvilka på grund af bristande varukännedom, bristande kunskap i de enklaste grunderna af bokhålleriet o. s. v. sakna all duglighet för handelsyrkets utöfvande, det oaktadt egna sig åt landthandel, och att man åtminstone i vissa trakter blifvit formligen öfversvämmad af dylika, mer eller mindre tvetydiga existenser; att hvad detta i sin ordning medfört vore i oräkneliga fall

konkurs och ekonomisk ruin för handlandena sjelfva, sedan de bland befolkningen utprånglat en mängd värdelöst kram, samt att de dåliga följderna af dylika affärer lågo i öppen dag, då de såväl i ekonomiskt som moraliskt afseende verkade allt annat än välgörande.

Till förekommande af dessa olägenheter anser motionären, att, då staten vid andra tillfällen stadgat vissa kompetensfordringar, man äfven för rättigheten att idka landthandel borde uppställa bestämmelser, hvilka i någon mån kunde utgöra en säkerhet för, såväl att yrket drefves af personer, hvilka voro saken vuxne, som ock att icke socknarne öfversvämmades af landthandlande, samt att kommunalnämnden borde få i uppdrag att bestämma handelsrättigheternas antal inom socknen och tillika afgöra, om den person, som anmäler sig till handels utöfvande, vore dertill lämplig.

Vid 1886 års riksdag väcktes af herr P. Zimdahl uti motion (n:o 119) förslag om bland annat skärpta bestämmelser i fråga om vilkoren för öppnande af sådan handel, hvaröfver bok skall föras, hufvudsakligen med samma motivering och samma syfte som nu föreliggande motion. Andra Kammarens andra tillfälliga utskott, som hemstälde, att motionen i denna del icke måtte vinna Riksdagens bifall, motiverade denna hemställan med åtskilliga, ännu giltiga skäl, såsom till exempel att de öfverklagade olägenheterna icke uteslutande berodde på bristande kunskap, utan äfven på vårdslöshet; att inga preventiva lagstiftningsåtgärder torde kunna förebygga vårdslöshet; att ingen anledning förefunnes, hvarföre man af handlande mer än af andra näringsidkare skulle fordra styrkt kompetens för yrkets utöfvande; att handlande, likasom hvarje annan yrkesutöfvare, vore underkastad ansvar för sina gerningar enligt allmän lag; samt att de personer, som möjligen lida men deraf, att de sätta förtroende till handelsmän, hvilka ej förtjena sådant, borde sjelfva bära följderna af sin bristande förtänksamhet, eftersom hvarje förbindelse af denna natur vore helt och hållet frivillig.

Utskottets hemställan blef af Andra Kammaren bifallen, utan att någon enda röst höjdes till förmån för motionärens förslag.

Men ett nytt skäl för afslag å motionen har nu ytterligare tillkommit. Riksdagen har nemligen under förlidet år beslutat ny förordning angående varors kringförande till försäljning, uti hvilken förordning, som utfärdats den 23 september 1887, stadgas, att Konungens befallningshafvande eger rätt att omedelbart bevilja tillstånd till idkande af dylik handel. Om nu motionärens förslag bifölles, skulle det följaktligen

varda vida lättare att erhålla tillstånd att kringföra varor till salu annorledes än å marknad eller till s. k. gårdfarihandel än till idkande af landthandel, hvilket, enligt utskottets åsigt, vore orimligt.

Icke heller torde det vara välbetänkt att åt »vederbörande kommunalnämnd» inrymma så vidsträckt magt, som motionären föreslagit och hvarigenom vår nuvarande näringsfrihet skulle i betydlig grad inskränkas.

Utskottet får derför hemställa,

att förevarande motion icke må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 20 februari 1888.

På utskottets vägnar:

G. Thestrup.

Stockholm, O. L. Svanbäcks Boktryckeri-Aktiebolag, 1888.

N:o 2.

Ank. till Riksd. kansli den 23 febr. 1888, kl. 2 e. m.

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utfärdande af föreskrifter till förekommande af kreaturs innebrännande.

Uti en till utskottet hänvisad motion, n:o 19, har herr *V. Vahlin* föreslagit, att Riksdagen behagade besluta att ingå till Kongl. Maj:t med anhållan, det Kongl. Maj:t ville låta utfärda föreskrifter för landsbygden rörande så väl läge som anordningar vid byggnader för förvarande af kreatur, till förekommande af deras innebrännande, samt låta införa härmed jemförliga bestämmelser i byggnadsstadgan för Sveriges städer. Till stöd för detta förslag har motionären anfört hufvudsakligen: att, enligt beräkning, grundad på tidningsuppgifter, antalet af i vårt land lefvande brända kreatur torde uppgå till ungefär 2,500 årligen, men att det verkliga antalet af sådana kreatur måste sättas betydligt högre, då, utöfver hvad nämnda uppgifter meddelade, en mängd fall helt säkert förekomme, om hvilka allmänheten icke erhölle kännedom; att emellertid redan ett antal af 2,500 vore förfärande högt, särdeles med hänsyn dertill att på lagstiftningsväg intet blifvit åtgjordt för att minska detsamma; att, då brandförsäkring af kreatur medgåfves utan vilkor af några anordningar för deras räddning vid eldfara, det icke heller vore att förvänta, att verksamma skyddsåtgärder komme att, annat än i enstaka fall, af kreatursegare frivilligt vidtagas; att en mängd räddningsmedel, mer eller mindre

opraktiska, visserligen inventerats, omordats på landtbruksmöten och bekantgjorts genom pressen, men sannolikt ingenstädes vunnit tillämpning; att åtgärder likväl kunde vidtagas, hvilka i betydlig mån skulle underlätta räddningen af kreatur vid eldsvåda, och hvilka dertill egde fördelen att icke vara afsevärdt betungande för egarne eller praktiskt opröfvade; att det första oeftergifliga vilkoret för sådan räddning vore, att i förhållande till kreatursantalet tillräckligt många och rymliga samt åt olika sidor vettande utgångar från kreaturens förvaringshus funnes, och att dessa hus vore afskilda från andra byggnader, halmstackar o. d.; samt att, om genom lag meddelades bestämmelser i dessa hänseenden, inga afsevärda svårigheter torde möta vare sig för samma bestämmelsers iakttagande vid nybyggnad på landet eller för anordnande af tillräckliga utgångar vid redan befintliga byggnader. Slutligen har motionären påpekat, hurusom byggnadsstadgan för Sveriges städer, till skydd »så för lif, som företrädesvis egendom», innehölle ett flertal mycket tryckande bestämmelser, hvilkas fordringar af särskilda anordningar till skyddande af menniskolif vid teatrar och dermed jemförliga byggnader blifvit, ehuru ofta förenade med betydliga omkostnader, strängt genomförda.

Utskottet medgifver villigt den föreliggande motionens vackra syfte och förnekar icke heller, att antalet innebrända kreatur visat sig vara bedröfligt stort, om än ty värr en icke obetydlig del af dessa kreatur omkommer vid eldsvådor, förorsakade af mordbrand, som i de flesta fall anlägges på ett sådant sätt, att all verkan af preventiva åtgärder emot djurens innebrännande måste uteblifva. Eljest torde det väl vara möjligt, att, om en författning, innehållande föreskrifter i den utaf motionären angifna rigtning, blefve utfärdad och vederbörligen efterlefd, antalet innebrända kreatur derigenom komme att i någon mån förminskas, ehuruväl det å andra sidan icke lärer kunna bestridas, att kreaturens räddning ur en brinnande ladugård, med huru många utgångar den än förses, varder en vansklig sak till följd deraf, att djuren vid dessa olyckshändelser så uppskrämmas och förvirras, att de ofta icke ens låta sig drifvas ut.

Härmed må nu emellertid vara huru som helst — utskottet måste i allt fall uttala den uppfattning, att en allmän stadga, innefattande dels föreskrift om ändring af nu befintliga ladugårdshus derhän, att de skulle förses med ett visst antal utgångar, och dels bestämmelser rörande läge och anordningar för hvarje ladugård eller stall, som uppfördes efter det författningen trädt i kraft, icke bör af Riksdagen begäras. Äfven om det

vore att hoppas, att dylika föreskrifter utan allt för betydande svårigheter skulle kunna iakttagas af egare till större och dyrbarare ladugårdar — ehuru ett sådant band på den enskilda friheten väl ock för dessa egare skulle varda förhatligt nog — så synes det utskottet vara fullkomligt olämpligt och i det närmaste omöjligt att sålunda ingripa med afseende å det ofantligt stora antalet smärre ladugårdshus, som i vårt land finnes. Huru skulle egare af mindre hemman — att ej tala om alla lägenhetsinnehafvare i små vilkor — kunna bära de kostnader, som af en dylik stadga blefve en följd? Om nemligen stadgan skulle varda till någon verklig nytta och ej blott öka det redan allt för stora antalet af pappersföreskrifter, som föga eller intet efterlefvas, måste den naturligtvis innehålla bestämmelser om uppgörande af ritningar till ladugårdshus samt dessa ritningars granskning och fastställelse, om tillsyn öfver författningens efterlefnad och om böter för uteblifvet eller ofullständigt iakttagande af de särskilda föreskrifterna m. m. Allt detta kan ej åstadkommas för intet, utan skulle härför erfordras en rätt dyrbar apparat, som måste betalas dels af statsverket och dels förnämligast af ladugårdsegarne.

Åtskilligt annat kunde vara att tillägga, såsom om omöjligheten för egare af små ladugårdar, utan särskilda kreatursvårdare, att förlägga ladugårdarne på ett längre afstånd från de öfriga åbyggnaderna m. m.; men utskottet anser onödigt att derom orda. Enligt utskottets åsigt är det utan tvifvel välbehöfliga korrektivet i förevarande afseende att söka dels i en stigande upplysning och odling hos folket med ökad insigt om våra skyldigheter äfven gent emot djuren och dels i lämpliga föreskrifter från de talrika brandstodsbolagen, af hvilka redan många hafva meddelat bestämmelser om belägenheten af kreatursshus och om ökade premier för brandförsäkring, derest förstnämnda bestämmelser ej iakttagas.

På grund af hvad utskottet härmed anfört, finner sig utskottet sakna anledning att tillstyrka bifall till motionärens förslag, utan hemställer,

att motionen icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 23 februari 1888.

På utskottets vägnar:

LUDV. ESSÉN.

Stockholm, John Björkmans Tr., 1888.

N:o 3.

Ank. till Riksd. kansli den 24 febr. 1888, kl. 12 midd.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1, med anledning af väckt motion om ändrade bestämmelser angående aflöning åt lärare och lärarinnor vid folkskolorna.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, n:o 138, har herr P. Larsson i Fohle anfört, att kongl. kungörelsen den 20 januari 1882 angående aflöning åt lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor innehåller uti 1 § dels i punkt 1, att ordinarie lärare och lärarinna, som blifvit vid folkskola anstäld i föreskrifven ordning, skall åtnjuta i årlig lön, bland annat, 50 kubikfot 4 kannor (13 hektoliter 18,968 liter) spanmål in natura, dels ock i punkt 3, att åt sådan lärare eller lärarinna skall, derest lokala eller andra förhållanden förhindra anskaffande af sommarbete och vinterfoder för en ko, i ersättning för berörde förmån lemnas minst värdet af 31 kubikfot 5 kannor (8 hektoliter 24,355 liter) spanmål. Under förmälan tillika, att, då efter innevarande års utgång markegångstaxorna antagligen icke vidare komme att upptaga spanmålspriset efter kubikfot utan allenast efter hektoliter och liter, det vore till fördel för såväl leverantörer som mottagare af spanmålen, om de uppgifna litertalen utjemnades, har motionären föreslagit, att den del af lönen, som såsom ofvan nämnts för närvarande skall utgå i spanmål med 50 kubikfot 4 kannor, motsvarande 13 hektoliter 18,968 liter, må i stället bestämmas till 13 hektoliter 25 liter, samt att ofvanberörda ersättning för kofoder, hvilken nu skall utgå med 31 kubikfot 5 kannor spanmål, motsvarande 8 hektoliter 24,355 liter, må sättas till 8 hektoliter 25 liter.

Med erinran derom, att motionären synbarligen förbisett, att 1 § i berörda kongl. kungörelse af den 20 januari 1882 erhållit ändrad lydelse genom kongl. kungörelsen den 5 juni 1885, hvilken ändring dock icke berör nu ifrågavarande bestämmelser, får utskottet, som visserligen finner förevarande fråga vara af mindre vigt, likväl, då densamma nu blifvit väckt och med hänsyn till den af motionären ifrågasatta ändringens praktiska betydelse, vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville för sin del besluta, att § 1, punkterna 1 och 2 uti Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse angående aflöning åt lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor af den 20 januari 1882, sådan paragrafen lyder enligt Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse den 5 juni 1885, må erhålla följande lydelse:

»1. Ordinarie lärare eller lärarinna, som efter undergången godkänd afgångsexamen från seminarium blifvit vid folkskola anstäld i föreskrifven ordning, skall åtnjuta i årlig lön dels 13 hektoliter 25 liter spanmål in natura, hälften i råg och hälften i det eller de andra sädesslag, i hvilka kronotionden inom orten utgår, dels ock penningar till så stort belopp, att hela lönen, inberäknadt spanmålens värde efter länets markegång för året (Litt A.) uppgår till minst sexhundra kronor.

2. Sådan lärare eller lärarinna skall ock af skoldistriktet förses med tjenlig bostad och nödigt bränsle. Äfvenledes bör åt honom eller henne anskaffas sommarbete och vinterfoder för en ko, eller ock, der hinder eller svårighet af lokala eller andra förhållanden derför möter, minst värdet af 8 hektoliter 25 liter spanmål af förenämda sädesslag i ersättning lemnas.

3. Dessutom — — — — — — — — skolträdgården.»

Stockholm den 23 februari 1888.

På utskottets vägnar:

G. F. ÖSTBERG.

N:o 4.

Ank. till Riksd. kansli den 24 febr. 1888, kl. 12 midd.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående statsbidrag till undervisning i qvinlig slöjd.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet hänskjuten motion, n:o 129, i hvars syfte herr A. Huss förklarat sig instämma, har herr M. Arhusiander anfört, att Riksdagen sedan åtskilliga år tillbaka beviljat anslag af statsmedel åt kommuner, hvilka anordnat undervisning i slöjd åt gossar, samt att det syntes motionären lika berättigadt, att anslag beviljades äfven till understöd åt de kommuner, hvilka anordna undervisning i slöjd och handarbeten åt flickor; och har motionären på grund häraf föreslagit, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke ett lämpligt anslag af statsmedel borde äskas att årligen utgå som bidrag till de kommuner, hvilka anordna undervisning i slöjd och handarbeten åt flickor i skolåldern — samt att Kongl. Maj:t täcktes till nästkommande riksdag inkomma med förslag dertill — äfvensom till vilkoren för sådant bidrags erhållande.

Vid sistlidne års första riksdag väckte herr E. Hammarlund en motion i samma syfte och föreslog, att Riksdagen måtte anvisa ett belopp af 15,000 kronor till understöd åt församlingar, som bereda i skolåldern varande flickor undervisning i qvinlig slöjd. Motionen blef dock i anseende till Riksdagens upplösning icke föremål för Riksdagens pröfning.

Nyttan och nödvändigheten af undervisning i slöjd jemväl för flickor, hvarunder hufvudsakligen bör hänföras spånad, väfnad, stickning och sömnad, torde numera vara så allmänt erkänd, att någon närmare utveckling af skälen derför synes utskottet icke vara af behofvet påkallad. Kändt är ock att undervisning i dessa ämnen numera meddelas i ett stort antal såväl stads- som landskommuners skolor. Flere landsting, exempelvis i Upsala, Östergötlands och Gefleborgs län, hafva äfven visat intresse för denna angelägenhet och lemnat bidrag till kommuner, som anordnat sådan undervisning.

Då Kongl. Maj:t år 1877 föreslog Riksdagen att anvisa ett anslag af 15,000 kronor såsom bidrag till aflöning af slöjdlärare vid folkskolorna, uttalades i den kongl. propositionen den mening, att de kostnader, som anordnande af slöjdundervisning vid flickskolan komme att medföra, ej kunde blifva betydliga, och att derför understöd dertill af staten ej syntes behöfvas på annat sätt, än att tillfälle till undervisning i qvinlig slöjd bereddes vid statens seminarier för bildande af folkskolelärarinnor. Utskottet erkänner visserligen, att anordnande och uppehållande af slöjdundervisning för flickor kräfva väsentligt mindre kostnader än sådan undervisning för gossar, men anser det likväl vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att, då statsbidrag utgår till kommuner, som anordnat slöjdundervisning för gossar, åtminstone något bidrag från statens sida lemnas till underlättande af kommuners kostnader i och för undervisningen i den qvinliga slöjden. Utom det att ett dylikt statsbidrag sålunda komme att minska de utgifter, ifrågavarande kommuner nu måste bära för nämnda ändamål, torde möjligheten af ett sådant bidrags erhållande äfven vara egnadt att väcka kommunernas intresse för ett vidsträcktare införande i folkskolor eller anordnande annorledes af den för qvinnans uppfostran vigtiga undervisningen i slöjd och handarbeten.

Med stöd af hvad sålunda blifvit anfördt får utskottet vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke ett lämpligt anslag af statsmedel borde äskas att årligen utgå såsom bidrag till de kommuner, hvilka anordna undervisning i slöjd och handarbeten åt flickor i skolåldern — samt att Kongl. Maj:t täcktes, derest Kongl. Maj:t finner saken värd understöd, till nästkommande Riksdag in-

komma med förslag dertill — äfvensom till vilkoren för sådant bidrags erhållande.

Stockholm den 23 februari 1888.

På utskottets vägnar:

G. F. ÖSTBERG.

Reservation:

af herrar *E. Westin* och *C. G. Borgman.*

N:o 5.

Ank. till Riksd. kansli den 24 febr. 1888, kl. 12 midd.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3, med anledning af väckt motion om indragning af den agrikulturkemiska försöksanstalten vid Ultuna samt om offentliggörande af en öfver resultaten vid anstalten utarbetad sammanfattning.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet hänskjuten motion, n:o 24, har herr G. F. Östberg föreslagit, »att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, att den agrikulturkemiska försöksanstalten vid Ultuna måtte indragas äfvensom att den af anstaltens föreståndare utarbetade sammanfattningen af de vid anstalten vunna resultat måtte genom tryck offentliggöras.»

Beträffande först frågan om indragning af den nämnda försöksanstalten, har utskottet ansett lämpligt att till en början erinra om de förhandlingar, som föregått och slutligen framkallat tillkomsten af densamma. Sedan vid det åttonde allmänna landtbruksmötet år 1858 fråga blifvit väckt om inrättande af tvänne agrikulturkemiska försöksstationer vid Ultuna och vid Alnarps landtbruksinstitut samt de vid mötet församlade jordbrukare ingått till Kongl. Maj:t med anhållan, det nådig proposition måtte aflåtas till rikets ständer om anslag för sådant ändamål, hade kongl. landtbruksakademien, som anmodats att häröfver afgifva yttrande, dervid med lifligt framhållande af dylika anstalters nytta och behöflighet, instämt uti landtbruksmötets berörda anhållan, men tillika hemstält, att Kongl. Maj:t måtte af rikets ständer jemväl äska nödigt anslag till fullbordande af den vid akademiens experimentalfält under organisation varande anstalt i samma syftning. I sammanhang

härmed afgaf akademien äfven förslag angående kostnaderna för bland annat organiserandet af de båda försöksanstalterna, enligt hvilket de årliga utgifterna beräknades uppgå till 4,500 riksdaler rmt för hvardera anstalten samt hvad beträffade anstalten vid Ultuna, oafsedt de större byggnader, om hvilkas uppförande särskild framställning gjordes, 3,000 riksdaler skulle erfordras till uppsättande af ett laboratorium.

Vid underdånig föredragning af detta ärende förklarade Kongl. Maj:t sig erkänna de fördelar, som för det svenska jordbruket vore att förvänta genom inrättande på särskilda ställen inom riket af agrikulturkemiska försöksanstalter, hvilkas allmänna nytta icke syntes kunna bestridas; men med hänsyn till de betydliga kostnaderna vid dylika anstalters första organiserande och årliga underhåll, samt då agrikulturkemiska försök borde kunna vid de båda landtbruksinstituten, der lärare funnos anstälda i såväl agrikultur som kemi, genom dessa lärares gemensamma åtgärder ändock till en början verkställas, ansåg Kongl. Maj:t för det dåvarande nödiga anslag allenast böra beredas för att i fullständigt skick försätta och sedermera behörigen underhålla den anstalt, som under ledning af landtbruksakademiens agrikulturkemist doktor Alex. Müller organiserades på akademiens experimentalfält. Med framställning om anslag i nu antydt syfte afl ät Kongl. Maj:t nådig proposition till 1859—1860 årens riksdag. Emellertid väcktes i detta ämne vid samma riksdag tvänne motioner, deri anhölls bland annat om rikets ständers uppmärksamhet och medverkan för det af förenämnda landtbruksmöte väckta samt af landtbruksakademien äfven förordade förslaget angående dylika anstalters inrättande vid de båda nämnda landtbruksinstituten. Statsutskottet, dit den nådiga propositionen och de nämnda motionerna remitterades, anförde i sitt med anledning deraf afgifna utlåtande, att, ehuru med hänsyn till hvad landtbruksakademien och motionärerne upplyst angående det fördelaktiga inflytandet på jordbruksnäringens förkofran och utbildning, som ändamålsenligt inrättade agrikulturkemiska försöksanstalter måste utöfva, de härom gjorda framställningarne voro förtjenta af all uppmärksamhet, utskottet likväl fann tvifvelaktigt, huruvida det kunde vara nödigt eller lämpligt, att flere sådana anstalter på en gång organiserades, särskildt med fästadt afseende å det belopp, som för detta ändamål kunde af statsverkets tillgångar tagas i anspråk. Af sådan orsak biträdde utskottet Kongl. Maj:ts ofvanberörda förslag samt hemstälde förty, att anslag måtte beredas den påbörjade försöksanstalten vid landtbruksakademiens experimentalfält, och att de väckta motionerna om dylika anstalters inrättande vid de båda nämnda instituten ej måtte för det dåvarande till vidare åtgärd föranleda.

Vid frågans behandling inför rikets ständer godkändes utskottets hemställan af ridderskapet och adeln samt preståndet, hvaremot borgare- och bondestånden, efter att hafva återremitterat ärendet till utskottet samt derpå afslagit af utskottet framstäld inbjudning att förena sig i de två förstnämnda ståndens beslut, för sin del med afslag å utskottets berörda hemställan beslöto att till bestridande af kostnaderna för en dylik försöksanstalt vid Ultuna landtbruksinstitut, den enda, som enligt dessa stånds åsigt för tillfället borde ifrågakomma, skulle anvisas här ofvan omförmälda, af landtbruksakademien föreslagna belopp. Vid derefter i förstärkta statsutskottet företagen gemensam omröstning segrade med 63 röster mot 56 den mening, som omfattats af borgare- och bondestånden. I den af riksens ständer till Kongl. Maj:t i ämnet aflåtna underdåniga skrifvelse framhålles äfven, hurusom ständerna erkände behofvet af en dylik anstalt, men ansåge fullbordandet af den i ifrågavarande syfte vid akademiens experimentalfält redan påbörjade anstalten komma att förorsaka större utgifter än som vore med statsverkets då strängt anlitade tillgångar förenlige; i följd hvaraf ständerna, som valde den minst kostsamma utvägen för ernående af berörda ändamål, i sådant afseende anvisade till åvägabringande af en dylik anstalt vid Ultuna landtbruksinstitut dels 4,500 rdr i anslag till årliga utgifter, dels ock 3,000 rdr för en gång till uppsättande af ett laboratorium.

Berörda årliga anslag har sedermera oafbrutet utgått samt utgår fortfarande till denna försöksanstalt.

Sedan emellertid Kongl. Maj:t den 20 oktober 1882 tillsatt en komité för afgifvande af förslag till den lämpligaste organisationen af rikets landtbruksinstitut, har komitén i sitt den 29 mars 1884 afgifna underdåniga betänkande i fråga om den vid Ultuna befintliga försöksanstalten förklarat sig icke kunna tillstyrka dess bibehållande af det skäl, att enligt komiterades åsigt lärarnes vid institutet tid toges i anspråk på ett sätt som icke syntes kunna förenas med deras af komitén föreslagna undervisningsskyldighet. I det af styrelsen för Ultuna landtbruksinstitut den 15 september 1885 i anledning af komiterades berörda betänkande afgifna, af Kongl. Maj:t infordrade underdåniga utlåtande har styrelsen oförändradt tillstyrkt komiterades förslag angående ifrågavarande anstalt.

Med hänvisande till hvad nämnda komité och styrelse yttrat i ämnet, hvaraf framginge att anstalten icke vidare vore behöflig eller tidsenlig, har motionären framstält sitt ofvanberörda förslag.

Utskottet har med ledning af några under senare åren offentliggjorda årsberättelser från såväl Ultuna som landtbruksakademiens ex-

perimentalfält sökt vinna någon kännedom om verksamheten vid dessa anstalter och tror sig hafva funnit, att Ultuna försöksanstalt utom verkställande af sådana analyser, som tillhöra de kemiska stationerna och sålunda egentligen måste anses främmande för anstalten, hufvudsakligen sysselsatt sig med växtodlingsförsök, och att ej mindre denna art af försök än ock alla de öfriga grenar af agrikulturkemien, med hvilka denna anstalt sysselsatt sig, äfven varit och fortfarande äro föremål för experimentalfältets verksamhet. Då emellertid de klimatiska förhållandena vid tvenne så närbelägna anstalter icke kunna vara synnerligen olika, vill det synas utskottet, att fortsättande af odlingsförsöken vid Ultuna icke kan vara af behofvet påkalladt och att de rent vetenskapliga växtodlingsförsöken skulle kunna med största fördel koncentreras vid experimentalfältet under landtbruksakademiens omedelbara uppsigt och ledning. Hvad åter utfodringsförsök och arbeten på laboratoriet angår, ligger det i öppen dag, att dessa fördelaktigare ske vid det senare stället än vid Ultuna, der arbetslokalerna äro gemensamma för anstalten och för elevernas undervisning i kemi.

Dertill kommer, att agrikulturkemiska försöksarbeten måste, såsom landtbruksläroverkskomitén påpekat, anses främmande för Ultuna landtbruksinstituts uppgift att vara en läroanstalt, och att det icke är möjligt att såsom hittills förena föreståndarebefattningen vid försöksanstalten med lärarebefattning vid institutet, utan att någondera af dessa befattningar skall blifva lidande. Ännu olämpligare synes det vara, att, såsom vid Ultuna i ganska stor skala skett, föreståndaren för anstalten utom sitt egentliga arbete åtager sig att verkställa analyser åt enskilda personer.

Utskottet erkänner fullkomligt vigten och nyttan af agrikulturkemiska arbeten såväl i rent vetenskapligt afseende som för jordbruksnäringen och anser särskildt vetenskapligt bedrifna växtodlingsförsök af stor betydelse såsom stöd för det kraftiga arbete att på praktisk väg jemföra olika växtarter och åstadkomma förbättrade varieteter af de odlade växterna, som på åtskilliga ställen i vårt land pågår och särskildt af den allmänna svenska utsädesföreningen med stor framgång bedrifves, men anser sig likväl, på grund af hvad ofvan anförts och med särskild hänsyn dertill, att såväl landtbruksläroverkskomitén som styrelsen för Ultuna landtbruksinstitut föreslagit, att ifrågavarande anstalt måtte upphöra, hvilket förslag af landtbruksakademiens förvaltningskomité lemnats utan anmärkning, böra förorda bifall till motionen i denna del.

Hvad angår den senare delen af motionen eller frågan om offent-

liggörande af en utaf anstaltens föreståndare utarbetad sammanfattning af hvad anstalten under sin verksamhet åstadkommit, har motionären hufvudsakligast anfört, att, sedan föredraganden för kongl. landtbruksakademiens vetenskapsafdelning framhållit nödvändigheten af att resultaten af de verkstälda försöken vid anstalten blefve sammanfattade och till den jordbrukande allmänhetens tjenst offentliggjorda samt såväl 1880 års statsrevisorer som styrelsen för Ultuna landtbruksinstitut och landtbruksakademien gjort framställning i samma syfte, har Kongl. Maj:t dels den 29 december 1882 anvisat ett belopp af 3,000 kronor för utarbetande af en dylik sammanfattning, hvilken borde efter ett års förlopp insändas till landtbruksakademiens förvaltningskomité, dels ock då redogörelsen icke inom föreskrifven tid blef färdig, den 27 juni 1884 anvisat ytterligare för arbetets afslutande 3,000 kronor med föreskrift tillika för anstaltens föreståndare att aflemna redogörelsen inom viss tid till styrelsen för Ultuna landtbruksinstitut, som derpå skulle insända den till förvaltningskomitén. Oaktadt redogörelsen i behörig tid dit inkommit, hade hittills, motionären veterligen, icke några åtgärder vidtagits för densammas offentliggörande. Då derförutan redogörelsen gifvetvis icke vore till någon nytta för den jordbrukande allmänheten, ansåg motionären ej olämpligt, att Riksdagen hos Kongl. Maj:t anhölle, att redogörelsen måtte skyndsamligen i tryck utgifvas.

I betraktande särskildt af de kostnader, som redan nedlagts på åstadkommande af ifrågavarande redogörelse, anser utskottet både lämpligt och önskvärdt, att åtminstone de delar af densamma, som kunna vara till gagn för den jordbrukande allmänheten, måtte till trycket befordras.

På grund af hvad ofvan blifvit anfördt får utskottet sålunda vördsamt hemställa:

1:o att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, att den agrikulturkemiska försöksanstalten vid Ultuna måtte indragas, och

2:o att den af anstaltens föreståndare utarbetade sammanfattningen af de vid anstalten vunna resultat måtte till de delar, som kunna vara den jordbrukande allmänheten till nytta, genom tryck offentliggöras.

Stockholm den 23 februari 1888.

På utskottets vägnar:

G. F. ÖSTBERG.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1888.

N:o 6.

Ank. till Riksd. kansli den 28 febr. 1888, kl. 2 e. m.

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring af §§ 1 och 8 i resereglementet af den 11 februari 1881.

Det nu gällande resereglementet, af Kongl. Maj:t, utan Riksdagens begäran eller hörande, utfärdadt den 11 februari 1881, är det fjerde i ordningen af de resereglementen, som under de senaste 60 åren tillämpats. Före 1881 hafva nemligen särskilda sådana reglementen utfärdats den 10 november 1865, den 31 oktober 1851 och den 5 juli 1827. Sistnämnda reglemente upptog tolf olika klasser och stadgade, förutom rätt att beräkna ersättning för vagn-, väg-, bro-, färje- och båtpenningar efter taxor, för första klassen skjutslega för 7 hästar och 10 riksdaler banko i dagtraktamente, för andra klassen 6 hästar och 7 riksdaler banko, för tredje klassen 5 hästar och 5 riksdaler banko, för fjerde klassen 4 hästar och 3 riksdaler 32 skilling banko, för femte klassen 4 hästar och 3 riksdaler banko, för sjette klassen 3 hästar och 2 riksdaler 16 skilling banko, för sjunde klassen 2 hästar och 1 riksdaler 40 skilling banko, för åttonde klassen 2 hästar och 1 riksdaler 16 skilling banko, för nionde klassen 2 hästar och 1 riksdaler banko, för tionde klassen 1 häst och 40 skilling banko, för elfte klassen 1 häst och 30 skilling banko samt för tolfte klassen 1 häst och 24 skilling banko. Häri gjorde 1851 års reglemente några ändringar utan att lik-

väl inskränka klassernas antal. Första klassen fick skjutslega endast för 5 hästar, men dagtraktamentet bibehölls för denna klass vid 10 riksdaler banko. För andra klassen minskades hästantalet till 4, men dagtraktamentet höjdes till 8 riksdaler banko. En hvar af klasserna 3, 4 och 5 fick 1 häst mindre men 1 riksdaler banko mera i dagtraktamente. Elfte klassen fick dagtraktamentet höjdt med 2 skilling banko. Resereglementet den 10 november 1865 minskade klassernas antal till *nio*. *Skjuts*-ersättningen, hvari inberäknades jemväl åkdonslega, broafgifter m. m., bestämdes i fixa penningebelopp per mil, hvarförutan infördes stadganden för de fall, att vid resor begagnades ångfartyg eller jernväg, allt enligt följande tabell:

Klass.	Skjuts.	Ångfartyg.	Jernväg.	Dagtraktamente.
Första	5 kr. milen (= 4 hästar).	Dubbel hyttplats.	1:sta klass.	15 kr.
Andra	3 » 75 öre milen.	D:o.	D:o.	12 »
Tredje	D:o d:o.	D:o.	D:o.	10 »
Fjerde	D:o d:o.	D:o.	D:o.	8 »
Femte[1])	2 kr. 50 öre milen.	D:o.	D:o.	7 »
Sjette[2])	D:o d:o.	Enkel hyttplats.	2:dra klass.	5 »
Sjunde[3])	D:o d:o.	D:o.	D:o.	4 »
Åttonde[4])	1 kr. 25 öre milen.	Salongsplats.	D:o.	4 »
Nionde[5])	D:o d:o.	Däcksplats.	3:dje klass.	2 »

Slutligen stadgades, att, om färden skedde med ångbåt eller jernväg, för transport af reseeffekter finge utgå, i de fem första klasserna 1 krona 50 öre, i sjette och sjunde klasserna 1 kr. samt i åttonde och nionde klasserna 75 öre.

I nu gällande resereglemente inskränkes klassernas antal ytterligare, nemligen till *sex;* varande i afseende å dessa uti reglementets 1:sta § meddelade, bland andra, de bestämmelser, som framgå af efterföljande tabell:

---

[1]) Denna klass motsvarar femte och sjette klasserna i 1827 års reglemente.

[2]) Motsvarar sjunde klassen i 1827 års reglemente.

[3]) Motsvarar åttonde klassen i 1827 års reglemente.

[4]) Motsvarar nionde och tionde klasserna i 1827 års reglemente.

[5]) Motsvarar elfte och tolfte klasserna i 1827 års reglemente.

Klass.	Skjuts.	Ångfartyg.	Jernväg.	Dagtraktamente.
Första	Lega för 3 hästar.	Dubbel hyttplats.	1:sta klass.	15 kr.
Andra	D:o.	D:o.	D:o.	12 »
Tredje	Lega för 2 hästar.	D:o.	D:o.	10 »
Fjerde	D:o.	En hyttplats.	2:dra klass.	6 »
Femte	Lega för 1 häst.	En salongsplats.	D:o.	4 » 50 öre.
Sjette	D:o.	En däcksplats, men nattetid billigaste plats under däck.	3:dje klass.	2 » 50 »

Till *första klassen,* motsvarande 1865 års reglementes två första klasser, hänföras 12 de högsta statens embeten, nemligen amiral, erkebiskop, general, generallöjtnant, justitiekansler, krigshofrättens ordförande, minister för utrikes ärendena, president, statsminister, statsråd, universitetskansler och vice amiral.

Andra klassen, motsvarande tredje och fjerde klasserna i 1865 års reglemente, upptager: biskop, cheferna för geologiska undersökningen, mariningeniörsstaten, skogsstyrelsen, statistiska centralbyrån, stuteriöfverstyrelsen och styrelsen öfver allmänna väg- och vattenbyggnader, expeditionschef i statsdepartement, generaldirektör, generalintendent, generalkrigskommissarie, generalmajor, kabinettssekreterare, kommendör vid flottan, kontreamiral, landshöfding, landtbruksakademiens direktör, landtmäteridirektör, lotsdirektör, militärbefälhafvare på Gotland, riksarkivarie, öfverbibliotekarie, öfverintendent, öfverfältläkare och öfverste.

Tredje klassen, motsvarande 1865 års reglementes femte och sjette klasser, innefattar 64 särskilda embets- och tjenstegrader, hvaribland här må omnämnas: advokatfiskal, bankinspektör, bergmästare, byråchef, censor, distriktschef vid väg- och vattenbyggnader, fiskeriintendent, fältläkare, häradshöfding, landskamererare, landssekreterare, ledamot i nämnd för prisbelönande af hästar, major, medicinalråd, provinsial- och regementsläkare, sekreterare hos justitiekanslern eller i centralt embetsverk, skogsinspektör, tulldirektör, öfverkontrollörer vid bränvins- och hvitbetssockertillverkningarne samt öfverstelöjtnant.

Fjerde klassen, hvilken motsvarar sjunde klassen i reglementet af 1865, omfattar öfver 70 särskilda tjenstebefattningar, såsom auditör, häradsskrifvare, ingeniör vid landtmäteristyrelsen m. m., justerare af mått och vigter, jägmästare, kapten, kronofogde, kyrkoherde, landtbruksingeniör, landtmätare, löjtnant, mönstringskommissarie, regementsinten-

dent, ryttmästare, skogsingeniör, tingstolk, underlöjtnant, undervisare i särskilda delar af landthushållningen och fiskodling samt veterinär.

Femte klassen, motsvarande 1865 års reglementes åttonde klass, upptager omkring 40 olika tjenster, deribland fanjunkare, fyrmästare, kontrollör vid bränvinstillverkningen, landsfiskal, länsman, nämndeman* och polisuppsyningsman.

Sjette klassen, som motsvarar nionde klassen i 1865 års resereglemente, upptager åtskilliga betjente och vederlikar (tillhopa 17 rubriker), hvaribland fjerdingsman, kronojägare, korpral och vice korpral, postiljon och vaktbetjent.

Mom. 1 och 4 i § 8 af gällande resereglemente äro af följande lydelse:

Mom. 1. Då skjuts begagnas, må den resande undfå såsom godtgörelse för åkdonslega, med deruti inbegripen ersättning för beställningspenningar, följande för nedannämnda klasser här fastställda belopp för mil räknadt, nemligen:

1:sta och 2:dra klasserna	1 krona
3:dje och 4:de klasserna	60 öre
5:te och 6:te klasserna	30 »

Mom. 4. Färdas den resande på ångfartyg eller jernväg, må han jemväl undfå godtgörelse för den utgift, som transporten af hans effekter till och från fartyget eller jernvägen kan medföra, hvarje gång till nedannämnda belopp, nemligen:

1:sta, 2:dra och 3dje klasserna	1 kr.	50 öre
4:de klassen	1 kr.	—
5:te och 6:te klasserna	—	75 öre

I de delar af gällande resereglemente, för hvilka sålunda redogjorts, yrka herrar *O. Andersson* i Hasselbol och *O. Olsson* i Stensdalen temligen genomgripande förändringar. Den af dem i sådant afseende inom Andra Kammaren väckta motion, n:r 32, som blifvit till utskottet hänvisad, innefattar nemligen förslag, att Riksdagen ville i afgifvande skrifvelse anhålla, det täcktes Konungen:

a) låta företaga en revision af resereglementet, så att 1:sta och 8:de §§ deri finge en af motionärerna i motionen uppgifven, ändrad lydelse; och

* Nämndeman tillhörde dock i 1865 års resereglemente nionde klassen.

b) låta i utfärdade instruktioner eller särskilda föreskrifter den ändring införas, att embetsman, som anlitas af kommun eller för enskildes räkning, ej må tillerkännas högre rese- och traktamentsersättning m. m., än reglementet föreskrifver.

Enligt motionärernas omförmälda förslag till lydelse af 1:sta §, skulle antalet klasser inskränkas till blott *tre,* bildade, *den första* af nuvarande första och andra, *den andra* af nuvarande tredje och fjerde och *den tredje* af nuvarande femte och sjette; och skulle rese- och traktamentsersättning i dessa tre nya klasser utgå, som följer:

Klass.	Skjuts.	Ångfartyg.	Jernväg.	Dagtraktamente.
Första	Lega för 2 hästar.	Hyttplats.	1:sta klass.	10 kr.
Andra	D:o.	D:o.	2:dra klass.	6 »
Tredje	Lega för 1 häst.	En salongsplats.	3:dje klass.	2 » 50 öre.

I afseende å § 8 mom. 1 föreslå motionärerna den ändring, att godtgörelse för åkdonslega, med deruti inbegripen ersättning för beställningspenningar, må utgå med följande belopp för mil räknadt, nemligen:

för den nya första klassen ... 80 öre
» » » andra » ... 50 öre
» » » tredje » ... 30 öre

Hvad slutligen angår mom. 4 i § 8, föreslås af motionärerna, att godtgörelsen för den utgift, som transport af den resandes effekter till och från fartyg eller jernväg kan medföra, må minskas till nedannämnda belopp för hvarje gång, nemligen:

för de nya första och andra klasserna ... 1 krona
» den nya tredje klassen ... — 60 öre.

Såsom skäl för de sålunda påyrkade förändringarne i resereglementet anföra motionärerna hufvudsakligen: att närvarande tids förhållanden manade å ena sidan till sparsamhet och å den andra till aflägsnande af berättigade anledningar till socialt missnöje; att det ej kunde väcka förvåning, om ett sådant sätt att resa och lefva, som möj-

liggjordes af nu gällande resereglemente, skulle af den allmänhet, hvars lefnadsvaror inskränkte sig till daglig nödtorft, betraktas som ett slöseri med statens medel och som ett gynnande af de högre samhällsklasserna på det allmännas bekostnad; att det kunde sättas i fråga, om det vore rätt, att staten skulle underhålla och uppmuntra dylikt kostsamt och öfverflödigt lefnadssätt, eller bereda extra förtjenst för dem, som reste i statens ärenden; att de, som ville resa och lefva dyrare, kunde göra detta på egen bekostnad, men att samhället borde befrias från öfverflödiga utgifter och all skälig anledning till framkallande och underhållande af sociala jäsningar afskaffas; samt att äfven med hänsyn till kommuner och enskilde en revision af resereglementet vore påkallad, enär det ofta hände, att tjenstemän för enskildes räkning behöfde anlitas, såsom för syne- värderings- och skiftesförrättningar m. m., då vederbörande för förrättningsmännens resor och traktamentsersättningar finge vidkännas kostnader, som stundom kunde blifva ansenligt dryga.

Innan utskottet inlåter sig på den utskottet åliggande granskning af motionärernas förslag, torde det böra meddelas, att, så vidt utskottet kunnat inhemta, framställning om ändring i gällande resereglemente af 1881 icke förr än nu varit föremål för Riksdagens beslut *). Men vid 1869 års riksdag väcktes inom Andra Kammaren af herr A. Rydberg en motion, n:r 67, innefattande hemställan, att dagtraktamentet enligt då gällande 1865 års resereglementes nio klasser skulle bestämmas till resp. 10, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 3 och 2 r:dr. I afgifvet utlåtande öfver denna motion föreslog Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskott, att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t behagade taga i öfvervägande, om ej resereglementet af den 10 november 1865 kunde skäligen förändras sålunda, att dagtraktamentena för de fem första klasserna nedsattes till resp. 12, 10, 8, 7 och 6 kronor. Vid föredragningen af nämnda utlåtande i Andra Kammaren den 3 mars 1869 blef detsamma, på förslag af det tillfälliga utskottets ordförande, till utskottet återförvisadt, hvaruppå utskottet i senare utlåtande hemstälde: att Riksdagen uti underdånig skrifvelse måtte anhålla, att Kongl. Maj:t ville i nåder utfärda ett nytt resereglemente, deruti *dels* de uti det då

---

*) Herr J. Andersson i Lysvik väckte väl vid januaririksdagen sistlidet år inom Andra Kammaren en motion (n:r 3) om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om revision af sagda reglemente, men denna motion kom ej under behandling.

gällande reglementet bestämda nio klasser sammanfördes till fem eller sex, *dels* dagtraktamentena nedsattes till lämpliga, det verkliga behofvet mera motsvarande belopp, *dels* bestämdes att rese- och traktamentskostnadsersättning alltid skulle beräknas efter den väg och det sätt att färdas, som medförde minsta kostnad, *dels* uteslötes ersättning för transport af reseeffekter till och från ångfartyg och jernväg, och *dels* stadgades, att resekostnad för betjening på ångfartyg eller jernväg icke finge tillgodoberäknas, der sådan ej medföljt. Detta utskottets utlåtande bifölls utan öfverläggning af Andra Kammaren den 5 maj 1869, men afslogs sedermera af Första Kammaren. Emellertid skall man vid granskning af nu gällande resereglemente finna, att Kongl. Maj:t fäst afseende vid de flesta af de önskningar, Andra Kammaren sålunda beslutat skola af Riksdagen till Kongl. Maj:t frambäras.

Hvad nu den föreliggande motionen angår, så vill utskottet till en början uttala den uppfattning, att motiveringen för de föreslagna förändringarne synes utskottet vara något skarpt färglagd. Utskottet tror icke att några »sociala gäsningar» blifvit eller blifva framkallade af det gällande resereglementet. Icke heller kan utskottet finna, att i allmänhet samma reglemente må anses vara ett uttryck för något system af betänkligt slöseri med statens medel. Då emellertid inom utskottet lifliga sympatier gjort sig gällande dels för en fortgående inskränkning af antalet klasser i resereglementet och dels för minskning i statens utgifter för ifrågavarande ändamål, der en sådan minskning *skäligen* kunde ifrågasättas, har utskottet tagit i allvarligt öfvervägande, huruvida ej motionärernas förslag i dess helhet skulle kunna af utskottet tillstyrkas. Dervid har väl ej någon synnerlig betänklighet mött emot förslaget, i hvad det afser de två första klasserna i nu gällande reglemente, hvaremot utskottet varit mera tveksamt i fråga om nedsättningen af dagtraktamentet för tredje klassen och funnit bestämmelserna rörande det nuvarande reglementets tre lägsta klasser vara så pass väl afvägda, att en ändring i afseende å dessa tre klasser, i enlighet med motionärernas hemställan, efter utskottets förmenande, skulle innebära ganska mycken obillighet. Utskottet är nemligen öfvertygadt derom, att de fleste af de i sagda tre klasser upptagne funktionärer i allmänhet icke skulle kunna undgå enskild uppoffring vid sina resor i statens ärenden, derest de för dem bestämda traktaments- med flera ersättningar i nå-

gon nämnvärd mån minskades. Och detta torde hvarken vara rättvist eller billigt och säkerligen icke heller af motionärerna åsyftadt. Särskildt bör utskottet fästa uppmärksamheten derpå, att *nämndemän,* för hvilka motionärerna föreslå ett dagtraktamente af 2 kronor 50 öre, på Riksdagens egen begäran, af Kongl. Maj:t uppflyttats i nuvarande femte klass med dagtraktamente af 4 kronor 50 öre.

Vidkommande särskildt *mom. b* i motionärernas förslag, nemligen att i utfärdade instruktioner eller särskilda föreskrifter den ändring borde införas, att embetsman, som anlitas af kommun eller för enskildes räkning, ej må tillerkännas högre rese- och traktamentsersättning m. m. än reglementet föreskrifver, så torde detta moment saklöst kunna utgå, då, å ena sidan, embets- eller tjensteman, som *i sådan sin egenskap* verkställer en förrättning, dervid han är berättigad till rese- och traktamentsersättning, alltid är lagligen förhindrad att ställa sina anspråk i dessa afseenden högre än författningarne medgifva, hvem än som skall gälda ersättningen, och, å andra sidan, det icke kan ifrågasättas, likasom motionärerna sannolikt ej heller afsett, att ingripa i de fria aftalen om ersättning för verksamhet, som enskildt utföres, af tjensteman eller annan, för andras räkning.

Då utskottet sålunda icke funnit sig kunna tillstyrka motionen i dess helhet, har utskottet ändock ansett sig böra tillse, i hvad mån det gällande resereglementet kunde tarfva eller tillåta nedsättningar, för hvilket afseende utskottet ytterligare genomgått en hvar af de särskilda klasserna äfvensom momenten 1 och 4 i § 8; och skall utskottet nu i största korthet redogöra för det slut, hvartill utskottet vid nämnda undersökning kommit.

1:o. *Resa med skjuts.*

De tre hästarne för *första klassen* torde skäligen kunna minskas till två.

2:o. *Resa på ångfartyg.*

Den *dubbla* hyttplatsen för de *tre första klasserna* lärer utan synnerlig olägenhet kunna borttagas och enkel hyttplats i stället användas.

3:o. *Resa på jernväg.*

För reglementets tredje klass anses plats i *andra* klassens vagn kunna lämpligen föreskrifvas i stället för plats i första klassens vagn.

4:o. *Dagtraktamente.*

Dagtraktamentet anses skäligen kunna nedsättas för *första klassen* till tolf och för *andra klassen* till tio kronor.

5:o. *Åkdonslega med deruti inbegripen ersättning för beställningspenningar.*

Godtgörelse i detta hänseende, för mil räknadt, torde utan orättvisa kunna nedsättas för *första och andra klass* från 1 krona till 80 öre.

6:o. *Transport af effekter till och från fartyg eller jernväg.*

Ersättningen härför anses kunna lämpligen nedsättas för *de tre första klasserna* från 1 krona 50 öre till 1 krona.

Dessa äro de nedsättningar, som utskottet funnit kunna ifrågasättas. Och vid en blick på den korta listan deröfver har för utskottet helt naturligt framstält sig den frågan: Äro samma nedsättningar af den ekonomiska betydelse eller af den innebörd i öfrigt, att de böra af Riksdagen hos Kongl. Maj:t i underdånig skrifvelse begäras?

I betraktande deraf:

att nedsättningarne i dagtraktamentet afse endast de två första klasserna, med 3 kronor för den förra och 2 kronor för den senare;

att för det vida öfvervägande flertalet af de embetsmän, som upptagas i nämnda båda klasser, reglementet sällan eller aldrig tillämpas;

att de nedsättningar i öfrigt, hvilka af utskottet funnits verkställbara, måste anses mer eller mindre obetydliga; och

att, enligt utskottets åsigt, Riksdagens i grundlagen förvarade rätt att hos Konungen anmäla sina föreställningar och önskningar i fråga om den ekonomiska lagstiftningen m. m. icke bör komma till användning i hvarje fall, äfven det obetydligaste, der det bestående ej i allo tillfredsställer, utan fastmera må sparas för vigtigare angelägenheter;

har utskottet stannat vid den mening, att någon framställning hos Kongl. Maj:t icke bör ske i den föreliggande frågan; hemställande fördenskull utskottet,

att ifrågavarande motion ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 28 februari 1888.

På utskottets vägnar:

Ludv. Essén.

Stockholm, tryckt hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag, 1888.

N:o 7.

Ank. till Riksd. kansli den 1 mars 1888, kl. 5 e. m.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till ordnande af döfstummeundervisningen i riket.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion (n:o 66) har herr G. Elowson anfört, att Riksdagen i underdånig skrifvelse den 14 maj 1876 anhållit, att Kongl. Maj:t måtte »låta uppgöra förslag till fullständigt ordnande af döfstummeundervisningen i riket, så att icke blott lagstadgad undervisning kunde beredas alla i undervisningsåldern varande döfstumma barn inom landet, utan ock ändamålsenliga åtgärder vidtagas för åstadkommande af en för ändamålet fullt nöjaktig lärarebildning;» att sedan i anledning af berörda skrifvelse Kongl. Maj:t den 30 december samma år uppdragit åt en komité att verkställa utredning och afgifva förslag angående denna angelägenhet, samma komité den 15 augusti 1878 afgifvit »underdånigt betänkande och förslag till döfstummeundervisningens ordnande», öfver hvilket förslag Kongl. Maj:t samma år inhemtat landstingens yttranden; samt att efter det såsom ett lämpligt första steg till denna undervisnings ordnande Kongl. Maj:t 1877 föreslagit Riksdagen upprättande af trenne provisoriska statsanstalter för undervisning af döfstumma i åldern 15—30 år, dylika anstalter jemväl kommit till stånd i Vadstena, Skara och Bollnäs.

Härefter fortfar motionären: »Oaktadt Riksdagen således på det otvetydigaste sätt ådagalagt sitt varma intresse och sin offervillighet för denna undervisnings ordnande, har dock efter de nämnda provisoriska läroanstalternas upprättande ingenting vidare för densamma blifvit åtgjordt, utan hafva de

döfstummas lärare och öfriga vänner blott sett sina förhoppningar om ett organisationsförslags framläggande år efter år svikna. Frågan står ännu i dag på ungefär samma punkt som för ett tiotal af år sedan. Ett kraftigt manande skäl till framläggande af ett organisationsförslag synes dock böra först och främst hafva legat uti det djupt beklagansvärda läge, hvaruti de döfstumma barn befinna sig, hvilka nödgas uppväxa utan att få tillgodonjuta den förmån af undervisning och uppfostran, hvilken landets fullsinnade barn länge varit tillförsäkrade, en förmån som dock för de förre är i ännu högre grad behöflig än för de senare. Också hafva våra närmaste grannländer hunnit vida förbi oss i fråga om tillgodoseendet af den döfstummes berättigade kraf på samhället härutinnan. Danmark har nemligen obligatorisk undervisning för sina döfstumma ända sedan 1817. Norge har stadgat detsamma för sina i lov af den 8 juni 1881.

Ett annat skäl till ordnande af denna undervisning synes ligga uti hvad som der vid lag redan är gjordt. Ty om de anstalter som finnas blefve rätt ordnade, så vore redan dermed icke så litet vunnet. Men jag tänker nu särskildt på de nämnda trenne provisoriska läroanstalterna. I Kongl. Maj:ts förslag år 1877 beräknades dessa skolor vid slutet af år 1888 hafva uppnått sitt ändamål och således då kunna upphöra. Och hade enligt Riksdagens begäran ett organisationsförslag derefter icke låtit alltför länge vänta på sig, så hade nämnda beräkning sannolikt visat sig vara temligen rigtig. Nu icke så. Kongl. Maj:t har derföre ansett sig böra af innevarande års Riksdag begära samma anslag som hittills, eller 49,200 kronor, för uppehållande äfven under år 1889 af undervisningen vid dessa tre provisoriska läroanstalter; och det är icke svårt att förutse, att förhållandet icke gerna kan blifva ett annat under de följande åren, derest icke undervisningen för de *yngre* döfstumma blir ordnad. Ty samma skäl, som herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet nu anfört för dessa anstalters fortvaro under år 1889 — eller att antalet af de döfstumma, för hvilka undervisning uti dessa anstalter är behöflig, ytterligare ökats derigenom, att flere döfstumma, som icke njutit undervisning vid döfstummeanstalt, blifvit öfveråriga och sålunda, om de skola få någon undervisning, behöfva tillgång till anstalterna för öfveråriga — samma skäl kommer att äfven framdeles stå qvar, så länge som det icke är sörjdt för undervisning af *alla* döfstumma i undervisningsåldern, eller så länge obligatorisk undervisning för dessa icke blifvit stadgad. Men att det icke kan vara rätta sättet att under en obestämd framtid fortsätta att, med förbigående af de yngre och bildbarare döfstumma, tillhandahålla undervisning särskildt åt de äldre och mera obildbara, torde vara i ögonen fallande. Ty vid den tid, då de döfstumma vinna inträde uti anstalterna för öfveråriga, hafva de redan sina bästa läroår bakom sig och

komma dessutom att få sin plats på skolbänken vid den ålder, då de kunde och borde göra nytta ute i lifvet. För att råda rätt bot på det i hög grad otillfredsställande tillstånd, som i detta afseende nu råder, gifves ingen annan utväg, än att snart ordna undervisningen för äfven de yngre döfstumma.

En ytterligare maning härtill ligger deri, att man på flere håll, missmodig öfver att så länge hafva sett sina förhoppningar på framläggandet af en organisationsplan svikna, under de senare åren börjat att på egen hand söka åstadkomma anstalter för de döfstumma. Men är icke detta ett godt sätt, som bör uppmana till dröjsmål snarare än till skyndsamhet med en organisation? Ingalunda. För att denna undervisning skall kunna blifva ordnad något så när efter nutidens fordringar, måste en nöjaktig plan härför ligga till grund. Att göra litet här och der, men såsom det händelsevis faller sig, leder icke till målet. Svårigheten vid döfstummeundervisningens ordnande i vårt land beror i icke ringa mån just på hvad som redan är gjordt: på de småanstalter af olika slag, som här och der upprättats eller hålla på att upprättas, utan anslutning till en plan för det hela. Och får det fortgå på samma sätt, skall det inom kort blifva hardt när omöjligt att här någonsin komma till rätta. Detta är skälet, hvarför äfven uppriktiga vänner till de döfstumma icke hafva kunnat understödja en och annan alltför omogen plan i den vägen, utan måst afråda derifrån, utan att dock häri alltid hafva lyckats. Äfven nu påpekade förhållande innebär således en maning, och denna af mycket allvarsam art, att *snart* företaga en organisation.

För att ett förslag i detta syfte skall innebära tillräcklig garanti för att frågan blifvit så allsidigt skärskådad och så omsorgsfullt förberedd, som hennes invecklade beskaffenhet kräfver, bör det komma ifrån Kongl. Maj:t, hvilket ju också Riksdagen år 1876 uttryckt såsom sin mening. Att intet förslag för Riksdagen framlades omedelbart efter den ofvan nämnda komiténs afgifna betänkande, derom torde ingenting vara att säga, i betraktande deraf att meningarne inom döfstummelärarnes krets då visade sig i åtskilliga punkter vara ganska delade, och någon tid således behöfdes för dessa olika meningars brytning emot hvarandra, innan ett val emellan dem med trygghet kunde göras. Men klarhet har ovedersägligen allt mer och mer vunnits i dessa frågor, och under de senare åren hafva nordens fackmän alla varit eniga åtminstone om en betryggande grundval för en organisation — nemligen en fördelning af de döfstumma på tre särskilda skolor efter begåfningen — äfven om samma enighet ännu icke uppnåtts i hvarje till döfstummeundervisningen hörande fråga, lika litet som enighet i allt står till finnandes inom andra områden. Nu bör derföre den vigtiga frågan icke längre få undanskjutas.»

På grund af hvad motionären sålunda anfört, föreslår han, »att Riksdagen ville besluta aflåtande af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t,

med anhållan, att för nästa lagtima Riksdag måtte framläggas sådant förslag till ordnande af döfstummeundervisningen i riket, som Riksdagen år 1876 begärt.

Till belysning af denna mindre allmänt kända fråga har utskottet ansett lämpligt att med ledning af det utaf förenämnda komité afgifna betänkande meddela en kortfattad redogörelse för döfstummeundervisningens utveckling äfvensom angifva hufvudpunkterna i komiténs förslag till undervisningens ordnande.

Först i midten af 18:de århundradet har ett allmännare intresse börjat vakna för de döfstummas undervisning och uppfostran, hvartill väckelsen hufvudsakligast utgått från Frankrike och Tyskland. I det förstnämnda landet är det i synnerhet Abbé de l'Epée, som medelst skrifters utgifvande och upprättande af det första döfstummeinstitutet (i Paris) 1760 ledde den allmänna uppmärksamheten på denna angelägenhet. Samtidigt uppträdde i Leipzig döfstummeläraren Samuel Heinicke, under hvars ledning ett dylikt institut år 1778 anlades i nämnde stad. Dessa båda män gåfvo upphofvet åt tvänne olika rigtningar i fråga om de döfstummas undervisning, hvilka rigtningar sedermera bruka betecknas med benämningarne: den franska och den tyska skolan. Hvad som karakteriserar den franska skolan är att den, som icke trodde på möjligheten, att de döfstumma kunde lära sig tänka i ordets abstrakta form, förfäktar användande vid ifrågavarande undervisning af tecken med skrift utan tal. Skriftspråket kom sålunda i andra rummet. Under loppet af 1820-talet började med hänsyn till det onaturligt utvecklade teckenspråket andra åsigter att göra sig gällande och den s. k. nyare franska skolan, som från denna tid daterar sin tillvaro, antog såsom ledande grundsats: skrift och naturliga tecken med tal. Skriftspråket, hvilket ej blott vore ett medel för undervisningen utan också den enda grundform, uti hvilken landets språk skulle inläras, hade sålunda erhållit första platsen. I stället för det metodiskt utvecklade teckenspråket hade nu trädt det naturliga eller det, som de döfstumme sjelfva uppfunno och vid umgänge använde. Såsom ett ämne i undervisningen ingick också talet åtminstone för de mest begåfvade.

Den tyska skolan åter satte som sitt mål att söka lära den döfstumme att tala och afläsa tal från andras läppar samt uppstälde tillika följande grundsatser:

»1:o. Äfven den döfstumme kan lära tänka på samma sätt som fullsinnade; tänkandet i bilder och tecken blir alltid oklart och sinligt; först i ordets form kan den döfstumme, likasom fullsinnade, komma till klart andligt tänkande.

2:o. Endast det artificiella teckenspråket må förkastas. Det naturliga

är jemte bilder nödvändigt för att införa den döfstumme i språkets förstående samt den ideella verlden. Men såsom umgängesmedel får det blott användas på skolans lägre stadier. Så snart lärjungen lärt talet, måste detta vara umgängesmedlet och tecknen afvisas». Ur denna skola, som också benämnes den gammaltyska eller sachsiska, framgick sedermera den s. k. nytyska skolan, hvars hufvudgrundsats är: tal med naturliga tecken.

Båda metoderna, såväl den franska som den tyska, hafva vunnit sina anhängare och tillämpning. Numera har det dock visat sig att, om ock den tyska metoden eger företräde framför den franska i bildande kraft och nytta för lifvet, båda metoderna likväl äro vid ifrågavarande undervisning nödige, beroende af de döfstummas individuella beskaffenhet.

I vårt land gjordes under tiden till 1810 intet från det allmännas sida. Blott en och annan enskild person hade dessförinnan gjort enstaka försök att bibringa döfstumma någon undervisning. Först genom den för alla kände protokollssekreteraren Per Aron Borgs energiska sträfvanden lyckades de döfstummas sak tillvinna sig sådant beaktande, att statsbidrag för döfstummeundervisningen beviljades, hvilket skedde den 16 mars 1810. Det då i Stockholm upprättade statsinstitutet kan ända till år 1858 sägas hafva varit den enda uppfostringsanstalten för döfstumma i riket. Vid sistnämnda tid började åtskilliga mindre dylika anstalter anläggas, först genom enskilda personers eller föreningars, sedermera genom landstingens åtgöranden. Antalet döfstummeanstalter — de förenämnde af staten upprättade tre provisoriska anstalterna för öfveråriga döfstumma oberäknade — utgör för närvarande 14. Ända till början af 1860-talet användes vid undervisningen öfvervägande teckenmetoden (den franska skolans metod); men derefter börjar talmetoden (den tyska skolans metod) att införas såväl i statsinstitutet som mera allmänt i de privata anstalterna. Endast ett par af de sistnämnde äro dock rena talskolor.

I fråga om döfstummeundervisningen har komitén såsom sin uppfattning uttalat, att densamma bör gå ut derpå, att den döfstumme må, så vidt ske kan, lära sig tala det språk, som begagnas af hans medmenniskor eller åtminstone tillegna sig detta språk i sådan omfattning, att han förmår läsa och skrifva detsamma och att det blir för honom det naturliga medlet att gifva uttryck åt sina tankar och taga del af andras. I afseende å de läroämnen, som borde göras till föremål för undervisning i döfstummeskolan, och det kunskapsmått, som skulle meddelas, ansåg komitén denna skola böra i möjligaste mån likställas med folkskolan, dock att i den förstnämnde uppmärksamhet jemväl borde egnas yrkesundervisningen.

De allmänna hufvudgrunder, som komitén uppstält för döfstummeundervisningens ordnande, har komitén sammanfattat under följande punkter:

»1:o. Undervisningen för de döfstumma bör göras obligatorisk.

2:o. De döfstumma böra undervisas i derför särskildt inrättad skola; föräldrar och målsmän likväl obetaget att, under kontroll af vederbörande skolstyrelse, enskildt sörja för de döfstumma barns undervisning, hvilka stå under deras målsmanskap.

3:o. Vid de döfstummas undervisning bör efter regeln talmetoden användas. Derest likväl döfstumt barn befinnes icke kunna undervisas efter nämnda metod, bör sådant barn hänvisas till särskild skola, der skrifning och handalfabetet utgöra de hufvudsakliga undervisningsmedlen; och må båda dessa metoder icke i en och samma skola för undervisning användas; och

4:o. Undervisning för döfstum bör taga sin början i åldern mellan 7 och 10 år och lärotiden omfatta minst 8 år.»

Komitén har dessutom ansett lämpligt, att döfstummeundervisningen ordnades för vidsträcktare kretsar än folkundervisningen, i följd hvaraf den skyldighet, som i afseende å den sistnämnde tillhör församlingarne, borde påläggas landstingen och de städer, som ej deltaga i landsting, dock med rätt för två eller flera landstingsområden eller dylika städer att, der så funnes lämpligt, sluta sig tillsamman till *ett* skoldistrikt; och har komitén föreslagit rikets indelning i 11 sådana distrikt. Härjemte uppställer komitén den fordran att, utom skoldistrikten, såväl staten som de döfstummes föräldrar eller målsmän skola deltaga i kostnaderna för undervisningen. Deremot skulle staten ensam sörja för lärarebildningen samt för sådant ändamål upprätta och underhålla det härför erforderliga seminariet, äfvensom vidkännas utgifterna för inspektionen öfver döfstummeundervisningen i dess helhet.

Enligt komiténs förslag skulle de bidrag staten borde lemna för nämnda ändamål, oberäknadt inspektionskostnaden, som ansåges obetydlig, uppgå under den erforderliga öfvergångstiden till .... 181,233,33 kronor och sedermera till .... 188,033,33 »

Vid tagen kännedom om de yttranden, som, efter hvad förut nämnts, landstingen i anledning af komiterades betänkande afgifvit, har utskottet funnit, att flertalet af landstingen uttryckt sitt gillande af betänkandets hufvudgrunder, men tillika mot detsamma framstält åtskilliga anmärkningar, afseende dessa förnämligast den föreslagna distriktsindelningen.

För närvarande lemnar Riksdagen, oberäknadt det anslag af 60,000 kronor, som utgår till döfstummeinstitutet vid Manilla, samt sammanlagdt 49,200 kronor till de tre anstalterna för öfverårige döfstumma, derjemte ett årligt anslag af 50,000 kronor till understöd och uppmuntran åt mindre uppfostringsanstalter för medellösa döfstumma, i hvilket sistnämnda anslag ingår ett belopp af 2,000 kronor till barn, som äro på samma gång döfstumma och blinda. Att utan allt för stor ytterligare uppoffring från

statens sida en ordnad undervisning för *alla* döfstumma kan åstadkommas torde sålunda framgå vid en jemförande blick på å ena sidan det från staten nu utgående belopp för detta ändamål samt å andra ofvanomförmälda, af komitén härutinnan gjorda beräkningar.

Om ock det erkännande bör gifvas, att åtskilligt redan blifvit uträttadt för döfstummeundervisningen, återstår dock ännu mycket ogjordt. De redan befintliga anstalterna behöfva i allmänhet omorganiseras och inpassas i en bestämd plan för det hela, såvida undervisningen i den skall kunna så höjas, att hon blir i full mening välsignelsebringande. Det antal lärjungar, som för närvarande undervisas i de 14 nämnda anstalterna, utgör enligt Bil. Litt. A omkring 600. Antalet döfstumma i hela riket år 1877 utgjorde enligt uppgift i komiténs betänkande 4,639 eller 10,5 på hvarje 10,000 af befolkningen. Kongl. statistiska centralbyrån beräknar, på sätt Bil. Litt. B. utvisar, hela antalet döfstumma år 1880 till 4,834, hvilket antal lärer år 1885 höjt sig till 4,954. Den nämnda döfstummekomitén har, på sätt bilagorna N:o 5 och N:o 6 i dess betänkande utvisa, beräknat antalet bildbara döfstumma barn i läroåldern för år 1877 till 862. Då hela antalet döfstumma under tidsperioden 1877 till 1885 ökats från 4,639 till 4,954, synes utskottet med temlig säkerhet kunna antaga, att samtliga bildbara döfstumma barn i lämplig undervisningsålder utgöra åtminstone 900. Enär af dessa omkring 600 åtnjuta undervisning i befintliga läroanstalter, återstår således att bereda tillfälle till undervisning åt ytterligare omkring 300 döfstumma barn.

Att beredandet af undervisning och uppfostran åt samtlige döfstumma barn i vårt land är en humanitetsfråga af framstående vigt, som ju förr desto hellre bör vinna sin lösning, lider intet tvifvel. Utom det att först derigenom den i 1842 års folkskolestadga uttalade grundsats, att alla i skolåldern varande barn böra till undervisning i skola inställas, skulle varda förverkligad, torde äfven böra ihågkommas, att det döfstumma barnet i vida högre grad än det fullsinnade är i behof af undervisning. »En oundervisad döfstums verkliga tillstånd är» — säger en framstående döfstummelärare — »mycket svårt för menniskor i allmänhet att rätt förstå. Då han till sitt yttre icke allt för märkbart skiljer sig från annat folk samt kan förrätta vanligt kroppsarbete, så tror kanske rätt mången, att det äfven i andra stycken icke kan vara så illa beställdt med honom. Men det är icke så. I hans inre är det mycket mörkt. Han hinner icke öfver det lilla barnets ståndpunkt i andligt hänseende, och tänker man särskildt på hans religiösa ställning, så höjer han sig deri icke öfver hedningen; någon tröst från ofvan under lifvets släp och vedermödor känner han icke till, och mot dödens bitterhet har han intet hopp. En hvar stanne litet och öfvertänke denna

sorgliga ställning, och den, som förmår något, han göre sedan hvad i hans magt står för att förbättra densamma! Men någon verklig förbättring kan åstadkommas endast genom att bereda honom god undervisning.» Också har Riksdagen redan visat sig till fullo behjerta den döfstummes beklagansvärda ställning genom att år 1876 hafva hos Kongl. Maj:t begärt ett förslag till fullständigt ordnande af döfstummeundervisningen i riket.

De skäl, som motionären anfört för önskvärdheten deraf, att ett organisationsförslag blir så snart som möjligt eller redan för nästa riksdag framlagdt, har utskottet funnit välgrundade, hvadan utskottet med hänvisning till desamma och på grund af hvad i öfrigt anförts hemställer,

att Riksdagen ville besluta aflåtande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan att för nästa lagtima riksdag måtte framläggas sådant förslag till ordnande af döfstummeundervisningen i riket, som Riksdagen år 1876 begärt.

Stockholm den 1 mars 1888.

På utskottets vägnar:

G. F. ÖSTBERG.

Bil. Litt. A.

Döfstummeanstalterna i riket och deras ungefärliga elevantal för närvarande äro följande:

1.	Manilla	134.
2.	Tysta skolan i Stockholm	17 (?).
3.	Upsala	26.
4.	Gefleborgs läns förenings anstalt i Bollnäs	26.
5.	Hjorted	38.
6.	Venersborg	37.
7.	Örebro	39 *).
8.	Falun	33.
9.	Rephult (Kronobergs län)	30.
10.	Lund	78.
11.	Karlskrona	46.
12.	Nya varfvet (vid Göteborg)	48.
13.	Gumpetan (Karlstads län)	31.
14.	Hernösand	27.
	Summa	610.

Härtill komma de 3:ne provisoriska anstalterna för öfveråriga döfstumma, beräknade hvardera för 60 elever. I Skara och Bollnäs är elevantalet för närvarande mycket under denna siffra.

*) För närvarande ett mindre antal (men det vanliga är omkring 40).

Bil. Litt. B.

Döfstumma år 1880, läns

1.	2.	3.	4.	5.	6.
	0—10 år.		10—20 år.		20—4
Län.	Folkmängd.	Döf-stumma.	Folkmängd.	Döf-stumma.	Folkmängd.
Stockholms stad	27,793	10	25,435	29	67,197
Stockholms län	33,992	16	27,965	25	40,026
Upsala »	23,996	7	20,872	21	31,272
Södermanlands »	34,032	4	29,162	33	39,107
Östergötlands »	59,718	23	53,282	88	70,974
Jönköpings »	46,092	12	40,231	28	49,694
Kronobergs »	41,295	20	34,704	43	43,214
Kalmar »	57,649	16	51,235	60	62,402
Gotlands »	10,371	3	10,446	17	14,660
Blekinge »	33,727	8	27,538	32	37,491
Kristianstads »	52,288	17	45,477	46	62,351
Malmöhus »	80,711	28	67,990	55	101,215
Hallands »	30,558	3	26,405	27	36,860
Göteborgs och Bohus län	57,989	25	49,113	38	78,831
Elfsborgs län	64,315	15	57,916	57	78,223
Skaraborgs »	58,414	11	54,013	57	69,077
Vermlands »	60,949	8	55,603	63	72,110
Örebro »	43,586	17	37,927	43	49,125
Vestmanlands »	29,290	8	24,163	38	36,495
Kopparbergs »	43,637	21	36,085	77	54,133
Gefleborgs »	42,047	11	31,246	42	52,957
Vesternorrlands »	43,134	16	30,690	33	50,737
Jemtlands »	19,738	5	15,170	22	23,428
Vesterbottens »	28,624	9	20,777	20	30,488
Norrbottens »	24,875	16	17,878	26	25,886
Hela riket	1,048,820	329	891,323	1,020	1,277,953
Landsbygden	907,361	278	771,204	891	1,042,342
Städerna	141,459	51	120,119	129	235,611
Mankön	530,470	197	448,933	593	616,469
Qvinkön	518,350	132	442,390	427	661,484

ris fördelade efter ålder.

7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
r.	40—60 år.		Öfver 60 år.		Okänd ålder.		Summa för alla åldrar.	
Döf-stumma.	Folkmängd.	Döf-stumma.	Folkmängd.	Döf-stumma.	Folk-mängd.	Döf-stumma.	Folkmängd.	Döfstumma.
69	36,499	21	11,845	6	6	—	168,775	135
48	31,849	39	13,179	15	10	—	147,021	143
48	24,007	23	10,868	11	4	—	111,019	110
44	29,888	40	14,973	19	24	—	147,186	140
115	56,468	61	26,662	34	29	—	267,133	321
109	39,526	46	20,725	16	3	—	196,271	211
114	33,271	32	17,248	14	4	—	169,736	223
115	49,405	46	24,408	13	6	—	245,105	250
19	12,411	11	6,779	4	1	—	54,668	54
114	26,568	43	12,149	14	4	—	137,477	211
118	46,950	47	23,550	24	3	—	230,619	252
158	68,829	46	30,536	22	29	—	349,310	309
74	28,116	18	13,358	10	2	—	135,299	132
123	54,229	40	20,905	16	47	1	261,111	243
103	60,548	63	27,937	15	8	—	288,947	253
127	51,880	50	24,556	14	2	—	257,942	259
121	54,656	60	25,097	25	2	—	268,417	277
113	35,495	38	16,130	15	—	—	182,263	226
62	25,922	22	12,620	15	1	—	128,491	145
127	37,292	66	18,978	27	8	—	190,133	318
54	35,227	44	17,250	18	1	—	178,728	169
67	30,635	29	13,995	15	4	—	169,195	160
32	15,811	17	9,467	8	9	—	83,623	84
55	18,733	20	7,813	6	—	—	106,435	110
33	15,398	14	6,721	10	3	—	90,761	99
2,162	919,613	936	427,749	386	210	1	4,565,668	4,834
1,888	775,902	847	378,312	360	116	—	3,875,237	4,264
274	143,711	89	49,437	26	94	1	690,431	570
1,189	432,460	517	186,829	184	82	1	2,215,243	2,681
973	487,153	419	240,920	202	128	—	2,350,425	2,153

Stockholm, Associations-Boktryckeriet, 1888.

N:o 8.

Ank. till Riksd. kansli den 2 mars 1888, kl. 3 e. m.

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om omarbetning af förordningen angående hvad i afseende å passagerareångfartygs byggnad, utrustning och begagnande iakttagas bör af den 12 februari 1864.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion n:o 144, hvilken blifvit till utskottet remitterad, har herr A. Brodin föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det ifrågavarande förordning måtte omarbetas, så att den bättre motsvarar nutidens kraf.

Till stöd härför har motionären till en början anfört, att besagde förordning vore till sina bestämmelser i åtskilliga fall föråldrad och borde förändras; att sålunda nutida ångfartyg voro af en annan konstruktion, än då författningen utgafs, hvarförutom maskiner och pannor undergått ändock större förändringar, samt att i följd häraf författningens föreskrifter angående gamla pannors omprofning ej längre voro tillfyllestgörande.

Härom innehåller 8 § i åberopade förordning, bland annat, det stadgande, att ångpannor å passagerareångfartyg skola omprofvas, då vederbörande besigtningsmän eller inspektörer till följd af uppkomna bristfälligheter eller efter större reparationer anse sådant erforderligt, samt senast inom förloppet af fem år.

Detta stadgande torde visserligen kunna anses hafva motsvarat sitt ändamål vid den tid för snart tjugofem år sedan, då förordningen tillkom och då endast pannor med lågt ångtryck begagnades; men som, enligt hvad utskottet har sig bekant, de pannor, hvilka numera å ångfartyg användas, i allmänhet äro afsedde för ett vida högre ångtryck, än vid tiden för förordningens tillkomst, anser utskottet, att förordningens bestämmelser angående omprofning af de i passagerareångfartyg befintliga ångpannor ej längre äro tillfyllestgörande, samt att ändrade föreskrifter i detta afseende äro erforderliga.

Vidare har motionären andragit, att bestämmelsen angående passagerareantal uppfattas olika, så att samma fartyg erhållit rättighet föra flera passagerare af den ena besigtningen, då de af besigtningsmän på annan plats fått detta antal betydligt förändradt.

Föreskrifterna angående passagerareantalet innefattas i förordningens 19 §, hvilken lyder sålunda:

»Vid besigtningen skall jemväl, med fästadt afseende å fartygets bärighet och styfhet samt beskaffenheten af det farvatten, der fartyget skall användas, bestämmas det största antal passagerare fartyget må ega att på en gång föra. Utom i den händelse här nedan omförmäles, må detta antal ej antagas större, än att för hvarje passagerare finnes en yta af sex qvadratfot, å heldäckadt fartyg å däck, och å annat fartyg på dess horisontela projektion, tagen inom relingarne, med afdrag i begge fallen af sådant rum, der passagerare icke beqvämligen kunna stå eller sitta. Då fartyg vid besigtning anmäles till kortare resor å trängre farvatten, och besigtningsmännen, med hänsigt till fartygets styfhet och öfriga egenskaper samt farvattnets beskaffenhet, anse att flera passagerare utan fara derå kunna medföras, må dock för dessa resor, hvilka i besigtningsbeviset böra särskildt upptagas, högsta tillåtna passagerareantalet kunna bestämmas ända till en tredjedel större, än enligt ofvan angifna beräkningsgrund.»

Med afseende härå har utskottet förskaffat sig kännedom derom, att förordningens ifrågavarande föreskrifter beträffande passagerareantalet tolkas väsentligen olika på olika ställen; och enär, efter hvad utskottet inhemtat, till följd af denna skiljaktighet i tolkning och tilllämpning af förordningens ifrågavarande föreskrifter vid särskilda tillfällen ganska beaktansvärda olägenheter uppstått, finner utskottet förändrade och mera fullständiga stadganden angående passagerareantalets bestämmande vara af behofvet särdeles påkallade; och anser sig utskottet fördenskull kunna jemväl i denna del biträda motionären.

Slutligen har motionären anfört, att enligt nuvarande förordning

finge ej andra än sådana ångfartyg, som undergått passagerarebesigtning, föra några passagerare, hvaraf följden blifvit, att då besättningar utsändas till utomlands liggande fartyg, hvilket ganska ofta förekomme, sådane ej kunnat sändas med svenska lastångare, ehuru direkt lägenhet förefunnits, utan måst sändas med andra nationers fartyg till närmaste hamn, hvilket mången gång fördubblat kostnaderna — ett förhållande så mycket oegentligare, som samma fartyg hafva skyldighet att till Sverige medtaga sjöfolk som passagerare.

Angående passagerareångfartygs besigtning stadgas *dels* i förordningens 12 §, att dylikt fartyg skall hvarje år, innan första resan dermed företages, eller, derest resorna under vintern fortsättas, inom loppet af ett år undersökas och pröfvas af tre besigtningsmän, af hvilka en skall vara kunnig i skeppsbyggeri, en i ångmaskiners sammansättning och skötsel, samt en i sjömanskap; *dels ock* i 14 § att derest besigtningsmän ej äro förordnade å den ort, hvarifrån ångfartyg första gången om året afgår, sådant ej må hindra passagerares medtagande; dock att fartyget skall undergå föreskrifven besigtning vid framkomst till destinationsorten, eller, om fartygets befälhafvare sådant föredrager, å annat ställe, som under resan anlöpes och der besigtningsmän äro tillsatte.

Då sålunda, enligt ofvan åberopade förordning inga andra ångfartyg äro berättigade att medtaga passagerare till större eller mindre antal, än sådane, hvilka undergått föreskrifven besigtning; men 60 § 2 mom. af nu gällande sjölag den 23 februari 1864 innehåller stadgande derom, att å svenska fartyg skall, till sådant antal och mot sådan betalning, som af Konungen bestämmes, emottagas sjöfolk, hvars hemsändande det åligger konsulerne att besörja — ett stadgande, hvilket jemväl återfinnes i 36 § af komiterades förslag till ny sjölag samt lag angående nya sjölagens införande m. m. den 22 februari 1887 — synes häraf framgå, att svenska fartyg i vissa fall hafva lagstadgad skyldighet att från utlandet hemföra passagerare till Sverige, vare sig de undergått den i 1864 års förordning föreskrifna besigtning eller icke, men deremot, enligt 12 § af samma förordning äro förhindrade att medtaga passagerare från Sverige till utlandet, derest de ej undergått sådan besigtning. En förändring härutinnan, derigenom likformighet i detta afseende åstadkommes emellan härifrån afgående och hit ankommande ångfartyg, synes utskottet vara synnerligen önskvärd.

På grund häraf och då utskottet dessutom vid den granskning af ifrågavarande förordning, hvilken utskottet till följd af motionen haft anledning företaga, funnit, att samma förordning äfven i åtskilliga

andra delar, än dem motionären särskildt påvisat, är mindre tidsenlig och tarfvar förändring, får utskottet, med bifall till motionen hemställa:

att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det kongl. förordningen angående hvad i afseende å passagerareångfartygs byggnad, utrustning och begagnande iakttagas bör den 12 februari 1864 måtte omarbetas, så att den bättre motsvarar nutidens fordringar.

Stockholm den 2 mars 1888.

På utskottets vägnar:

G. THESTRUP.

Stockholm, tryckt hos *K. L. Beckman*, 1888.

N:o 9.

Ank. till Riksd. kansli den 6 mars 1888, kl. 5 e. m.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om åtgärders vidtagande till inskränkning i den vid kristendomsundervisningen nu brukliga katekesutanläsningen.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, n:o 46, har herr *G. F. Östberg* föreslagit, »att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, att åtgärder måtte vidtagas för inskränkning af den nu brukliga katekesutanläsningen vid rikets folkskolor och allmänna läroverk samt vid nattvardsundervisningen».

Efter att hafva erinrat derom, att Kongl. Maj:t, i anledning af skrifvelse från Rikets Ständer med anhållan om uppgifna åtgärders vidtagande för åstadkommande af minskning i den mångenstädes öfverdrifna och derigenom skadliga katekesutanläsningen vid kristendomsundervisningen, uti cirkulär till domkapitlen den 12 maj 1865 visserligen förklarat utfärdande af föreskrifter utöfver dem, som redan i sådant syfte förefunnos, olämpligt, men tillika anbefalt domkapitlen att till vederbörande presterskaps kännedom meddela Rikets Ständers berörda åsigter i omförmälda afseende, äfvensom uttalat sin förhoppning, att presterskapet, till förhindrande af en själlös utanläsning, vid ifrågavarande undervisning iakttoge ett sådant förfaringssätt, att de heliga sanningarna ej blott fästades klart och bestämdt i de ungas minne utan ock lefvande uppfattades af deras begrepp, framhåller motionären, hurusom någon förändring i kristendomsundervisningen i det af det kongl. cirkuläret antydda syfte icke under de sedan dess utfärdande förflutna 20 åren egt rum, utan utanläsning af katekesförklaringen fortfore såväl i folkskolorna

som i de allmänna läroverken och vid nattvardsundervisningen, om ock lärarne mer än förr vinnlade sig om att förklara det, som lästes. Då några anmärkningar emot katekesutanläsningen numera sällan läte sig afhöra samt man gifvit denna undervisningsmetod ytterligare fotfäste genom antagande år 1878 af en ny, från den gamla oväsentligt afvikande katekes, förmenar motionären att deraf möjligen kunde dragas den slutsats, att en förändrad uppfattning till förmån för katekesutanläsningen i en senare tid inträdt. Sedan motionären emellertid framhållit, dels att nämnda utanläsning icke kunde vare sig ur pedagogisk eller religiös synpunkt försvaras, dels ock att barnets ofta förefintliga motvilja mot katekesen icke vore att söka i densammas innehåll utan i undervisningssättet, uttalar motionären önskvärdheten af en snar reform af ifrågavarande undervisning, hvilket i betraktande af den på senare tiden betydligt höjda undervisningsskickligheten också syntes lätt kunna ega rum. Då emellertid den gamla metoden vore särdeles beqväm och fara således vore för handen, att allt förblefve vid det gamla, derest icke en allvarlig uppfordran komme från ett håll, som kunde påräkna uppmärksamhet, anser motionären, som derjemte betonar utgifvande af en ny lärobok i kristendom såsom en för ändamålet verksam åtgärd, lämpligt, att en förnyad uppmaning till rättelse uti ifrågavarande hänseende måtte ega rum; i följd hvaraf motionären framlagt sitt ofvan angifna förslag.

De klagomål öfver en själlös och för långt drifven katekesutanläsning, hvilken för ej länge sedan förspordes och som funnit uttryck i förevarande motion, finner utskottet nu mera vara mindre berättigade. I denna sin uppfattning stöder sig utskottet hufvudsakligen på folkskoleinspektörernas senast afgifna, i tryck tillgängliga embetsberättelser, deruti några klagomål öfver svårare missbruk med utanläsning af den antagna katekesförklaringen icke förekomma. Orsakerna till en således förbättrad katekesundervisning tillskrifver utskottet dels den omständigheten, att mera kunnige, nitiske och skicklige undervisare under senare år utgått från rikets seminarier och vunnit anställning i församlingarnas tjenst, dels herrar inspektörers noggranna öfvervakande, att föreskrifterna i kongl. cirkulären den 12 maj 1865 och den 11 oktober 1878 samt i den för folkundervisningen till hufvudsakligt iakttagande utfärdade normalplan äfvensom i »anvisningar och råd till lärare» angående tillämpningen af stadgan för de allmänna läroverken efterkommas.

Enär en sådan i god rigtning gående förändring af kristendomsundervisningen i skolan icke kan antagas vara vunnen i strid mot vederbörande pastorers åsigter, då ju de intaga ordförandeplatsen i den styrelse, som i första hand har att öfvervaka undervisningen i folkskolan, så har man väl

grundade skäl att antaga, det de än mindre vid sin konfirmationsundervisning göra sig skyldiga till de i motionen påpekade öfverdrifterna.

Då utskottet vid sådant förhållande anser några utomordentliga åtgärder i den af motionären åsyftade rigtning icke vara af behofvet påkallade, utan förutnämnda kongl. cirkulär tills vidare åtminstone innebära fullt tillräcklig garanti mot de af motionären befarade missbruk, får utskottet vördsamt hemställa,

att motionen icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 6 mars 1888.

På utskottets vägnar:

G. F. ÖSTBERG.

Reservation:

af herr *G. Erikson:* Då det kongl. cirkuläret till domkapitlen af den 12 maj 1865, som tillkom på grund af en Riksdagens skrifvelse den 15 september 1860, icke, oaktadt öfver 20 års tid förflutit, haft åsyftad verkan, har jag icke kunnat biträda det beslut, hvartill utskottet kommit;

af herrar *Wallmark* och *Östberg.*

Stockholm, Associations-Boktryckeriet, 1888.

N:o 10.

Ank. till Riksd. kansli den 6 mars 1888, kl. 5 e. m.

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande för Riksdagen af förslag till sammanslagning af post- och telegrafverken.

Uti en till utskottet hänvisad motion, n:o 169, har herr *P. Waldenström* från Gefle föreslagit, att Riksdagen behagade besluta i underdånig skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t till nästa Riksdag inkomma med proposition om sammanslagning af post- och telegrafverken. I afseende å detta förslag har motionären hänvisat till en af herr *Cl. Adelsköld* vid innevarande riksdag inom Första Kammaren väckt motion, n:o 37, hvari hemstälts, att Riksdagen måtte »i underdånig skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t till nästa Riksdag inkomma med nådig proposition till sammanslagning af post- och telegrafverken och statstelegrafernas ställande såsom en afdelning under chefen för Kongl. postverket». Berörda af herr Adelsköld afgifna motion innefattar *dels* åtskilliga anmärkningar emot Kongl. Maj:ts den 31 sistlidne december gifna nådiga proposition till Riksdagen, angående skatt å vissa enskilda telefonanläggningar, och *dels* — efter anmärkning att det torde finnas andra staten värdigare och bättre medel, än telefonskatten, att hjelpa telegrafverket — följande motivering:

Redan för flera år sedan väcktes fråga om att förena kongl. telegrafverket med kongl. posten, och i sitt underdåniga anförande till statsrådsprotokollet den 31 nästlidne december, angående skatt på telefo-

nerna, har herr statsrådet och chefen för finansdepartementet påpekat, att tiden möjligen kunde vara inne att närmare tänka på en sådan sammanslagning.»

»Ingen, allraminst motionären, har sagt eller kunnat säga, att icke kongl. telegrafverket i Sverige är i alla afseenden utmärkt för tillmötesgående, ordentlighet och punktlighet, och ingen kan heller med fog klandra kongl. styrelsen derför, att den håller på sina rättigheter och med alla lofliga medel vill sålunda befordra *verkets* förkofran; men en annan fråga är, om en sådan statslyx som ett särskildt embetsverk för elektriska telegrafer och ett särskildt för posten med hvar sin generaldirektör och stab är nödvändig i Sverige, då Preussen, Frankrike m. fl. stormagter icke bestått sig med en sådan, utan mera anspråkslöst nöjt sig med att förena post- och telegrafverken under samma chef. Bifogade tabell öfver antalet invånare, post- och telegrafstationer, befordrade bref och telegram, inkomst af post och telegraf i Sverige, Tyska riket och Frankrike, synes bekräfta att, om post- och telegrafverken kunna vara förenade under en hand i Tyskland och Frankrike, så borde detta vara förhållandet äfven här, samt att det varit ett lika stort misstag att posten och telegrafen som jernvägstrafik- och byggnadsstyrelserna varit åtskilda under olika chefer. Man bör vara tacksam mot regeringen, att detta sistnämnda misstag rättats, och det är att hoppas, att då sådant utan större rubbningar eller fara för landet kunnat ske med jernvägsstyrelserna, så bör det äfven kunna åvägabringas med post- och telegrafverken, blott god vilja finnes. Fördelen af en sådan sammanslagning under en chef af dessa båda verk af samma natur vore icke så obetydlig, ty två styrelser med särskilda embetslokaler kosta alltid mer än en. Vidare finnas på många ställen telegrafstationer, der det ej expedieras mer än 50 till 100 telegram i månaden, eller 2 à 3 om dagen, hvilkas expedierande i medeltal ger tjenstemannen 15 à 20 minuters sysselsättning om dagen.»

»Dylika stationers debet måste naturligtvis stå i ledsamt förhållande till kredit.»

»Hvad vore då naturligare än att på dylika ställen telegrafapparaten insattes på postkontoret, som ju alltid finnes på ort, der statstelegraf är inrättad. Men detta går icke an, såsom det nu är stäldt, med två skilda verk för telegraf och post. På hvarje plats, om än så obetydlig, måste finnas 2:ne särskilda lokaler för posten och telegrafen med olika tjenstemän, som sakna sysselsättning; och i stället att förena tjensterna och derigenom minska kostnaderna, indrager kongl. telegrafstyrelsen stationerna, som på sådant sätt icke *kunna* bära sig,

eller fordrar att allmänheten och telefonerna skola betala misstagen och förlusterna.»

»Sammanfördes åter de båda verken, skulle säkert på många handelsplatser och större byar, dit det under nämnda förhållanden icke är tänkbart att draga telegraf, sådana förbindelser med stora verlden utan förlust för statsverket kunna åstadkommas.»

»Exempelvis kan anföras, att i Tyskland har man i ej mindre än omkring 5,000 mindre postkontor på landet insatt telefoner, hvarigenom de mer svårskötta telegrafapparaterna kunnat indragas, och meningen är att i ytterligare 800 st. verkställa en sådan ändring.»

»Att såväl den korresponderande allmänheten som tjenstemännen vid posten och telegrafen icke skulle blifva lidande på föreningen af dessa båda verk, torde med visshet kunna förutses, ty kongl. telegrafstyrelsen har ofta, till följd af sina mindre goda finanser, sett sig nödsakad att fordra bidrag till telegrafstationers uppehållande af kommun och enskilde eller göra indragningar och förknappningar ej minst till förfång för allmänheten.»

»Genom att således sammanslå kongl. post- och telegrafverken och ordna saken på ett mera praktiskt sätt, skulle säkerligen lätt nog kunna åvägabringas den besparing i omkostnader för telegrafverket, som erfordras att bestrida den kommande och antagligen blifvande årliga bristen, så att inga orättmätiga skatter behöfde upptagas af telefonerna för telegrafens skull.»

Frågan om post- och telegrafverkens förening är ingalunda ny inom Riksdagen. Med anledning af en utaf Riksdagens revisorer gjord framställning anhöll nemligen Riksdagen i skrifvelse den 13 maj 1868, att, efter förutgången utredning af de fördelar och olägenheter, som kunde härflyta af post- och telegrafverkens förening under en gemensam styrelse, Kongl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga förslag till en normalstat för postverket, hvilken stat, för den händelse att en förening af de båda inrättningarne befunnes fördelaktig, äfven borde omfatta telegrafverket.

Sedan emellertid vid föredragning af detta ärende den 12 december 1869 Kongl. Maj:t, efter vederbörandes hörande, funnit någon annan åtgärd i anledning af Riksdagens framställning icke då böra ifrågakomma än *meddelande af det förklarande, att å de orter, der båda styrelserna funne sådant lämpligt, befattningarna såsom postexpeditör och*

telegrafstationsföreståndare vid inträffande ledighet finge hos samma person förenas, blef år 1871 vid regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel frågan om post- och telegrafverkens förening under en gemensam förvaltning å nyo till behandling upptagen af Riksdagen, som i skrifvelse den 10 maj samma år hemstälde, att frågan om post- och telegrafverkens förening måtte komma under förnyad ompröfning, på det att, om föreningen af de båda verken vunne godkännande, ett organisationsförslag i sådant syfte måtte varda utarbetadt.

Efter det att med anledning häraf ett yttrande i ämnet till finansdepartementet afgifvits af dåvarande chefen för telegrafverket, fann likväl, under åberopande af omständigheter utaf mera tillfällig art, såsom att frågan om post- och telegrafverkens förening icke lång tid förut varit understäld Kongl. Maj:ts pröfning, att sedan dess icke några förändrade förhållanden inträdt och att icke ens vid något af verken chefsplatsen vore för tillfället ledig, Kongl. Maj:t den 3 november 1871 skäligt förklara, att någon åtgärd i anledning af Riksdagens ifrågavarande framställning icke påkallades. Likväl utfärdade Kongl. Maj:t den 6 juni 1873 nådigt bref till poststyrelsen, innefattande bestämmelser, åsyftande att så mycket som möjligt befrämja förberörda, af Kongl. Maj:t den 12 december 1869 medgifna förening af befattningarna såsom postexpeditör och telegrafstationsföreståndare, bland hvilka bestämmelser särskildt må anmärkas den, att *fullmagter och konstitutorialer å alla sådana befattningar vid post- och telegrafanstalterna, som af post- eller telegrafstyrelsen tillsättas, skola innehålla föreskrift om skyldighet för den derigenom utnämnde att underkasta sig icke allenast den utvidgade och förändrade tjenstgöring, som af möjligen ifrågakommande förening mellan post- och telegraftjenst kan föranledas, utan ock den förflyttning till annan tjenstgöringsort, som kan varda honom ålagd.* Dessutom blef af en för uppgörande af förslag till lönereglering för generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen nedsatt komité hemställdt, att, derest en förening af post- och telegrafanstalter fortfarande ansåges önsklig, *äfven till innehafvare af tjenster inom de begge styrelseverken måtte utsträckas föreskriften om skyldighet att underkasta sig den utvidgade och förändrade tjenstgöring, som af post- och telegrafverkens möjligen ifrågakommande förening under en gemensam styrelse kunde komma att härflyta; och blef denna framställning så väl af Kongl. Maj:t som af Riksdagen bifallen.*

Vid 1880 års riksdag väcktes inom Första Kammaren af R. Tornérhjelm och inom Andra Kammaren af C. J. Svensén motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående post- och telegrafverkens förening. I anledning af dessa motioner fattades af båda kamrarne

sammanstämmande beslut om en dylik skrifvelses aflåtande, och skrifvelsen expedierades under den 12 maj 1880. I denna skrifvelse anmärkes, *dels* att det mål, som med kongl. brefvet den 6 juni 1873 afsetts, syntes endast i mycket ringa mån hafva blifvit uppnådt, då, enligt hvad Riksdagen inhemtat, antalet förenade postexpeditioner och telegrafstationer då uppginge blott till fem, hvartill dock komme, att styrelserna för post- och telegrafverken fattat beslut om förening af ytterligare två post- och telegrafanstalter; och *dels* att de redan i ärendet fattade, här ofvan anmärkta, beslut knappt gåfve anledning till annat antagande än att den åsigt redan gjort sig gällande, att en verklig och fullständig förening af post- och telegrafverken borde genomföras. Vidare heter det i Riksdagens ifrågavarande skrifvelse:

»Såsom skäl mot föreningen har blifvit åberopad den omständigheten, att mellan göromålen inom de begge embetsverken icke skulle finnas någon sådan likhet, att deraf kunde hemtas skäl till verkens förenande under samma styrelse; men utom det att i många andra länder en mot denna uppfattning stridande åsigt gjort sig gällande, kan emellertid med fog anmärkas, att skriftliga meddelandens fortskaffande med telegraf eller post icke innefatta så olikartade bestyr, att ej åtskilliga andra förrättningar, som under de senare åren åt detta verk uppdragits, såsom att medelst postanvisning och postförskott bedrifva en mycket vidsträckt bankrörelse, besörja reqvisition af tidningar och tidskrifter med skyldighet att uppbära och redovisa prenumerationsafgifter m. m., måste anses mera främmande för den verksamhet, som ursprungligen tillhört postverket. Vidare har under frågans tidigare behandling blifvit anmärkt, att från förhållandena i främmande länder icke kunde hemtas något stöd för yrkandet på post- och telegrafverkens förening. Sålunda hade i de flesta andra länder, bland hvilka särskildt omförmälts Frankrike, Österrike, Spanien och Portugal, telegrafärendenas handläggning varit och vore fortfarande öfverlemnad åt en särskild administration, utan all sammanblandning med postverket. I Preussen, der ett försök gjorts med de begge verkens förening, hade desamma sedermera blifvit från hvarandra helt och hållet skilda, och i Norge egde icke något samband rum i behandlingen af post- och telegrafverkens angelägenheter. Deremot bör likväl erinras, att under de senare åren en förening af post- och telegrafverken egt rum icke allenast i Frankrike, Österrike och Spanien, utan äfven i Storbritannien, likasom en dylik förening finnes genomförd i Belgien, Schweiz, Rumänien och Serbien, hvarförutom äfven för kamrarne i Portugal lärer framlagts förslag i enahanda syfte; att äfven i Tyskland under de senare åren post- och telegrafverken blifvit ånyo och fullständigt för-

enade, samt att i Norge regeringen nyligen föreslagit vidtagande af anordningar, som afse att vidga kretsen af de ärenden, hvilka böra af den för post- och telegrafförvaltningen gemensamma personal handläggas.»

»Mot en likaledes yttrad tvekan, huruvida någon väsentlig besparing skulle vinnas genom den ifrågasatta föreningen, torde kunna erinras, att, enligt hvad erfarenheten ådagalagt, en dylik besparing kan åstadkommas genom förening af fullständig postanstalt med telegrafstation, och detta utan att i någon mån åsidosättes hvad af postanstalt eller telegrafstation kan och bör fordras. En mycket väsentlig förmån är också den, att sålunda minskas antalet af svagt, i många fall otillräckligt aflönade tjenstemän. En annan fördel särskildt för postutvexlingen torde ligga deruti, att å orter, der det finnes nödigt att bibehålla tvänne tjenstemän för den gemensamma post- och telegrafanstalten, således beredes ett i många fall förut saknadt tillfälle att åtminstone vid större och vigtigare posters afsändande och mottagande påkalla närvaro af tvänne tjenstemän, en förmån af så mycket större betydelse, som utan tvifvel en bland de största olägenheterna af det i allmänhet ringa antalet tjenstemän, som finnes vid postanstalterna i landsorten anstälde, är att söka i den omständigheten att, då innehållet af en ankommen post uppgifves icke hafva öfverensstämt med den posten åtföljande karta, någon bevisning icke alltid kan åstadkommas, huruvida de felande försändelserna antingen aldrig afgått från inlemningsorten eller blifvit under vägen förskingrade eller möjligen gått förlorade först efter ankomsten till adresspostanstalten; hvadan, och då stora penningeremisser ofta åtfölja posterna, det måste vara i hög grad angeläget, att kontrollerna härvid så mycket som möjligt fullständiggöras.»

»Vidare torde med anledning af ytterligare anmärkningar mot förslaget böra erinras, att, oberoende af förening med postanstalt, det redan före 1875 års utgång befunnits med telegrafverkets fördel öfverensstämmande att till statstelegrafstationer förändra alla förut varande så kallade privattelegrafstationer, samt att den erfarenhet, som hittills vunnits i afseende å förenade post- och telegrafstationer, visserligen icke gifver anledning antaga, att en eller annan kommun skulle söka motsätta sig postens expedierande i lägenhet, som åt telegrafverket upplåtits, men att emellertid om, mot hvad rimligtvis kan antagas, någonstädes ett liknande yrkande skulle komma att framställas, något hinder icke synes böra möta derför, att — med samma rätt som hittills stationslokals tillhandahållande gjorts till vilkor för att en ort skulle beredas tillfälle till telegramvexling — äfven medgifvande att

samma lokal må användas jemväl för postgöromålens bestridande fordras för fortsatt tillgodonjutande af omförmälda förmån; att den erfarenhet, som vunnits under mer än ett årtionde, väl torde få anses tillräckligt ådagalägga, att någon mera utsträckt förening af post- och telegrafanstalter icke är att påräkna ensamt på grund deraf, att post- och telegrafverken lyda under samma statsdepartement, ett samband, som icke synes vara egnadt att utöfva något synnerligt inflytande på sättet för användande af de begge verkens personal, helst det torde böra erkännas, att endast en för begge styrelserna gemensam chef kan ega sådan kännedom om ifrågavarande personal, som erfordras för att kunna bedöma, när genom förflyttningar, som af författningarne medgifvas, samt genom vidtagande i öfrigt af lämpliga åtgärder utväg kan beredas att genom samma person — vare sig han användes som föreståndare eller som biträdande tjensteman — få såväl post- som telegraftjenstgöringen bestridd, samt att, äfven om icke bibehållandet af särskilda styrelser för post- och telegrafverken skulle verka hinderligt för en mera utsträckt förening af post- och telegrafanstalter, väl kunde uppstå någon tvekan om det lämpliga uti att i synnerlig mån befrämja upprättandet af gemensamma post- och telegrafanstalter, hvilka till *en* del skulle lyda under en styrelse och till *en annan* del under en annan styrelse, då, såsom äfven Riksdagen i skrifvelse den 10 maj 1871 erinrat, kontrollen öfver två olika verks kassor hos en och samma tjensteman måste blifva ofullständig, såvida icke båda dessa verk hafva gemensam öfverstyrelse och bokföring.»

»Då de skäl, hvilka sålunda och i öfrigt blifvit anförda mot en sådan anordning, som förslaget afser, dels, till följd af flera i en senare tid inträffade förändringar, förlorat sin betydelse, dels icke synas vara af beskaffenhet att förringa vigten af de omständigheter, hvilka tala för genomförande äfven inom vårt land af en reform, som redan blifvit vidtagen inom de flesta andra länder med mera utbildadt kommunikationsväsen, får Riksdagen härmed i underdånighet anhålla om utarbetande och framläggande för näst sammanträdande Riksdag af ett sådant på post- och telegrafverkens förenande under en gemensam styrelse grundadt organisationsförslag, som i Riksdagens skrifvelse den 10 maj 1871 omförmäles.»

Med anledning af Riksdagens nu omförmälda framställning afgåfvos, på grund af särskilda Kongl. Maj:ts befallningar, underdåniga

yttranden, af generalpoststyrelsen den 24 juli och af telegrafstyrelsen den 16 november 1880, hvarefter båda styrelserna under den 6 maj 1881 afgåfvo infordradt gemensamt underdånigt utlåtande, innefattande förslag dels till stat för den ifrågasatta gemensamma styrelsen för post- och telegrafverken, dels ock till ordnande af de båda verkens pensionsväsende, dervid dock, med afseende å de olika meningar, som vid dessa ärendens behandling hos de begge styrelserna gjort sig gällande, hvardera styrelsen särskildt redogjort för de omständigheter, hvilka, enligt dess åsigt, borde vid frågornas bedömande vinna afseende*.)

I utlåtandet af den 24 juli 1880 yttrar *generalpoststyrelsen*, med afseende å den *besparing*, som genom post- och telegrafverkens förening skulle beredas statsverket, till en början följande:

»Derest äfven framgent, såsom generalpoststyrelsen synes lämpligt, vidhålles den i nådiga brefvet den 6 juni 1873 uttalade grundsats, att — då hos samma person förenas befattningar, för hvilka löner eller arfvoden äro uppförda å såväl postverkets som telegrafverkets stater — innehafvare af sålunda förenade befattningar i allmänhet icke bör ega uppbära mer än tre fjerdedelar af den å hvardera staten uppförda lön eller arfvode,

måste i utgifterna å aflöningsstat uppkomma en årlig besparing, som — för så vidt efter hand kunde beredas tillfälle att, utan tillökning i biträdespersonalen, åt samma personer uppdraga befattningarne såsom föreståndare för post- och telegrafanstalterna å alla de orter, der postutvexlingen besörjes genom postexpedition och hvarest finnes statstelegrafstation, hvars sammanlagda antal afsända och mottagna telegrammer icke i medeltal öfverstiger tio om dagen**) — för postverket beräknas komma att uppgå till .... kronor 14,062: 50

samt enligt de upplysningar, som generalpoststyrelsen varit i tillfälle inhemta, kunde för telegrafverket antagas komma att belöpa sig till .... » 9,412: 50

sammanlagdt kronor 23,475: —»

Generalpoststyrelsen tillägger, i fråga om besparingen:

att, enligt hvad antagligt vore, en dylik inskränkning i tjenstemannapersonalen kunde genomföras äfven å en och annan ort, der telegramantalet uppginge till något mer än tio om dagen, lika som det icke

---

*) Såväl Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 12 maj 1880 som ock de i anledning deraf afgifna underdåniga utlåtanden med de i samma utlåtanden åberopade bilagor finnas intagne i ett från trycket utgifvet häfte med titel: »Handlingar rörande post- och telegrafverkens förening.» Sthm 1881.

**) 50 dylika orter uppräknas i utlåtandet.

torde möta oöfvervinneliga svårigheter att vidtaga en liknande åtgärd jemväl å platser, der postutvexlingen besörjdes genom postkontor;

att, genom post- och telegrafanstalters förenande, torde kunna beredas en icke så obetydlig minskning i utgifterna å förslagsanslagen till extra biträden m. m., hvilka anslag i då gällande stater för de bägge verken uppginge till sammanlagdt 407,000 kronor;

att genom en sådan anordning, som af Riksdagen blifvit föreslagen, borde kunna i afsevärd mån nedsättas utgifterna för tjenstelokalers förhyrande, äfvensom för rummens städning, för bränsle och belysning m. m.; men

att på frågans dåvarande ståndpunkt ledning saknades för uppgörande af en sannolikhetsberäkning rörande beloppet af de besparingar, som, på grund af förenämnde omständigheter, kunde åstadkommas.

Generalpoststyrelsen utvecklar derefter ett annat till stöd för yrkandet på post- och telegrafverkens förenande åberopadt skäl, nemligen fördelen af att åstadkomma *en inskränkning i antalet svagt aflönade tjenstemän*, och förklarar styrelsen, att detta skäl, enligt styrelsens uppfattning, *»icke minst förtjenar afseende»*.

Vidare yttrar generalpoststyrelsen, att den erfarenhet, som i afseende å förening af post- och telegraftjenst vunnits efter utfärdandet af kongl. brefvet den 6 juni 1873, måste anses bekräfta rigtigheten af det i Riksdagens skrifvelse den 10 maj 1871 uttalade antagande, att, *så länge icke öfverstyrelsen för post- och telegrafverken vore gemensam, någon sammanslagning i större utsträckning af post- och telegrafanstalter svårligen komme att varda åvägabragt.*

Poststyrelsen öfvergår sedermera till en framställning rörande fördelningen på sex byråer af de under en chef förenade post- och telegrafstyrelsernas föredragningsärenden, men derförinnan anför styrelsen följande, som utskottet anser böra ordagrant återgifvas:

»Det olika sätt, hvarpå i allmänhet statsförvaltningen är ordnad inom de främmande länder, hvilkas post- och telegrafverk redan äro mer eller mindre fullständigt förenade, har naturligtvis icke kunnat annat är utöfva inflytande jemväl på bildandet af öfverstyrelserna för de begge nämnda kommunikationsanstalterna. Hvad som för möjligheten att i dessa länder, inom en rimlig tidsrymd, åstadkomma en verklig förening af de begge, en gång åtskilda post- och telegrafinrättningarne måste anses hafva varit afgörande, är emellertid — *icke* huruvida förvaltningen af verkens angelägenheter öfverlemnats åt en styrelse med ungefärligen enahanda embetsmyndighet som den, hvilken inom Sverige tillkommer de nuvarande särskilda styrelserna för post- och telegrafverken, eller om samma förvaltning blifvit anförtrodd åt en afdelning af ett eller

annat ministerium — utan huruvida åt förvaltningen beredts en sådan enhet, som gjort det möjligt att, vid hvarje befordran eller förflyttning af tjensteman, tillgodose lika så mycket posttjenstens som telegraftjenstgöringens kraf, utan att dervid lemna ur sigte statens intresse dervid, att antalet tjenstemän blefve så mycket som möjligt begränsadt.»

»Det är samma enhet i förvaltningen, som äfven inom Sverige anses erfordras för reformens genomförande, då, såsom i Riksdagens skrifvelse den 12 nästlidne maj anföres, »endast en för begge styrelserna gemensam chef kan ega sådan kännedom om i fråga varande personal, som erfordras för att kunna bedöma, när genom förflyttningar, som af författningarne medgifvas, samt genom vidtagande i öfrigt af lämpliga åtgärder, utväg kan beredas att genom samma person — vare sig han användes som föreståndare eller som biträdande tjensteman — få så väl post- som tegraftjenstgöringen bestridd.»

»Att åter, om post- och telegrafverkens angelägenheter skola handhafvas af en gemensam styrelse, denna styrelse bör ordnas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de grundsatser, som i en senare tid gjort sig gällande i afseende å förvaltningen af andra allmänna verk och inrättningar inom riket, lärer icke vara något tvifvel underkastadt. Med denna uppfattning synes äfven öfverensstämma den åsigt, som i detta ämne uttalats i Riksdagens sist åberopade skrifvelse. Och redan under de första åren af telegrafinrättningens verksamhet, vid en tidpunkt då likvisst redan fans åvägabragt telegrafförbindelse från Stockholm till Malmö, Göteborg och Grisslehamn samt åtskilliga mellanliggande orter, hade i underdånigt memorial den 23 november 1854 af telegrafverkets förste chef — den man, under hvars ledning inrättningen kommit till stånd och på kort tid vunnit en mycket stor utveckling — blifvit bland annat anfördt, att, sedan en gång anläggningsarbetena, hvilka antogos komma att företagas i flera rigtningar inom landet, blifvit afslutade samt telegrafverket vunnit behöflig både utsträckning och stadga, »kunde och borde», enligt telegrafchefens förmenande, »ledningen af dess angelägenheter öfverlemnas åt postverkets öfverstyrelse».

Telegrafstyrelsens utlåtande af den 16 november 1880 börjar med en skildring öfver svenska telegrafväsendets uppkomst och utveckling intill dess dåvarande ståndpunkt, af hvilken skildring styrelsen anser framgå, att vårt telegrafväsende allt från dess början utbildat sig såsom ett sjelfständigt statens embetsverk, för hvars underhåll icke från statens sida några känbara uppoffringar varit erforderliga. I öfrigt innefattar utlåtandet en utförlig framställning, som i allmänhet står i ganska skarp motsats till generalpoststyrelsens. Utskottet har funnit hvad telegrafstyrelsen sålunda anfört böra här upptagas i följande hufvudsakliga delar, nemligen:

»Ett bland de förnämsta skäl, som blifvit anförda för en förening af post- och telegrafverkens styrelser, är att, så länge öfverstyrelsen för nämnda verk icke vore gemensam, en mera omfattande förening af post- och telegrafanstalter svårligen skulle varda åvägabragt».

»Detta skäl vore tvifvelsutan af stor vigt, om man blott åsyftade en så långt som möjligt utsträckt förening af post- och telegraftjenster, utan att jemväl taga hänsyn till tjensternas beskaffenhet och möjligheten af deras samfälda skötande på ett fullt nöjaktigt sätt. Ty det ligger i sakens natur, att, då fråga uppstår om förening med annan befattning af sådan tjenst, som, för att kunna behörigen skötas, kräfver, att dess innehafvare uteslutande egnar sig deråt, svårigheter måste möta från styrelsen för det verk, hvars tjenstbarhet deraf närmast beröres.»

»En så vidt utsträckt förening af post- och telegraftjenster kan dock icke hafva varit afsedd, ty om ock dermed skulle vinnas en åsyftad minskning af tjenstemannapersonalen, skulle denna fördel i betydande grad förringas af den olägenheten, att antingen endera af sålunda förenade tjenster måste tillbakasättas, eller ock att ingendera af dem kunde på ett för allmänheten tillfredsställande sätt uppehållas. Med »en mera omfattande förening af post- och telegrafanstalter» torde derföre hufvudsakligen böra förstås en förening af alla mindre sådana anstalter, der den inskränkta trafiken gör det möjligt, att en och samma person utan åsidosättande af någondera tjensten kan ensam uppehålla dem begge.»

»Att emellertid en förening af dylika smärre befattningar icke med någon nödvändighet fordrar, att de lyda under samma styrelse, torde framgå bland annat deraf, att ett högst betydligt antal af de vid jernvägarnes stationer inrättade poststationer — för närvarande uppgående till 496 stycken, hvaraf 131 vid statens jernvägar — kunna förestås af jernvägstjenstemän, utan att någon olägenhet deraf försports eller det derföre blifvit ifrågasatt, att post- och jernvägsförvaltningarne borde ställas under en gemensam öfverstyrelse.»

— —

»Om också, såsom telegrafstyrelsen blifver i tillfälle att längre ned närmare utveckla, en mera omfattande förening än hittills af mindre post- och telegrafanstalter låter sig utan olägenhet verkställas, så anser styrelsen likväl, att en så vidt utsträckt sammanslagning af fullständiga postanstalter och telegrafstationer, som af generalpoststyrelsen i dess underdåniga yttrande rörande förevarande ärende blifvit ifrågasatt, svårligen lärer kunna utföras utan att antingen tjensten blir deraf lidande eller ökad kostnad uppstår för statsverket.»

»Hos mången synes hafva gjort sig gällande den föreställningen, att, när antalet af de vid en och samma station afsända och ankomna telegrammer är mindre betydligt, expedierandet deraf bör kunna medhinnas, och tillräcklig tid likväl återstå för tjenstemannen till skötande af postgöromål.»

»Häremot måste likväl erinras:

att bestyret med telegrammernas afsändande och mottagande icke låter efter godtfinnande jemt fördela sig på tjenstgöringstimmarne; äfvensom att telegrafisten ofta har stor svårighet att under telegrambefordringen på de ej sällan öfverfylda linierna få afsända ett telegram, och att, derest denne tjensteman, upptagen af främmande göromål, icke är i tillfälle att begagna det ögonblick, då linien blir för honom tillgänglig, ett ytterligare, för korrespondenten menligt uppskof uppstår.»

»Första vilkoret för en god telegraftjenst är *påpasslighet* vid apparaterna och ett skyndsamt besvarande af gifna signaler. Härpå ligger större vigt än den i telegraftjensten oinvigde i allmänhet torde föreställa sig. Hvarje dröjsmål härvid verkar nemligen hämmande på telegramexpeditionen icke allenast vid de tvenne stationer, mellan hvilka telegrafering skall ega rum, utan äfven vid öfriga stationer, som för sin korrespondens måste betjena sig af samma ledningstråd. Den tjensteman, som uraktlåter att egna en ständig uppmärksamhet åt de telegrafapparater, han har att sköta, kan på sådant sätt vålla ett försenande af telegramvexlingen, hvaraf verkningarna sträcka sig vida.»

»Det är med hänsyn till denna oaflåtliga, äfven på de minsta stationer nödvändiga påpassning, som hos telegrafstyrelsen måste uppstå en välberättigad betänklighet, när fråga blir att åt telegrafstationsföreståndare äfven uppdraga ombesörjandet af postgöromålen å samma ort, helst, vid försummelse i telegrafexpeditionen, posttjenstens åligganden lätt kunde såsom ursäkt åberopas och tvärtom.»

Telegrafstyrelsen åberopar derefter förhållandet i Norge, hvarest redan från år 1863 ett antal post- och telegrafstationer varit stälda under gemensamma föreståndare; och efter meddelande att antalet af de i Norge vid 1880 års början förenade post- och telegrafanstalter utgjorde 20, hvaraf 10 voro postexpeditioner och 10 poststationer (»postaabnerier»), förenade med telegrafstationer af olika klasser, anför styrelsen, till bevis derpå att en annan uppfattning dåmera gjort sig gällande angående lämpligheten af en dylik förening, ett yttrande derom af norske telegrafdirektören i en officiel skrifvelse den 1 maj 1880; varande berörda yttrande så lydande:

»Forening af Post- og Telegraf-Expedition har imidlertid ikke

efter senere Udtalelser i Storthinget, hvortil ogsaa Regjeringen har sluttet sig, været anseet som heldig, og er en af Grundene fra Regjeringens Side, at Indehaveren gjerne ikke skjötter begge Forretninger lige omsorgsfuldt, og er hertil paa Grund af indtruffet Tilfælde ogsaa kommen den Betragtning, at den forenede Befatning med Post og Telegraf giver anledning ved Forfalskning af Telegrammer til at skjule begaaet Postsvig.

For Eftertider vil Kombination af Post- og Telegrafanstalter ikke finde Sted, og ved de nu forenede vil ved intrædende Ledighed Postexpeditionerne blive fraskilt Telegrafbestillingerne.»

Vidare yttrar telegrafstyrelsen, i fråga om förening under gemensam föreståndare af fullständig postanstalt och telegrafstation, att dervid måste iakttagas desto större varsamhet som, äfven om särskildt biträde för postgöromålen anstäldes, telegraftjensten detta oaktadt icke alltid kunde blifva behörigen tillgodosedd. »För så vidt nemligen» — tillägger styrelsen — »expedierandet af ankomna och afgående poster sker på en tid, då telegraftjenstgöringen pågår, och dervid erfordras närvaro af *tvänne* personer för vinnande af nödig kontroll öfver värdeförsändelsers postbehandling, lärer det ej kunna undvikas, att vid sådana tillfällen tjenstgöringen vid telegrafapparaterna blifver försummad. Den fördel, som en dylik förening af tjenster ansetts bereda postverket genom underlättande af berörda kontroll, skulle derför i de flesta fall icke kunna vinnas utan genom telegraftjenstens tillbakasättande.»

Efter att derefter hafva förklarat, att en förening post- och telegrafanstalter lämpligen kunde åvägabringas endast å sådana orter, der vid telegrafstationerna hela antalet telegramexpeditioner blott undantagsvis uppginge till 2,000 om året, och der, att döma efter de för ändamålet anslagna arfvodena, postgöromålen icke torde upptaga mera tid, än att de utan olägenhet skulle »vid sidan af telegrafgöromålen» kunna af telegrafstationens föreståndare bestridas*), öfvergår telegrafstyrelsen till frågan om den *besparing*, som ansetts kunna vinnas genom post- och telegrafverkens förening, dervid först tages i betraktande, huruvida någon nämnvärd besparing verkligen vore att påräkna genom sammanslagningen af vissa post- och telegrafanstalter. Det heter:

»Enligt nådiga brefvet den 6 juni 1873 må post*stations* förenande med telegrafstation icke för de derigenom på en hand sammanslagna

*) 26 sådana orter uppräknas.

föreståndarebefattningarna medföra någon minskning i den aflöning, som deras innehafvare egt att dels å postverkets, dels å telegrafverkets stat åtnjuta;

hvaremot, då en post*expedition* förenas med en telegrafstation å sådan ort, der samtliga göromålen vid den förenade anstalten anses i allmänhet kunna af *en* person bestridas, föreståndaren för en så beskaffad anstalt skall åläggas att afstå en viss andel, i allmänhet en fjerdedel, af den lön eller det arfvode, tjenstgöringspenningar deruti icke inberäknade, som enligt hvartdera verkets stat skolat, der någon förening ej egt rum, utbetalas.»

»I allmänhet uppgå sjelfva lönerna för de postexpeditörs- och telegrafistbefattningar, hvilka blifvit till förening ifrågasatta, till sammanlagdt 1,500 à 1,800 kronor, hvaraf alltså fjerdedelen utgör 375 à 450 kronor.»

»Utgående från berörda nådiga föreskrift om löneafdrag vid post- och telegrafbefattningars förenande har generalpoststyrelsen i sitt underdåniga yttrande, rörande förevarande fråga, beräknat, att, för så vidt efter hand kunde, utan tillökning i biträdespersonalen, beredas tillfälle att åt samma person uppdraga befattningarna såsom föreståndare för postexpedition och telegrafstation å ett antal af 46 uppräknade orter, der båda dessa slags anstalter finnas inrättade, derigenom skulle vinnas en årlig besparing i aflöningen af tillsammans 23,475 kronor.»

»Häremot torde likväl böra erinras, att, enligt hvad erfarenheten visat, en förening af dylika tjenster i allmänhet icke låter verkställa sig med mindre än att i sammanhang dermed äfven göres *tillökning i biträdespersonalen.* Sålunda har det befunnits nödigt att, efter föreningen af post- och telegrafföreståndarebefattningarna i Leksand, Ljusne och Säter, för postgöromålens skötande å dessa orter anställa särskilda biträden mot arfvoden, uppgående till sammanlagdt 1,500 kronor för år; och hafva således, enär afdragen å föreståndarnes sammanslagna löner utgjort 1,162 kronor 50 öre, utgifterna för personalen i sjelfva verket ökats med 337 kronor 50 öre utöfver hvad de belöpte sig till, medan nämnda post- och telegraftjenster voro skilda. Äfven i Dalarö skulle den gemensamme föreståndaren ej kunna bestrida de båda befattningarna, derest ej, för telegrafstationens öppenhållande hela dagen, derstädes under seglationstiden anstäldes ett särskildt biträde. Väl har någon minskning i utgifterna för kontorshyra kunnat beredas postverket genom kostnadsfritt begagnande af telegrafstationernas lokaler, men det oaktadt torde, af nyss angifna skäl, ingen egentlig besparing på det hela hafva vunnits genom de hittills verkstälda föreningarna af

post- och telegrafanstalter.*) Det är derföre föga sannolikt, att ett i detta hänseende gynsammare resultat skulle kunna ernås genom en vidsträcktare förening af dylika tjenster, enär, såsom förut nämnts, göromålen i de flesta fall icke hinna ombesörjas af blott *en* person. Tvärtom är det antagligt, att den besparda fjerdedelen af bägge lönerna i allmänhet icke skulle blifva tillräcklig till ersättning åt erforderligt biträde.»

»En obestridlig fördel af en dylik sammanslagning af tjenster vore visserligen den, att en välbehöflig löneförbättring derigenom kunde beredas de tjenstemän, som blefve förordnade att förestå de förenade befattningarna, men härvid bör icke förbises, att denna fördel icke skulle komma dem till godo, hvilka deraf äro mest i behof, äfvensom att den indragning af personal, som blefve en följd af en dylik sammanslagning af tjenster, efter all sannolikhet skulle i främsta rummet träffa de qvinliga telegrafistbefattningarna samt sålunda inskränka den utväg till förvärf, som blifvit för qvinnan öppnad genom hennes anställning vid telegrafverket.»

— —

»Huruvida åter genom de båda styrelsernas förening under en gemensam chef någon ekonomisk fördel skulle kunna beredas statsverket, lär förnämligast bero på den organisation, som den nya styrelsen skulle komma att erhålla. Enligt de grunddrag för en sådan organisation, som generalpoststyrelsen i dess underdåniga yttrande angifvit, skulle i sammanhang med chefsbefattningarnas förening vid den gemensamma styrelsen upprättas en ytterligare byrå utöfver de fem nu befintliga, af hvilka tre tillhöra generalpoststyrelsen och två telegrafstyrelsen. Under förutsättning att härigenom icke någon annan tillökning af personalen än af en ny byråchef blefve behöflig, skulle sålunda i aflöningsstaten vinnas en besparing, motsvarande skilnaden mellan en af nuvarande chefslönerna och aflöningen för en byråchef. Som likväl den gemensamma chefens aflöning, i anseende till denne embetsmans vidtomfattande åligganden och dermed följande ansvarighet, torde komma att bestämmas till högre belopp än nuvarande chefsaflöning, så minskas i förhållande dertill nyss berörda besparing.»

---

*) I generalpoststyrelsens ofvan omförmälda utlåtande uppgifves dock, att den årliga besparing å aflöningsstaternas anslag, som genom förening af befattningarna såsom föreståndare för post- och telegrafanstalterna i Dalarö, Leksand, Ljusne och Säter »för närvarande uppkommer», utgör

för postverket	kronor	900: —
och för telegrafverket	»	937: 50
	tillsammans kronor	1,837: 50

»Om emellertid en sådan organisation, af skäl som här nedan särskildt framhållas, icke skulle befinnas lämplig, utan det ansåges nödigt att, i sammanhang med indragningen af en chefslön, inrätta särskilda sous-chefsbefattningar, en för hvartdera verket, är det antagligt att, i stället för besparing, snarare en tillökning i utgifter skulle derigenom uppkomma.»

»I hvarje fall torde således den ekonomiska fördelen af styrelsernas sammanslagning blifva af så ringa betydenhet, att den icke bör kunna utöfva någon inverkan på uppfattningen och afgörandet af förevarande vigtiga fråga i dess helhet.»

»Deremot lär, för bedömandet af frågans finansiella sida, särskildt böra tagas i öfvervägande, huruvida, i sammanhang med de begge verkens förening, pensionsväsendet skulle kunna ordnas på sådant sätt, att icke staten finge vidkännas betydligt större uppoffringar för telegrafpersonalens pensionering än för närvarande, då telegrafverket har sin egen pensionsinrättning. Det synes nemligen vara en nödvändig följd af verkens sammanslagning, att pensionsväsendet äfven blefve gemensamt och att, till åstadkommande deraf, telegrafpersonalen bereddes inträde i civilstatens pensionsinrättning, der poststatens personal redan är upptagen. Men enligt de beräkningar, som blifvit verkstälda med hänsyn till ordnandet af telegrafverkets pensionsväsende, och hvarom närmare omförmäles i telegrafstyrelsens underdåniga memorial af den 31 oktober 1879, skulle telegrafpersonalens öfverflyttning till civilstatens pensionsinrättning, efter all sannolikhet, komma att erfordra icke obetydligt ökade bidrag från statsverkets sida.»

Slutligen innefattar telegrafstyrelsens ifrågavarande utlåtande en mycket utförlig utredning rörande *organisationen* af en eventuel gemensam styrelse för post- och telegrafverken, i afseende hvarå telegrafstyrelsen kommer till det resultat, att berörda organisation bör stödja sig på samma hufvudgrunder, som i detta hänseende blifvit inom utlandet tillämpade, nemligen bildandet af två särskilda afdelningar inom den nya styrelsen, den ena för handläggningen af de ärenden, som röra postväsendet, och den andra för telegrafärendenas behandling.

Enligt hvad det vid Kongl. Maj:ts till innevarande Riksdag aflåtna proposition, angående skatt å vissa enskilda telefonanläggningar, fogade utdrag af statsrådsprotokollet gifver vid handen, blef den Riksdagens skrifvelse af den 12 maj 1880, hvaröfver afgifvits ofvan om-

förmälda utlåtanden, den 9 januari 1882 föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, som utföll så, att Kongl. Maj:t, enligt statsrådets hemställan, fann Riksdagens framställning ej för det dåvarande föranleda vidare åtgärd. Af sagda utdrag af statsrådsprotokollet inhemtas jemväl, att, till stöd för statsrådets berörda hemställan, af dåvarande chefen för finansdepartementet anförts hufvudsakligen två skäl: det ena den ökning i göromålen, som postsparbanksärendena antogos skola pålägga postpersonalen, och det andra ovissheten om hvilken omgestaltning af formerna för telegrafverksamheten uppfinningen af telefonen kunde medföra.

Kastar man nu en återblick på det anförda, skall man finna, att under de sista tjugo åren Riksdagen vid tre särskilda tillfällen, nemligen den 13 maj 1868, den 10 maj 1871 och den 12 maj 1880 hänvändt sig till Kongl. Maj:t i fråga om en förening af post- och telegrafverken och dervid med växande styrka uttalat sig för önskvärdheten af en sådan förening. Man ser vidare, hurusom Kongl. Maj:t fattat särskilda beslut, egnade att bereda och underlätta föreningen, och ändtligen erfar man, hurusom post- och telegrafinrättningarnes målsmän, generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen, beträffande lämpligheten af samma förening, uttalat snart sagdt motsatta åsigter, i det att lika varmt som föreningen af poststyrelsen förordats, nästan lika bestämdt har den blifvit af telegrafstyrelsen afstyrkt. Frågan har emellertid, särskildt genom de båda styrelsernas utlåtanden, undfått en ganska fullständig belysning både från den ena och från den andra sidan, och det torde icke förvåna, att, utöfver de skäl för och emot, som sålunda funnit uttryck, utskottet icke kan hafva mycket att tillägga. Men, då Riksdagen uttalat och generalpoststyrelsen bekräftat det antagande, att, så länge icke öfverstyrelsen för post- och telegrafverken vore gemensam, någon sammanslutning i större utsträckning af post- och telegrafanstalter svårligen komme att varda åvägabragt, har utskottet att meddela, det erfarenheten under senare år ytterligare gifvit stöd åt rigtigheten af nämnda antagande. När Riksdagen 1880 aflät sin ofvan omförmälda skrifvelse, uppgick, såsom förut är anmärkt, antalet förenade post- och telegrafanstalter till fem, hvarförutan de respektive styrelserna då fattat beslut om förening af ytterligare två post- och telegrafanstalter. Nu finnas — enligt meddelande från telegrafstyrelsens

administrativa byrå — förenade post- och telegrafanstalter likaledes å *sju* ställen, nemligen å Östermalm (Riddaregatan 27) och Kungsholmen (Handtverkaregatan 18) här i hufvudstaden samt i Dalarö, Kopparberg, Leksand, Lindesberg och Ljusne.

I öfrigt har utskottet, utan att förbise de omständigheter, som af telegrafstyrelsen andragits emot lämpligheten af den nu för fjerde gången inom Riksdagen ifrågasatta föreningen af post- och telegrafverken, trott sig finna, att de så väl af Riksdagen i 1880 års skrifvelse som ock af generalpoststyrelsen i det öfver sagda skrifvelse afgifna utlåtande framstälda skäl *för* en dylik förening i allmänhet fortfarande ega giltighet. Det torde kunna sägas, att ingen förändring af den art och den omfattning som den ifrågavarande ställes i utsigt, utan att vissa betänkligheter deremot anföras; men utskottet anser det vara i ärendet nöjaktigt ådagalagdt, att fördelarne af post- och telegrafverkens förening i icke obetydlig mån öfverstiga de olägenheter, hvilka till äfventyrs kunna deraf varda en följd — olägenheter, de der likväl, enligt utskottets förmenande, kunna i de allra flesta fall undanrödjas genom kloka och praktiska anordningar vid den nya, förenade anstalten.

Utskottet anser sig ock böra fästa uppmärksamheten på — hvad äfven af herr Adelsköld blifvit i hans motion antydt — att, enligt hvad förberörda utdrag af statsrådsprotokollet för den 31 december sistlidet år utvisar, dåvarande chefen för finansdepartementet till samma protokoll uttalat den åsigt, att, »sedan ytterligare någon tids erfarenhet vunnits rörande alla på saken inverkande omständigheter», frågan om post- och telegrafverkens förening i ändamål att derigenom i någon mån nedbringa förvaltningskostnaden borde å nyo tagas under allvarlig ompröfning. Emot detta uttalande har utskottet att erinra endast, att utskottet icke rätt förstår nödvändigheten af ärendets uppskjutande i afvaktan på ytterligare erfarenhet rörande de omständigheter, som på saken kunna hafva inverkan. Skälen för Kongl. Majt:s afslag å Riksdagens framställning af 1880, voro ju dels den ökning i göromålen, som postsparbanksärendena antogos skola pålägga postpersonalen, och dels ovissheten om hvilken omgestaltning af formerna för telegrafverksamheten uppfinningen af telefonen kunde medföra. Hvad nu postsparbanksärendena vidkommer, så är, som bekant, kongl. förordningen angående postsparbanken utfärdad den 22 juni 1883 och bankens verksamhet tog sin början med ingången af år 1884. Man torde alltså kunna antaga, att under de sistförflutna fyra åren den behöfliga erfarenheten vunnits om postsparbanksärendenas inverkan på postgöromålen. Beträffande åter telefonväsendets betydelse för tele-

grafverksamheten, yttrar den förre chefen för finansdepartementet sjelf i ofvan citerade anförande till statsrådsprotokollet, att, enligt hvad erfarenheten gifvit vid handen, telefonväsendet, långt ifrån att föranleda en ökning i göromålen för telegrafverkets personal, ledt till ett minskadt användande af telegrafen. Vid dessa förhållanden synes tiden redan nu vara inne att företaga den omnämnda allvarliga pröfningen af frågan om post- och telegrafverkens förening.

Slutligen vill utskottet uttala den uppfattning, att, äfven om de telefonförbindelser mellan hufvudstaden och de förnämligare städerna inom landet, rörande hvilka förbindelsers anläggning — såsom ett inom Riksdagen utdeladt häfte med titel: »Handlingar rörande telefon- och telegrafväsendet» utvisar — Stockholms allmänna telefonaktiebolag hos Kongl. Maj:t gjort ansökning, skulle komma att, på sätt telegrafstyrelsen förordat och äfven utskottet finner rigtigast, utföras uteslutande af staten, denna omständighet likväl ingalunda torde vålla något afsevärdt hinder för föreningen af post- och telegrafverken.

På grund af hvad härmed blifvit anfördt, får utskottet hemställa, att Andra Kammaren behagade, i anledning af förevarande motion, besluta:

att Riksdagen måtte i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, så fort ske kan, låta utarbeta och Riksdagen föreläggas förslag till post- och telegrafverkens förenande under en gemensam styrelse.

Stockholm den 6 mars 1888.

På utskottets vägnar:

LUDV. ESSÉN.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1888.

N:o 11.

Ank. till Riksd. kansli den 9 mars 1888, kl. 2 e. m.

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3, med anledning af väckt motion om upphörande af den i 103 § kongl. förordningen den 4 november 1886, angående konsulatsväsendet för svenska handelsfartyg bestämda konsulatsafgift.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, n:o 42, har herr *A. Brodin* anfört, att skeppsrederirörelsen otvifvelaktigt vore den näring, som lidit största betryck under senast förflutna tio år, samt att många stater sökt stödja densamma dels genom direkta bidrag att fördelas emellan rederierna, såsom i Frankrike och Italien, dels genom betydliga årliga statsunderstöd åt vissa större bolag, såsom i Tyskland vore händelsen. Dessa statsunderstöd hafva naturligen framkallat en ytterligare, oemotståndlig konkurrens för de svenska fartygen, hvilka icke allenast varit i saknad af dylikt understöd, utan dessutom haft skyldighet erlägga afgifter, som andra nationer sakna. Det minsta de svenska skeppsrederierna under dessa förhållanden borde hafva rättighet att fordra vore, att sådana afgifter, hvilka äro pålagda de svenska fartygen, och hvartill motsvarighet ej eger rum hos andra likstälda nationer, till exempel England, hvilka arbeta under samma omständigheter, blefve afskaffade.

Bland dylika afgifter vore den, enligt kongl. förordningen angående konsulatsväsendet den 4 november 1886, till 6,35 öre per registerton utgående. I nämnda förordning lyder nemligen 103 § sålunda:

»1. Konsulatafgift skall i hamn, der konsul eller vice konsul finnes anstäld, erläggas för hvarje svenskt eller norskt handelsfartyg, som derstädes

till större eller minde del lossar eller lastar eller både lossar och lastar, med 6,35 öre för hvarje ton af fartygets afgiftspligtiga drägtighet.

2. För fartyg, som i flera hamnar lossar delar af samma last eller intager last och fyllnad deri, skall denna afgift erläggas endast i den första hamnen, der lossning eller lastning egt rum. I öfriga hamnar skall erläggas endast half afgift, dock att för fartyg, som i samma hamn både lossar och lastar, i alla händelser hel afgift bör erläggas.

3. Fartyg, för hvilket under loppet af ett kalenderår i en hamn erlagts konsulatafgifter, hvilkas sammanlagda belopp motsvarar det femdubbla beloppet af en hel konsulatafgift för samma fartyg, skall under återstående delen af året vara från vidare erläggande af konsulatafgift i samma hamn befriadt.»

Den lindring, som enligt sistnämnda moment tillkomme fartyg, kunde naturligen endast åtnjutas af fartyg med reguliera turer på utlandet, men då desse voro ett försvinnande fåtal, drabbades fartyg i lastfarten utan lindring af denna afgifts erläggande. För laståugare, som besökte många hamnar, vore isynnerhet denna afgift betungande, och exempel kunde påvisas, då för en medelstor lastångare öfver 1,000 kronor betalts i dylika afgifter. Då fartygen under senare åren fått segla dels utan, dels med ringa nettobehållning, vore detta en ganska tryckande utgift.

Ej heller användes dessa afgifter uteslutande för konsulers aflöning, ty större eller mindre del deraf inginge till konsulatkassan; och då från nämnda kassa utgifter äfven bestriddes för andra ändamål, såsom för aflöning och pensioner för ministrar vid främmande hof, syntes det motionären obilligt, att skeppsrederierna skola särskildt härtill bidraga. Konsulerna voro väl dessutom lika mycket afsedda att beakta och befordra våra handelsintressen och ej allenast sjöfarten, hvarjemte rättvisa och billighet borde fordra, att fartygen endast hade att erlägga afgifter till konsulerne i förhållande till det besvär, som de förorsakade desamme.

Då det derjemte ålåge svenska fartyg att betala konsulerne särskilde afgifter, då deras biträde erfordrades, enligt fastständ taxa, hvilken vore högre än den engelska, oaktadt detta lands fartyg icke hafva någon motsvarande afgift att erlägga, framginge häraf ytterligare obilligheten deruti, att svenska fartyg dessutom skola betala denna särskilda afgift.

Med stöd af dessa skäl hemställer motionären, att Riksdagen behagade besluta, att svenska fartyg från och med år 1889 befrias från att erlägga den i 103 § af Kongl. Maj:ts nådiga förordning angående konsulatväsendet den 4 november 1886 bestämda afgift af 6,35 öre pr registerton, samt att motsvarande belopp må konsulatkassan tillskjutas af statsverket.

Beträffande tillkomsten af ifrågavarande afgift får utskottet upplysa, att i början af detta århundrade vid tidpunkten för Sveriges och Norges förening fans, hvad det förra landet anginge, icke någon allmän regel för konsulernas rätt att uppbära afgift af svenska fartyg, utan grundade sig denna rätt, der den fans, på särskildt nådigt beslut vid konsulers utnämning; och utgick denna afgift, hvilken kallades konsulad, dels med visst belopp för hvarje fartyg, dels i mån af fartygets drägtighet och dels i mån af intagen eller lossad last. Härmed fortfor, intilldess Kongl. Maj:t under den 29 juni 1833 förordnade, att från och med påföljande års början svensk och norsk konsul skulle vara berättigad att af hvarje svenskt fartyg, som på den ort, der han sjelf vore anstäld eller vice konsul förordnad, antingen lossade eller intoge ny last, eller både lossade och lastade, uppbära i konsulatafgift en femtondedels riksdaler hamburger banko, spansk piaster eller deremot svarande belopp i landets mynt för hvarje svår läst af fartygets drägtighet, efter dess mätebref, hvaremot konsul icke finge af fartyg, som hvarken lossade eller lastade, uppbära någon konsulatafgift.

Den 30 november 1855 befalde Kongl. Maj:t, med anledning af från norsk sida upprepade gånger väckt fråga om lästafgiftens nedsättning, tillsättandet af en komité af svenske och norske män, för att i ett sammanhang behandla frågorna rörande ordnandet af de förenade rikenas konsulatväsende. Denna komité tillstyrkte i afgifvet betänkande samtidig nedsättning i konsulatafgiften för båda rikenas fartyg; och blef detta förslag föredraget i sammansatt statsråd den 16 januari 1857, hvarvid förordnades, bland annat, att i mån af dåvarande konsulers afgång lästafgiften i Sverige skulle nedsättas till 12 öre riksmynt för hvarje svår läst. I Sverige blef vid föredragning i svenskt statsråd den 6 oktober samma år förordnadt, att den afgift som under namn af lästafgift erlades af svenska fartyg, då de lossade eller lastade i en hamn, der svensk eller norsk konsul eller vice konsul vore anstäld, skulle för dessa fartyg nedsättas till 12 öre riksmynt för hvarje svår läst. Derefter blef komiterades förslag till förnyad konsulsstadga och expeditionstaxa i dess helhet föredraget i sammansatt statsråd den 20 april 1858 och i hufvudsakliga delar godkändt; i anledning hvaraf i den förnyade konsulsstadga, som samma dag utfärdades, angående de afgifter, som konsul skulle ega att i och för tjensten uppbära, i 69 § förekommer följande:

»Konsulerna äro berättigade att, hvar för sitt distrikt, uppbära lästafgift af svenska handelsfartyg med tolf öre riksmynt för hvarje svår läst af fartygets drägtighet, samt af norska handelsfartyg med fyra skillingar norsk specie för hvarje kommersläst. Denna afgift erlägges endast i hamn, der konsul eller vicekonsul finnes, och för fartyg, som till större eller mindre del intager eller lossar last.

För fartyg, som under samma resa lossar eller lastar i särskilda hamnar inom samma konsulatdistrikt, erlägges lästafgiften endast med halfva beloppet i öfriga hamnar utom den första, der lastning eller lossning egt rum».

Samma afgift är för närvarande oförändradt bibehållen, endast till följd af de ändringar i mynt- och skeppsmätningssystem, hvilka sedermera blifvit vidtagne, reducerad till nuvarande beloppet 6,35 öre pr registerton.

Sedermera beslöts den 12 februari 1875 tillsättandet af en ny komité, bestående af tre svenske och tre norske män, för att afgifva dels utlåtande och förslag till de förändringar i de förenade rikenas konsulatväsende, hvilka kunde finnas lämplige, dels ock förslag till förnyad konsulstadga; och föreslog denna komité uti sitt den 4 november 1876 afgifna betänkande, bland annat, att hel konsulatafgift för handelsfartyg skulle utgå med sex öre och half konsulatafgift med 3 öre för hvarje ton af fartygets afgiftspligtiga drägtighet.

I nu gällande kongl. förordning angående konsulatväsendet den 4 november 1886 är ifrågavarande afgift, enligt den af motionären åberopade, här ofvan intagna 103 §, bestämd till 6,35 öre för hvarje ton af fartygets afgiftspligtiga drägtighet, hvilket utgör den noggranna reduceringen från 12 öre per svår läst enligt kongl. kungörelsen den 16 oktober 1874.

Genom ömsesidig öfverenskommelse mellan de förenade rikena utgör Sveriges bidrag ur statskassan till den gemensamma konsulatfonden fyra sjundedelar eller 160,000 kronor och Norges bidrag tre sjundedelar eller 120,000 kronor. Af detta bidrag och ej, såsom motionären uppgifver, från fartygens afgifter, utgå 17,500 kronor till utrikesdepartementet, deraf från Sverige 10,000 kronor och från Norge 7,500 kronor. De konsulatafgifter, som beräknas af de fast aflönade konsulerne och vice-konsulerne blifva inbetalde till konsulatkassan, anses för innevarande år komma att uppgå till 224,500 kronor, hvaraf 79,500 kronor antagas belöpa på svenska fartyg (se Kongl. Maj:ts till innevarande Riksdag aflåtna statsverksproposition; sid. 10).

Motionärens uppgift derom, att engelska fartyg icke hafva någon motsvarande afgift att erlägga, är med verkliga förhållandet öfverensstämmande; hvaremot, enligt hvad inom utskottet blifvit upplyst, de fleste andre länder, såsom Danmark, Tyskland, Frankrike, Ryssland, Holland och Finland, i detta afseende hafva ungefär samma bestämmelser som Sverige angående konsulatafgifterna, hvilka för dessa länders fartyg variera från 3 öre till 12 öre per registerton, hvarigenom de, i likhet med såväl engelska som svenska fartyg, betala sine konsuler för de förrättningar, hvarvid dessas biträde anlitas, efter en bestämd taxa.

Af förestående framställning synes, att afgifter till konsulerne redan

sedan längre tid tillbaka blifvit erlagde af svenska fartyg och ej förhöjde genom kongl. förordningen den 4 november 1886, utan endast reducerade i öfverensstämmelse med förändrade mynt- och mätningssystem, hvarjemte utskottet anser sig böra påpeka, att en ganska betydlig lindring uppstått för de fartyg, hvilka hafva bestämda turer på utländsk hamn, genom stadgandet i sista momentet af förordningens 103 § derom, »att fartyg, för hvilket under loppet af ett kalenderår i en hamn erlagts konsulatafgifter, hvilkas sammanlagda belopp motsvarar det femdubbla beloppet af hel konsulatafgift för samma fartyg, skall under återstående delen af året vara från vidare erläggande af konsulatafgift i samma hamn befriadt» — ett stadgande, dertill motsvarande ej förefinnes i konsulsstadgan den 20 april 1858.

Utskottet erkänner villigt rigtigheten af hvad motionären anfört med afseende på sjöfartens närvarande betryck, då denna näring, likasom de flesta andra, kämpar med så stora svårigheter, att densamma, i stället för att lemna rederierna någon inkomst, ej sällan till följd af de tryckta konjunkturerna eller måhända rättare genom den till ytterlighet drifna konkurrens, som de dåliga konjunkturerna framkallat, åstadkommit förlust; men då hvarken motionären antydt eller utskottet i öfrigt varit i tillfälle att förskaffa sig upplysning angående storleken af de afgifter svenska fartyg årligen utbetala till de oaflönade konsulerne och vice konsulerne, hvilkas nuvarande antal uppgår till ej mindre än omkring 750, under det de aflönade till antalet endast utgöra 27, och utskottet, vid sådant förhållande, ej ens tillnärmelsevis kan uppgifva beloppet af den kostnad, hvilken staten skulle komma att vidkännas, derest motionärens förslag om öfverflyttandet till statsverket af konsulatafgifternas erläggande bifölles, samt härtill kommer, att ifrågavarande förordning endast under den korta tiden af ett år varit gällande och tillämpats, anser sig utskottet böra hemställa,

att herr A. Brodins förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 mars 1888.

På utskottets vägnar:

G. THESTRUP.

Stockholm, Associations-Boktryckeriet, 1888.

N:o 12.

Ank. till Riksd. kansli den 13 mars 1888, kl. 1 e. m.

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändring af 19 § i gällande landtmäteritaxa.

Uti en till utskottet hänvisad motion, n:o 159, har herr *G. A. Wändahl* anfört, hurusom det i 19 § 2 mom. af kongl. taxan på arfvode för landtmäteriförrättningar den 8 februari 1867 befintliga stadgande, att af den på ecklesiastikt boställe belöpande andel i kostnad för landtmäteriförrättning boställshafvaren endast vidkännes $^1/_6$ och öfriga $^5/_6$ betalas med kyrkans eller församlingens medel, kunde vid prestbordställen, hvartill höra betydliga skogsarealer, åsamka socknemännen en oegentlig, onödig och dryg tunga, i hvilket afseende motionären åberopat ett i hans hemort nyligen inträffadt exempel. Å Torps pastorsboställes vidsträckta och synnerligen värdefulla skog, som vore ställd under skogsstatens förvaltning, hade föranstaltats afverkning, hvilken vid auktion inbringat ett belopp af omkring 24,000 kronor, som komme att fördelas mellan kyrkoherden och konsistorium; men för möjliggörande af nämnda afverkning hade landtmätare måst anlitas i och för rågångars uppgående m. m., hvarför församlingens medlemmar fått vidkännas en kostnad af omkring 700 kronor, enär kyrkokassan saknat tillgångar. Motionären har vidare anfört, att bestämmelsen i 24 § af kongl. förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket den 29 juni 1866, att af boställsskogs afkastning skall gäldas i främsta rummet kostnaden för dess skötsel, borde enligt hans åsigt

kunna vinna tillämpning i ett fall sådant som detta; och då likartade förhållanden torde kunna uppstå vid flera prestbostallen, särdeles i Norrland, samt en ändring härutinnan väl torde öfverensstämma med rättvisans och billighetens kraf, har motionären föreslagit, »att Riksdagen besluter en skrifvelse till Kongl. Maj:t om ändring i motionens anda af förstnämnda paragraf i landtmäteritaxan».

Med förutskickande af den erinran, att nu gällande landtmäteritaxa är utfärdad den 10 juni 1881 och i 3 mom. af 19 § innehåller det af motionären åberopade stadgande, har utskottet velat till en början framhålla, att motionärens antagligen på hörsagor grundade redogörelse för det speciella fall, som föranledt motionen, lärer vara i åtskilliga hänseenden origtig och ofullständig. Sålunda har det blifvit utskottet meddeladt: *att* landtmäteriförrättningen alldeles icke varit föranledd af eller stått i sammanhang med den beslutade skogsafverkningen, utan kommit till stånd först efter det utstämpling af de till afverkning bestämda träden försiggått; *att* den på församlingen eller kyrkan belöpande andel i kostnaden för landtmäteriförrättningen uppgått till endast 368 kronor 11 öre eller föga mer än hälften af hvad motionären uppgifvit; *att* församlingens medlemmar härför icke betungats med någon utgift, enär kostnaden kunnat af kyrkokassans egna medel bestridas; *att* församlingen på vederbörande jägmästares tillstyrkan redan ingått till domänstyrelsen med begäran, att kyrkokassan måtte af skogsförsäljningsmedlen undfå godtgörelse för landtmäterikostnaden; *samt att* det ännu icke är afgjordt, huruvida boställshafvaren erhåller någon del af de behållna skogsförsäljningsmedlen, hvilka författningsenligt skola ingå till presterskapets löneregleringsfond.

Såvidt man af den synnerligen knapphändigt affattade motionen kan sluta, går densamma ut på en ändring af gällande landtmäteritaxa i det syfte, att kostnaden för sådan landtmäteriförrättning å ecklesiastikt boställe, som hänför sig till boställets skogsmark och företages i skogsvårdens intresse, skall gäldas af skogens afkastning. Det inses emellertid lätt, att en dylik bestämmelse icke har sin plats i landtmäteritaxan, som stadgar, huru mycket landtmätaren får beräkna i arfvode och till hvem han eger vända sig för utbekommande af detta arfvode, samt att hans rätt till betalning genast efter förrättningens slut icke får göras beroende deraf, huruvida boställets skogsmark lemnar någon afkastning eller icke. Derom bör stadgas i skogsordningen. Kongl. förordningen den 29 juni 1866 innehåller jemväl i 24 § det bestämda stadgande, att af boställsskogs afkastning skall gäldas i främsta rummet kostnaden för skogens skötsel och dernäst kostnaden för skogens indelning till

ordnad hushållning, boställshafvarens rätt att bekomma sitt fulla husbehof dock oförkränkt. Detta stadgande finner utskottet vara tillräckligt tydligt. Der det kan visas, att landtmäteriförrättning tillkommit uteslutande eller hufvudsakligen för skogsvårdens skull, lärer det ej vara tvifvel underkastadt, att kostnaden för denna förrättning skall gäldas af skogens afkastning, och utskottet har sig bekant, att stadgandet så tillämpas, men naturligt är, att förhållandet måste i hvarje särskildt fall pröfvas och alltså särskild ansökning göras om ersättning för hvad boställshafvare eller församling nödgats förskjuta, på sätt ju också Torps församling uti det i motionen anförda exempel iakttagit.

Då tillräckligt tydliga bestämmelser uti det af motionären antydda syfte enligt utskottets förmenande redan förefinnas och för öfrigt icke hafva sin plats i landtmäteritaxan, hemställer alltså utskottet,

att herr Wändahls förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 13 mars 1888.

På utskottets vägnar:

LUDV. ESSÉN.

STOCKHOLM, P. A. NYMANS EFTERTRÄDARE, 1888.

N:o 13.

Ank. till Riksd. kansli den 13 mars 1888, kl. 2 e. m.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utfärdande af föreskrifter angående undersökning af vissa födoämnen vid deras utbjudande till försäljning.

Uti en till utskottet hänvisad motion, n:o 116, har herr E. Åkerlund föreslagit, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t ville anhålla om sådan förordnings utfärdande, som vid straffpåföljd förbjuder försäljning af fläsk, ister och margarinsmör, hvilket hit importeras från utländsk ort, innan varan på importörens försorg och bekostnad blifvit på vederbörligt grundligt sätt undersökt och befunnen fri från sjukdomsämnen; och har motionären dervid anfört, att fläsk, ister och margarinsmör, som hit inkommer, ofta är utaf den beskaffenhet, att det är för helsan rent af farligt, ehuru detta uti de ifrågavarande varornas skick vid införseln är ytterst svårt, om ej rent af omöjligt, att vid ytlig besigtning märka, samt att man har skäl förmoda, det någon säker kontroll ej hålles öfver att nedslagtning för export af med svinpest eller annan sjukdom behäftade djur i Nordamerika icke eger rum.

Utskottet, som finner syftet med motionen synnerligen beaktansvärdt, helst gällande helsovårdsföreskrifter, hvilka för städer och andra större orter torde kunna anses bereda åsyftadt gagn, på landsbygden i högst få fall uti ifrågavarande afseende kunna tillämpas, då besigtning af

de matvaror, som i de der numera så talrikt förekommande handelsbodarne utbjudas till salu, komme att medföra så mycket besvär och så dryga utgifter, att högst få vilja eller kunna utsätta sig för dem, och detta så mycket mindre i fråga om de i motionen omnämnda födoämnena, som dessa egentligen förbrukas af de obemedlade klasserna. Att derför noggrann undersökning af alla hit införda varor af ifrågavarande slag blefve synnerligen betryggande, torde icke kunna förnekas.

Kongl. Maj:t, som den 5 december 1887 förordnat att »från främmande land och landsdel, som blifvit förklaradt smittadt af svinpest, vare all införsel af lefvande eller döda svin eller delar deraf, med undantag af väl saltadt fläsk, förbjuden,» har äfven den 31 i samma månad förbjudit införsel af saltadt, i Danmark produceradt fläsk, så länge detta land är förklaradt smittadt af svinpest. Vidare har Kongl. Maj:t den 10 sistlidne februari förordnat, att »hvad i nådiga kungörelsen angående förbud mot införsel till riket af svinkreatur från land, smittadt af svinpest, den 5 december 1887 finnes stadgadt skall tillämpas å lefvande eller döda svin eller delar deraf, som från frisk ort hit till riket ankomma, såvida af omständigheterna otvetydigt framgår, att djuren eller varan producerats å ort, som är förklarad smittad af svinpest.» Slutligen har Kongl. Maj:t den 27 sistlidne januari anbefalt t. f. professorn J. P. Lundgren att afresa till Förenta Staterna för att, bland annat, taga kännedom om svinafvelns bedrifvande, djurens nedslagtning och fläskets beredning till försäljning.

Man synes sålunda visserligen ega anledning förmoda, det Kongl. Maj:t, genom här ofvan omnämnda åtgärder, har för afsigt ombesörja att de faror, ifrågavarande import kan medföra, blifva i möjligaste mån undanröjda. Visshet förefinnes dock icke att förhållandet blifver sådant, och man har dessutom allt skäl antaga, det svinpest i större eller mindre utsträckning hvarje år förefinnes uti England, ehuru detta land icke blifvit förklaradt smittadt af sådan sjukdom, förmodligen emedan man ansett sig böra vara försigtig, innan en åtgärd vidtages, hvilken kunde framkalla sådana repressalier, som möjligen blefve mycket ödesdigra, då England ännu är vår vigtigaste afsättningsort för såväl jordbruksalster som öfriga exportartiklar.

Att de af Kongl. Maj:t under senaste tid utfärdade förordningar till förekommande af svinpests införande i landet kunna vara till nytta, får väl icke bestridas; men huru lätt det är att kringgå sådana föreskrifter, synes deraf, att, efter hvad utskottet hört uppgifvas, ett större parti fläsk, som under förra året inkom till en sydsvensk hamn från Danmark, men då detta land förklarats smittadt af svinpest, derför måst åter utskep-

pas, sedan öfver Lübeck, hvilken ort icke var förklarad smittad af dylik sjukdom, åter infördes till sin ursprungliga bestämmelseort.

År 1885 infördes fläsk hit till landet för nedanstående belopp: från Norge för 835,930, Finland 8,248, Danmark 1,283,000, Lübeck 1,809, Hamburg 284,787, Holland 5,022, Nordamerika 411,666, Belgien 108,110 och England 3,677,932 kronor, ehuru man känner, att af dessa länder endast Danmark och möjligen Finland producera tillräcklig qvantitet fläsk för eget behof.

Häraf synes tydligt framgå, att en stor del af det hit importerade fläsket är produceradt å sådana orter, som vid exporttillfället kunna hafva varit behäftade med svinsjukdomar, och att sålunda de hittills af Kongl. Maj:t vidtagna försigtighetsmåtten erbjuda mycket ringa säkerhet för att icke med sjukdomsämnen behäftade varor af ifrågavarande slag införas i landet.

På grund af hvad här ofvan blifvit anfördt, får utskottet, som i särskildt betänkande behandlat de om åtgärders vidtagande mot införandet af margarinsmör väckta motionerna, med bifall till motionen i fråga, i hvad den rör fläsk och ister, hemställa,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller om sådan förordnings utfärdande, som vid straffpåföljd förbjuder försäljning af hit till landet importeradt fläsk och ister, innan det genom importörens försorg och på hans bekostnad blifvit, på sätt Kongl. Maj:t finner lämpligt föreskrifva, undersökt och befunnet fritt från sjukdomsämnen.

Stockholm den 13 februari 1888.

På utskottets vägnar:

CARL AUG. ANDERSSON.

Reservation

af *Carl Aug. Andersson* och *A. Huss.*

Stockholm, John Björkmans Tr., 1888.

N:o 14.

Ank. till Riksd. kansli d. 13 mars 1888, kl. 2 e. m.

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående trädplantering utmed statens jernvägar.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion (n:o 60), har herr E. Fredholm föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att trädplantering måtte, der så ske kunde, verkställas å den för statens jernvägar exproprierade marken utmed banvallen; och har motionären härvid framhållit:

att, förutom det behag en plantering å våra stora slätter skulle medföra, ras af jernvägsbankar skulle genom trädplantering förminskas;

att stormarne skulle i någon mån hejdas;

att afkastning i virke skulle från planteringarna med tiden blifva högst betydlig; samt

att genom plantering af häckar snömassors hopande å jernvägen till trafikens förhindrande skulle undanrödjas, äfvensom att häckarne skulle kunna tjena såsom stängsel.

Det kan icke förnekas, att motionärens förslag är i visst afseende beaktansvärdt och skulle, om det i vidsträcktare mån läte sig utföra, väcka håg och intresse för den på många ställen inom vårt land allt för mycket förbisedda nyttan af att plantera träd invid gårdarne samt å för skogsplantering tjenlig, för odling olämplig mark, likasom det å andra sidan skulle, från estetisk synpunkt sedt, vara mycket tilltalande.

Emellertid möta härvid så stora svårigheter, att förslaget, enligt utskottets förmenande, icke kan genomföras. Utskottet fäster sig härvidlag särskildt vid den omständigheten, att för jernvägsanläggningen i regel endast exproprierats erforderlig mark för banans terrassering samt för uppsättande af stängsel. Undantag härifrån förekomma visserligen: dels derigenom, att å ett och annat ställe jord blifvit inlöst för dubbelbana, dels derigenom, att från egendomar mindre jordstycken blifvit af jernvägen af-

skilda och derför måst inlösas, dels ock då jord inlösts för uppsättande af snöskärmar. Å de sistnämnda områdena äro planteringar delvis redan verkstälda, ehuru hittills, enligt af bandirektören i andra distriktet erhållen upplysning, med ringa framgång, derför att stora snömassor i följd af skärmarne hopats och afbrutit träd- och häckplantor. Vidtagandet af lämpliga åtgärder torde emellertid å ifrågavarande område bringa företaget till åsyftadt resultat, nemligen att ersätta snöskärmarne.

Således skulle, med undantag af mindre sträckor, trädplanteringar ega rum antingen å jernvägsbankarnes dossering eller vid verkstälda nedgräfningar å skärningsdosseringarne; och torde härvid — alldenstund planteringarna skulle verkställas å sluttande plan — inträffa, att träden, som ej erhölle tillräckligt rotstöd, skulle vid inträffande storm kunna falla öfver banan och förorsaka olyckor, hvarjemte trädens grenar, sedan de uppnått någon storlek, skulle hindra telegraftrådarnes framdragande eller åtminstone emellanåt förorsaka »kontakter». Derjemte skulle äfven en annan olägenhet uppstå. För såvidt barrträd komme att planteras, skulle nemligen antändning genom gnistor från lokomotiven af under träden hopadt barr lätt inträffa.

Det torde ej heller lemnas obeaktadt, att en plantering helt nära jernvägsspåret skulle förorsaka snösamlingar å banan och derigenom vålla obehag och kostnader, likasom utskottet föreställer sig, att banan, i likhet med genom alléer framdragna landsvägar, skulle komma att lida af den nästan ständiga fuktighet, som genom planteringarna skulle uppkomma, hvarjemte träden, sedan desamma uppnått någon storlek, skulle genom skugga å och utsugning af den närmast intill befintliga jorden hafva en menlig inverkan för egarne af marken invid jernvägarne.

Slutligen får utskottet dels erinra derom, att verkställandet och underhållandet af de ifrågasatta planteringarna skulle medföra icke obetydliga årliga kostnader; dels upplysa, att planteringskostnaderna vid statens jernvägar under de senaste sju åren belöpa sig sammanlagdt till 369,842 kronor 67 öre, eller 52,834 kronor 67 öre pr år.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion lemnas utan afseende.

Stockholm den 13 mars 1888.

På utskottets vägnar:

G. THESTRUP.

Stockholm, 1888. Kongl. Boktryckeriet.

N:o 15.

Ank. till Riksd. kansli den 15 mars 1888, kl. 2 e. m.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6, i anledning af väckt fråga om ändring i kongl. förordningen angående förbud mot lotterier m. m. den 6 augusti 1881.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet hänskjuten motion (n:o 145) har herr *E. B. A. Nilson* hufvudsakligast anfört, hurusom vårt lands industri och i synnerhet handtverkerierna sedan en följd af år lede af ett särdeles svårt tryck, hvilket sannolikt skulle jemväl till en kommande tid sträcka sina verkningar, i ty att yrkesskickligheten, i följd af den ringa omsättningen för handtverkerierna och deraf följande minskad tillverkning, icke allenast stannade i sin utveckling, utan äfven vore utsatt för fara att gå tillbaka. Särskildt under de sista åren hade ett betänkligt tillstånd inom handtverkerierna inträdt, under det att utlandets tillverkningar ännu intoge en framstående plats på den industriella rangskalan. Under sträfvandet att råda bot för denna förlamning af den s. k. mindre industrien hade, fortfar motionären, flertalets åsigter enats om önskvärdheten att få återupplifvade de på 1860-talet hos oss brukliga industrilotterierna, hvilka visat sig verka mycket godt för landets industri, derigenom att de, på samma gång de framtvingade en ökad omsättning, tillika uppfordrade de olika handtverkerierna att framställa sina produkter så smakfulla, praktiska och solida som möjligt. Äfven förmodar motionären, att våra yrken ännu till stor del lefva af hvad då inhemtades. Såsom ytterligare stöd för industrilotteriernas gagn har motionären hänvisat till dylika i Danmark sedan lång tid tillbaka befintliga lotterier, hvilka skulle, enligt danska yrkesmäns enstämmiga uttalanden, verkat till synnerlig förmån för yrkesskicklighetens höjande samt beredande af af-

sättning af handtverkeriernas produkter. I sammanhang härmed erinrar motionären om de såväl i nämnda land som i en stor del af Europas öfriga stater förefintliga penningelotterierna samt påpekar, hurusom det danska penningelotteriets verksamhet, till hvilket han anser att minst 5 millioner kronor årligen utgå ur vårt land, visat sig så gynsam, att danska staten beslutat en utökning af detsamma med ytterligare 25,000 lotter eller från 75,000 till 100,000 lotter. Lotterispel vore visserligen ur flere synpunkter fördömligt; men emedan erfarenheten visat, att spellusten hos den svenska allmänheten icke genom lagstiftningsåtgärder läte sig hämma, då rikliga tillfällen till dess tillfredsställande funnos utom Sveriges gränser, anser motionären lämpligt att söka tillgodogöra landet och den aftynande industrien de till andra länder utströmmande lotteripenningarna samt föreslår på grund häraf, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och till nästkommande Riksdag framlägga förslag till ändring af kongl. förordningen mot lotterier, så att

1:o) industrilotterier inrättas inom landet för att derigenom söka höja handtverkerierna och yrkesmännens arbetsskicklighet, bereda afsättning för inhemska handtverksprodukter och sålunda förhjelpa vår industri till öfvervinnande af det tryck, under hvilket den en följd af år arbetat; och

2:o) för att inom landet behålla den mängd af millioner, som nu gå icke endast till Danmarks, utan äfven till andra länders penningelotterier, att ett statspenningelotteri inrättas i Sverige.»

Hvad då först beträffar frågan om industrilotteriers upprättande, har utskottet till en början velat göra följande erinringar. Kongl. förordningen angående lotterier af den 21 mars 1844, hvilken stadgade uttryckligt förbud mot inrättande af lotterier i allmänhet, har i sin 2 § medgifvit undantag i afseende å bortlottning af lösören för välgörande ändamål samt af konstalster till svenska industriidkares understöd och uppmuntran, i båda dessa fall likväl först efter tillstånd af Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som i saken egde pröfningsrätt. På grund af detta stadgande har Kongl. Maj:t uppå särskilda framställningar vid olika tillfällen under 1860-talet tillåtit föreningar i åtskilliga städer, såsom Stockholm, Malmö och Göteborg, att med vederbörande befallningshafvandes begifvande inrätta lotterier för bortlottande af industrialster i ändamål att befordra afsättningen af skickliga, men obemärkta industriidkares tillverkningar och uppmuntra till utveckling af smak och konstsinne inom handtverk och slöjder. För dessa lotterier faststäldes af vederbörande befallningshafvande reglementen, deri föreskrifter meddelades, bland annat, derom, att nettovinsten skulle uteslutande användas för något visst uppgifvet ändamål. Det i Göteborg upprättade konst- och industrilotteriet samt industrilotteriet i Stockholm upphörde emellertid, sedan de för dem bestämda

tider tilländalupit, det förra 1872 och det senare 1873. Hvad beträffar det i Malmö inrättade industrilotteriet, hvilket tillåtits på obestämd tid, föreskrefs genom kongl. bref den 21 november 1868, att, enär detsamma, i följd hufvudsakligast af den felaktiga rigtning det gifvit åt sin verksamhet, icke ansåges uppfylla det dermed afsedda ändamål, detta lotteri skulle upphöra med utgången af år 1872. I syfte att erhålla i lag stadgad rättighet för föreningar att inrätta lotterier af nu omförmäld beskaffenhet väcktes derefter vid 1873 års riksdag motion, som dock blef i enlighet med vederbörande utskotts afstyrkande utlåtande af Riksdagen afslagen. Förberörda kongl. förordning af den 21 mars 1844 har sedermera blifvit ersatt genom den nu gällande kongl. förordningen af den 6 augusti 1881, men har sistnämnda förordning icke gjort någon ändring i den förras bestämmelser uti nu ifrågavarande afseenden.

Ehuru, såsom motionären ock uppgifver, mycket kan anföras mot lotterier, kan man dock å andra sidan icke förneka det verkliga gagn, som sådana, anordnade för något visst lofvärdt syfte, medfört. Så erkännes allmänt, att de förut hos oss befintliga industrilotterierna utöfvat ett gagnande inflytande på handtverk och slöjder, i det de uppfordrat handtverkare, som annars ej skolat våga offra tid och penningar på sina arbeten, att frambringa konstnärliga alster, för hvilka de visste sig hos lotteriföretagen ega afnämare. Då utskottet, med hänsyn till hvad motionären anfört, delar hans farhågor för den svenska handtverksindustriens tillbakagång särskildt beträffande de produkter, som fordra större skicklighet och kostnader vid deras förfärdigande, derest icke något göres för beredande af rikligare tillfällen till afsättning af *sådana* inhemska varor, än nu förefinnas, samt de ifrågasatta industrilotterierna synas väl egnade att i sådant afseende stödja berörda inhemska industri och uppmuntra till höjande af slöjdskickligheten, har utskottet icke tvekat att, lika med motionären, framhålla önskvärdheten deraf, att dylika lotterier måtte i vårt land å nyo anordnas.

För denna sin åsigt har utskottet fått ytterligare stöd i de många, från föreningar och enskilda i olika orter inom landet utgångna, till utskottet genom riksdagsmän framburna skrifvelser i nu omförmäldt syfte, äfvensom af den i öfrigt inom landet numera allmänt uttalade önskan om återinförande af industrilotterier. Men för att dessa skola väl fylla sitt ändamål, erfordras noggranna bestämmelser angående deras anordnande och skötsel, deribland särskildt stadganden, åsyftande att förhindra lotteriförening att förfoga öfver uppkommen vinst samt att, så vidt möjligt är, förebygga partiskhet vid inköp af erbjudna alster. Det har derför synts utskottet lämpligt, att den möjligen uppstående vinsten skulle tillfalla staten, att användas för något allmännyttigt ändamål, samt att i styrelsen för dessa industrilotterier, hvilka

böra inrättas i endast några af landets större städer, äfven andra personer än industriidkare finge plats.

Såsom förut nämnts, har Kongl. Maj:t, på grund af kongl. förordningen den 21 mars 1844, med hvars stadganden uti ifrågavarande hänseende nu gällande förordnings föreskrifter öfverensstämma, medgifvit tillstånd till inrättande af lotterier af omförmäld art, i anledning hvaraf det kunde synas, som om någon ändring af sistnämnda förordning, såsom motionären föreslagit, icke erfordrades. Men då det vill förefalla utskottet, som berörda stadganden under senare tider ansetts lägga hinder i vägen för meddelande af dylikt tillstånd, har utskottet för sådant fall velat uttala behofvet af en i nu antydd rigtning gående ändring af berörda, gällande förordning.

Hvad åter angår förslaget om inrättande af ett statspenningelotteri i vårt land, har utskottet visserligen erfarit, hurusom penningebelopp, om ock ej till den af motionären uppgifna storlek, likväl högst betydande, beklagligtvis årligen utgå från Sverige till de utländska penningelotterierna; men då, äfven om ett lotteri af dylik beskaffenhet inrättades hos oss, någon visshet naturligen ej förefinnes, särskildt med hänsyn till den, äfven inom detta område, existerande konkurrensen, att ens större delen af de belopp, som nu komma de utländska penningelotterierna till godo, skulle söka sig till det svenska lotteriet, samt anordnandet af ett inhemskt sådant med all sannolikhet skulle gifva ökad näring åt spelpassionen, som för den stora allmänheten städse visat sig medföra de mest olycksbringande följder, ej blott i moraliskt, utan ock i ekonomiskt afseende, har utskottet, som anser det i öfrigt ej vara med statens uppgift förenligt att uppträda såsom anställare af penningelotteri, ej funnit skäl att tillstyrka bifall till inrättande i vårt land af lotteri af nu ifrågavarande slag.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att, derest bestämmelserna i kongl. förordningen angående förbud mot lotterier m. m. den 6 augusti 1881 anses utgöra hinder för medgifvande af tillstånd till inrättande af industrilotterier, Kongl. Maj:t täcktes i samma kongl. förordning vidtaga sådan ändring, att dylika lotterier må kunna i rikets större städer anordnas.

Stockholm den 15 mars 1888.

På utskottets vägnar:

G. F. ÖSTBERG.

Reservation:

af herr *G. F. Östberg,* som anfört: »Jag medgifver, att man af industrilotterier kan vänta ej obetydligt gagn för ett stort antal industriidkare, men måste å andra sidan erkänna, att sådana lotterier, om de inom landet upprättas i större mängd, äfven kunna medföra åtskilliga olägenheter. Om vidare många handtverks- och industriföreningar hafva uttalat lifliga sympatier för ett allmänt upprättande af industrilotterier, så eger man likväl icke visshet, huruvida dessa uttalanden äro grundade på ett moget öfvervägande af alla omständigheter, som kunna på frågan ega inflytande, och man vet ännu mindre, om dessa uttalanden äro uttryck för en allmännare mening inom landet. Då enligt min tanke Riksdagen endast med mycken betänksamhet bör uttala ett bestämdt omdöme i denna fråga, anser jag, att Riksdagen, äfven om fördelarne af industrilotterier synas öfverväga olägenheterna, icke bör i ämnet göra framställning till Kongl. Maj:t, förr än frågan blifvit noggrannare utredd, än som af ett riksdagsutskott kan ske, och opinionen i landet blifvit mera stadgad än nu är fallet; och har jag af denna anledning ansett, att motionen icke för närvarande bör till någon Riksdagens åtgärd föranleda»;

häruti har herr *N. Wallmark* instämt;

af herr *E. Westin.*

N:o 16.

Ank. till Riksd. kansli den 15 mars 1888, kl. 2 e. m.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning i fråga om sjuksköterskors utbildande för anställning i landtkommuners tjenst.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion (n:o 170) har herr *E. W. Wretlind* anfört, hurusom staten hade pligt att tillse, att den sjuke eller skadade på den ena orten eller i den ena samhällsklassen icke behöfde sakna behörig vård mera än den andra. I våra städer vore i allmänhet tillgången på sjukvård jemförelsevis god, men så icke på landsbygden, der förhållandena i detta afseende, om ock vida bättre än förut, likväl voro långt ifrån tillfredsställande. Man hade der mångenstädes flera mil till läkare, hvilka, utom det att deras anlitande vore förenadt med dryga kostnader, i öfrigt icke alltid funnes vid förefallande behof tillgängliga. De sålunda vid vanliga sjukdomsfall och olyckshändelser i detta hänseende förefintliga olägenheter blefve vid härjande farsoter naturligtvis ännu större. Det bästa sättet att tillgodose behofvet af en förbättrad sjukvård vore visserligen att få ett större antal läkare bosatta på landsbygden. Men då detta icke läte sig af uppgifna skäl verkställa, syntes det motionären, att denna brist kunde på det sätt lämpligen afhjelpas, att på landsbygden i kommunernas tjenst anstäldes ett behörigt antal väl undervisade sjuksköterskor. Efter att hafva påpekat dessas betydelse ej blott för läkaren, utan ock för patienten, framhåller motionären den särskilda nytta sjuksköterskor skulle vid farsoter bereda kommunerna, derigenom, att de genom sitt öfvervakande af behöriga skyddsåtgärders utförande ofta skulle kunna förekomma farsoters spridning

Dessutom skulle dessa qvinnor lämpligen kunna omhänderhafva ett mindre sockenapotek, att användas efter läkares råd, samt efter genomgången s. k. samaritkurs lemna första hjelpen vid olyckshändelser. Någon fara förefunnes ej, att härigenom ett nytt slag af qvacksalfvare skulle uppstå; tvärtom skulle enligt motionärens åsigt dessa sjuksköterskor, som borde stå i beroende af såväl läkare som kommunalnämnd, bilda en motvigt mot qvacksalfveriet. Sedan motionären tillika framhållit, att för utbildandet af sjuksköterskor i nu angifna syfte väl kräfdes uppoffringar från både statens och kommunernas sida, men att dessa icke behöfde blifva allt för stora, då vid alla större lasarett kunde bildas skolor för sjuksköterskor utan andra personliga krafter än redan der förefintliga, framhåller motionären behofvet af en utredning i ämnet och önskvärdheten af, att regeringen tager saken om hand. Den utredning, som sålunda borde ske, borde besvara följande frågor: dels huru lärokurser för sjuksköterskor bäst skulle ordnas, dels huru lämpliga personer dertill skulle erhållas, dels huru deras anställning i kommunernas tjenst skulle ske, dels slutligen huru de dervid skulle aflönas. Och hemställer motionären på grund af hvad han sålunda anfört, »att Riksdagen ville besluta en skrifvelse till regeringen med anhållan om utredning och undersökning om, huru på lämpligaste sätt behörigen öfvade och undervisade sjuksköterskor måtte kunna utbildas för att sedermera anställas i landtkommunernas tjenst såsom biträden derstädes vid sjukvårdens handhafvande.»

Att inom vårt vidsträckta och glest befolkade land brist på läkarebiträde för landsbygdens befolkning mångenstädes gör sig gällande, är väl kändt, och det torde vara en allmän önskan, att något göres för åstadkommande af en bättre sjukvård på landet. Motionären har derför enligt utskottets förmenande icke saknat anledning att fästa uppmärksamheten på förevarande ämne.

Då han framhållit, att förhållandena icke medgifva, att läkare anställas i större mängd än för närvarande är fallet, och att den största bristen skulle enklast och billigast kunna afhjelpas genom tillgång på kunniga sjuksköterskor, hvilka under vederbörande läkares uppsigt och kontroll skulle biträda vid sjukvården, så anser äfven utskottet, att den sålunda anvisade vägen är den för våra förhållanden lämpligaste och förtjent af all uppmärksamhet. Att utbildande af sjuksköterskor borde ske vid de större lasaretten i riket, såsom motionären påpekat, synes äfven ligga i sakens natur.

Då emellertid motionären uttalar den uppfattningen, att staten bör vidtaga åtgärder för sjuksköterskornas utbildning äfvensom föranstalta en ut-

redning af frågan, huru förhållandet mellan kommunerna och sjuksköterskorna bäst borde ordnas, kan utskottet icke deruti dela hans åsigter.

Sjukvårdens ordnande i vårt land är i regeln öfverlemnadt åt landstingen. Förordningen om landsting angifver uttryckligen helsovården såsom ett bland föremålen för landstingens verksamhet, och de faktiska förhållandena hafva så gestaltat sig, att sjukvårdsanstalterna allestädes stå under landstingens omvårdnad och af dem underhållas. Häraf synes vara en följd, att utbildningen af sjuksköterskor tillhör landstingens, men ej statens omedelbara verksamhetsområde, och detta så mycket mera, som de förra vid länens sjukhus äro i tillfälle att med mindre betydliga omkostnader anordna erforderlig undervisning.

Om man ansåge, att landstingen borde åläggas att besörja utbildning af sjuksköterskor, så vore det visserligen nödvändigt, att staten lemnade föreskrifter, huru sådan utbildning borde ske, men då saken ej synes böra göras obligatorisk för landstingen, anser utskottet, att dessa böra ega frihet att efter för handen varande förhållanden ordna denna angelägenhet, såsom de sjelfva finna ändamålsenligast.

Motionären önskar vidare en utredning, huru sjuksköterskor skola anställas i kommunens tjenst och huru de skola aflönas. Då det enligt utskottets mening icke bör ifrågasättas, att kommunerna skulle vara skyldige att anställa sjuksköterskor, finner utskottet en utredning rörande deras tillsättande och deras löneförmåner vara obehöflig, och anser sig så mycket mindre kunna tillstyrka Riksdagen att af Kongl. Maj:t begära en utredning i förevarande afseende, som en dylik framställning skulle kunna väcka den föreställning, att Riksdagen afsåge att bilda en ny klass af kommunala tjenstemän med deraf härflytande anspråk på bestämda löneförmåner och pensionsrätt.

Motionären lägger vigt dervid, att förhållandet mellan läkaren och sjuksköterskorna blir så ordnadt, att de senare ej må kunna uppträda såsom sjelfständiga läkare eller med andra ord qvacksalfvare. Att lagbestämmelser för att förekomma ett sådant missbruk äro behöfliga, erkänner utskottet till fullo, men anser det för tidigt att taga frågan härom under noggrannare öfvervägande, innan ett större antal sjuksköterskor blifvit utbildade och ett praktiskt behof af en sådan lagstiftning gjort sig gällande.

Då alltså den fråga, som motionären dragit under Riksdagens behandling, icke synes vara en statens, utan en kommunal angelägenhet, och då den utredning, hvilken han ansett önskvärd, hufvudsakligen skulle åsyfta att gifva landstingen och kommunerna anvisningar för sakens lämpliga ordnande, men utskottet icke finner detta hvarken nödigt eller lämpligt, kan utskottet icke förorda bifall till motionärens förslag.

Utskottet får alltså, med erkännande af det beaktansvärda i motio-

närens syfte och under uttalande af den förhoppning, att landstingen måtte åt ifrågavarande angelägenhet egna den uppmärksamhet, som sakens vigt kräfver, för sin del hemställa,

att herr Wretlinds förevarande motion icke måtte till någon åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 mars 1888.

På utskottets vägnar:

G. F. ÖSTBERG.

N:o 17.

Ank. till Riksd. kansli den 15 mars 1888, kl. 2 e. m.

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5, i anledning af erhållen återremiss å utlåtandet n:o 2 angående väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring af §§ 1 och 8 i resereglementet af den 11 februari 1881 m. m.

Sedan herrar O. Andersson i Hasselbol och O. Olson i Stensdalen uti en till utskottet hänvisad motion (n:o 32) föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t dels låta företaga en revision af resereglementet, så att 1:sta och 8:de §§ deri finge en i motionen uppgifven, ändrad lydelse, och dels låta i utfärdade instruktioner eller särskilda föreskrifter den ändring införas, att embetsman, som anlitas af kommun eller för enskildes räkning, ej må tillerkännas högre rese- och traktamentsersättning m. m., än reglementet föreskrifver; samt utskottet i utlåtande n:o 2 hemstält, att berörda motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, så har Andra Kammaren vid föredragning af detta utlåtande den 7 dennes till utskottet återförvisat ärendet för förnyad behandling.

I sitt förra utlåtande omnämnde visserligen utskottet, rörande de tre första klasserna i gällande resereglemente, några smärre nedsättningar, hvilka utskottet funnit kunna ifrågasättas; men utskottet ansåg sig likväl icke böra tillstyrka en skrifvelse till Kongl. Maj:t i syfte att få dessa nedsättningar genomförda. Dertill voro de, på sätt utskottet närmare utvecklade, allt för obetydliga, hvartill fogades det hufvudsakliga skäl, att, enligt utskottets åsigt, Riksdagens i grundlagen förvarade rätt att hos Konungen anmäla sina föreställningar och önskningar i fråga om den ekonomiska lagstiftningen m. m.

icke borde komma till användning i hvarje fall, äfven det obetydligaste, der det bestående ej i allo tillfredsstälde, utan fastmera sparas för vigtigare angelägenheter.

Då utskottet vidhåller dessa åsigter, anser sig utskottet ej kunna frångå det slut, hvartill utskottet i sitt förra utlåtande kommit, utan hemställer fortfarande,

att ifrågavarande motion ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 mars 1888.

På utskottets vägnar:

LUDV. ESSÉN.

Reservation

af herrar *Björkman, A. W. Carlson* i Stockholm, *Kihlberg* och *Nilsson* i Skärhus:

De nedsättningar i gällande resereglemente, som utskottet i sitt förra utlåtande framhöll såsom skäliga, voro:

1:o) *Resa med skjuts.*

De tre hästarne för *första och andra klasserna* minskas till två.

2:o) *Resa på ångfartyg.*

I stället för dubbel hyttplats för de *tre första klasserna* användes enkel hyttplats.

3:o) *Resa på jernväg.*

Åt de i reglementets *tredje klass* upptagne tjenstemän anvisas plats i andra klassens vagn.

4:o) *Dagtraktamente.*

Detta nedsättes för *första klassen* till tolf och för *andra klassen* till tio kronor.

5:o) *Åkdonslega med deruti inbegripen ersättning för beställningspenningar.*

Godtgörelsen i detta hänseende, för mil räknadt, nedsättes för *första och andra klasserna* från 1 krona till 80 öre.

6:o) *Transport af effekter till och från fartyg eller jernväg.*

Ersättningen härför nedsättes för de *tre första klasserna* från 1 krona 50 öre till 1 krona.

Vi anse fortfarande, att de sålunda uppräknade nedsättningarna icke äro af någon större betydelse; men, då Andra Kammarens återremiss af utskottets förra betänkande torde gifva vid handen, att kammaren finner en önskan om samma nedsättningars vidtagande böra hos Kongl. Maj:t anmälas, hafva vi trott, att utskottet borde i sådant hänseende afgifva förslag och hemställa om beslut,

att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida ej ändringar i gällande resereglemente, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad här ofvan angifvits, skäligen skulle kunna vidtagas.

Stockholm, Associations-Boktryckeriet, 1888.

N:o 18.

Ank. till Riksd. kansli den 20 mars 1888, kl. 3 e. m.

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i förordningen angående expeditionslösen den 7 december 1883, i fråga om lösen för gravationsbevis.

Uti en till utskottet hänvisad motion, n:o 152, har herr *A. Waldenström* — efter erinran hurusom i § 2 af gällande förordning angående expeditionslösen, i fråga om lösen för gravationsbevis rörande fast egendom på landet, stadgades, att denna lösen skulle utgå, för hvarje hemman, hemmansdel eller lägenhet till och med tre med 1 krona 50 öre, öfver tre till och med sex med 1 krona och öfver sex med 50 öre, dock att lösen ej finge öfverstiga 10 kronor — anfört, att af detta stadgande följde, att lösen för gravationsbevis å delar af ett hemman, hvilka genom särskilda fång förvärfvats, skulle, äfven om delarne tillhörde *samme* egare, beräknas efter fångens antal. En fastighetsegare, som exempelvis genom sex särskilda fång förvärfvat lika många delar af ett och samma hemman, måste således för ett gravationsbevis erlägga i lösen 7 kronor 50 öre, och då, enligt gällande förordning om stämpelafgiften, gravationsbevis skall förses med stämpel motsvarande den för beviset utgående lösen, finge i det förutsatta fallet fastighetsegaren för gravationsbeviset vidkännas en utgift af sammanlagdt 15 kronor, hvilket tvifvelsutan måste anses oskäligt. Detta missförhållande, som före tillkomsten af förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 sällan gjorde sig gällande,

hade genom berörda förordnings stadgande, att lagfart skall sökas äfven å ärfd fastighet, i högst väsentlig grad ökats. I följd af detta stadgande hade nemligen vid skifte af fastighet mellan flere arfvingar i måhända de flesta fall så tillgått, att fastigheten delats mellan arfvingarne i lika lotter, å hvilka särskilda lagfarter beviljats; och då arfvingarne sällan funnit med sin fördel förenligt att utbryta och bruka hvar sin lott, hade de fleste genom särskilda köp öfverlåtit sina lotter till medarfvingar, hvilka sålunda genom *flera* fång åtkommit sin fasta egendom eller med andra ord blifvit egare till *flere delar* af den arffallna fastigheten.

Efter anmärkning att det sålunda påpekade missförhållandet rörande lösen för gravationsbevis torde — i väsentlig mån åtminstone — komma att qvarstå, oaktadt genom kongl. kungörelsen den 16 december 1887 meddelats bestämmelse i fråga om gemensam expeditions utfärdande för sterbhusdelegare eller testamentstagare, hvilka söka lagfart å fast egendom, som dem i giftorätt, arf eller testamente tillfallit, öfvergår motionären till en annan omständighet, som han, jemväl beträffande lösen för gravationsbevis, finner otillfredsställande. Motionären yttrar nemligen:

»Innan kongl. förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875 blef till efterlefnad gällande, måste inteckningar af alla slag för att bibehållas vid gällande kraft förnyas inom tio år från beviljandet, och genom gravationsbevis, omfattande samma antal år, kunde således upplysning då vinnas om alla i en fastighet gällande inteckningar. Sedan emellertid genom berörda förordning stadgats, att inteckningar för nyttjanderätt samt för rätt till afkomst eller annan förmån, som åt någon upplåtes att från fast egendom utgå, skola gälla utan förnyelse, så snart de blifvit uti rättens inteckningsbok införda, måste för erhållande af fullständig utredning angående de inteckningar, som besvära en fastighet, granskning företagas af ej mindre inteckningsprotokollen för tio år före dagen för bevisets utfärdande, än äfven inteckningsboken för tiden derförut intill den 1 januari 1876, då inteckningsböckerna började föras. Gravationsbevis, som utan sådan granskning af inteckningsboken utfärdas, blifver i så måtto ofullständigt, att detsamma icke upptager de inteckningar för nyttjanderätt och afkomst eller annan förmån af fast egendom, hvilka i inteckningsboken införts efter den 1 januari 1876, men mer än tio år före den dag gravationsbeviset utfärdas. Denna sist omförmälda, för ett fullständigt och tillförlitligt gravationsbevis oundgängliga granskning är betygsutgifvaren dock icke skyldig att utan särskild ersättning verkställa. De bestämmelser i expeditionstaxan, för hvilka jag här ofvan

redogjort, afse gravationsbevis för *tio* år. Skall beviset omfatta längre tidrymd, ökas lösen för hvarje öfverskjutande år med tio procent, dock ej under en krona. Mer än tolf år hafva förflutit sedan inteckningsböckernas tillkomst. Tillökningen uppgår följaktligen redan nu till 30 procent, och då densamma, på sätt nämndt är, årligen stiger med 10 procent, är deraf en gifven följd, att lösen för gravationsbevis, om expeditionstaxan i denna del bibehålles oförändrad, inom sju år härefter fördubblas.»

Motionären slutar med den hemställan, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring i gällande förordning angående expeditionslösen, att de i motionen omförmälda missförhållanden rörande lösen för gravationsbevis angående fast egendom på landet blefve undanröjda.

Af förestående redogörelse för den föreliggande motionen inhemtas, att motionären funnit förordningen angående expeditionslösen, i fråga om lösen för gravationsbevis, som af domhafvande på landet utfärdas, stadga:

1:o) att sådant gravationsbevis å delar af *ett* hemman, hvilka genom särskilda fång förvärfvats, skall, äfven om hemmansdelarne tillhöra samme egare, lösas med iakttagande af den i förordningen bestämda beräkning af fångens antal; och

2:o) att lösen för gravationsbevis för *längre* tid än tio år skall utgå ej mindre med stadgad lösen för ett gravationsbevis *för tio år* än äfven derutöfver för hvarje år, beviset vidare omfattar, med en tiondedel af nämnda lösen, dock minst 1 krona.

Hvad nu först angår det under 1:o) här ofvan omförmälda fall, så har utskottet väl erfarit, att den af motionären i detta afseende angifna tolkning af expeditionstaxan ingalunda är allmänt antagen af domhafvande i vårt land, utan att flere domare debitera enkel lösen för gravationsbevis å *ett* hemman i en egares hand, äfven om särskilda delar af samma hemman genom olika fång förvärfvats; men utskottet anser det likväl vara otvifvelaktigt, att motionärens nu ifrågavarande uppfattning är lagligen grundad. Förordningen om expeditionslösen af den 7 december 1883 härleder sig nemligen från ett inom civildepartementet af vederbörande kansliråd jemte två tillkallade sakkunniga biträden utarbetadt förslag, och i detta förslag finnes i tariffen om gravationsbevis införd bestämmelse derom, att delar af samma hemman eller lä-

genhet, hvilka genom särskilda fång kommit i samma egares hand, icke finge beräknas till förhöjning i lösen. Sagda bestämmelse återfinnes emellertid icke i förordningen, utan har blifvit struken, hvaraf otvetydigt lärer framgå, att vederbörande äro berättigade till nämnda förhöjning.

Om nu det icke kan bestridas, att utfärdande af gravationsbevis ofta erfordrar lika mycket arbete, då fråga är om flera delar af samma hemmansnummer, hvilka genom särskilda fång från olika egare förvärfvats, som då gravationsbevis afser olika hemmansnummer, och att följaktligen det ifrågavarande stadgandet i allmänhet har sitt berättigande, finner utskottet å andra sidan det vara uppenbart, att i det af motionären särskildt angifna fall, eller der sterbhusdelegare, efter att hafva skiftat en fastighet och lagfarit med sina andelar af densamma, öfverlåta dessa på en medarfvinge eller annan person, stadgandet leder till för hög lösen och att för den skull, till förekommande deraf, ändring i expeditionstaxan bör ske.

Vidkommande åter motionärens uppfattning rörande det här ofvan under 2:o) upptagna ämne, finner utskottet det vara ganska tvifvelaktigt, huruvida samma uppfattning må antagas vara rigtig. Tariffen i förordningen om expeditionslösen innefattar nemligen, i fråga om gravationsbevis, två hufvudrubriker, så lydande:

»a) *för tio år.*

b) *för kortare tid än tio år.*»

Men någon rubrik: »för längre tid än tio år» finnes der icke. Utskottet tror sig häraf kunna draga den slutsats, att man vid författningens utfärdande alldeles icke tänkt sig, att gravationsbevis kunde behöfva omfatta längre tid än tio år. Saknaden af lagbestämmelse härom har jemväl, enligt hvad utskottet inhemtat, föranledt olika praxis, i det att man på somliga ställen förfarit så som motionären ansett vara det rätta, under det att på andra ställen man ansett sig icke vara berättigad att uppbära lösen för den tid, gravationsbeviset afsett utöfver tio år, och åter på andra ställen lösen för den öfverskjutande tiden uppburits såsom för bevis, tecknadt å företedd handling. Tillägg till eller förklaring af expeditionstaxan, hvarigenom erhålles en tydlig bestämmelse om skälig lösen för gravationsbevis, som afser längre tid än tio år, torde således af behofvet påkallas.

På grund af hvad härmed blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla dels om ändring af förordningen angående expeditionslösen den 7 december 1883, i

syfte att lösen för gravationsbevis i det här ofvan angifna fall, då fastighetsdelar blifvit af sterbhusdelegare öfverlåtna, icke må beräknas såsom för särskilda fastighetsdelar, och dels om tillägg till eller förklaring af samma förordning, innefattande bestämmelse om skälig lösen för gravationsbevis, som afser längre tid än tio år.

Stockholm den 20 mars 1888.

På utskottets vägnar:

LUDV. ESSÉN.

Herr A. Larsson i Lund har begärt här få antecknadt, att han icke deltagit i behandligen inom utskottet af ifrågavarande motion.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1888.

N:o 19.

Ank. till Riksd. Kansli den 23 Mars 1888, kl. 1 e. m.

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 2, i anledning af väckt förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande förbud mot import af margarin eller konstgjordt smör samt om skärpta bestämmelser för tillverkning och försäljning af dylik vara.

Uti tre i Andra Kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, n:is 12, 34 och 116, har blifvit föreslaget:

dels af herr *P. G. Petersson i Brystorp*, det Riksdagen ville besluta, att all införsel från utlandet af margarin eller konstgjordt smör måtte förbjudas;

dels af herr *E. Åkerlund*, det *Riksdagen* i skrifvelse till Kongl. Maj:t ville anhålla om sådan förordnings utfärdande, som vid straffpåföljd förbjöde försäljning af fläsk, ister och margarinsmör här i landet, innan de på importörens försorg och bekostnad blifvit på vederbörligt, grundligt sätt undersökta och befunna fria från sjukdomsämnen;

och *dels* af herr *P. A. H. Stjernspetz*, att Riksdagen måtte besluta om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med anhållan, det en ny författning angående konstsmör, grundad på vissa, af motionären angifna principer, ofördröjligen måtte blifva utfärdad eller, i annat fall, rent förbud mot importen af konstsmör vidtagas;

varande de hufvudgrunder, hvarpå herr *P. A. H. Stjernspetz* ansett att den af honom sålunda föreslagna nya författningen borde fotas, af honom sammanfattade uti följande bestämmelser: att alla kärl, hvaruti smör eller konstsmör inkommer till riket, må vara märkta med det lands namn, hvarifrån varan kommer och är tillverkad, äfvensom med namn på fabrikanten och fabrikens stämpel samt att konstsmör

särskildt må vara märkt med namnet »Margarin» och packadt i kärl, som väsentligen skilja sig från sådana, hvaruti natursmör vanligen packas;

att uppgifter genom svenska konsulaten i utlandet skola årligen insändas med angifvande af de utländska konstsmörfabrikerna och deras respektive märken jemte klassifikation på beskaffenheten af det konstsmör, som vid de olika fabrikerna tillverkas;

att intet annat konstsmör må i riket införas än det, som tillverkats vid fabriker, som äro stälda under vederbörlig kontroll, så att man kan vara betryggad, att inga för helsan skadliga ämnen ingå i tillverkningen;

att blifvande fabriker af konstsmör här i landet må ställas under statens kontroll;

att med konst- eller så kalladt margarinsmör menas hvarje smörliknande fabrikat, uti hvilket fettämnet icke uteslutande är hemtadt af mjölk eller grädda;

att med margarin må förstås hvarje ämne, afsedt att likna eller ersätta natursmör, antingen blandadt eller icke blandadt med dylikt, och att intet sådant ämne finge försäljas annat än under namnet margarin och under de vilkor i öfrigt, som kunna komma att stadgas;

att å hvarje torg eller försäljningslokal, der konstsmör säljes eller utbjudes, skall såväl utanför densamma som inuti lokalen med stora bokstäfver, anbringade på ett genast i ögonen fallande sätt, vara tillkännagifvet: »Här säljes konstsmör»;

att alla kärl, hvaruti konstsmör förvaras, försändes, säljes eller utbjudes, skola, såväl i bottnarne som sidorna bära tydlig, outplånlig inskrift i stora bokstäfver: »Margarin»;

att omslag vid inpackning af konstsmör, som utlemnas till köparne, må bära beteckningen »Margarin» jemte säljarens namn och adress, och likaså alla regelbundet formade stycken konstsmör, som säljas, bära namnet »Margarin»;

att konstsmör, som ur riket utföres, skall förvaras i kärl, märkta med »Margarin» i stora, tydliga bokstäfver jemte fabrikens märke; hvarjemte varan skall i utskeppnings- och frakthandlingen angifvas såsom Margarin;

att vederbörande allmänna åklagare, polis i stad och på landet samt tjenstemän vid tullstationer skola, der misstanke uppstår om förbrytelse mot lagens föreskrifter, låta anställa undersökning och analys, derför kostnaderna må förskotteras af kommunen, men sedan uttagas af lagbrytaren;

att böter till högt belopp och fängelse för förbrytelsen mot lagen må stadgas, hvaraf $^2/_3$ af böterna tillfalla angifvaren och $^1/_3$ kommunen, hvaruti förbrytelsen är begången, hvarförutom varan konfiskeras och tillfaller kronan;

att hvar och en, som säljer margarin för smör, må anses vara medveten om lagbrottet och straffas derför, så vida han icke kan visa, af hvem han emottagit varan till försäljning;

att lagbrytarens namn jemte förbrytelsen må publiceras i platstidningarne, hvarförutom anslag om förbrytelsen uppsättes å den plats, der förbrytelsen begåtts, samt å dörrarne till förbrytarens bostad och butik allt på hans egen bekostnad; samt

att biträden och arbetare hos lagöfverträdaren, som ega kännedom om lagbrottet, jemväl må straffas med höga böter eller fängelse.

Herr *P. G. Petersson* har såsom skäl för sin motion bland annat anfört:

Mejerihandteringen har under senare tider inom vårt land icke oväsentligen tilltagit i omfång, men mejeriprodukterna fallit i pris. Orsaken till detta prisfall torde till en del härleda sig från det i marknaden utkomna margarinsmöret, hvilket smör enligt beskrifningar i många fall beredes af för helsan skadliga ämnen. Till följd häraf har i flere andra länder den önskan blifvit framstäld, att fabrikation och handel med konstsmör skulle förbjudas.

Herr *E. Åkerlund* stödjer sitt framstälda förslag på följande skäl:

Från fullt trovärdigt håll har man hört, att såväl det fläsk och ister som det margarinsmör, hvilket hit till landet importeras, ofta är af den beskaffenhet, att det är för helsan rent af skadligt, ehuru detta uti de ifrågavarande varornas skick vid införseln är ytterst svårt om ej rent af omöjligt att vid ytlig besigtning märka. Man känner äfven, att svinpest hvarje år i större eller mindre utsträckning grasserar uti Nord-Amerikas Förenta Stater samt har allt skäl att förmoda, det icke någon *säker* kontroll gifves öfver att nedslagtning för export af med dylik eller annan sjukdom behäftade djur der eger rum.

Herr *P. A. H. Stjernspetz* åter har motiverat sitt förslag på följande sätt:

Då det genom noggranna efterforskningar och undersökningar visat sig, att konstsmör numera ofta tillverkas af de mest vämjeliga fettämnen såsom af i farsoter sjelfdöda djur m. m. och på ett sådant sätt, att de i råämnet befintliga sjukdomsfrön, exempelvis af binnikemasken, tuberkler etc. etc., icke blifva dödade utan kunna fortplantas i menniskokroppen efter förtärandet af sådant smör, då vidare sådant smör otvifvelaktigt från flere främmande länder hit införes under samma benämning som natursmöret och äfven under samma falska namn här försäljes, är det hög tid att en lagstiftning införes, som skyddar våra medborgare från en farlig förgiftning utaf det ofta osunda konstsmöret, på samma gång som en behöflig kontroll att man icke finge sälja mängdt för omängdt kunde åstadkommas. Utom dess verkar försäljningen af den falska varan ytterst menligt på afsättningen af vårt egna oförfalskade natursmör.

För närmare belysning af de utaf motionärerna sålunda berörda frågor tillåter utskottet sig åberopa en del förhållanden, som blifvit utförligt utvecklade uti en vid denna riksdag i Första Kammaren framlagd motion (n:o 36), hvaruti bland annat anföres följande:

»Bland de många försök att förbättra den arbetande befolkningens ställning, till hvilken Napoleon III gaf uppslag, samt till åstadkommande af ett mera hållbart smör för marinen, är äfven det uppdrag, han lemnade åt kemisten F. Mége-Mourriez att på artificiel väg söka bereda ett smör, som vore billigare och hållbarare än det vanliga. Dessa försök anstäldes å den kejserliga farmen i Vincennes och ledde till uppfinningen af oleomargarinsmöret.

År 1869 uttogs första patentet på tillverkningen af denna nya vara, och nu efter 18 år finnas redan i Amerika och Europa hundratals fabriker för tillverkning af konstsmör, deraf endast i Holland mellan 60 och 70, hvaraf de större dagligen producera 20 till 40 tusen kilogram, och det finnes, enligt assistenten vid danska universitetslaboratoriet Carl Steenbacks »Afhandling om konstsmöret» fabriker af den storlek, att de i hvarje vecka producera så mycket konstsmör, som i vigt motsvarar den mängd natursmör, som under samma tid kunde frambringas af mjölken från 300,000 kor.

Ensamt från Holland exporteras konstsmör årligen till ett värde af 90 millioner kronor och af de 43,162,000 kilogram smör och smör-

surrogat, som under de 4 första månaderna af 1886 infördes till England, utgjordes ej mindre än 16,538,000 kilos eller nära 40 procent af margarin, och af de 60 procenten upptagna såsom natursmör var antagligen en ej så ringa del mer eller mindre uppblandad med margarin.

Vinsten på denna fabrikation, isynnerhet då man, såsom på åtskilliga ställen är fallet, icke är så noga med råämnenas beskaffenhet, är oerhörd; och i den förtjenstfulla tidskriften »Nordisk Mejeritidning», hvarur åtskilligt i denna uppsats är hemtadt, lemnas uppgift på personer, hvilka börjat konstsmörtillverkningen med så godt som »två tomma händer» och inom några år samlat en förmögenhet af 5—7 till 9 millioner kronor. Detta är äfven lätt förklarligt, då man känner, att konstsmör af bästa beskaffenhet, som tillverkas för ungefär halfva till två tredjedels kostnad mot natursmöret, ofta säljes såsom det senare. Denna illojala handel med konstsmör och blandningar dermed skär således, som man brukar säga, breda remmar ur landtmannens hud och anses af många fackmän och auktoriteter så farlig för jordbruket, att den borde helt och hållet i lag förbjudas.

Vid tillverkningen af margarinsmör användes i början endast bästa talg af samma dag slagtade oxar, ur hvilken stearinen afskildes, hvarefter den qvarvarande oleomargarinen kärnades tillsammans med söt komjölk. Sålunda beredt af rena och oskadliga fettämnen, utgör margarinsmöret ett förträffligt surrogat för smör, som kan säljas till lågt pris och ersätter i det allra närmaste ett godt natursmör.

Den kommission, som i Tyskland varit nedsatt för att afgifva förslag till lagstiftning rörande konstsmör, har äfven uttalat sig i denna anda, och förklarat »fabrikationen af godt margarinsmör vara en i hvarje hänseende nyttig industrigren, hvars socialt ekonomiska uppgift det vore att ombilda ett billigt djurfettämne (talg), som blott i inskränkt skala låter använda sig som näringsmedel för menniskor, till ett värdefullare och på samma gång billigare; dock under förutsättning, att denna konstprodukt icke må gå i handeln såsom natursmör, så att den, som vill köpa sistnämnda vara, löper risk att erhålla ett surrogat af mindre handelsvärde.

Allt efter som margarinsmörförbrukningen tilltagit, har emellertid tillgången på god talg icke räckt till; och begäret efter större vinst har naturligtvis äfven bidragit till att andra billigare men sämre råämnen, i synnerhet i Amerika, användas vid tillverkningen af margarin. Sålunda har man erhållit visshet om att till margarinberedning användes fett af svin, som till stort antal årligen sjelfdö i s. k. svinkolera; och en epidemi, som började i Chicago år 1881 tillskrifves enligt Me-

dical & Surgical Reporter för år 1881 förtärandet af sålunda beredt konstsmör.

Uti en annan amerikansk tidskrift, Sanatory Record af den 15 april 1884, meddelas detaljerad undersökning af 30 sorter konstsmörsprof, hvaraf framgick, att »endast spår af naturliga smörbeståndsdelar funnos i $^2/_3$ af dessa prof.

Härsket och skämdt fett från slagterierna, som göres luktlöst med syror, så skarpa, att de fräta upp naglarne på arbetarne, samt affall från tvålfabriker o. d. äro bland de minst oaptitliga ämnen, som användas vid margarintillverkning; men man hyser icke den ringaste skrupel att använda fett af djur, som dött i mjeltbrand, i tuberkulos, i trikinsjuka, i rabies, i gulsot, i trumsjuka och genom förgiftningar o. s. v., hvarförutom fettämnen ur kloakvatten jemväl afskummas för att förvandlas till »smör» och »sötmjölksost»; och enligt »Dansk Ugeskrift for landmæn» har en mr Huit för ej länge sedan uttagit ett patent, utgående på att upptaga nedgräfda djur ur hvad som på danska kallas »Rakkerkuler», d. v. s. gropar vid veterinärinrättningar och liknande ställen, för att använda fettet till »finaste herrgårdssmör». »Längre kan man svårligen gå hvarken i otillständig fabrikation eller i skamlös oblyghet» utbrister professor Hjalmar Nathorst i en uppsats om konstsmör, men hvem vet, om icke, i fall, som det är att antaga, resultatet af nämnda patent utfaller vinstgifvande, tanken ledes på användandet af ännu ruskigare råämnen. För vinstbegäret är ingenting heligt, icke en gång slagfältet och kyrkogårdarne, och på kemiens nuvarande ståndpunkt finnes intet hinder att förvandla nästan hvarje organiskt ämne i vegetabilisk och animalisk föda. — Då man vidare har sig bekant att beredningen af konstsmöret icke kan ske vid högre temperatur än 40 à 50 grader Celsius, vid hvilken temperatur alla de trefliga små husdjur, som finnas i fettet, och som kallas parasiter, bakterier, baciller, trikiner, mikrober o. s. v. ingalunda skadas till helsan, utan snarare undergå en sorts »renkultur» under det uppfriskande ångbadet i de stora margaringrytorna och sålunda uppiggade, i lifslefvande tillstånd medfölja konstsmöret i menniskomagen, blifver förhållandet i verkligheten ganska kusligt.

Medicinska auktoriteter, såsom medicinalrådet Sell i helsovårdsstyrelsen i Berlin, doktor Schrodt m. fl. samt en af regeringen tillsatt kommission af läkare i Amerika, hafva efter anstälda mikroskopiska undersökningar konstaterat, att konstsmöret, beredt af fettet af sjuka djur samt annat fettämne, kan innehålla alla de sjukdomsfrön i lefvande tillstånd, som finnas i fettet, deribland äfven ägg af binnikemaskar, och

den sistnämnda läkarekommisssionen har under edlig förpligtelse uttalat som sin mening, att förtärandet af en sådan föda icke kan blifva utan menligt inflytande på allmänna helsotillståndet och dödligheten, samt att på denna grund tillverkningen och begagnandet af konstsmör ovilkorligen borde förbjudas.

I Amerika, der det mesta ofoget bedrifves i tillverkningen af konstsmör och konstost, hafva äfven de strängaste lagstadganden utfärdats mot dessa konstprodukter. I staten New-York har lagstiftande myndigheten antagit en lag, som alldeles förbjuder försäljningen af oleomargarin till mat inom statens område.

I Pensylvanien och Minnesota är äfven antagen en lag, som förbjuder både tillverkning och försäljning af konstsmör.

I New-Hampshire är stadgadt, att hvarje efterhärmning af smör eller substitut för smör, som icke helt och hållet tillverkats af mjölk, skall färgas i kulör, som bestämdt skiljer det från natursmör, samt att för hvarje paket konstsmör, som säljes eller finnes utbjudet till salu och icke är på sådant sätt färgadt, skall bötas 50 dollars, hvaraf hälften tillfaller angifvaren. Samma föreskrift i afseende på färgningen af konstsmöret i annan färg än natursmöret gäller äfven i andra stater och kommer antagligen att stadgas i Ryssland, så att hvar och en, som vill köpa och förtära konstprodukten, må veta hvad han får — och riskerar.»

För upplysning om mängden af det konstgjorda smör, som under åren 1886 och 1887 hit importerats hänvisar utskottet till följande tabell.

Orten, derifrån importen skett.	1886.	1887.
	Kilogram.	Kilogram.
Norge	329,984	232,126
Danmark	69,064	109,754
Lübeck	557	23,061
Hamburg	41,876	61,574
Bremen	1,006	—
Holland	46,805	37,196
Belgien	24,866	43,508
England.	15,244	8,385
Frankrike	346	449
Preussen	—	7,606
Summa	529,748	523,659

Det under utskottets behandling sålunda förevarande ämnet torde lämpligen kunna sammanfattas uti tre frågor, nemligen, om de åtgärder, som kunna böra vidtagas

1) *angående införsel i riket af s. k. margarin eller konstgjordt smör;*

2) *angående kontroll att den vara, som i riket införes såsom »smör af mjölk eller grädda» icke utgöres af eller är uppblandad med konstgjordt smör;* och

3) *angående kontroll å det konstgjorda smör, som här i riket tillverkas.*

För bedömande af de *åtgärder*, som böra vidtagas *i fråga om införsel i riket af margarin eller konstgjordt smör*, har utskottet i främsta rummet att tillse, huruvida den nu gällande lagstiftningen i ämnet kan vara fullt tillfredsställande eller om förändring deruti till äfventyrs är af behofvet påkallad. Denna lagstiftning innehålles uti *kongl. förordningen angående kontroll å handel med margarin eller konstgjordt smör den 2 oktober 1885.* Uti denna förordning stadgas, bland annat, i *1 §* hvad som afses med benämningen margarin, i *2 §* huru margarin, afsedt till försäljning inom riket eller till utförsel derifrån, skall förvaras och med märke betecknas, i *3, 4 och 5 §§*, hvarest förseelse emot föreskrifterna i 2 § åtalas, huru den bestraffas samt böterna fördelas eller förvandlas, i *6 §* huruledes den, som säljer margarin för naturligt smör, gör sig förfallen till straff enligt allmän strafflag (22 kap. 3 § strafflagen), i *7 §* om åtalsrätt och tillsyn å förordningens efterlefnad, i *8 §* huruledes, då misstanke uppstår att varan utgöres af margarin, fastän den icke är förvarad i kärl, märkt på föreskrifvet sätt, allmän åklagare eger att af varan taga prof, hvarefter profvet, som bör utgöra omkring 50 gram, skall för utrönande af varans beskaffenhet öfversändas till behörig undersökningsförrättare, i *9 §* af hvem och enligt hvilka föreskrifter undersökningen bör verkställas, i *10 §* den ersättning, som bör för undersökningen utgå och hvilken utgör, för ett ensamt prof 12 kronor, för två samtidigt inlemnade prof 20 kronor och för hvarje prof utöfver de två första, då flere prof samtidigt inlemnas, ytterligare 5 kronor, samt i *11 och 12 §§* huru kostnaden för undersökningen samt för märkning af vara, hvilken märkning åklagaren låtit ombesörja, skall gäldas.

Vidare har kongl. landtbruksakademiens förvaltningsutskott uti kungörelse den 13 oktober 1885 på nådig befallning meddelat föreskrifter rörande sättet för undersökningens verkställande samt för formulär till intyg angående undersökningens resultat.

Den sålunda gällande lagstiftningen synes dock ingalunda vara så verksam som behofvet påkallar. Helt naturligt är, att konsumenten af konstsmöret, hvilken väl i de allra flesta fall endast gör sina inköp i helt små partier, endast ytterst sällan låter verkställa undersökning af varan, då denna undersökning är förenad med så betydlig kostnad och så betungande besvär. På landsbygden och i de mindre städerna, der tillgång på kemister icke finnes, är det dessutom hardt nära omöjligt att få en undersökning verkställd. Hellre underkastar sig konsumenten äfventyret att förtära den helt och hållet okontrollerade varan, och han gör det säkert icke sällan af okunnighet om den fara för helsa och lif, för hvilken han härigenom utsätter sig. För denna fara blottställes allmänheten äfven i många andra fall, utan att den oftast derom eger kännedom. Det är nemligen ett konstateradt förhållande, att konstsmör af okontrollerad beskaffenhet icke sällan användes i bagerier och å restaurationer. De fall lära icke heller vara sällsynta, då importeradt margarinsmör i städerna utbjudes och köpes såsom »landtsmör»; och man känner äfven från flera delar af landet exempel, som visa, att hela familjer under åratal af landtbor inköpt margarinsmör, som af köparne antagits vara naturligt smör, derför det äfven vid försäljningen utgifvits.

Då man nu känner, att en icke ringa del af det i andra länder, i all synnerhet Amerika, tillverkade konstsmöret är för helsa och lif skadligt, och då man tillika vet, att de fall, då undersökning af konstsmör i vårt land förekommer, utgöra ett synnerligt ringa fåtal, torde äfven häraf framgå såsom ett högst sannolikt antagande, att en betydande mängd skadligt konstsmör hit införes och utan undersökning förtäres.

Ett sådant missförhållande torde dock böra och kunna genom lagstiftningen afhjelpas och rättas. En utväg i detta hänseende skulle visserligen vara den, att föreskrifva en obligatorisk undersökning på importörens bekostnad af allt infördt konstsmör; men emot en sådan åtgärd talar dels svårigheten att i fråga om en så stor myckenhet införd vara verkställa en så noggrann undersökning, som erfordras för att utröna, huru vida varan innehåller några skadliga beståndsdelar, dels ock i främsta rummet den omständigheten, att ur nationalekonomisk synpunkt den lösning af frågan torde vara den ändamålsenligaste och fördelaktigaste att, i stället för införsel af ett utomlands tillverkadt konstsmör, som så ofta visat sig vara dålig vara och hvars undersökning är förenad med svårigheter, man söker befrämja utvecklingen

af en inhemsk produktion af ärlig vara, af ett i alla hänseenden tillförlitligt konstsmör, hvars tillverkning är ständ under fullt betryggande kontroll emot missbruk.

På dessa grunder finner utskottet — som uti annat utlåtande redan behandlat herr Åkerlunds motion i hvad den afser införsel af fläsk eller ister — sig böra tillstyrka,

1:o) att Riksdagen ville besluta att uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte utfärda förbud mot införsel af konstgjordt smör.

För att göra ett sådant införselsförbud fullt verksamt är emellertid af nöden att förordna om någon *kontroll, hvarigenom säkerhet vinnes, att den vara, som i riket införes såsom naturligt smör, icke utgöres af eller är uppblandad med konstgjordt smör.* Derest icke en sådan kontroll gåfves, skulle för det snikna vinstbegäret ligga nära till hands att under benämningen natursmör importera konstsmör, som sedermera försåldes under samma skylt, som det blifvit infördt. Man saknar visst icke skäl till antagandet, att ett sådant förfarande under de senaste åren fortgått. Särskild uppmärksamhet har det väckt, att under år 1886 från Danmark hit importerats 220,506 kilogram eller öfver 500,000 skålpund smör af mjölk eller grädda, men endast 69,064 kilogram konstmör, ehuru man haft sig väl bekant, icke allenast att våra grannar på andra sidan Sundet för sitt natursmör haft och hafva en mycket fördelaktigare marknad i England, än den vårt land kunnat erbjuda, utan äfven att Danmarks årliga produktion af margarin numera uppgår till den ansenliga mängden af 3,600,000 danska skålpund.

Då man dertill känner, att den vinst, som en återförsäljare kan bereda sig genom sitt svikliga förfarande att sälja konstsmör för naturligt smör, kan uppgå till 60 à 80 öre för hvarje kilogram eller nära 50 procent af varans värde, synes äfven att frestelsen icke är ringa till en sådan import af konstsmör under falsk flagga af natursmör.

Enda korrektivet, som kan förhindra en sådan införsel af konstsmör, synes utskottet sålunda vara det, att allt hit importeradt smör af sakkunnig person undersökes; och vill utskottet i detta hänseende särskildt framhålla och betona, att, efter de upplysningar, utskottet från sakkunnige personer inhemtat, en sådan undersökning för särskiljande af konstsmöret från natursmöret kan verkställas med långt

mindre besvär och sålunda är förenad med betydligt mindre kostnad än den undersökning, som har till ändamål att utröna, huru vida konstsmör innehåller beståndsdelar, som äro för helsa och lif skadliga.

Med hänsyn till dessa skäl anser utskottet sig böra föreslå,

> 2:o) att Riksdagen ville uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utfärdande af förordning, hvarigenom bestämmes, att vara, som under namn af »smör af mjölk eller grädde» i landet införes, skall, innan varan från tullverket till importören utlemnas, på dennes bekostnad af sakkunnig person undersökas för utrönande att varan icke utgöres af eller är uppblandad med konstgjordt smör.

Det återstår nu att tillse, hvilka åtgärder, som kunna böra vidvidtagas i och för *kontroll å det konstgjorda smör*, *som här i riket tillverkas.*

Det är ett obestridligt faktum att, lika väl som det af dåliga beståndsdelar beredda konstsmöret måste betraktas såsom ett för lif och helsa ytterst skadligt fabrikat, utgör deremot det konstsmör, som är tillverkadt af rena och oskadliga råämnen, ett födoämne, som både i näringsvärde och smaklighet står natursmöret ganska nära.

Såsom i det föregående blifvit nämndt, var Mége-Mourriez den som uppfann konstsmöret. Den metod, som han för dess tillverkning använde och hvilken i det hufvudsakligaste ännu lärer följas, beskrifves sålunda:

»Bästa fett från oxar, som blifvit slagtade samma dag, söndermales mellan två med koniska tänder försedda cylindrar, hvarvid de fettet omgifvande membranerna sönderslitas och den sönderhackade produkten nedfaller i ett med ånga upphettadt djupt kar, som för hvarje 1000 kilo talg håller 300 kilo vatten, 1 kilo pottaska och två får- eller svinmagar. Temperaturen hos blandningen bringas till 45 grader C. och bibehålles dervid. Efter två timmar hafva de fettet omgifvande membranerna löst sig under inflytande af pepsinet i fårmagen; fettet sjelft är fullständigt smält och flyter ofvanpå. Det aftappas nu genom ett rörligt, på ändan med sil försedt rör i ett annat kar, som medelst vattenbad uppvärmes något öfver 45 grader C.; för att befordra fettets rening blandas det med 2 procent koksalt. Efter

två timmars hvila, hvarunder fettet klarat sig och antagit en vacker gul färg samt en angenäm, om nykärnadt smör påminnande lukt, bringas fettet i kristallisationskärl af förtennt jernbleck på 25 till 30 liters rymd, hvilka, sedan de blifvit fylda, föras till ett rum, hvarest temperaturen hålles vid 20 à 25 grader C. Nästa dag har fettet stelnat och antagit en kornig beskaffenhet, som synes göra det särdeles lämpligt för pressning. Det skäres i stycken, omvecklas med linne och inlägges i en hydraulisk press. Vid användning af ett icke allt för starkt tryck i ett till 25 grader C. uppvärmdt rum låter fettet uppdela sig i två nästan lika delar, nemligen fast *stearin* 40—50 och flytande *oleo-margarin* 50—60 procent. *Stearinet*, som blir qvar i pressduken och smälter vid 40 à 50 grader C., användes i ljusfabrikerna. *Oleomargarinet* bearbetas deremot till mensklig föda. Då det genom afkylning stelnat, har det en ljusgul färg och liknar till smaken hvarken ister eller talg, utan påminner snarare om färskt smör; det smälter i munnen såsom smör, under det att oxtalg i munnen delas i oleomargarin, som smälter, och stearin, som mer eller mindre häftar vid gommen. I en smörkärna blandas derpå 30 kilo oleomargarin, 25 liter komjölk (motsvarande knappt en kilo smör) och 25 kilo vatten, som innehåller de lösliga delarne af 100 gram möjligast fint macererade kojufver; för färgen tillsättes en ringa mängd orleana. Kärnan sättes i rörelse och efter 1/4 timme hafva vattnet och fettet under jufverpepsinets inverkan bildat en emulsion och massan liknar en tjock välling, alldeles såsom händelsen är vid användning af enbart mjölkgrädde. Denna välling förvandlas vid kärnans fortsatta rörelse fortare eller långsammare, allt efter omständigheterna, till en smörlik massa; i allmänhet äro två timmar tillräckliga derför. När kärningen är slutad, hälles kallt vatten i kärnan för att afskilja kärnmjölken. Derefter bringas produkten i en apparat, bestående i en knådningsmaskin och två malcylindrar, hvilka befinna sig under en vattensil. Det sålunda tvättade konstsmöret har en fin och likformig konsistens.»

Då det af goda beståndsdelar beredda konstsmöret sålunda utgör ett helsosamt födoämne af ganska högt näringsvärde samt dertill kommer att, såsom ofvan blifvit framhållet, ett sådant konstsmör kan försäljas till betydligt billigare pris än natursmöret, är klart att produktionen af en vara af denna beskaffenhet icke bör motverkas, utan fastmera på allt sätt befrämjas. Men för att en inhemsk produktion af konstsmör verkligen skall kunna tillstyrkas, måste emellertid tillverk-

ningen från början intill slut vara underkastad en sträng och fullt verksam kontroll, som utgör en borgen derför, att varan är beredd af god och ändamålsenlig råvara, så att produkten tillfredsställer alla skäliga anspråk i sanitärt och ekonomiskt hänseende.

Denna förutsättning är äfven nära förbunden med en annan omständighet, som förtjenar att beaktas. Erfarenheten från andra länder har nemligen visat, huru som mejerierna börjat blanda natursmör med margarin; och sedan ett sådant förhållande blifvit konstateradt i fråga om det mejerismör, som från Holland exporterades till England, har det förstnämnda landets förut så blomstrande afsättning på England gått tillbaka med mera än 50 procent och Holland derigenom förlorat sin fördelaktigaste afsättningsort.

Sålunda: lika vigtigt som det är att tillverkningen af konstsmör ställes under en fullt verksam kontroll, lika vigtigt är det äfven att genom kraftiga mått och steg förfalskning af natursmör förekommes, på det att denna vår nu så ansedda exportvara icke måtte förlora sin marknad i utlandet och framför allt i England.

En åtgärd i sistnämnda hänseende, hvilken skulle förekomma möjligheten till uppblandning af natursmöret med konstsmöret, utan att upptäckt genast skedde, skulle tilläfventyrs vara den, att margarinsmöret färgades på ett sådant sätt, att detta smör derigenom lätt skildes från natursmöret och färgen icke kunde på kemisk väg borttagas.

Då det emellertid icke tillkommer utskottet att föreslå några åtgärder i sistberörda hänseende, har utskottet uti nu förevarande fråga endast att hemställa,

3:o) att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om vidtagande af sådana åtgärder, att alla här i landet varande fabriker för beredande af s. k. margarin eller konstsmör ställas under statens uppsigt och kontroll, i ändamål att förekomma, att annan vara tillverkas än den, som är beredd af rena och ändamålsenliga råämnen.

Stockholm den 23 mars 1888.

På utskottets vägnar:

CARL AUG. ANDERSSON.

STOCKHOLM, NYA TRYCKERI-AKTIEBOLAGET, 1888.

N:o 20.

Ank. till Riksd. kansli den 23 mars 1888, kl. 1 e. m.

Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3, i anledning af väckta motioner om förändring i kongl. förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker m. m., den 24 oktober 1885.

Utskottet har fått mottaga följande i Andra Kammaren väckta motioner, hvilka åsyfta förändringar och tillägg i gällande förordning angående försäljning af vin, maltdrycker, kokadt kaffe och andra tillagade, icke spirituösa drycker, nemligen:

n:o 164 af herr *Liss Olof Larsson*, som föreslår att rättigheten till försäljning af maltdrycker för afhemtning i mindre qvantitet än tio liter skall likställas med hvad föreskrifvet är angående sådan handel med vin;

n:o 91 af herr *O. Andersson* i Lyckorna, som anser att för rättigheten att å landet för afhemtning hålla till salu vin och maltdrycker till mindre qvantitet än tio liter skola samma bestämmelser gälla, som nu äro stadgade beträffande utskänkning af nämnda drycker;

n:o 48 af herr *P. Waldenström*, med hvilken 35 kammarens ledamöter instämt, som åsyftar sådana förändringar i nu gällande förordning, dels att handel med vin och maltdrycker icke må vara förenad med annan handel, till hvars bedrifvande särskild anmälan erfordras, dels att all handel med dessa drycker å allmän väg eller plats må vara alldeles förbjuden; samt slutligen

n:o 117 af herr *E. Åkerlund*, som hemställer, att Konungens befallningshafvande beröfvas all rätt att utan kommunalstyrelsernas hörande bevilja sådan rättighet till försäljning af vin och maltdrycker, som omförmäles i § 7 af nu gällande förordning.

Utskottet har vid behandlingen af dessa motioner ansett det icke olämpligt att i minnet återföra de hufvudsakliga dragen af det lagstiftningsarbete, som på ifrågavarande område under de två sista årtiondena i vårt land pågått.

I kongl. förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864 nämnas bland icke frigifna näringar: tillverkning eller försäljning af bränvin samt handel med andra brända eller distillerade drycker, källare-, vinskänks-, schweitzeri-, värdshus-, traktörs-, krog- eller annan dylik rörelse. Något särskildt stadgande angående handeln med maltdrycker förekommer i förordningen icke, och torde denna handel af de flesta ansetts tillhöra de fria näringsfången. Den föreställningen synes till och med vid tiden för tillkomsten af nämnda förordning hafva varit på många håll omfattad, att tillverkningen och försäljningen af maltdrycker vore förtjenta af uppmuntran, emedan man i ölet trodde sig hafva funnit en oskyldig och oskadlig dryck, som väl lämpade sig såsom ersättning för bränvinet, hvars omåttliga och förderfliga bruk man på lagstiftningens väg ville motverka. Allmän och obestridd var emellertid icke redan då åsigten om nyttan af den fria och okontrollerade handeln med maltdrycker. I justitieombudsmannens berättelse för år 1862 omförmäles, att missbruk och störande oordningar i en betänklig utsträckning uppkommit i följd af den obegränsade tillåtelsen till ifrågavarande försäljnings utöfning, och vid de två sista ståndsriksdagarne väcktes motioner i syfte att inskränka och kontrollera utskänkningen af maltdrycker. Dessa motioner ledde dock ej till något resultat, emedan stånden stannade i olika beslut. Men Kongl. Maj:t utfärdade det oaktadt *den 7 december 1866*, med anledning af justitieombudsmannens embetsberättelse och ingångna klagomål samt emedan inom olika delar af landet skiljaktiga åsigter gjort sig gällande i afseende å hvad som erfordrades för vinnande af behörighet att till förtäring på stället försälja vin, öl, dricka, porter o. s. v., en förordning angående vilkoren för försäljning, till förtäring på stället, af vin, öl, kaffe eller andra icke spirituösa drycker. Den grundsats, hvarpå denna förordning hvilar, uttalas i inledningen till den-

samma, der det säges, att "Kongl. Maj:t, som ansett det vara af vigt att denna angelägenhet genom meddelande af allmänna föreskrifter i ämnet sålunda ordnades, att *utvägen till försörjning genom bedrifvande af en i och för sig oskadlig rörelse icke inskränktes mer, än som erfordrades för tryggande mot dess missbruk och till förekommande, såvidt ske kunde, af oordningar*, funnit godt att uti detta ämne utfärda föreskrifter". — I § 1 af denna förordning stadgas, sedan de strängare vilkoren för erhållande af tillstånd att till förtäring på stället försälja vin blifvit föreskrifna, angående rättighet till sådan försäljning af maltdrycker, att om någon vill till förtäring på stället, vare sig med eller utan mat, men utan samband med rättighet till utskänkning af bränvin eller andra brända eller distillerade drycker, mot betalning hålla allmänheten tillhanda öl, dricka, porter, han endast behöfver derom göra skriftlig anmälan hos kommunalnämndens ordförande och länsmannen i orten, samt i stad hos magistraten, med bifogande af betyg om god frejd samt uppgift å det ställe, der försäljningen skall ega rum. Hvad sålunda blifvit stadgadt, skulle iakttagas hvarje gång försäljningsställe ombyttes. Kommunalmyndigheterna medgafs rätt att, derest oordningar visade sig å försäljningsställe eller osedlighet derstädes bedrefves, efter föregången varning, förbjuda rörelsens fortsatta bedrifvande. Vidare meddelades särskildt föreskrift i fråga om försäljning vid marknad, hvarjemte stadgades, att förordningen icke hade tillämpning på gästgifvare eller dem, som utom hus, vare sig medels kringbärande eller från bord eller eljes i mindre omfattning idkade försäljning af icke spirituösa drycker, utom vin.

Enligt 1866 års förordning erfordrades sålunda för rättighet att idka utskänkning af maltdrycker endast, att anmälan derom gjordes, hvaremot rättigheten att utskänka vin var gjord beroende af dertill utverkadt tillstånd. Någon föreskrift angående sådan försäljning af berörda drycker, som sker till afhemtning, ansågs ännu icke vara af omständigheterna påkallad. Förordningen hade tillkommit mera i ändamål att stäfja den olaga utskänkning af bränvin, som skedde i samband med och i skydd af utskänkningen af vin och maltdrycker, än för att hämma konsumtionen af dessa drycker, hvilka fortfarande betraktades såsom oskyldiga och oskadliga njutningsmedel.

Denna förordning hade emellertid icke varit tillämpad längre tid än ett år, då förslag sedan framstäldes om inskränkning i den genom densamma medgifna frihet. Vid 1868 års riksdag väcktes nemligen af en ledamot i Andra Kammaren motion om aflåtande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om sådana ändringar och tillägg i förordningen den 7 december 1866, hvarigenom vederbörande kommunal-

styrelse erhölle rättighet att uppgöra samt till vederbörlig granskning och stadfästelse af Konungens befallningshafvande till denna inlemna närmare stadgar angående antalet och belägenheten inom kommunen af ölstugor eller så kallade nykterhetsvärdshus, sättet för sådan utöfning och kontrollen deröfver, samt vederbörlig pröfning af de personers lämplighet för densamma, som sådan rättighet söka. Motionen tillvann sig det afseende, att det tillfälliga utskott, som hade att behandla densamma, tillstyrkte aflåtande af en skrifvelse uti den af motionären föreslagna syftning, hvilket förslag dock icke blef af Riksdagen godkändt. Någon åtgärd från Riksdagens sida föranleddes ej heller af en i Andra Kammaren år 1870 väckt motion om förbud för landthandlande att befatta sig med försäljning af spritvaror, öl och porter eller att utan betalning utdela dylika varor. Deremot beslöt Riksdagen påföljande år, med anledning af i begge kamrarne afgifna motioner, aflåtandet af en skrifvelse till Konungen, med anhållan om förändring i vissa uppgifna afseenden i den gällande förordningen, hvilken skrifvelse besvarades med kongl. kungörelsen *den 22 augusti 1871*, hvarigenom meddelades vissa inskränkande bestämmelser rörande försäljning af ifrågavarande drycker vid marknad och kungjord allmän torgdag, vare sig i stad eller å land, så och vid vapenöfningsmöte å landet.

Redan vid 1872 års riksdag väcktes å nyo förslag om ändring uti ifrågavarande förordning. Med anledning af en i Andra Kammaren afgifven motion i hvilken säges, att "de så kallade ölstugorna ej äro bättre än de gamla bränvinskrogarne", hemstälde Riksdagen uti skrifvelse den 22 april 1872 om inskränkning i den hittills medgifna rättigheten för enhvar, som eger god frejd, att efter föregående anmälan hos vederbörande myndighet till förtäring på stället försälja öl, dricka, porter, kokadt kaffe eller andra icke spirituösa drycker, med undantag af vin. Och Kongl. Maj:t, som ansåg, att, "då den oinskränkta rättigheten att till förtäring på stället mot betalning hålla allmänheten till handa maltdrycker föranledt betänkliga oordningar, till förebyggande af dessa, det vore lämpligt, att å sistomförmälda drycker de der, i likhet med vin, innehölle alkohol och, njutna i större mängd, kunde verka rusgifvande, uti ifrågakomna afseendet tillämpades enahanda föreskrifter, som gälde angående vin, dock att derigenom någon inskränkning icke skedde i den allmänheten medgifna rättigheten att *utomhus i mindre omfattning*, vare sig medels kringbärande eller från bord eller eljes försälja maltdrycker", utfärdade i öfverensstämmelse härmed kungörelsen *den 22 februari 1873*, hvarigenom samma föreskrifter, som voro stadgade i fråga om rättighet till försäljning af vin till förtäring på stället, jemväl skulle tillämpas i afseende å enahanda

försäljning af maltdrycker, eller att rättigheten dertill skulle bero af förvärfvadt tillstånd, som Konungens befallningshafvande egde att meddela, sedan kommunalnämnd eller magistrat blifvit hörd angående den sökandes lämplighet att försäljningen förestå.

Hade den ifrågavarande lagstiftningens hufvudsakliga syftemål hittills varit att ordna handeln med vin och maltdrycker på ett sådant sätt, att det under skylten af denna handel bedrifna lönkrögeriet skulle i möjligaste måtto kunna förhindras, utan att några andra band lades på meranämnda handtering, så hade, i följd af erfarenhetens vittnesbörd derom, att försäljningen af vin och maltdrycker äfven i och för sig kunde blifva menlig för sedlighet och ordning, numera den uppfattningen börjat framträda, att lagstiftningen här jemväl hade till uppgift att söka motverka det omåttliga förtärandet af omförmälda drycker. För en sådan uppfattning, hvilken, såsom ofvan blifvit antydt, visserligen icke var främmande för 1873 års kungörelse, voro dock de genom denna kungörelse gjorda inskränkningarna i den medgifna friheten att försälja maltdrycker icke tillfyllestgörande. Den åsigten började allt mera göra sig gällande, att kommunerna borde berättigas att sjelfva bestämma, huruvida sådan försäljning, som här är i fråga, öfver hufvud taget skulle inom deras områden få förekomma eller icke, äfvensom att denna försäljning icke borde få utöfvas af landthandlande. I sådan syftning väcktes ock vid riksdagen 1874 i Andra Kammaren tvenne motioner; hvarjemte Kongl. Maj:t i en till samma Riksdag aflemnad proposition framlade fullständiga grunder för en lagstiftning i detta ämne. Ur motiveringen till det kongl. förslaget må, såsom belysande för den allmänna opinionen i frågan, följande återgifvas: »Af mål angående rätt till utskänkning af vin och maltdrycker, hvilka under år 1873 i betydligt antal från alla rikets delar dragits under Kongl. Maj:ts pröfning, inhemtas, att såväl hos kommunalstyrelserna som ortmyndigheterna gjort sig gällande den åsigt, att antalet af de så kallade ölstugorna borde i ordningens och sedlighetens intresse så mycket som möjligt inskränkas, och att förty personer, emot hvilkas lämplighet att utöfva sådan försäljning anmärkning icke förekommit, likväl kunde och borde förvägras tillstånd dertill endast af det skäl, att försäljningen icke ansåges vara inom vederbörande kommun behöflig. Vissa kommuner hafva till och med fattat beslut om förbud mot all försäljning af dylik art inom kommunens område, å hvilka beslut likväl fastställelse, då sådan blifvit sökt, icke kunnat i enlighet med nu gällande lagstiftning i ämnet meddelas». Riksdagen gillade, med några mindre väsentliga förändringar, de föreslagna grunderna,

hvarefter i hufvudsaklig öfverensstämmelse dermed förordningen *den 18 september 1874* utfärdades.

De strängare bestämmelser, som i den nya förordningen stadgades, äro hufvudsakligen följande: tillstånd att vid måltider hålla spisande gäster till handa vin eller maltdrycker meddelas af Konungens befallningshafvande, men endast tills vidare och så länge den ej finner skäl att återkalla den gifna tillåtelsen; rättighet att annorlunda eller i vidsträcktare omfattning, till förtäring på stället, tillhandahålla allmänheten vin eller maltdrycker må ock af Konungens befallningshafvande hvarje gång för högst 3 år beviljas; antalet utskänkningsställen af vin och maltdrycker får ej göras högre än det af kommunalstyrelsen tillstyrkta, hvilken styrelse jemväl eger bestämma de trakter, hvarinom sådan rörelse får utöfvas; den, som idkar handel i öppen bod, må ej tillåtas att, till förtäring på stället, mot eller utan betalning utlemna sådana drycker; ansvar såsom för olaga utskänkning drabbar den, som i saknad af sådan utskänkningsrätt tillåter att dessa drycker, sedan de af honom blifvit köpta, förtäras i närheten af försäljningsstället å område, hvaröfver han eger att förfoga; kommunalnämnden berättigas att förbjuda landthandlande, som utöfva försäljning af vin och maltdrycker till afhemtning på sådant sätt, att oloflig utskänkning derigenom främjas eller oordningar eljes föranledas, fortsatt försäljning af nämnda drycker.

Det var sålunda ganska långt gående restriktioner, som genom förordningen af år 1874 infördes i lagstiftningen angående rättigheten att tillhandahålla allmänheten vin och maltdrycker. Kommunerna så i stad som på landsbygden tillerkändes en temligen vidsträckt rätt att från sitt område utestänga eller derinom inskränka denna rörelse, och särskildt berättigades kommunalnämnden att i vissa fall förbjuda all vidare försäljning till afhemtning, hvilken senare rättighet i den af Kongl. Maj:t till Riksdagen afgifna proposition motiverades dermed, att, då den offentliga polismyndighetens representanter å landsbygden vore fåtaliga och spridda på vidsträckta områden och kommunalnämnden således kunde sägas vara i viss mening ansvarig för tillståndet inom kommunen i afseende å ordning och sedlighet, så torde den följdrigtigt böra berättigas att förhindra en rörelse, som den funne obehöflig och menligt inverkande på medlemmarne i berörda hänseenden. Förbudet för den, som idkar handel i öppen salubod, att tillhandahålla allmänheten vin och maltdrycker, var grundadt på den antagliga förutsättningen att sådan person icke kan med erforderlig omsorg samtidigt till förtäring på stället hålla allmänheten till handa rusgifvande drycker. Deremot blefvo landthandlande fortfarande bibehållna vid deras förut

åtnjutna rättighet att till afhemtning försälja vin och maltdrycker, enär förbud äfven för sådan försäljning icke ansågs, utan allt för stor inskränkning i den allmänna handelsfriheten, kunna i förordningen stadgas.

Emellertid trodde man sig snart finna, att ej heller sistomförmälda författning uppfylde det med densamma åsyftade ändamål. Klagomål förspordes deröfver, att kommunalnämnderna ej alltid såsom sig borde utöfvade den åt dem medgifna rätten att under vissa förutsättningar förbjuda fortsatt försäljning till afhemtning, hvarför det ansågs önskligt, *att* den rättighet att omedelbart meddela försäljningsförbud, som tillkommer Konungens befallningshafvande i fråga om utskänkningsställe, jemväl borde blifva Konungens befallningshafvande tillagd i fråga om landthandlandes försäljning till afhemtning. Äfven ansågos de för öfverträdelser af författningen stadgade straffbestämmelserna allt för otillräckliga med hänsyn till den ej sällan rätt betydliga vinst, hvarmed handteringens olofliga utöfvande lockade den mindre nogräknade, hvarför böterna borde skärpas till större likhet med hvad som i bränvinsförordningen finnes stadgadt. Slutligen ansågs det ock ytterst svårt att öfvervaka det sätt, hvarpå den landthandlande tillkommande rättighet att för afhemtning hålla allmänheten till handa vin och maltdrycker af dem bedrefves, och att lagligen beifra dervid förefallande missbruk, hvadan med förnyad styrka det ofta och länge gjorda yrkandet uttalades, att denna försäljning ej borde få med annan handel förenas. Också hafva vid nästan hvarje af de följande riksdagarne af representanter från vidt skilda trakter af landet afgifvits motioner, som åsyftat att i så måtto skärpa lagstiftningen angående försäljning af vin och maltdrycker, att handel med dessa drycker till afhemtning icke måtte få utöfvas med mindre än att rättighet dertill blifvit särskildt sökt. Redan vid 1875 års riksdag hade motion blifvit väckt derom, att för rättigheten att å landet sälja vin till mindre parti än 15 kannor skulle särskildt tillstånd erfordras; och vid följande riksdag väcktes flera förslag dels afseende enahanda inskränkningar som den nyss nämnda i rättigheten att sälja vin, dels ock stadgandet af strängare straffbestämmelser i förordningen angående försäljning, till förtäring på stället, af vin och maltdrycker. Riksdagens deraf föranledda skrifvelse hade till följd utfärdandet af *kongl. kungörelsen* om vissa ändringar i nådiga förordningen den 18 september 1874 angående vilkoren för försäljning, till förtäring på stället, af vin och maltdrycker o. s. v. *den 30 november 1876*. Genom denna kungörelse skärptes straffbestämmelserna för oloflig försäljning och bragtes i närmare öfverensstämmelse med dem, som voro stadgade för olaglig utskänkning af bränvin, men i den landthandlandena hittills medgifna rättigheten att till afhemtning

försälja vin och maltdrycker skedde ingen annan förändring, än att förbud för sådan försäljning kunde äfven omedelbarligen af Konungens befallningshafvande utfärdas. För öfrigt skulle hvad som fans stadgadt angående försäljning vid marknad o. s. v. äfven tillämpas i afseende å försäljning vid hvarje annan till folksamling föranledande förrättning å landet.

Sedan vid tvenne föregående riksdagar framställningar gjorts om utfärdande af ytterligare restriktiva föreskrifter rörande ifrågavarande försäljning, för så vidt denna försäljning utöfvades vid gästgifverier samt vid marknad, kungjord allmän torgdag o. s. v., bragtes vid 1881 års riksdag förslag å bane, att för försäljning af vin och maltdrycker å landet, vare sig till afhemtning eller till förtäring på stället, tillstånd skulle erfordras af kommunalnämnd, kommunalstämma och Konungens befallningshafvande. Motionen, som af utskottet afstyrktes, »enär ny lagstiftning i fråga om vilkoren för försäljning af maltdrycker jemte vin m. m. vore att förvänta», förnyades året derpå, då den, af utskottet tillstyrkt endast i hvad den afsåg vin, af Riksdagen afslogs. Ett dylikt öde drabbade en vid samma riksdag afgifven motion, hvari hemstäldes, dels att rättigheten till försäljning af vin och maltdrycker skulle fråntagas landthandlande, dels att tillverkare af dessa drycker måtte förbjudas att å annan än med vederbörligt tillstånd af kommunalnämnden dertill bestämd plats eller försäljningslokal afyttra sina varor. Vid riksdagen 1883 afgåfvos flera förslag i ämnet. Första Kammaren beslöt ock i enlighet med dess tillfälliga utskotts hemställan aflåtandet af en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om sådan ändring i förordningen den 18 juni 1864, att handel i salubod på landet med vin och maltdrycker till afhemtning måtte förbjudas, derest icke särskildt tillstånd, gällande för ett år i sänder, blifvit medgifven i den ordning, som var stadgad i förordningen om rätt till utskänkning af sådana varor. Andra Kammaren åter, inom hvilken flera förslag blifvit gjorda, afslog slutligen ett under öfverläggningen i kammaren framstäldt förslag, att den, som vill till afhemtning hålla vin eller maltdrycker till salu, skall vara skyldig dertill utverka sig tillstånd i stad af magistrat och på land af kommunalnämnd, som kan meddela sådant tillstånd för en tid af högst 3 år i sänder, samt att magistrat måtte erhålla samma rättighet, som i gällande förordning är medgifven kommunalnämnd, att för viss tid eller för alltid förbjuda sådan handlande i stad, som genom handel till afhemtning af vin eller maltdrycker främjar oloflig utskänkning eller eljes föranleder oordningar, all vidare försäljning af nämnda drycker. Sistnämnda förslag återkom vid följande riksdag, framburet i tvenne uti Andra Kammaren afgifna motioner, men lyckades ej heller

denna gång tillvinna sig Riksdagens bifall. Bättre framgång rönte de vid riksdagen 1885 i samma rigtning afgifna motioner, af hvilka i den ena föreslogs, att försäljning af vin och maltdrycker, vare sig till afhemtning eller till förtäring på stället, icke må, vare sig i stad eller på landsbygd, förenas med annan handel, till hvars bedrifvande särskild anmälan erfordras, samt att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta för att en kommande Riksdag föreläggas ett på detta beslut grundadt förslag till ny förordning om vilkoren för försäljning af vin och maltdrycker. Riksdagen anhöll nemligen i förut omförmälda skrifvelse till Kongl. Maj:t om sådan ändring i gällande lagstiftning, att den, som vill åt allmänheten tillhandahålla vin och maltdrycker till salu för afhemtning till mindre qvantitet än 10 liter, skall vara skyldig dertill utverka sig tillstånd i samma ordning, som bestämmes i §§ 3—6 i kongl. förordningen den 18 september 1874 angående vilkoren för försäljning till förtäring på stället af vin och maltdrycker, samt att magistrat må erhålla rättighet att för viss tid eller för alltid förbjuda försäljare i stad vidare försäljning af nämnda drycker i det fall och på det sätt, som medgifvits kommunalnämnd i 14 § af nyss åberopade kongl. förordning, såsom denna paragraf numera lyder i kongl. kungörelsen den 30 november 1876. Med anledning af denna Riksdagens skrifvelse utfärdade Kongl. Maj:t nu gällande förordning angående försäljning af vin, maltdrycker, kokadt kaffe och andra tillagade, icke spirituösa drycker *den 24 oktober 1885*, i hvilken Riksdagens beslut faststäldes endast för så vidt det berörde inskränkning i rättigheten att *å landet* utan särskildt tillstånd för afhemtning hålla *vin* till salu äfvensom i afseende å rätt för magistrat att, i likhet med kommunalnämnd, i visst fall meddela försäljningsförbud, hvaremot rättigheten att till afhemtning försälja *maltdrycker*, likasom rättigheten till samma försäljning af vin *i stad*, lemnades utan inskränkning.

Af ofvan lemnade redogörelse för utvecklingsgången af lagstiftningen på här i fråga varande område framgår, att nu gällande stränga restriktioner endast steg för steg kunnat genomföras. Sådant var ock att vänta. Om de stridiga åsigter, som vid behandlingen af denna lagstiftningsgren sökt göra sig gällande, bära ock Riksdagens protokoll under de senaste 20 åren nogsamt vittne. I näringsfrihetens namn har hvarje förslag, hvarmed en inskränkning åsyftats i här omhandlade

näringsfångs fria utöfvande, inom Riksdagen bekämpats och ofta, af den ena eller andra statsmagten, förkastats. Men å andra sidan har ock, såsom af lagstiftningens gång synes, den åsigten allt mera gjort sig gällande, att inskränkningar i den enskildes frihet skulle kunna vidtagas, dock alltid med fäst afseende derpå, att dessa inskränkningar ej finge gå längre, än som vore af behofvet oundgängligen påkalladt. Redan det allmänna besvärs- och ekonomiutskottet vid ståndsriksdagen 1862—63 yttrade vid handläggningen af en motion i detta ämne — och samma utskott vid följande riksdag åberopade vid enahanda tillfälle dess ord —, att det torde innebära en billig fordran, att en kommun, hvars trefnad störes derigenom, att en dylik rättighet som den ifrågavarande utöfvades på ett sätt, som uppenbarligen icke vore med lagstiftningens afsigt öfverensstämmande, men likväl af åklagaremagten ofta oåtkomligt, erhölle rätt att göra sig qvitt en sådan källa till oordningar, eftersom det icke vore näringsfrihetens grundsats, som derigenom förnärmades, utan endast sjelfsvåldets anspråk som tillbakavisades. Men icke blott kommunens ofvan berörda rätt att förbjuda en handtering, som uppenbarligen bedrifves på ett för dess lugn och välbefinnande skadligt sätt, har i vår lagstiftning angående försäljning af vin och maltdrycker blifvit erkänd, utan har ock den principen der tillämpats, att samhället äfven har befogenhet att förbjuda sådan rörelse, hvaraf mera skada än gagn för det allmänna kan vara att förvänta.

Under åberopande af de skäl, som finnas anförda uti en af herr *Liss Olof Larsson* vid senaste riksdag afgifven motion, har samma motionär uti ofvan först omnämnda motion hemstält, att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring i nu gällande lagstiftning angående vin och maltdryckers m. m. försäljning, att den som vill åt allmänheten tillhandahålla maltdrycker till salu för afhemtning till mindre qvantitet än tio liter, skall vara skyldig dertill utverka sig tillstånd i samma ordning, som nu är bestämdt för den, hvilken vill för afhemtning försälja vin i mindre qvantitet än tio liter.

Sedan bland motiven påpekats missbruken vid den fria handeln med vin och maltdrycker, hvarom vittnade, förutom de många motionerna vid riksdagarne samt de uttalanden, som i tidningar och på allmänna möten allt som oftast förekommit, framför allt i den i hela landet pågående nykterhetsrörelsen, som icke borde genom lagstift-

ningen motarbetas, hvilket dock komme att ega rum, så länge kommunerna saknade befogenhet att förekomma den lockelse till dryckenskap, som enligt gällande lag kunde genom handeln med nämnda drycker utläggas af hvilken person som helst, fortsätter motionären: »En lagförändring i syfte att inskränka rättigheten till handel med vin och maltdrycker till afhemtning innebär icke någon inskränkning i näringsfriheten, vare sig i afseende å tillverkning eller försäljning, för sådana affärsmän och yrkesidkare, hvilka hafva gjort till sin uppgift att tjena allmänheten genom att tillhandahålla de drycker, som för många blifvit ett verkligt behof, utan frågan gäller endast att utfinna medel att förhindra anordnandet af sådan affärsverksamhet af nu åsyftade slag, som på grund af för handen varande omständigheter pröfvas vara för en ort obehöflig eller skadlig. De invändningar, som häremot ofta blifvit gjorda i hvad som förmenats vara den arbetande befolkningens intresse, förlora sin hufvudsakligaste betydelse i betraktande af att det är just från den arbetande befolkningen, som yrkandet på inskränkning i handeln med vin och maltdrycker förnämligast utgått och ännu utgår.»

Äfven om det icke kan förnekas, att, såsom motionären påstår, den handlande medgifna rättigheten att tillhandahålla allmänheten vin och maltdrycker, gifvit anledning till missbruk, hvaröfver klagomål försports, måste dock å andra sidan medgifvas, att detta omdöme gäller till hufvudsaklig del handeln med vin, hvaremot försäljningen af maltdrycker i obegränsade qvantiteter icke kan drabbas af detta klander. Stöd för detta antagande äfvensom för den åsigten, att den föreliggande motionen icke utgör ett tillförlitligt uttryck för den i landet allmänt gällande meningen i denna fråga, hemtar utskottet *dels* från de af länsstyrelserna i riket afgifna utlåtanden öfver den af 1885 års Riksdag aflåtna skrifvelse i fråga om förbud för handlande att sälja vin och maltdrycker i mindre partier än tio liter, hvilken skrifvelse, enligt hvad här ofvan är ådagalagdt, gaf anledning till bestämmelserna i 11 § af kongl. förordningen den 24 oktober 1885, *dels* äfven af den utgång denna fråga erhöll vid sistlidne riksdag, hvilken afslog motionärens förslag, ehuru detsamma vunnit understöd af det utskott, som haft motionen till behandling. Ur denna synpunkt har det förefallit utskottet betänkligt att medverka till framkallande af en lagbestämmelse, som icke vore omfattad af det i landet rådande allmänna föreställningssättet.

Att priset på maltdryckerna skulle fördyras och åtkomsten af desamma försvåras, samt att detta skulle träffa äfven det slag af dessa drycker, som kallas svagdricka, hvilket företrädesvis i städerna och vid större fabriker och industriella anläggningar å landet, der en talrik arbetspersonal är samlad, så allmänt ingått i den dagliga förbrukningen,

att de måste anses utgöra en nödvändighetsvara såsom ersättning för mjölk, hvilken mångenstädes dels är oskäligt dyr, dels icke alltid finnes att få köpa, blefve de oundvikliga följderna af ett bifall till motionärens förslag; och utskottet har icke kunnat undgå att lyssna till dessa skäl, huru mycket än förslagets anhängare lagt sig vinn om att försvaga och understundom rent af förneka betydelsen af desamma.

Vidare hyser utskottet betänkligheter vid att bidraga till utverkande af en lagbestämmelse, som i sina konseqvenser skulle leda till sådana orimligheter som att en person, för att fylla sitt behof af sex halfbuteljer öl, skall finna sig nödsakad att köpa trettio, för så vidt icke lagens föreskrift göres betydelselös genom den så kallade salningen, hvartill förslaget, om det upphöjdes till lag, otvifvelaktigt skulle gifva upphof.

För öfrigt torde svårligen kunna förnekas, att de kommunala myndigheterna innehafva kraftiga medel till förekommande af missbruk vid försäljningen af maltdrycker i smärre qvantiteter än tio liter, och i de fall, då klagomålen öfver missbruken äro berättigade, torde orsaken härtill vara att söka i slappheten vid utöfningen af denna kommunala magt.

På grund af hvad utskottet sålunda anfört, och då motionären icke förmått andraga några sådana omständigheter, som kunna vara egnade att föranleda Andra Kammaren att frångå sitt vid senaste riksdag fattade beslut i denna fråga, får utskottet hemställa:

I:o.

att herr Liss Olof Larssons motion icke må vinna Riksdagens bifall.

»Det torde säkerligen af alla dem, hvilka varit i tillfälle att å landsbygden iakttaga verkningarne af den senast utkomna kongl. förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker m. m., erkännas, att sagda författning, oaktadt sina stora förtjenster i förhållande till föregående lagar i samma ämne, likväl i vissa fall redan visat sig behöfva omändras, i syfte att öka nykterheten hos arbetarne och förekomma de med ett omåttligt bruk af nämnda drycker nästan alltid förenade oordningar och olägenheter.»

På grund af denna motivering hemställer herr Olof Andersson i Lyckorna uti ofvan nämnda motion n:o 91:

»att Riksdagen ville ingå till Kongl. Maj:t med en underdånig anhållan, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin och maltdrycker m. m., att *dels rättigheten att å landet för afhemtning hålla till salu vin eller maltdrycker till mindre belopp än tio liter endast må utöfvas af den, hvilken erhållit rättighet att å landet idka sådan utskänkning* af nämnda drycker, som afses i 3 § af sagda kongl. förordning, *och dels* att, rörande vin eller maltdryckers hållande för afhemtning till salu å landet till mindre belopp än tio liter, skall i öfrigt gälla samma bestämmelser, som nu äro stadgade, beträffande utskänkningen af nämnda drycker.»

Då §§ 11 och 15 af kongl. förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker m. m. den 24 oktober 1885 innehålla de vilkor, under hvilka rättigheten att å landet tillhandahålla allmänheten vin och maltdrycker i mindre parti än tio liter får utöfvas jemväl i förening med annan handel, och då § 10 i samma förordning föreskrifver, att den, som idkar handel i öppen bod, ej må tillåtas att till förtäring på stället sälja vare sig vin eller maltdrycker, så följer häraf uppenbart, att motionären, som föreslår, att för rättigheten att å landet för afhemtning hålla till salu vin och maltdrycker till mindre qvantitet än tio liter skola gälla enahanda bestämmelser, som de nu föreskrifna beträffande utskänkning af nämnda drycker, förutsätter, att all handel med dessa drycker i mindre parti än tio liter icke får vara förenad med annan handel.

Hvad först beträffar den af motionären i fråga satta förändringen i nu gällande bestämmelser angående den mindre partihandeln med vin, har icke motionären till stöd för sin framställning kunnat åberopa något enda på erfarenhet grundadt skäl till förändring uti en lagbestämmelse, hvars tillämpning omfattar en tidrymd af två och ett tredjedels år, och har icke heller inom utskottet någon sådan omständighet föreburits, som kunnat gifva utskottet anledning att understödja motionärens framställning i detta afseende, allrahelst som det af motionären åberopade syftemålet »att öka nykterheten hos arbetarne» står af en förändring i detta hänseende skäligen oberördt.

Vidkommande härefter afskiljandet af handeln med maltdrycker i mindre parti än tio liter från annan handel, hvilket utgör ett nödvändigt vilkor för bifall till motionärens förslag, får utskottet hänvisa till sitt under tredje punkten af detta betänkande afgifna utlåtande,

hvaruti utskottet icke funnit skäl förefinnas för bifall till en i detta syfte väckt motion.

Med anledning häraf får utskottet hemställa:

2:o.

att herr Olof Anderssons i Lyckorna motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Uti första punkten i den af herr P. Waldenström väckta motionen n:o 48 föreslår motionären:

att Riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i nu gällande lag om handeln med vin och maltdrycker, att försäljning af dessa drycker, vare sig till afhemtning eller förtäring på stället, icke må, vare sig i stad eller på landsbygd, förenas med annan handel, till hvars bedrifvande särskild anmälan erfordras.

Som stöd för sin åsigt säger motionären:

»Att handeln med vin och maltdrycker i vårt land behöfver en strängare kontroll, än som för närvarande deröfver hålles, torde vara temligen allmänt insedt och erkändt, äfven om tankarne kunna vara delade angående sättet att häri åstadkomma en förändring till det bättre.

En af de olägenheter, som göra en verksam kontroll hardt när omöjlig, i synnerhet på landsbygden, är rättigheten att förena vin- och ölhandel med annan handel. I kongl. förordningen angående försäljning af bränvin stadgas, att minuthandel med eller utskänkning af bränvin icke må vara förenad med annan handel, till hvars bedrifvande särskild anmälan erfordras. Detta stadgande utgår uppenbarligen från insigten af svårigheten att upprätthålla vederbörlig kontroll, der dessa två slag af handel äro förenade. Men hvad sålunda gäller bränvinshandeln, det eger ock sin fulla tillämpning på handeln med vin och öl.»

Fördelen af den förändring i lagstiftningen motionären sålunda föreslagit och som egentligen går derpå ut, att det skulle blifva förbudet för den, som idkar handel i öppen bod, icke endast såsom hittills att der sälja maltdrycker till förtäring på stället, utan äfven att

föryttra sådana till afhemtning, skulle, enligt hvad af motiveringen framgår, bestå deruti att dymedelst möjliggjordes en strängare kontroll öfver i fråga varande handel än som för närvarande egde rum. Utskottet vågar dock tro, att nu gällande förordning angående försäljning af vin och maltdrycker redan innehåller ett, om det användes, tillräckligt verksamt medel att förebygga fortsatta oordningar vid dylik försäljning, nemligen uti den rättighet, som är magistrat eller kommunalnämnd medgifven, att förbjuda vidare utöfning af förvärfvad försäljningsrättighet, derest oordningar och missbruk visat sig deraf härflyta. Om på vissa ställen, såsom det uppgifvits, denna nämnde myndigheter förlänade magt icke blifvit använd, är icke lagstiftningens fel.

Men utskottet fruktar ock, att rent af skadliga följder skulle kunna af den föreslagna förändringen uppkomma. Det skulle väl endast i mycket få fall kunna löna sig att uppsätta handelsbodar, uteslutande afsedde för försäljning af maltdrycker. Och för att sådana handelsbodar skulle blifva lönande, komme säkerligen deras innehafvare att göra allt för rörelsens vidgande, hvilket väl icke kunde vara egnadt att gagna nykterheten och ordningen. Vidare skulle genom det föreslagna lagstadgandet, särskildt å landet, hvarest i allmänhet bryggerierna torde vara belägna oftast på flere mils afstånd från hvarandra, försvåras åtkomsten icke endast af de starkare sorterna maltdrycker, hvilka vid omåttligt bruk kunna medföra skadliga verkningar, utan äfven af det så kallade svagdrickat, hvilket, fullkomligt oskadligt, som det torde få anses vara, både användes såsom läskedryck och i väsentlig mån ingår i arbetarefamiljernas måltidsanordning. — Måhända skulle följden af ett förbud mot att, såsom nu, hafva försäljning af maltdrycker i sammanhang med matvaru- och annan dylik handel jemväl kunna verka derhän, att det på många ställen icke blefve möjligt åtkomma maltdrycker äfven af oskyldigaste slag, annorstädes än å bränvinskrogarne — den, som idkar utskänkning af bränvin, eger ju nemligen ock sälja maltdrycker — och att detta icke skulle vara nyttigt lärer ligga i öppen dag. För att gifva menniskor anledning att gå till krogen må man noga akta sig.

På grund af det nu anförda och då äfven från näringsfrihetens synpunkt betänkligheter kunna uppstå emot att så vidsträckt som motionären åsyftar försvåra föryttrandet af de i och för sig oskadliga maltdryckerna, finner sig utskottet böra

3:o.

afstyrka bifall till motionen i denna del.

Uti andra punkten af herr P. Waldenströms motion n:o 48 inom Andra Kammaren har framhållits det i många delar af vårt land vanliga sätt att gäcka de åtgärder, som af vederbörande kommunalstyrelser å landet med stöd af gällande författningar vidtagas till hämmande af dryckenskap och deraf föranledda oordningar, bestående deri att bryggare och så kallade öltappare låta köra ut stora qvantiteter öl efter allmänna vägarne, säljande till höger och venster åt kommande och gående så mycket eller så litet, som dessa önska, dels till afhemtning, dels till förtäring på stället. Motionären har vidare anfört, hurusom klagomålen öfver detta ofog år för år hafva blifvit alltmer högljudda samt att det fördenskull synes nödvändigt, att lagstiftningen ingriper äfven mot detta missbruk.

På grund af dessa anförda skäl hemställer motionären, att Riksdagen måtte för sin del besluta sådant tillägg i nu gällande lag om handel med vin och maltdrycker, att all handel med dessa drycker å allmän väg eller plats må vara alldeles förbjuden. — Skulle detta förslag af Riksdagen godkännas, så föreslår motionären slutligen, att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om ändring af nu gällande förordning om handel med vin och maltdrycker till öfverensstämmelse med dess beslut.

Uti denna motion hafva 35 af Andra Kammarens ledamöter instämt.

Vidare har utskottet inhemtat, att herr Ölander inom Första Kammaren väckt motion (n:o 18) i samma syfte eller till förekommande af berörda missförhållande vid utkörning af öl från bryggerierna, och hvarvid han åberopat de skäl, som herr Näsman uti en i samma ämne vid fjolårets riksdag inom Andra Kammaren väckt motion har anfört, samt hemstält, det Riksdagen måtte för sin del besluta följande tillägg i 15 § i kongl. förordningen angående vilkoren för försäljning till förtäring på stället af vin och maltdrycker m. m., nemligen:

»Mom. 4. Hvad här är stadgadt om handlande gälle äfven om tillverkare af maltdrycker, då han sådana drycker till försäljning kringför eller låter kringföra.»

Då klagomål från åtskilliga orter inom landet försports öfver det allt mera tilltagande missbruket, att ölutkörare sälja öl och maltdrycker å allmänna vägar och platser, hvilket missförhållande bland annat styrkes dels derigenom att, såsom nämndt är, 35 ledamöter af Andra Kammaren instämt uti den af herr Waldenström väckta motionen, och dels derigenom att en af Första Kammarens ledamöter, som är bosatt i en ort, der denna handel på uppgifvet sätt bedrifves, väckt motion i samma ändamål; och då våra lagar i afseende på förbrytelser å allmän väg

och plats i andra fall äro ganska strängt skärpta, anser sig utskottet på anförda skäl böra föreslå,

4:o.

a) att Riksdagen måtte för sin del besluta sådant tillägg i nu gällande lag om handel med vin och maltdrycker, att all handel med dessa drycker å allmän väg eller plats må vara alldeles förbjuden.

Skulle detta förslag af Riksdagen godkännas, hemställes,

b) att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om ändring af nu gällande förordning om handel med vin och maltdrycker i öfverensstämmelse med detta beslut.

Uti motionen N:o 117 hemställer herr E. Åkerlund,

det Riksdagen ville besluta i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan förordnings utfärdande, som fråntager Konungens befallningshafvande all rätt att utan kommunalstämmas och kommunalnämnds medgifvande, lemna någon sorts tillåtelse för försäljning på landet af ofvanberörda dryckesvaror »till förtäring på stället» och tillerkänner såväl Konungens befallningshafvande som kommunalstämma rätt att utfärda förbud mot all sådan handels bedrifvande, derest någon af dessa myndigheter finner sådant lämpligt och nyttigt.

Motionären anför såsom stöd för sina yrkanden:

»Från många håll i vårt land har försports ett enligt min tanke fullt berättigadt missnöje öfver, att kommunalstämma icke utan vidare eger rätt förbjuda all försäljning af »vin och maltdrycker», och ofta har det visat sig högst svårt, om icke rent af omöjligt, att hindra, det »försäljning till afhemtning» föranledt samma, om icke svårare följder, som om utskänkning fått utöfvas, ehuru fullt säkra bevis, det förhållandet varit sådant, ofta — för att icke säga oftast — ej stått att erhålla, synnerligast å landsbygden, der ordningsmagten är liten, men tillgången på handelsbodar så mycket större, hvadan lagöfverträdelser af ifrågavarande slag, ehuru kända, icke med skäl af kommunalnämnd kunnat beifras, eller den rätt, § 15 i kongl. förordningen angående försäljning af vin m. m. af den 24 oktober 1885 erbjuder, komma till användning, och den Konungens befallningshafvande uti § 7 af samma kongl. förordning lemnade rättigheten att under nära ett års tid för

hvarje gjord ansökning, utan att höra vare sig kommunalnämnd eller stämma, lemna tillstånd till utskänkning af ifrågavarande drycker kan lätt förlama den kommunala ordningsmagtens åtgöranden i ofvan antydt syfte.»

Visserligen finnes ingen anledning att tro, det Konungens befallningshafvande någonsin missbrukat sin rätt att meddela tillstånd för utskänkning af maltdrycker under kortare tid, men att Konungens befallningshafvande i många fall omöjligen kan ega eller erhålla säkra uppgifter om, hurudana de personer äro, som söka ifrågavarande rättighet, torde vara visst, och då frågan, huruvida tillfällig utskänkning — likasom nästan all annan sådan — medför skada eller ej, just beror på egenskaperna hos de personer, som erhålla tillstånd till dylik utskänkning, samt då kommunalstämman väl bör kunna antagas vara den myndighet, som bäst af alla känner medlemmarne inom sina respektive kommuner, finner utskottet den föreslagna förändringen af § 7 i gällande förordning så mycket lämpligare.

Att utskänkning af maltdrycker vid auktioner och dylika tillfällen oftast medför mera skada än gagn, torde svårligen kunna förnekas af den, som sett, huru dervid brukar tillgå samt huru många slagsmål, våldsamheter och inköp för oskäligt högt pris af onyttiga artiklar under rusets inflytande förekomma. Ovanligt torde icke heller vara, att utskänkningsrätt sökes just för att auktionsbesökande skola under »lifvad sinnesstämning» betala mera för de af dem inköpta varorna, än de i fullt nyktert tillstånd skulle hafva gjort.

Att, såsom man hört uppgifvas, maltdrycker icke, eller åtminstone ytterst sällan, skulle blifva orsak till rus, derest icke så kalladt vin förut förtärts, synes, ifall så verkligen vore förhållandet, gifva utskottet rätt i det antagandet, att endast sådana personer, om hvilka man känner, att de icke sälja rusgifvande maltdrycker åt redan förut halfrusiga personer, böra erhålla utskänkningsrätt, och att just derför kommunalstämman bör ega att förvägra dylik rätt, om den finner den sökande olämplig att sköta försäljningen af de omhandlade dryckesvarorna.

Utskottet har, ehuruväl andra föreslagna förändringar af kongl. förordningen den 24 oktober 1885 blifvit afstyrkta, beslutat tillstyrka bifall till ifrågavarande punkt, emedan genom en sådan ändring ändock något blifvit gjordt i nykterhetens intresse, utan att dervid näringsfriheten eller enskild mans rätt kan anses blifva förnärmad.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, och då genom utlåtandena i punkterna n:is 1 och 2 frågan om kommunalstämmas rätt att förbjuda all försäljning af vin och maltdrycker torde kunna anses af

utskottet behandlad, får utskottet föreslå Riksdagen att i så måtto bifalla motionen i fråga:

5:o.

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller om sådan ändring af § 7 uti gällande förordning angående försäljning af vin m. m. af den 24 oktober 1885, att den måtte erhålla följande lydelse,

§ 7.

1. Vid helsobrunn eller badort, på passagerarefartyg eller å jernvägsstation, må för bestämd tid, kortare än år, rättighet till utskänkning af vin eller maltdrycker meddelas af Konungens befallningshafvande, när vederbörande derom gjort anmälan. Vid andra tillfällen, der värdshusrörelse eller utskänkning af annan anledning kan komma i fråga att under endast någon del af året utöfvas, må tillstånd dertill af Konungens befallningshafvande gifvas endast efter kommunalnämnds och kommunalstämmas medgifvande.

Stockholm den 23 mars 1888.

På utskottets vägnar:

CARL AUG. ANDERSSON.

Reservationer:

vid punkterna 1:o och 3:o af herrar *Jansson*, *Sundström* och *Åkerlund*, hvilka yrkat bifall till herr L. O. Larssons motion n:o 164 samt 1:a punkten af herr P. Waldenströms motion n:o 48;

vid punkten 4:o af herr *Andersson;*

vid punkten 5:o af herrar *Andersson* och *Berg;*

af herr *Huss:* »Uti det slut, hvartill Utskottet i 5:te punkten kommit, har jag icke kunnat instämma, *dels* derföre, att den föreslagna ändringen saknar betydelse, så länge § 13 af kongl. förordningen angående vilkoren för försäljning af bränvin m. m. den 29 maj 1885 förblifver oförändrad, *dels* äfven derföre att, för så vidt Konungens befallningshafvandes rätt att på vederbörandes anmälan utan kommunalmyndigheternas hörande meddela rättighet till utskänkning af vin och maltdrycker för bestämd tid, kortare än år, anses böra borttagas, skrifvelseförslaget bort *utan undantag* omfatta hela § 7 i kongl. förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker m. m. den 24 oktober 1885.»

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1888.

Rättelse:

I Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 20.

Sid. 19, rad. 4 nedifrån står: *Jansson*
läs: *E. P. Jansson*

STOCKHOLM, TRYCKT HOS K. L. BECKMAN, 1888.

N:o 21.

Ank. till Riksd. kansli den 27 mars 1888, kl. 2 e. m.

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i kongl. förordningen angående minderåriges användande i arbete vid fabrik, handtverk eller annan handtering den 18 november 1881.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 43, hvilken blifvit till utskottet hänvisad, har herr *A. Brodin* föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:ts nådiga förordning angående minderåriges användande i arbete vid fabrik, handtverk eller annan handtering, daterad den 18 november 1881, måtte sålunda förändras, att minderårige, som fylt fjorton år, finge användas i arbete på samma vilkor, som vid sågverksrörelse eller brädgårdsrörelse vore medgifvet, samt att, om det ansåges nödigt att för vissa fabriker eller yrken göra inskränkning häruti, dessa fabriker eller yrken särskildt måtte specificeras.

Till stöd för sitt yrkande framhåller motionären, att ifrågavarande författning ej visat sig fullt lämplig för svenska förhållanden, hvilket redan framginge deraf, att Kongl. Maj:t, uppå särskilda framställningar af åtskilliga vederbörande, medgifvit *dels* uppskof med författningens tillämpning, *dels* undantag från deri förekommande bestämmelser; och skulle utan tvifvel flera dylika uppskof och undantag medgifvits, om derom i behörig ordning gjorts framställning, men många hafva i stället ej användt minderårige i sitt arbete, andra antagligen ej rättat sig efter författningens föreskrifter derutinnan.

Vidare anför motionären, att de fabriker, hvilka hufvudsakligen använda minderårige, ej hafva någon svårighet att efterlefva författningens föreskrifter, då de utan olägenhet kunna bestämma arbetstid och raster derefter samt, om så erfordras, indela arbetet i olika lag, men att deremot de industrigrenar, som hufvudsakligast använda fullvuxna personer, men såsom handtlangare och biträden till desamma kunna använda minderårige, hafva stora olägenheter af att följa författningens föreskrifter; att vid sådant förhållande många industriidkare, som förut användt minderårige i sitt arbete, numera endast använda arbetare, som fylt aderton år, hvaraf följden blifvit den, att en stor del minderårige ej kunna erhålla arbete förr än efter fylda aderton år, samt att, då de flesta antagligen sluta i folkskolan vid fjorton eller femton år och sedermera få sysslolösa gå och drifva till fylda aderton år, lätteligen kunde inses, hvilken fara för deras framtid och för samhället som låge i detta förhållande.

Vid 1886 års riksdag väcktes af herr J. Ohlsson inom Andra Kammaren en motion med hufvudsakligen samma syfte som den nu föreliggande, hvilken motion dervid behandlades af kammarens andra tillfälliga utskott. Sedan detta i en utförlig historik, till hvilken utskottet tillåter sig att hänvisa, redogjort för det sätt, hvarpå lagstiftningen i ämnet så väl i vårt land som i åtskilliga andra länder från början af århundradet intill närvarande tid utvecklats, förklarade utskottet, att, ehuru detsamma ej kunde gilla de grunder, hvarpå dåvarande motionären byggt sitt förslag, utskottet likväl ville för sin del uttala den mening, att en revision af förordningen om minderåriges användande i arbete vid fabrik, handtverk eller annan handtering vore i högsta måtto önskvärd, samt att utskottet derför ej skulle hafva dragit i betänkande att med anledning af den väckta motionen till Riksdagen göra en hemställan om skrifvelse till Kongl. Maj:t i ämnet, derest ej förhållandet varit så, att Kongl. Maj:t redan af kommerskollegium infordrat förslag till ändringar i förordningen, men att i följd häraf och då det torde få emotses, *dels* att ärendets utredning så vidt möjligt påskyndas, *dels* att, innan det till slutligt afgörande företages, Riksdagen blifver satt i tillfälle att yttra sig öfver förslag till ny förordning i ämnet, utskottet hemstälde, att motionen för närvarande ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; och blef utskottets berörda hemställan efter föregången diskussion utan votering af kammaren bifallen.

De af motionären framhållna olägenheter vid tillämpning af nu gällande förordning angående minderåriges användande i arbete vid fabrik, handtverk eller annan handtering äro för utskottet väl bekanta, hvadan utskottet anser, att en omarbetning af förordningen, för undanrödjande af dessa olägenheter, är af behofvet påkallad; och finner utskottet härvid, i likhet med motionären, att i de fall, då det för vissa fabriker eller yrken kan anses nödigt att undantagsbestämmelser af ena eller andra slaget från förordningens allmänna föreskrifter meddelas, dessa fabriker eller yrken böra i förordningen särskildt specificeras. Deremot kan utskottet icke biträda motionärens yrkande derom, att minderårighetsgränsen måtte tillbakaflyttas till fylda fjorton år, så att de minderårige, hvilka uppnått denna ålder, icke skulle af förordningen beröras, utan anser utskottet, att fylda femton år skulle i detta afseende vara en mera lämplig åldersgräns, hufvudsakligen af det skäl, att skolundervisningen väl då kan antagas vara i de flesta fall afslutad.

Öfver det af 1886 års tillfälliga utskott i dess betänkande åberopade, här ofvan anmärkta förslag till ändringar i förordningen angående minderåriges användande i arbete vid fabrik, handtverk eller annan handtering hafva numera så väl öfverståthållareembetet som rikets samtliga länsstyrelser, hvilka blifvit af vederbörande departementschef anmodade att hvar för sig afgifva yttrande rörande verkningarna af ifrågavarande lagskipning, med särskilda sådana yttranden inkommit, hvarefter jemväl kommerskollegium under den 2 december 1886 afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet, hvilket för närvarande är på Kongl. Maj:ts pröfning beroende; och då det sålunda kan antagas, att Riksdagen inom kort sättes i tillfälle att yttra sig öfver det förslag till ny förordning i ämnet, som torde vara att från Kongl. Maj:t emotse, får utskottet hemställa,

att herr Brodins ifrågavarande motion för närvarande icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 27 mars 1888.

På utskottes vägnar:

G. THESTRUP.

STOCKHOLM, TRYCKT HOS K. L. BECKMAN, 1888.

Rättelse

i Andra Kammarens tillfälliga utskotts (n:o 3) utlåtande n:o 21.

Sid. 3, rad. 23 uppifrån *står:* lagskipning
läs: lagstiftning

STOCKHOLM, TRYCKT HOS K. L. BECKMAN, 1888.

N:o 22.

Ank. till Riksd. kansli den 29 mars 1888, kl. 2 e. m.

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om åtgärders vidtagande för inskränkning i utlemning af postförsändelser under sön- och helgdagar.

Uti en till utskottet hänvisad motion, n:o 87, har herr *A. V. Carlson* i Stockholm, hufvudsakligen af religiösa skäl, hemstält, att Riksdagen måtte besluta i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes vidtaga sådana åtgärder, hvarigenom utsändningen af bref på sön- och helgdagar måtte inskränkas till högst två turer.

Rörande detta ärende får utskottet till en början erinra, att, sedan herr A. G. Jönsson i Mårarp uti en vid förra årets majriksdag väckt motion föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla om vidtagande af sådana åtgärder, som vore af nöden för att postverkets betjente, utan afdrag å de bestämda löneförmånerna, måtte varda befriade från tjenstgöring hvar fjerde söndag; samt vederbörligt utskott i afgifvet utlåtande hemstält, att sagda motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; så och efter det frågan blifvit till utskottet återremitterad, och utskottet, som emellertid inhemtat, att generalpoststyrelsen då redan beredt postbetjente i hufvudstaden den af herr Jönsson

föreslagna ledighet och att styrelsen sökte att i den mån tillgångarne det medgåfve, bereda jemväl öfriga postbetjente sådan ledighet, vidhållit sin omförmälda hemställan, har Andra Kammaren vid ärendets slutliga behandling utan votering bifallit samma hemställan.

Vidare har utskottet ansett sig böra fästa uppmärksamheten derpå att, enligt hvad Kongl. Maj:ts till innevarande riksdag aflåtna proposition angående statsverkets tillstånd och behof utvisar, vid anmälan den 12 sistlidne januari inför Konungen i statsrådet af de frågor, som tillhörde regleringen af sjunde hufvudtiteln, dåvarande chefen för finansdepartementet — efter meddelande, beträffande postverkets omkostnadsstat, att generalpoststyrelsen föreslagit höjning af anslaget till *traktamenten för vaktbetjente* med 50,000 kronor, eller från 400,000 till 450,000 kronor, såsom skäl för hvilken förhöjning generalpoststyrelsen åberopat äfven behofvet af lindring i vaktbetjentes tjenstgöring under sön- och helgdagar — yttrat, att då förhöjning af utgående traktamenten i en del fall utan tvifvel påkallades, och staten icke torde böra undandraga sig de kostnader, som kunde erfordras för att bereda postvaktbetjeningen någon större frihet å sön- och helgdagar, funne sig föredragande departementschefen böra biträda generalpoststyrelsens omförmälda framställning. I afgifvet utlåtande angående regleringen af utgifterna under ofvannänmda hufvudtitel anför statsutskottet beträffande nu ifrågavarande anslag följande:

»De ändamål, som skulle genom den föreslagna förhöjningen ernås, synas utskottet förtjena afseende. Emellertid har inom utskottet fråga framstälts, hvad inskränkning den nyligen här i staden inrättade »stadsposten» kan medföra i vaktbetjeningens tjenstgöring. Då »stadsposten» endast en jemnförelsevis kort tid varit i verksamhet, hafva tillförlitliga upplysningar härutinnan icke kunnat vinnas, men då det, enligt utskottets förmenande, är sannolikt, att någon minskning i postverkets här i staden anstälda vaktbetjenings tjenstgöring blifver en följd af »stadpostens» verksamhet, anser utskottet sig icke för närvarande, innan närmare erfarenhet vunnits, kunna föreslå Riksdagen att öka ifrågavarande anslagspost med högre belopp än 40,000 kronor. I allt fall torde genom en omsorgsfull anordning af vaktbetjeningens tjenstgöring det sålunda nedsatta beloppet blifva tillräckligt för tillgodoseende af de med förhöjningen afsedda ändamålen.»

Slutligen får utskottet tillkännagifva, att utskottet funnit nödigt hänvända sig till generalpoststyrelsen, med begäran om upplysningar rörande

åtskilliga med den föreliggande frågan sammanhängande förhållanden. Från generalpoststyrelsens kanslibyrå har utskottet sedermera fått emottaga de önskade upplysningarna; och som dessa, enligt utskottets förmenande, äro af snart sagdt afgörande vigt, har utskottet funnit sig böra här intaga det hufvudsakliga af kanslibyråns skrifvelse, så lydande:

»Det tillhör postförvaltarne att, hvar och en för sin tjenstgöringsort, förordna angående dagliga antalet brefbäringsturer samt att bestämma tiderna för desamma; dock tillkommer det generalpoststyrelsen att på anmälan af korrespondenter eller eljest, då anledning förekommer, pröfva huruvida brefbäringen må böra annorlunda ordnas. Vid brefbäringsturernas bestämmande måste naturligtvis tagas hänsyn till tiderna för posternas ankomst; och som dessa tider på många orter äro omvexlande under olika årstider — beroende derpå att antalet postförande bantåg är större under en årstid än under en annan eller derpå att posten till åtskilliga orter under seglationstiden befordras dels med ångfartyg och dels med skjuts samt under öfriga delen af året endast med skjuts — så följer häraf att också antalet brefbäringsturer på dylika orter blir olika under särskilda årstider.»

Då, såsom nyss är sagdt, det i första hand tillhör postförvaltarne att ordna brefbäringen, och generalpoststyrelsen endast i enstaka fall haft anledning att derom annorlunda bestämma eller att från särskilda postorter infordra uppgifter i fråga om brefbäringsturernas antal, kunna icke nu fullt bestämda upplysningar meddelas beträffande de i utskottets skrifvelse under 2:o) och 3:o) gjorda förfrågningar, angående huru många och hvilka de postorter äro, der söndagsturerna äro flera än två, samt huru många dessa turer äro på de orter, der de öfverstiga två. Och då, enligt hvad jag inhemtat, det för utskottet är önskligt, att de i öfrigt begärda upplysningarna varda lemnade inom kortare tid än som skulle åtgå för att från samtliga postkontor, äfven de mest aflägsna, införskaffa uppgifter i nyssberörda afseenden, anser jag mig i anledning af omförmälda förfrågningar böra nämna, att vid 88 särskilda postkontor besörjes brefbäringen genom vaktbetjente, aflönade af postverket; att med all sannolikhet kan antagas att vid omkring 50 af dessa postanstalter antalet brefbäringsturer å söndag icke öfverstiger 2; samt att söndagsturernas antal å öfriga orter i allmänhet uppgår till 3 och endast undantagsvis, såsom i Stockholm, till 4 och sommartiden 5. Å sistnämnda ort tjenstgör dock ingen brefbärare vid flera än 2 af dessa turer. Samtlige brefbärarne äro nemligen indelade till tjenstgöring vexelvis vid särskilda turer.

I anledning af framställningar hos generalpoststyrelsen är ledighet hvar fjerde sön- och helgdag beredd brefbärarne turvis å vissa orter utan kostnad för dem sjelfve, nemligen Stockholm, Norrköping, Karlstad och Vesterås. Fråga om liknande förmån för brefbärarne i Göteborg föreligger för närvarande hos generalpoststyrelsen. Icke i något bland dessa fall beredes ledigheten genom inskränkning i antalet brefbäringsturer, utan i de tjenstlediges ställe inkallas reservbrefbärare till tjensgöring mot särskild ersättning af postverket.

Till generalpoststyrelsen hafva å senaste tiden inkommit framställningar om inskränkning i antalet brefbäringsturer å söndag i Stockholm, Norrköping, Linköping och Södertelje. Framställningen angående inskränkning i söndagsbrefbäringen inom Stockholm är gjord af samfundet pro Fide et Christianismo; — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Den från Norrköping inkomna framställningen är gjord af derstädes bosatte korrespondenter, hvilka till stöd för densamma företett en petition i ämnet af 1,853 personer å platsen, hvilkas underskrifter, enligt uppgift, anskaffats sålunda, att petitionen af brefbärare vid besök i hvarje hus uppvisats för de derstädes boende. Endast 14 personer hafva vägrat att ansluta sig till framställningen.

Framställningarne från Linköping och Södertelje hafva likaledes gjorts af korrespondenter samt insändts och förordats af postmästarne å dessa platser.»

Till de upplysningar, som poststyrelsens kanslibyrå sålunda meddelat rörande framställningar från korrespondenter angående inskränkning i söndagsbrefbäringen, må läggas hvad utskottet på annan väg inhemtat, att, sedan i slutet af sistlidet år i Göteborg inbjudning utfärdats till stadens invånare att teckna sina namn för medgifvande att dervarande brefbärares middagstur å sön- och helgdagar indroges, denna inbjudning mötts af så stor välvilja, att icke mindre än 2,309 personer bifallit den gjorda framställningen, deribland stadens förnämsta handelsfirmor och många framstående personer. Ändtligen torde det icke böra lemnas oanmärkt, att ofvan omförmälda till generalpoststyrelsen från samfundet pro Fide et Christianismo ingifna framställning var åtföljd af listor utfärdade i september månad 1887 af samfundets styrelse, i ändamål att de af hufvudstadens korresponderande invånare, som ansåge, att de nu brukliga fyra à fem brefutdelningsturerna å sön- och helgdagar borde minskas till två à tre, skulle på dessa listor teckna sina namn. Då listorna i sistlidne

januari månad insamlades, befans antalet namnteckningar utgöra omkring 2,700, representerande snart sagdt alla klasser och yrken.

Vid öfvervägande af den föreliggande frågans sålunda utrönta ställning, vill det synas utskottet, att äfven den varmaste förfäktare af brefbärarnes söndagsledighet borde finna sig ganska belåten med hvad som i saken redan åtgjorts och med all säkerhet ytterligare af generalpoststyrelsen kommer att åtgöras. I sjelfva hufvudstaden finnes ju, på sätt poststyrelsens kanslibyrås skrifvelse utvisar, ingen enda brefbärare, som tjenstgör vid flera än två turer å sön- och helgdagar eller just det antal turer, hvartill motionären funnit inskränkning böra ske. Utskottet, som ingalunda förbisett den välmening, som i motionen fått ett uttryck, och som alldeles icke har något emot, att den största möjliga söndagshvila beredes så väl brefbärare som hvarje annan samhällsmedlem, måste vid ofvan upptagne förhållanden förklara, att utskottet finner den af motionären påyrkade riksdagsskrifvelsen ganska onödig, och utskottet kan icke heller undertrycka den mening, att en dylik skrifvelse äfven från andra synpunkter torde kunna anses vara mindre lämplig. I detta afseende finner utskottet obehöfligt att påpeka något annat än det förhållande, som väl är fullkomligt obestridligt, att, om Riksdagen ingriper i fråga om ordnande af brefbärareturer, ett stort antal andra betjente i statens tjenst torde söka och finna målsmän, som påyrka att Riksdagen skall vidtaga åtgärd för reglerande äfven af deras tjenstgöring å sön- och helgdagar.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 19 mars 1888.

På utskottets vägnar:

LUDV. ESSÉN.

Reservation

af herr *A. V. Carlson* i Stockholm:

»Då jag ingalunda finner mig öfvertygad af de skäl, på hvilka utskottet afstyrkt föreliggande motion, anser jag mig i största korthet böra bemöta desamma.

Då utskottet i den omständigheten, att ingen enda brefbärare tjenstgör vid flera än två turer å sön- och helgdagar, synes finna ett bevis på, att det mål redan är vunnet, som motionen åsyftar, så beror det uppenbarligen på ett stort förbiseende.

Det förhåller sig nemligen icke så, att hvarje brefbärare tjenstgör vid alla de turer, som till exempel i Stockholm äro anordnade, utan är hans dag redan upptagen af ett mindre antal turer. Att en brefbärare tjenstgör vid endast tvenne sådana, innebär alltså *icke,* att han fått den lindring, som han skulle få, om antalet turer öfver hufvud begränsades till tvenne. Att den korresponderande allmänheten på flera orter gripits af medlidande med brefbärarne och vidtagit mått och steg för att delvis afböja de tjenster, som staten genom nämnda sina tjenare i allt för rikt mått erbjudit publiken, det är ett glädjande faktum, som visar tillvaron af en sund opinion i denna fråga; men jag kan för ingen del deri finna ett skäl för staten att låta vid närvarande förhållanden bero, utan ser, i motsats till utskottet deri både en uppmuntran och kraftig maning för Riksdagen att skyndsamt rätta det fel i behandlingen af sina tjenare, mot hvilket så kraftiga protester förnummits, och det just från deras sida, i hvilkas förmenta intresse brefbärarne så strängt tagas i anspråk. Utskottet har icke »förbisett den välmening, som i motionen fått ett uttryck och som alldeles icke har något emot att den största möjliga söndagshvila beredes så väl brefbärare som hvarje annan samhällsmedlem». Det är godt och väl. Men att endast se välmening, det är att se något för litet; och att icke hafva något emot lindringen i fråga, det är alltför litet, om det befinnes, att den är en gärd af billighet, af rätt, ja helt enkelt uppfyllelsen af en pligt. Denna sida af saken har utskottet alls icke undersökt, och det gör i mina ögon dess utredning allt för knapphändig.

Är det statens oafvisliga pligt att, så långt ske kan, bereda sina tjenare den ur religiös, social och sanitär synpunkt så högst vigtiga söndagshvilan, då är det Riksdagens skyldighet att efter bästa förmåga söka främja upp-

fyllelsen af denna pligt, äfven med risk, att andra statstjenare än brefbärarne »söka och finna målsmän», som påyrka att deras arbete å sön- och helgdagar, så vidt möjligt, inskränkes. Men nämnda pligt har utskottet försigtigtvis icke närmare undersökt.

Det är icke fullt rigtigt, hvad utskottet säger, att nemligen motionären »af hufvudsakligen religiösa skäl» framstält sitt yrkande. Men om också så varit förhållandet och om utskottet trott sig finna, att skälen varit »hufvudsakligen religiösa», så måste det väcka förundran, att utskottet helt och hållet underlåtit att pröfva frågan ur denna synpunkt. Det vill deraf synas, som om utskottet ansåge religiösa sanningar och kristliga grundsatser icke hafva något att betyda för lagstiftare i en kristen stat. Jag kan icke gilla en sådan uppfattning och jag hoppas, att den svenska Riksdagen icke heller skall visa sig gilla den.»

STOCKHOLM, TRYCKT I CENTRAL-TRYCKERIET, 1888.

N:o 23.

Ank. till Riksd. kansli d. 5 april 1888, kl. 2 e. m.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8, i anledning af väckt fråga om åstadkommande af en allmän pensionsinrättning för barnmorskor.

Uti en inom Första Kammaren väckt motion, n:o 48, har herr *W. Falk* framhållit, att det ej kunde förnekas, att en praktiserande barnmorska för en ofta mycket betungande tjenstgöring åtnjöte en så obetydlig ersättning, att den i bästa fall endast gåfve henne en tarflig bergning, men ej tilläte henne att afsätta något för ålderdomen; att till och med mången landskommun icke hade råd att aflöna en examinerad barnmorska, än mindre att bereda henne sådana löneförmåner, att hennes ålderdom betryggades; samt att, då anställande hos kommunerna af kunniga barnmorskor vore af synnerlig vigt, men tillräcklig aflöning icke kunde af fattiga kommuner beredas dem, det vore nödigt, att staten trädde hjelpande emellan. Då enligt motionärens åsigt det lämpligaste sättet för denna hjelps lemnande vore att bilda en allmän pensionsinrättning, som mot nöd betryggade en till tjenstgöring oförmögen barnmorskas ålderdom, men denna fråga, för att erhålla en nöjaktig lösning, borde underkastas en noggrann utredning, föreslog motionären, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t »göra underdånig hemställan om utarbetande af förslag till en allmän pensionsinrättning för barnmorskor, jemte förslag till de bidrag från staten, som derför kunna anses behöfliga».

Första Kammarens andra tillfälliga utskott, till hvilket denna motion blifvit hänvisad, har hufvudsakligen anfört, hurusom det redan erkänts, att ett ändamålsenligt ordnande af barnmorskeväsendet vore en staten åliggande angelägenhet, då Kongl. Maj:t för mera än trettio år sedan utfärdat ett reglemente för barnmorskor. I detta reglemente vore med rätta ganska stora fordringar stälda på utöfvarne af berörda yrke; men för att kunna fordra ett tillfredsställande uppfyllande af de med barnmorsketjensten förenade pligter och ej afskräcka derför lämpliga qvinnor att ingå på denna

bana, vore nödigt att sörja för att barnmorskorna blefve bättre tillgodosedda i ekonomiskt hänseende och ej med för stor oro behöfde motse sin ålderdom, hvilket senare vore så mycket vigtigare som barnmorskorna i allmänhet ej kunde, utan att det goda ändamålet med ett väl ordnadt barnmorskeväsen ginge förloradt, fortsätta sitt kall allt för långt in i ålderdomen. Barnmorskorna hade sjelfva, med anledning deraf, att icke något vore gjordt för betryggande af deras ställning på ålderdomen, i underdånig petition anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen begära det anslag, som utöfver barnmorskornas egna årsafgifter kunde antingen för en gång eller årligen erfordras för deras pensionering och dervid såsom önskningsmål framhållit, att barnmorska, som uppnått 55 lefnadsår och såsom barnmorska, vare sig enskildt praktiserande eller af kommunen anstäld, tjenstgjort 25 år, måtte ega att komma i åtnjutande af årlig pension af 300 kronor mot skyldighet för henne att till kassan under 25 år erlägga tio kronor årligen eller, derest pension kunde erhållas, innan 25 års afgifter erlagts, vidkännas ett mot de felande afgifterna svarande afdrag vid första pensionsutbetalningen. Barnmorskornas antal i hela riket uppginge, efter hvad utskottet inhemtat, till omkring 2,500. Med förmälan tillika, att utskottet icke ville ingå i pröfning af vare sig detaljerna i hvad barnmorskorna således förslagsvis framstält eller i hvad mån och huruledes staten borde till pensioneringen bidraga, har utskottet på grund af hvad såväl motionären som utskottet andragit tillstyrkt, att motionen måtte af Riksdagen bifallas.

Denna hemställan har af Första Kammaren godkänts, hvarefter ärendet blifvit jemlikt 63 § riksdagsordningen öfverlemndt till Andra Kammaren, som hänvisat detsamma till sitt första tillfälliga utskott.

Efter öfvervägande af hvad sålunda förekommit och med åberopande af de skäl, som anförts till stöd för motionen, anser sig utskottet böra tillstyrka,

att Andra Kammaren behagade instämma i Första Kammarens beslut.

Stockholm den 5 april 1888.

På utskottets vägnar:

G. F. ÖSTBERG.

Reservation af herr *Östberg.*

Stockholm, 1888. Kongl. Boktryckeriet.

N:o 24.

Ank. till Riksd. kansli den 10 april 1888, kl. 12 midd.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4, i anledning af återremiss af dess betänkande öfver herr P. Waldenströms motion (n:o 48) om tillägg till nu gällande förordning angående försäljning af vin och maltdrycker samt öfver ett till utskottet remitteradt, af Första Kammarens tillfälliga utskott (n:o 1) afgifvet utlåtande i en liknande fråga.

I ofvan omförmälda motion har herr *P. Waldenström* föreslagit:

att Riksdagen måtte för sin del besluta sådant tillägg i nu gällande lag om handel med vin och maltdrycker, att all handel med dessa drycker å allmän väg eller plats må vara alldeles förbjuden,

samt att, om detta förslag af Riksdagen godkändes,

Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om ändring af nu gällande förordning om handel med vin och maltdrycker i öfverensstämmelse med detta beslut.

Till detta motionärens förslag hade utskottet tillstyrkt bifall, men enligt utskottet tillhandakommet protokollsutdrag beslöt Andra Kammaren vid behandlingen af ärendet att återförvisa detsamma, för att tagas under öfvervägande i sammanhang med ett inom Första Kammaren af herr Ölander i liknande syfte väckt förslag, hvilket, af samma kammares första tillfälliga utskott tillstyrkt, blifvit af nämnda kammare bifallet.

Förslaget har följande lydelse:

att kammaren behagade för sin del besluta att uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring i nu gällande lagstiftning angående vin och maltdrycker m. m. att, der tillverkare af maltdrycker håller sådana drycker till salu medelst kringföring, och oordningar deraf föranledas, Konungens befallningshafvande må ega att, sedan den, hvars rätt är i fråga, äfvensom i stad magistraten och å landet kommunalnämnden blifvit hörda, för viss tid eller för alltid förbjuda sådan tillverkare all dylik försäljning inom en eller flere kommuner eller ock föreskrifva sådana inskränkningar i berörda försäljningsrätt, hvartill omständigheterna kunna föranleda.

Då utskottet antager, att nyssberörda, af Första Kammaren godkända förslag har utsigt att vinna Andra Kammarens bifall, hemställer utskottet äfven derom. Likväl tror sig utskottet böra föreslå en liten förändring i detsamma. I förslaget talas nemligen icke om att återförsäljare eller s. k. »ölaftappare» skulle vara underkastade samma påföljd som tillverkarne af maltdryckerna, men enligt utskottets mening är det oftare sådana som blott kringföra varan, hvilka genom sin försäljning åstadkomma oordningar, än bryggeriernas utkörare. Med anledning häraf får utskottet, med frånträdande af sitt förut fattade beslut, alltså hemställa:

att kammaren behagade för sin del besluta, att Riksdagen måtte uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring i nu gällande lagstiftning angående handel med vin och maltdrycker m. m. att, der tillverkare *eller försäljare* af maltdrycker håller sådana drycker till salu medelst kringföring, och oordningar deraf föranledas, Konungens befallningshafvande må ega att, sedan den, hvars rätt är i fråga, äfvensom i

stad magistraten och å landet kommunalnämnden blifvit hörda, för viss tid eller för alltid förbjuda sådan tillverkare *eller försäljare* all dylik försäljning inom en eller flere kommuner eller ock föreskrifva sådana inskränkningar i berörda försäljningsrätt, hvartill omständigheterna kunna föranleda.

Stockholm den 9 april 1888.

På utskottets vägnar:

CARL AUG. ANDERSSON.

Reservation

af herrar *Berg* och *Huss*.

N:o 25.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 9, rörande ifrågasatta förändringar i den universiteten tillkommande disciplinära myndighet öfver de studerande.

De nu gällande föreskrifterna angående universitetens disciplinära myndighet innefattas i följande kongl. förordningar och bref:

Kongl. bref till akademi-kanslererne och hofrätterna den 1 mars 1750:

»Oss hafver then öfver ungdomens upfostran förordnade Commissionen genom skrifvelse af then 16 December förledit år, i underdånighet berättat, huru högstangeläget thet är, at ro och säkerhet vid the allmänna läro-städerna måtte blifva bibehållen och stadgad, emedan både äldre och senare tiders erfarenhet vist, at theruti icke sällan inbrott gjorde blifvit, genom hvarjehanda otidigt sjelfsvåld och våldsamhet, som illasinnade ynglingar tagit sig före att utöfva, såsom ock, at thet bästa medlet til ett slikt fördärfveligt oskicks hämmande väl vore, at the brottslige befordrades till en skyndsam näpst; men at sådant omöjeligen kunde erhållas, så länge vid ransakningar öfver slika brottmål i Consistorio Academico skal följas then ordning i processen, som allmänna Lagen föreskrifver, och hvilken, särdeles sedan uti Kongl. rescriptet af then 23 Januar. 1693, blifvit befalt, at Academiæ Consistoriernes utslag och domar skola af Hof-Rätterna pröfvas, i allmänhet kommit at brukas, efter som slik ungdom, tå then ställes för Rätta, söker dels under hvarjehanda invändningar, dels ock genom besvärs anförande öfver Consistorii utslag, uti Hof-Rätten at utdraga tiden och undgå theras välförtjenta straff, samt Lagens verkan illudera; och tå the ostyrigt sinnade således se sig fritt kunna utöfva

theras onda kynne, blifver sjelfsvåldet än mera ökt, studierne hindrade, samt all lydnad och ordning hos ungdomen förqvafd, och följackteligen hela Academiæ-verket bragt uti vanheder, oreda och ändtelig undergång; i anseende hvartill, samt i anledning af hvad Academiske Constitutionerne i 7 Cap. 3, 7 och 8 §§, 2 Cap. 2 § 4 membr. innehålla, och at jemväl uti them, utom hvad i civile tvistemål, som öfverstiga ethundrade Riksdalers värde, ej andre brottmål, än the, som angå lifvet, äro lemnade under Hof-Rätternas skärskådande, såsom ock, at i anseende til then enahanda beskaffenhet, som vore emellan publique och privat upfostring, the studerande vid Academierne ej mera, än barn och pupiller, som hemma stå under föräldrars och förmyndares inseende, tyckas få betjena sig af then allmänna processen, til at thermed betäcka och undandölja theras fel, har förbemälte Commission til Vårt nådiga godtfinnande i underdånighet hemstält, om icke Oss i nåder skulle täckas förordna, at the brottmål, som af studerande vid Academierna, inom then privilegierade districten, begås igenom hvarjehanda oljud och andras förolämpande, såsom i synnerhet med skjutande och skriande på gatorna, slagsmål emellan the studerande sjelfva, eller emellan them och andra utom Academiæ staten, jemte annat thylikt, som rörer then Academiska disciplinen, samt skadar en rätt ordning och en ärbar lefnad, tjufnad, hordom och lönskaläge, eller sådana grofva brottmål undantagna, som uti 25 Capit. 5 § RB. upräknas, böra af Consistorio Academico, summario processu, afgöras, samt Consistorium äga frihet, at, efter omständigheterna, fälla then brottsliga til annat straff, än i allmänna Lagen är utsatt, och at, therest thensamme skulle vilja söka ändring uti Consistorii dom, sådant bör ske hos Academiens Canceller, ifrån Upsala inom femton dagar, ifrån Åbo inom fyratio dagar och ifrån Lund inom trettio dagar, tå Cancelleren, sedan domen blifvit pröfvad, lärer efter then honom åliggande öma vårdnad om Academiens välfärd låta vara sig angelägit, at saken med skyndesamt och rättvist slut afhjelpa. Och som Vi, vid öfvervägande häraf, i nåder för godt funnit thertil samtycka, thet må nu imedlertid och til thes Academiske Constitutionerne komma at öfverses, och tå härom vidare stadgadt varder, med the upräknade mindre brott och förseelser som egenteligen röra en god discipline och politie vid Academierna, och af then studerande ungdomen thersammastädes inom stadens gebiet begås, efter merbemälte Commissions underdåniga hemställande förfaras; Altså hafve Vi Eder sådant härmed till underdånig efterrättelse förständiga velat».

Kongl. förordningen angående upphörande af universitetens domsrätt den 2 april 1852.

»§ 1. Den, enligt hittills gällande föreskrifter, Universiteterna tillkommande domsrätt skall upphöra, utom hvad angår dels disciplinärmyndigheten öfver de studerande, hvilken myndighet, i afseende på omfång och föremål bibehållen, sådan den genom Kongl. Brefvet till Akademi-cancellererne och samtliga hofrätterna den 1 Mars 1750 finnes bestämd, framgent kommer att utöfvas i enlighet med den af oss likaledes under denna dag derom utfärdade förordning, dels ock den domsrätt, som, jemlikt 34 § af ofvannämnde nya statuter för universiteterna, i der upptagna fall förbehålles Universitets-Consistorierna öfver Universiteternas embets- och tjenstemän.

§ 2. Den befattning med utsökningsmål, som hittills varit af Universiteternes Rektorer utöfvad, kommer jemväl att upphöra.

§ 3. Tvistemål, brottmål och andra domareärenden, som, efter hvad nu är sagdt, skiljas från Universitets-Consistoriernas handläggning, skola af allmänna domstolarne upptagas; dock att studerande ej må för brott, begånget i universitetsstaden eller inom en mil deromkring, tilltalas vid domstol, innan saken blifvit dit utaf vederbörande Consistorium öfverlemnad. Utsökningsmål anhängiggöras i den ordning, som är i allmän lag stadgad.»

Kongl. förordningen angående den universiteten tillkommande disciplinära myndighet öfver de studerande den 2 april 1852.

»§ 1. Universiteterna, hvartdera i sin ort, ega disciplinär myndighet öfver de studerande, så graduerade som ograduerade, hvilka i vederbörlig ordning blifvit vid Universitetet inskrifne och för studiers idkande sig derstädes uppehålla. Den disciplinära myndigheten, sådan den genom Vår nådiga förordning af denna dag angående upphörandet af Universiteternas domsrätt, samt genom Kongl. Brefvet till Akademikanslererne och hofrätterna den 1 mars 1750 blifvit bestämd, sträcker sig till universitetsstaden och en mil deromkring.

§ 2. Den disciplinära myndigheten utöfvas af rektor antingen ensam eller gemensamt med consistorium academicum minus.

§ 3. Alla förbrytelser, större eller mindre, som af studerande begås inom det i § 1 bestämda område, skola hos rektor till åtal anmälas. Är sådan anmälan gjord, eller kommer förbrytelsen annorledes till rektors

kunskap, eller gör studerande sig känd för osedligt och förargligt lefverne, benägenhet för starka drycker, skadligt umgänge och tidsfördrif, trätgirighet och illvilja mot kamrater, eller försumlighet i studier, eller visar ohörsamhet mot förmän och lärare, eller förgriper sig emot allmänna anslag och kungörelser, eller uppsåtligen öfverträder akademiska påbud, eller annan dylik förseelse begår, ege rektor honom inför sig kalla, samt sakens beskaffenhet utforska och pröfva, eller ärendet till vederbörande konsistorium hänvisa; börande sådan hänvisning ovilkorligen ske, ifall svårare förbrytelse är begången, eller den angifne tillförene straffad blifvit, eller eljest för så osedligt och förargeligt lefverne gjort sig känd, att han fördenskull strängare ansvar kan förtjena.

Åtnöjes målsegande och tilltalad med det ansvar, hvartill rektor pröfvar den tilltalade hafva gjort sig skyldig, då skall rektors beslut till protokoll tagas och må sedan icke öfverklagas. Nöjes ej målsegande eller tilltalad deråt; eller vill tilltalad sig genom bevisning ursaka; eller finner rektor sakens beskaffenhet ej tillfyllest utredd, då skall saken till vederbörande konsistorium hänvisas.

Sker hänvisning, efter thy i denna § sagdt är, pröfve då konsistorium först, om det angifna förfarandet kan med disciplinärt ansvar försonas, och fortfare i sådant fall med saken; men eljest varde den utan uppehåll till allmän domstol öfverlemnad.

§ 4. Har studerande blifvit inför allmän domstol tilltalad och sakfäld för brott, som större osedlighet eller lastbarhet utvisar, då ege ock vederbörande konsistorium pröfva, om och hvilken disciplinär påföljd han, utom det straff domstolen ådömt, derjemte underkastas må; och vare i thy fall domstolen pligtig att ransakningen och utslaget ofördröjligen insända till rektor vid det universitet, der den sakfälde inskrifven är.

§ 5. Der hänvisning sker, såsom i § 3 sägs, eger rektor den tilltalade förbjuda att under tiden från universitetsstaden afresa. Reser han ändå, och är ej tillstädes, då han kallas; varde då ålagd inställelse vid äfventyr af skiljande från universitetet för viss tid eller för alltid, efter thy konsistorium, med afseende å sakens beskaffenhet, pröfvar lämpligt. Åtlyder han ej sådan föreskrift, och visar han ej laga förfall, varde fäld till laga äfventyret och erhålle nytt föreläggande, der ej målet anses hafva förfallit.

§ 6. Är åtal inför vederbörande konsistorium anstäldt, ege konsistorium makt förbjuda den tilltalade att under tiden examen vid Universitetet undergå.

§ 7. I afseende å disciplinärmålens behandling i consistorium minus gälle hvad om handläggning i mål i allmänhet är uti 37 § af universitetsstatuterna föreskrifvet. Der så nödigt anses, ege konsistorium öfver den tilltalades föregående vandel och uppförande infordra intyg af den nationsförening han tillhör.

§ 8. De disciplinära straff, rektor jemlikt 3 § eger ådöma, äro: föreställning och varning; skiljande från universitetet för en, högst 2 terminer.

De disciplinära straff, konsistorium eger ådöma, äro: föreställning och varning: föreställning och varning jemte förlust af akademiskt stipendium eller annan sådan förmån för viss tid eller för alltid, eller jemte förklarande af obehörighet framdeles för viss tid eller för alltid att af sådan förmån komma i åtnjutande; skiljande från universitetet för viss tid af minst ett halft år, högst två år: skiljande från universitetet för alltid.

Ersättning, hvarom målsegande och tilltalad åsämjas, må ock kunna af konsistorium, i sammanhang med hufvudsaken, till betalning fastställas. Åsämjas de ej, eller uppstår tvist, huru gjordt åsämjande tolkas bör, då må talan derom inför allmän domstol särskildt utföras.

§ 9. Skiljande från universitetet för alltid må ej någon ådömas, utan att han vid allmän domstol blifvit sakfäld för sådant brott, att han derefter ej må i allmänt värf brukas, eller att han, ehuru varnad och tillrättavisad, i sitt lefverne gjort sig känd för så osedligt föredöme och så skadlig inverkan på andra, att det för god ordnings upprätthållande pröfvas nödigt honom slutligen från universitetet skilja.

§ 10. Skiljande från universitetet medföre alltid förlust af stipendium eller annan sådan förmån, som den sakfälde då kan innehafva.

Blifver någon från universitetet för alltid skiljd, varde han ur matrikeln utstruken och förlustig rättigheten att vid rikets universiteter vidare studera. Beslut, hvarigenom studerande för viss tid eller för alltid blifvit från universitetet skiljd, bör, sedan det laga kraft vunnit, rektor vid det andra universitetet delgifvas.

§ 11. Disciplinärt straff, som rektor, efter hvad derom i 3 § sägs, ålagt, skall genast i verkställighet gå. Lag samma vare, då konsistorium till föreställning och varning, med eller utan förlust af stipendium eller annan sådan förmån, beslutit.

Har konsistorium dömt till förlust af stipendium eller annan sådan förmån, eller till skiljande från universitetet för viss tid eller för alltid, ege den sakfälde rätt att besvär deröfver hos kansleren anföra. Besvären, jemte ransakningsprotokollet, skola före kl. 12 å femtonde dagen efter

den, å hvilken utslaget gafs, densamma oräknad, inlemnas till rektor, som bör handlingarne till kansleren ofördröjligen insända. Anföras ej besvär, inberätte dock rektor till kansleren om utslagets innehåll.

Åtnöjes ej målsegande med utslag, som konsistorium i disciplinärt mål meddelat, ege ock han, inom den tid och i den ordning nu sagdt är, sitt missnöje fullfölja.

§ 12. Kanslerens utslag uppå besvär i disciplinärt mål skall till rektor afsändas för att vederbörande meddelas.

Den med samma utslag icke nöjes, ege att deröfver hos oss i underdånighet anföra besvär, hvilka före kl. 12 å femtonde dagen efter den, å hvilken han af utslaget erhållit del, densamma oräknad, skola inlemnas till rektor, som bör dem till vårt ecklesiastik-departement ofördröjligen insända.

§ 13. Under den tid besvär, hvarom i 11 och 12 §§ sägs, oafgjorda äro, må klaganden icke uppbära stipendium, eller tillgodonjuta annan sådan förmån, som han vid universitetet innehafver; och ankomme det på vederbörande konsistorium att afgöra, huruvida klaganden under tiden må tillåtas att akademisk examen undergå.

§ 14. Varder studerande, under den tid han i universitetsstaden sig uppehåller, för brott inför allmän domstol tilltalad: då må rektor, der han så nödigt pröfvar och tilltalad ej af målsman biträdd är, universitetets ombudsman, eller annan skicklig man förordna att den tilltalade i rättegången biträda.»

I dessa stadganden har herr A. Gumælius i en hos Andra Kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion (n:o 173) yrkat en del förändringar.

Motionären anför hufvudsakligen, »*att* den enda disciplinärmyndighet öfver de studerande, som bör tillkomma den akademiska styrelsen, är den helt naturliga och af ingen ifrågasatta befogenheten att upprätthålla akademiska påbud och ordningsregler, som afse *undervisningen* och hvad dertill hörer, samt att bestraffa öfverträdandet häraf», *att* den emellertid har erhållit »en omfattning, som går långt derutöfver och hvarigenom studenterna i vissa hänseenden erhålla en framför andra medborgare gynnad ställning gent emot allmän lag, i andra åter, åtminstone enligt den uppfattning, som på senare tider hos alla vederbörande myndigheter gjort sig gällande, beröfvas en medborgares allmänna rättigheter, hvarjemte de i sitt enskilda lif äro föremål för ett öfvervakande och eventuelt en inblandning, om hvars lämplighet tvifvelsmål yttrats äfven af de akademiska myndigheterna sjelfva», *att* det »torde vara svårt att numera vare sig hos

studenterna sjelfva eller annorstädes upptäcka någon giltig anledning, hvarför icke äfven med afseende på dem grundsatsen om allas likhet inför lagen borde vinna fullständig tillämpning eller hvarför de skola i fråga om sitt enskilda lefverne vara underkastade en utomordentlig kontroll, den der i alla händelser aldrig kan blifva fullt effektiv», helst »numera medelåldern för universitetens lärjungar är inemot 25 år, medan förut bland dem, som lydde under universitetsmyndigheternas domsrätt, fans ett stort antal icke blott studenter, utan ock så kallade examinandi, hvilka icke öfverskridit barnaårens gräns», *att* nu ifrågavarande undantagslagstiftning, för så vidt den tillerkänner de akademiska myndigheterna rätt att låta en student med disciplinärt ansvar försona brott, som äro enligt *allmän lag* straffbara, »ingenting annat är än en qvarlefva från de tider, då den skarpa ståndsskilnaden äfven tog sig uttryck i särskild lagstiftning för olika samhällsklasser, en anakronism, som icke längre bör få qvarstå, och dessutom positivt skadlig såsom egnad att framkalla sjelfsvåld och öfvermod hos dem, hvilka den omhägnar», *att tillämpningen* af dessa stadganden måste blifva ojemn och bristfällig, enär »det största antalet af de fall, på hvilka de äfven enligt sin ordalydelse äro tillämpliga, helt naturligt måste *undgå* vederbörandes uppmärksamhet», »men å andra sidan dessa stadgar genom den sväfvande ordalydelse, som väl är i alla dylika stadganden i viss mån oundgänglig, lemna mindre nogräknade handhafvare tillfälle att genom en vidsträckt tolkning använda desamma såsom förföljelsemedel mot olika tänkande», *att* »mer än en af denna myndighets *egna handhafvare* ogerna deltager i dess utöfvande och helst skulle se den upphäfd», i hvilket afseende åberopas, att universitetens kansler uti ett den 29 september sistlidna år afgifvet uttalande ansett det kunna ifrågasättas, »huru långt en patriarkalisk myndighet i vår tid lämpligen kan sträckas öfver bildade män af mogen ålder», samt att äfven utan här berörda disciplinärbestämmelser medel icke behöfde saknas att vinna kännedom om de studerandes enskilda vandel under vistelsen vid akademien, då kontroll i sådant afseende bäst utöfvades af nationsföreningarna, hvilka dessutom enligt statuterna egde rätt att från sig skilja uppenbart ovärdig medlem, hvarjemte motionären slutligen erinrar om den jemförelsevis stora frihet, som innehafves af de med studenterna i afseende på ålder och lefnadsställning likstälde lärjungarne vid de högre och centrala specialläroverken i hufvudstaden eller andra större städer, och särskildt påpekar, att vid karolinska institutet i Stockholm hittills rådt en så godt som obegränsad frihet.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer motionären, »att Riks-

dagen måtte besluta aflåtandet af en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att de dels i universitetens statuter befintliga, dels genom särskilda kongl. bref och förordningar meddelade så kallade disciplinära stadganden beträffande de studerande vid rikets universitet måtte ändras derhän, att, utom tydliga och bestämda föreskrifter rörande den genom nationerna och stipendiernas inspektorer utöfvade kontroll öfver de studerandes uppförande och studier, endast sådana bestämmelser der inrymmas, som äro nödiga för upprätthållande af akademiska påbud och ordningsregler, hvilka afse undervisningen och hvad dertill hörer, så att åt studenterna beredes likställighet med svenska medborgare i allmänhet och särskildt med öfrige jemnårige och i motsvarande ställning befintliga lärjungar i riket.»

Utskottet kan icke dela motionärens åsigt, att universitetsmyndigheternas rätt att vaka öfver och kontrollera den studerande ungdomens uppförande bör upphäfvas. Då staten upprättat undervisningsanstalter, der ett stort antal ynglingar och unge män samlas för studiers bedrifvande, synes det vara ej blott statens rättighet utan ock dess pligt, såväl för sin egen skull som gent emot ungdomens målsmän, att vaka öfver, att en god anda är rådande och att aktningen för rätt och sedlighet upprätthålles. Men för att kunna fullgöra ett sådant värf måste universitetsmyndigheterna ega rätt att meddela varning och föreställning och i svårare fall skilja den felande från universitetet. Faran för missbruk af denna domsrätt är i vår tid af alldeles ingen betydelse, då såväl pressen som den allmänna meningen inom landet utöfvar en verksam kontroll öfver det sätt, hvarpå densamma utöfvas. — Dylika föreskrifter finnas vid öfriga allmänna läroanstalter i vårt land, och om sådana ej blifvit faststälda vid karolinska institutet, så bör detta anses såsom ett undantag, hvilket ej bör åberopas såsom skäl för deras borttagande, der de finnas. Utskottet har för öfrigt inhemtat, att dylika disciplinära stadganden allmänt finnas inom öfriga länder.

Emot den studenterna tillkommande förmån, att mindre förseelser af den natur, att straff enligt allmän lag derpå kunde följa, må kunna försonas med disciplinärt straff, der målsegare dermed åtnöjer sig, kunna visserligen mera befogade anmärkningar göras, men då bestämmelserna härom åsyfta sådana fall, der en student felat mindre af vanart än af obetänksamhet, då förseelsen icke blir obestraffad, utan det disciplinära straffet i de flesta fall torde blifva lika känbart som några kronors böter, då ingen

anmärkning försports öfver universitetsmyndigheternas sätt att tillämpa dessa stadganden, och det knappast torde vara möjligt under nuvarande förhållanden att tillämpa dem i strid emot den allmänna rättskänslans fordringar, synas utskottet icke tillräckliga anledningar förefinnas att, på sätt motionären yrkat, hos Kongl. Maj:t begära ändring af dessa stadganden.

Utskottet får alltså hemställa,

att herr Gumælii motion icke må till någon åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 april 1888.

På utskottets vägnar:

G. F. ÖSTBERG.

Reservation

af herr *G. Elowson,* som yttrat:

Motionären fäster uppmärksamheten vid, hurusom studenterna vid universiteten i vissa hänseenden intaga en framför andra medborgare gynnad ställning gent emot allmän lag. Uti den af honom åberopade kongl. förordningen angående upphörande af universitetens domsrätt den 2 april 1852 finnes en så lydande

§ 3.

»Tvistemål, brottmål eller andra domareärenden, som, efter hvad nu är sagdt, skiljas från universitetsconsistoriernas handläggning, skola af allmänna domstolar upptagas; dock att studerande ej må för brott begånget i universitetsstaden eller inom en mil deromkring tilltalas vid domstol,

innan saken blifvit dit utaf vederbörande consistorium öfverlemnad. Utsökningsmål anhängiggöras i den ordning, som är i allmän lag stadgad.»

Villigt erkänner jag, att personer, som intaga en särskild ställning, t. ex. studerande vid universiteten, böra vara utöfver sina allmänt medborgerliga skyldigheter förbundna att efterlefva vissa lämpligt afvägda ordningsföreskrifter, men ingalunda finner jag det numera vara nyttigt eller nödigt, att studerande, som begått brott i universitetsstaden eller dess närhet, icke må derför kunna vid allmän domstol tilltalas, innan saken blifvit af vederbörande konsistorium dit öfverlemnad. Jag anser alltså, att utskottet bort tillstyrka bifall till herr Gumælii motion på det sätt, att utskottet hemstält,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huru vida icke de uti § 3 af kongl. förordningen angående upphörande af universitetens domsrätt den 2 april 1852 förekommande orden: »dock att studerande ej må för brott begånget i universitetsstaden eller inom en mil deromkring tilltalas vid domstol, innan saken blifvit dit utaf vederbörande consistorium öfverlemnad» må kunna utgå.

STOCKHOLM, TRYCKT I CENTRAL-TRYCKERIET, 1888.

N:o 26.

Ank. till Riksd. kansli den 10 april 1888, kl. 12 midd.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 10, i anledning af väckt fråga om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning angående dispositionsrätten till skogsafkastning från ecklesiastika boställen och ändring i derom gällande bestämmelser.

Nu gällande stadganden angående dispositionen af afkastningen från de ecklesiastika boställsskogarne återfinnas hufvudsakligen i kongl. förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket den 29 juni 1866. Enligt der meddelade föreskrifter eger boställshafvare, intill dess en ordnad skogshushållning blifvit å skogen införd, endast till husbehof använda densamma, der ej vidsträcktare rätt blifvit honom för hans tjenstetid tillerkänd. Derefter eger han, om skogen står under hans egen vård, utöfver hvad honom med afseende å dittills åtnjuten rätt och boställets behof af skogsfång bör tillkomma, erhålla andel af den behållna afkastningen, hvilken andel kan uppgå ända till hälften deraf, beroende af den större eller mindre kostnad, som är med skogsskötseln förenad. Jemlikt kongl. kungörelsen den 7 mars 1879 tillkommer det domänstyrelsen att, efter vederbörandes hörande, i sammanhang med fastställande af hushållningsplan för boställsskogen, afgöra frågor om hvad boställshafvaren skall tilläggas af afkastningen. Skulle likväl bemälda styrelse finna, att honom bör tilläggas mindre andel än hälften eller att för bestämmande af berörde andel andra grunder böra tillämpas, än 1866 års förordning innehåller, skall ärendet öfverlemnas till Kongl. Maj:ts pröfning. Den del af den behållna afkastningen, som ej tillfaller boställshafvaren, ingår till presterskapets löneregleringsfond för att i öfverensstämmelse med

kongl. förordningen den 11 juli 1862 användas till bidrag vid reglerandet af presterskapets inkomster.

De nu anförda stadgandena beträffande disposition af skogsafkastningen utöfver husbehofvet gälla likväl icke vare sig i fråga om sådant ecklesiastikt hemman, som anses utgöra församlings enskilda egendom, eller i afseende å sådan skogstillgång, hvarom stadgas i kongl. brefvet den 31 Mars 1876 angående förvaltningen af försäljningsmedel för vissa slag af virke från ecklesiastika boställen.

I förra fallet eller der boställe blifvit af församling till löneförbättring för presterskapet inköpt, får enligt kongl. förordningen den 11 juli 1862 intet af afkastningen dragas från församlingen. Kongl. Maj:t har derför, för den händelse att afkastningen ej åtgått för pastors behof, i särskilda fall bestämt, huru med öfverskottet skall förfaras och dervid anvisat detsamma till församlingarnes ecklesiastika behof, såsom till byggnad af kyrka, prestgård, utvidgning af prestgård, delning af pastorat och dylikt.

I förenämnda kongl. bref af den 31 mars 1876 stadgas åter, bland annat, att den vid sådana ecklesiastika boställen, hvilka icke äro församlings enskilda egendom, befintliga skogstillgång, som vid fullständig skogsindelning eller vid upprättande af interimshushållningsplaner eller i följd af skogseld eller storm finnes böra genom så kallad berednings- eller rensningshuggning afverkas, skall, utom i det fall, att bostället är utarrenderadt på sådana vilkor, att arrendatorn tillförsäkrats all vare sig ordinarie eller extra afkastning af skogen eller att virket erfordras för boställets husbehof eller för kyrko- eller prestgårdsbygnad i församlingen, försäljas samt de behållna försäljningsmedlen ingå till de ecklesiastika boställenas skogsfond, hvilken användes till skogsodlingsarbeten å sådana boställen.

Till de redan anförda stadgandena torde äfven böra läggas den i förenämnda kongl. förordning af den 29 juni 1866 meddelade föreskrift, att socknemän ega, när de skola bygga eller bättra kyrka eller prestgård, från prestbolets eller annat dertill hörande hemmans skog njuta nödigt timmer eller virke, så vidt utsyning kan, enligt hushållningsplanen, ega rum utan inkräktning på boställshafvarens rätt.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 168) har nu herr Olof Jonsson i Hof, med hvilken 19 af kammarens ledamöter instämt, hufvudsakligast anfört, att de ecklesiastika boställenas krono- eller skattenatur inverkade både på omfånget af skogsstatens göromål och på dispositionen af skogens afkastning; att med ledning af så väl olika författares derom anstälda

forskningar som af jordeböckerna från 17:de århundradet det kunde med visshet antagas, att de flesta kyrkoherdebeställen, som funnits före reformationen, varit af skattenatur och i regel anskaffade af församlingarnes hemmansegare; att så ock vore förhållandet med en del efter den tiden anordnade boställen; att i de tillgängliga jordeböckerna från 12:te till 17:de århundradet det stora flertalet boställen vore angifvet för skatte, tills 1689 samtliga öfverförts till krono i sammanhang med jordebokens uppläggning efter ett nytt och enklare formulär; att, ehuru en större del boställen således borde på grund af dessa förhållanden anses ega skattenatur, fordrades det för att få församlingarnas eganderätt till boställena erkänd företeende af donationsbref eller annan upplåtelsehandling, som utvisade sådant, något som i de flesta fall vore omöjligt, till följd deraf att dylika handlingar af en eller annan orsak i allmänhet förkommit; att församlingarna således stode rättslösa uti ifrågavarande afseende; att det visade sig i huru hög grad eganderätten förnärmades härigenom, om man jemförde en slättbygds- och en skogsbygdsförsamling, hvilka båda anordnat hvar sitt boställe om t. ex. 20,000 kronors taxeringsvärde, hvars afkastning motsvarade ett lönebidrag om 1,000 kronor, i det den förra församlingen finge disponera hela den från jordbruket utgående afkastningen för ändamålet, under det den senare församlingen endast finge disponera en del af skogsafkastningen, hvars hufvudsakliga del ginge till fonder för löneförbättringar och skogskultur på andra håll; att ett dylikt förhållande kräfde rättelse, dertill så mycket större skäl förefunnes, som de samlade fonderna redan borde vara tillräckliga för sina ändamål; att löneregleringsfonden, som vid 1878 års slut utgjorde 580,182 kronor 87 öre, uppgick vid 1886 års slut till 1,238,058 kronor 99 öre, under det att likväl den från fonden utgående lönefyllnaden ökats från 56,396 kronor 18 öre, år 1878, till 114,299 kronor 64 öre, år 1886; att denna fond således under dessa år ökats med 657,876 kronor 12 öre eller med i det allra närmaste beloppet af inlevererade skogsmedel 669,657 kronor 60 öre; att de ecklesiastika boställenas skogsfond, som år 1878 utgjorde 105,015 kronor 91 öre, år 1886 uppgick till 562,165 kronor 70 öre; att någon tveksamhet väl kunde förefinnas, huru vida det uti gällande skogsförfattningar för dispositionen af skogens afkastning gjorda undantaget för ecklesiastikt hemman, som utgjorde församlings enskilda egendom, eller för löneförbättring för presterskapet af församling eller enskild anslaget hemman eller lägenhet, kunde afse alla de af församlingarne anordnade boställen eller endast sådana, som enligt öfverlåtelsehandlingarna uttryckligen särskildt anslagits till löneförbättring; att motionären likväl ansåge berörda undantagsbestämmelser tillämpliga på alla af församlingarna anslagna boställen, hvadan, enligt motionärens åsigt, den behållna skogsafkastningen från desamma icke skulle ingå till ofvanberörda

fonder, utan disponeras af församlingens pastor och församlingen sjelf till underhåll af bostället byggnader m. m., hvilket sistnämnda vore så mycket mera berättigadt, som vid de på 1860-talet verkstälda regleringarne af presterskapets löner, då skogsalster hade ett obetydligt värde, ingen eller högst ringa inkomst af skogen i allmänhet togs i beräkning; och föreslår motionären på grund häraf, att »Riksdagen behagade i skrifvelse anhålla det Kongl. Maj:t täcktes:

a) utreda huru vida icke alla de ecklesiastika boställena, som, enligt jordeböckerna före den år 1689 verkstälda omföringen, voro upptagna för »skatte», äfvensom de, hvilka derefter kunna på grund af vare sig jordeboken eller andra handlingar antagas vara af församlingar upplåtna till boställen eller anslagna till löneförbättring, borde i afseende på disponerandet af den skogsafkastning, som härefter utfaller på dessa boställen, varda hänförda till sådana boställen, som anses utgöra församlingens enskilda egendom;

b) undersöka huru vida icke ett generelt stadgande om fördelning af skogsafkastningen emellan pastor och församlingen från dylika af församlingen anordnade boställen vore lämpligt.»

I fråga om de ecklesiastika boställenas uppkomst tillåter sig utskottet att meddela följande utdrag af den redogörelse, som den 28 mars 1879 lemnats af den utaf Kongl. Maj:t för behandling af frågan om ecklesiastik boställsordning tillsatta komité.

»Åt de flesta biskopar, kyrkoherdar och komministrar i riket äro hemman eller andra lägenheter till bostad och aflöning anslagne. Äfven de i en del pastorat, utom komministrarne, anstälde ordinarie hjelpprester, såsom kapellpredikanter, pastoratsadjunkter, sockenadjunkter m. fl. äro i de flesta fall försedda med bostadslägenheter.

Alla åt presterskapet anslagna hemman och lägenheter, för hvilka efterföljande förslag till boställsordning är afsedt att gälla, betecknas deri med benämningen boställen; och indelas boställena, såsom framdeles skall vidare omförmälas, i två hufvudafdelningar; bostadsboställen eller sådana boställen, som äro bestämda till bostäder åt presterna, samt löningsboställen, eller sådana boställen, som äro afsedda endast att lemna bidrag till presternas aflöning.

Af bostadsboställena förekomma kyrkoherdarnes tidigast.

Kyrkoherdarnes bostadsboställen hafva blifvit anskaffade eller upplåtna dels af socknemännen, dels af enskilda personer och dels af kronan.

Redan i landskapslagarne förekomma stadganden om socknemännens skyldighet att, sedan kyrka blifvit uppbyggd, till densamma anskaffa jord eller såsom det hette, göra skötning, derå presten skulle hafva sin bostad.» — —
— —

»Den skötning eller det kirkiobol, som till bostad åt presten uppläts, har sedermera blifvit kalladt prestbol eller prestgård, med hvilka ord i allmänhet förstås endast sådana bostadsboställen, som äro åt kyrkoherdar anslagna. Jord till prestgård har stundom blifvit af socknemännen inköpt eller af ödeland uppodlad, men har också, särdeles i de äldsta tiderna, blifvit anskaffad medelst sammanskott. Då jord af det föreskrifna omfånget ej kunde i kyrkans närhet på ett ställe erhållas, måste de egolotter, som till fyllnad erfordrades, på annat håll, ofta på afstånd från hufvudegorna, anskaffas; hvarjemte under katolska tiden prestgården, oaktadt dess egor redan hade föreskrifvet omfång, ofta tillökades derigenom, att särskilda egoområden af enskilda personer skänktes eller testamenterades till prestgårdens förbättring. Häraf förklaras, hvarför prestgårdarnes egor ofta legat vidt kringspridda och inneslutna inom andra hemmans eller byars gränser, ett förhållande, som, ehuru mångenstädes genom skiften och egoutbyten ändradt, likväl ännu ej sällan eger rum.

De äldsta och flesta bostadsboställen för kyrkoherdar hafva blifvit af socknemännen anskaffade. Dessa boställens ålder torde i allmänhet motsvara åldern af de kyrkor, till hvilka de höra; och hafva således dylika boställen funnits alltsedan elfte och tolfte århundradena.

Så väl före som efter reformationen hafva bostadsboställen åt kyrkoherdar blifvit skänkta af enskilda personer, hvilka derigenom förvärfvade sig jus patronatus.

De prestgårdar, som blifvit af kronan upplåtna, hafva alla tillkommit efter reformationen för de derefter nybildade pastorat. Samma rätt, som tillkom enskild person, hvilken gifvit prestgården, ansågs tillkomma konungen i de pastorat, till hvilkas prestgårdar kronohemman anslagits, hvadan sådana pastorat blefvo regala.»

Af ofvanstående redogörelse framgår, att visserligen en stor del af de ecklesiastika boställena blifvit af församlingarna upplåtne, men att äfven åtskilliga blifvit af kronan anslagna till sitt ändamål.

Motionären anser sig kunna antaga, att samtliga boställen, som före år 1689 varit i jordeböckerna upptagna såsom skatte, blifvit upplåtna af församlingarna eller enskilde såsom lönebidrag åt deras pastor. I afseende härå vill utskottet erinra, att, ehuru jordeböcker upprättades i början af reformationstiden på grund af beslut i Wadstena år 1524, prestebolen dock ej förr än vid pass 150 år derefter blefvo i dem införda (se Wilskmans Ecclesiastikverk sid. 485). Först efter utfärdandet af kammarkollegii cirkulär

den 31 augusti 1686, hvarigenom föreskrefs, »det härefter uti kronans jordeböcker intet skall uteslutas, hvarken litet eller mycket, utan derutinnan införas», torde alla boställen hafva blifvit uti jordeböckerna antecknade. Det vill synas, som om före sistberörda tid de flesta ecklesiastika boställen, som varit i jordeböckerna antecknade, derstädes stått uppförda i en särskild kolumn såsom geistlige. Då man icke synes kunna tillmäta den omständigheten, att före 1689 boställena stodo upptagna i den ena eller andra kolumnen, afgörande vitsord med afseende å sättet för deras uppkomst, och någon utredning i afseende härå alldeles icke står att vinna i fråga om det stora antal boställen, som varit upptagna endast såsom geistlige, synas utskottet icke tillräckliga skäl förefinnas att tillerkänna vissa församlingar företräden i afseende på dispositionen af skogsafkastningen framför andra församlingar endast på den grund, att boställe varit före år 1689 i jordeböckerna upptaget i skattekolumnen. Dertill kommer att, enligt utskottets åsigt, församlingarne icke i allmänhet kunna hafva några privaträttsliga anspråk på afkastningen af de ecklesiastika boställena, enär de åtminstone i äldre tider upplåtits utan alla anspråk på delaktighet i afkastningen och öfvergått att blifva kyrkans egendom, hvilket ock stadfästats genom presteståndets privilegier. Församlingarna synas så mycket mindre kunna ega några rättsliga anspråk på skogsafkastningen, som skogen fått värde först långt efter det hemmanen blifvit till boställen upplåtna.

Då motionären vidare åsyftar, att boställen, hvilka kunna på grund af jordeboken eller andra handlingar antagas vara efter år 1689 af församlingar upplåtna till boställen eller anslagna till löneförbättring, borde i afseende på disponerandet af skogsafkastningen, hänföras till sådana boställen, som anses utgöra församlingens enskilda egendom, får utskottet deremot anföra, att de åsyftade rättigheterna och förmånerna enligt utskottets åsigt icke skäligen kunna grundas endast på antagande om sättet för boställets uppkomst. Der åter en församling kan styrka, att i senare tid ett boställe blifvit af församlingen inköpt, lärer Kongl. Maj:t ej kunna underlåta att i enlighet med 9 § i kongl. förordningen den 11 juli 1862 anvisa hela skogsafkastningen till ecklesiastika ändamål inom samma församling.

Efter öfvervägande af dessa skäl har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till motionärens framställning i den första punkten.

Då motionären såsom motiv för sin framställning i denna del, ej blott framhållit församlingarnas anspråk på understöd, utan äfven anfört att skogsstatens omkostnader skulle genom ett bifall till hans framställning kunna minskas, enär på boställets natur skulle bero, huru vida ett tilläfventyrs för boställets eget behof öfverflödigt skogsområde borde ställas under skogsstyrelsens omedelbara vård och förvaltning eller ej, så vill utskottet endast erinra

att 23 § i kongl. förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket i allmänhet förklarar, att Kongl. Maj:t, der boställsskog i betydligare mån öfverstiger behofvet, kommer att förordna om dess ställande under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, utan att någon skilnad dervid göres mellan boställen af olika beskaffenhet, hvadan detta nyssnämnda af motionären angifna skäl synes sakna all befogenhet.

I senare punkten af motionen framhåller motionären önskvärdheten af en undersökning, huru vida icke ett generelt stadgande om fördelning af skogsafkastningen emellan pastor och församlingen från de i första punkten åsyftade boställen vore lämpligt. Då utskottet ansett sig böra afstyrka den förra delen af motionen, måste utskottet äfven afstyrka bifall till den nu ifrågavarande punkten, som står i närmaste sammanhang med den första. Men dessutom vill utskottet hänvisa till den ofvan anförda kongl. kungörelsen den 7 mars 1879, som i sjelfva verket innehåller den allmänna regeln, att boställshafvaren skall erhålla halfva skogsafkastningen, men med rätt för Kongl. Maj:t, att der omständigheterna gifva anledning till en annan fördelning, derom i hvarje fall besluta.

Om utskottet alltså icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till de framstälda yrkandena, har utskottet likväl ej kunnat undgå att finna, att de belopp, som för närvarande inflyta till presterskapets löneregleringsfond och de ecklesiastika boställenas skogsfond, ej äro obetydligt större än behofvet kräfver. Den förra af dessa fonder har under åren 1878—1886 växt med 657,876 kronor 12 öre eller med 82,234 kronor 51 öre i medeltal årligen och den senare under samma tid med 457,149 kronor 79 öre eller med 56,393 kronor 39 öre i medeltal årligen. Det kan emellertid ej vara lämpligt, att alltför stora belopp samlas i dessa fonder, och det har derför synts utskottet önskvärdt, att de öfverflödiga medlen kunde på ett rättvist sätt komma församlingarna till godo.

Om ock församlingarna sakna daglig rätt att åtnjuta de öfverflödiga medlen, synes dock billigheten tala för, att de användas till att bereda dem lindring i deras omkostnader för byggnad och underhåll af prestgårdar och möjligen andra ecklesiastika ändamål. Men ur denna synpunkt betraktadt, förefinnes ingen anledning, hvarför en sådan förmån skulle inskränkas till vissa klasser af ecklesiastika boställen. Det synes fast mera, som om densamma skulle kunna medgifvas alla församlingar, oberoende af det sätt, hvarpå boställena under långt aflägsna tider uppkommit.

Skogsafkastningen från dylika boställen är i olika trakter af landet väsentligt olika. Utskottet har låtit sammanföra uppgifter om de skogsmedel, som under de senaste tio åren influtit till fonderna från de särskilda länen, och bifogar desamma såsom bilagor till detta utlåtande. De största

beloppen hafva influtit från de norra delarne af riket samt från Småland, nemligen från

Gefleborgs län	325,399: 82.
Vesternorrlands d:o	197,617: 69.
Vermlands d:o	178,232: 93.
Jemtlands d:o	140,265: 01.
Kronobergs d:o	128,297: 63.
Kopparbergs d:o	87,616: 10.
Jönköpings d:o	58,192: 34.

Från vissa andra delar af landet äro beloppen deremot jemförelsevis obetydliga.

Under nuvarande förhållanden kunna skogsmedel från en församling användas till understöd åt församlingar inom andra landsorter och till skogsarbeten inom andra län, under det att församlingen sjelf icke kan erhålla ens det obetydligaste bidrag från boställets skog till underhåll af åbyggnaden utöfver rättigheten att taga behöfligt virke på rot. Att detta väckt missnöje inom de nyssnämnda länen, kan icke synas underligt och torde icke vara alldeles obefogadt.

Vid ett ordnande af denna angelägenhet, synas följande grunder böra fasthållas, att fondernas inkomster ej må minskas i vidsträcktare mån, än att de kunna för framtiden bestrida de utgifter, som åligga desamma, att skogsmedlen endast må användas till ecklesiastika ändamål — på grund af presteståndets privilegier — och att sålunda medel ej böra tilldelas en församling till större belopp än som erfordras för de förhandenvarande behofven.

Vill man uteslutande hålla sig till den af motionären angifna synpunkten, att de församlingar, från hvilka öfverflödiga skogsmedel erhållas, må kunna erhålla understöd, synes naturligast, att sådana församlingar må kunna efter särskild ansökan och pröfning i hvarje fall erhålla utdelning från fonderna, i den mån deras tillgångar sådant medgifva, och inom det belopp, som från församlingens boställe till fonderna influtit. Man skulle vidare kunna tänka sig, att de öfverflödiga medel hos fonderna, som tilläfventyrs icke sålunda vunne användning, finge af vederbörande utanordnas till understöd åt andra församlingar inom riket. Emot en sådan anordning kan likväl anmärkas, att en pröfning af sådana ansökningar komme att kräfva ett ganska betydligt arbete af de myndigheter, som finge med saken att skaffa, och särskildt att, om rätt att begära understöd utsträcktes till alla församlingar, de disponibla tillgångarne blefve försvinnande små i jemförelse med de anspråk, som skulle komma att framställas.

Om man åter i öfverensstämmelse med den uppfattning, som af rikets

ständer uttalades år 1863, ville fasthålla, att den skogsafkastning från de ecklesiastika boställena, som öfverskjuter boställsinnehafvarens behof, är en tillgång, som kan användas för ecklesiastika ändamål i allmänhet, skulle man komma till den uppfattning, att dessa medel borde i lika mån komma alla församlingar till godo och sålunda efter lämpliga grunder fördelas mellan alla församlingarna inom riket. Då emellertid detta skulle hafva till följd icke blott att skogsmedel komme att dragas från den ena trakten af riket till den andra, utan ock att de belopp, som komme hvarje församling till godo, blefve så små, att de komme att sakna all betydelse, kunde man snarare välja den utväg, att inom de län, som tillföra fonderna större belopp, än som motsvara fondernas utgifter för samma län, de skogsmedel från länet, som kunna af fonderna undvaras, årligen fördelades mellan församlingarna inom detta län, att särskildt bokföras och användas till byggnad och underhåll af ecklesiastika boställen.

Utskottet har trott sig böra framhålla dessa synpunkter för frågans bedömande, utan att anse sig kunna uttala något bestämdt omdöme om det sätt, hvarpå den här behandlade frågan lämpligast bör lösas. En närmare utredning af frågan, huru de ifrågavarande fondernas öfverflödiga inkomster må kunna komma församlingarna till godo, synes utskottet visserligen, såsom af ofvanstående framställning framgår, af förhållandena påkallad och önskvärd, men då utskottet icke anser sig ega befogenhet att göra en hemställan om en utredning, som komme att blifva väsentligt mer omfattande till sitt syfte, än motionären afsett, måste utskottet inskränka sig till att hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 april 1888.

På utskottets vägnar.

G. F. ÖSTBERG.

Herr *G. Eriksson* har begärt att få antecknadt, det han icke deltagit i ärendets slutliga behandling.

Bil. A.

Uppgift om skogsförsäljningsmedel, som under nedan-

		1877.		1878.		1879.		1880.	
Stockholms	län	305	50	151	—	236	62	1,459	—
Upsala	d:o	—	—	—	—	—	—	—	—
Södermanlands	d:o	200	72	543	88	293	72	163	95
Östergötlands	d:o	1,175	61	—	—	—	—	200	—
Jönköpings	d:o	3,329	44	2,928	20	2,492	32	2,961	73
Kronobergs	d:o	18,582	05	—	—	9,000	—	6,709	28
Kalmar	d:o	400	—	—	—	2,933	18	223	52
Gotlands	d:o	297	53	9,385	94	90	28	—	
Blekinge	d:o	—	—	—	—	—	—	—	—
Kristianstads	d:o	—	—	916	90	612	34	—	—
Malmöhus	d:o	—	—	495	47	—	—	739	40
Hallands	d:o	—	—	—	—	—	—	—	—
Göteborgs och Bohus län		—	—	—	—	—	—	—	—
Elfsborgs	län	180	48	674	90	54	22	1,324	87
Skaraborgs	d:o	—	—	—	—	—	—	2,163	91
Vermlands	d:o	16,965	35	11,750	73	492	55	10,951	91
Örebro	d:o	2,250	72	723	50	1,827	09	1,770	94
Vestmanlands	d:o	1,040	65	1,217	52	636	11	1,645	25
Kopparbergs	d:o	25	72	8	58	8	57	4,713	75
Gefleborgs	d:o	329	73	5,185	92	13,757	64	8,533	88
Vesternorrlands	d:o	13,991	54	8,339	03	4,754	79	11,191	90
Jemtlands	d:o	575	20	—	—	—	—	—	—
Vesterbottens	d:o	—	—	—	—	—	—	—	—
Norrbottens	d:o	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa		59,650	24	42,321	57	37,189	43	54,753	29

ämnda år ingått till presterskapets löneregleringsfond.

1881.		1882.		1883.		1884.		1885.		1886.		Summa.	
—	—	1,969	17	806	03	1,456	58	98	79	1,318	79	7,801	48
—	—	223	37	131	28	670	22	578	25	399	59	2,002	71
735	84	853	41	583	60	875	22	90	49	503	33	4,844	16
—	—	4,234	99	596	84	2,775	80	1,106	35	932	14	11,021	33
3,408	96	3,627	68	18,318	98	5,426	78	3,388	03	7,110	10	52,992	22
4,055	72	8,514	60	10,998	12	4,508	18	3,642	77	5,184	74	71,195	46
381	88	1,158	46	1,306	89	1,753	63	833	44	1,337	88	10,328	88
439	69	—	—	1,735	89	753	51	—	—	—	—	12,702	84
—	—	—	—	1,139	22	—	—	—	—	—	—	1,139	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,529	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,234	87
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
439	09	578	32	395	94	827	47	2,378	06	783	96	7,637	31
3,043	23	1,929	22	1,976	94	3,695	02	1,056	80	970	41	14,835	53
6,964	73	25,354	73	12,709	05	24,819	79	4,837	52	17,559	24	132,405	60
1,128	53	1,503	46	1,822	60	1,017	24	768	56	1,035	58	13,848	22
2,586	63	1,191	71	1,509	37	1,383	67	2,569	76	1,505	85	15,286	52
1,857	68	4,694	23	1,812	15	7,096	36	7,459	45	324	96	28,001	45
19,654	02	43,444	72	12,685	28	3,989	51	28,046	36	13,913	36	149,540	42
17,964	10	24,252	38	12,935	48	22,546	69	16,641	11	17,516	86	150,133	88
1,564	21	7,620	56	—	—	14,537	85	7,984	60	8,381	16	40,663	58
—	—	20	—	22	—	—	—	—	—	—	—	42	—
—	—	—	—	120	52	—	—	—	—	—	—	120	52
64,224	31	131,171	01	81,606	18	98,133	52	81,480	34	78,777	95	729,307	44

Bil. B.

Uppgift om skogsförsäljningsmedel, som under nedan

		1877.		1878.		1879.		1880	
Stockholms	län	—	—	—	—	1,795	83	247	35
Upsala	d:o	—	—	—	—	—	—	—	—
Södermanlands	d:o	—	—	—	—	—	—	—	—
Östergötlands	d:o	394	31	—	—	—	—	—	—
Jönköpings	d:o	1,103	40	269	31	98	40	—	—
Kronobergs	d:o	8,384	69	87	15	1,605	10	23,684	70
Kalmar	d:o	3,455	82	—	—	4,006	20	992	31
Gotlands	d:o	—	—	—	—	—	—	—	—
Blekinge	d:o	—	—	—	—	—	—	—	—
Kristianstads	d:o	—	—	—	—	—	—	—	—
Malmöhus	d:o	—	—	—	—	—	—	—	—
Hallands	d:o	—	—	—	—	—	—	—	—
Göteborgs och Bohus län		—	—	—	—	—	—	—	—
Elfsborgs	län	—	—	—	—	—	—	264	58
Skaraborgs	d:o	—	—	—	—	—	—	—	—
Vermlands	d:o	—	—	—	—	8,140	95	—	—
Örebro	d:o	—	—	—	—	—	—	—	—
Vestmanlands	d:o	1,821	18	256	20	—	—	—	—
Kopparbergs	d:o	—	—	382	87	1,328	89	5,263	50
Gefleborgs	d:o	3,066	92	—	—	2,421	03	40,603	51
Vesternorrlands	d:o	—	—	26,198	75	361	48	7,406	83
Jemtlands	d:o	—	—	18,255	24	—	—	—	—
Vesterbottens	d:o	—	—	—	—	—	—	—	—
Norrbottens	d:o	—	—	—	—	—	—	—	—
	Summa	18,226	32	45,449	52	19,757	88	78,462	78

nämnda år ingått till ecklesiastika boställenas skogsfond.

1881.		1882.		1883.		1884.		1885.		1886.		Summa.	
—	—	300	—	—	—	60	80	190	34	1,255	75	3,850	07
—	—	40	48	10,821	94	1,186	06	349	85	—	—	12,398	33
—	—	1,596	45	624	45	—	—	—	—	359	32	2,580	22
—	—	—	—	—	—	2,011	80	—	—	562	62	2,968	73
3,443	09	242	26	1	50	—	—	42	16	—	—	5,200	12
10,095	54	6,700	92	—	—	—	—	6,544	07	—	—	57,102	17
—	—	2,398	06	541	85	55	75	189	50	—	—	11,639	49
—	—	—	—	7,591	79	—	—	—	—	—	—	7,591	79
3,495	93	—	—	—	—	—	—	—	—	169	38	3,665	31
387	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	387	60
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
160	16	1,190	12	—	—	807	01	23	12	93	36	2,538	35
1,562	16	—	—	—	—	—	—	82	46	1,617	35	3,261	97
—	—	26,670	95	—	—	3,151	86	548	89	7,314	68	45,827	33
—	—	—	—	1,732	14	—	—	—	—	—	—	1,732	14
866	57	—	—	352	26	16	50	65	40	38	31	3,416	42
2,647	72	19,259	65	—	—	—	—	30,732	02	—	—	59,614	65
49,539	37	41,815	01	26,024	85	1,190	32	—	—	11,198	39	175,859	40
6,743	27	812	—	2,955	—	—	—	2,931	93	74	55	47,483	81
1,742	16	—	—	—	—	17,081	17	101	25	62,421	61	99,601	43
1,455	68	—	—	—	—	7,395	62	8,322	40	—	—	17,173	70
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
82,139	25	101,025	90	50,645	78	32,956	89	50,123	39	85,105	32	563,893	03

Stockholm, Associations-Boktryckeriet, 1888.

N:o 27.

Ank. till Riksd. kansli den 10 april 1888, kl. 3 e. m.

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion om indragning af nattsnälltågen å statens jernvägar.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 93, hvilken blifvit till utskottet hänvisad, har herr *L. F. Odell* anfört:

att man vid granskningen af trafikstyrelsens underdåniga berättelse för år 1886 funne, om icke till sin öfverraskning, dock till sin ledsnad, att statens jernvägar, hvad den ekonomiska vinsten anginge, fortfarande hölle sig å ej bättre, snarare sämre ståndpunkt än förut;

att om man deremot granskade fondbörsauktionernas prislistor, man dock till sin förvåning funne, att flertalet af de enskilda jernvägsbolagens aktier höjt sig till ett värde, som vida öfverstege det ursprungliga teckningsbeloppet;

att frågan då låge klar: »hvad kunde orsaken vara, att statens jernvägar ej lemnade någon afkastning, då deremot den enskilda företagsamheten lemnat ett så godt resultat»;

att staten dock egde till sitt förfogande män, hvars praktiska och teoretiska begåfning visat sig vara fullt vuxna att intaga de an-

svarsfulla ledande posterna, hvarjemte staten, till följd af den trygghet, som dess garanti lemnade, varit i tillfälle att genom fördelaktiga leveranser af materialier med mera ernå de lägst möjliga leveransprisen, hvilket sannolikt ej fallit sig fullt så lätt för de enskilda bolagen, samt staten dessutom vid sina jernvägsanläggningar varit i tillfälle att trafikera de mest befolkade delarna af vårt land;

att motionären, såsom ej varande fackman, visserligen ej kunde bestämdt angifva orsaken till detta förhållande, men efter den uppfattning, han af trafikstyrelsens berättelse erhållit, dock trodde sig våga påstå, att ett medel funnes att, om ej erhålla vinst, dock till att undvika förlust, och detta medel vore nattsnälltågens inställande;

att mot detta förslag visserligen den invändning torde kunna göras, att lätta och snabba kommunikationer äro oundvikliga för vårt lands kommersiella utveckling, men att, enligt motionärens förmenande, nattsnälltågens verksamhet ej borde härpå inverka; tyngre gods sändes ju som bekant ej med snälltåg; ilgods, bref och tidningar kunde ju sändas med dagsnälltågen, och hvad beträffade den enskilde individen, borde denne mycket väl kunna ställa sin restur efter de dagliga snälltågen; skulle dessutom vigtiga meddelanden eller uppdrag vara för honom nödvändiga att fortskaffa till annan ort, funnes ju till hans förfogande telegrafen;

att genom detta nattsnälltågens inställande åtskilliga väsentliga besparingar, derå särskilda exempel af motionären anföras, så väl med afseende på den rörliga materielen som å lönestaten, skulle kunna vinnas;

samt att, om nattsnälltågen borttoges, den ordinarie tjenstestaten ej behöfde ytterligare ökas, hvadan minskning i så väl denna som pensionsstaten skulle erhållas.

Och ville motionären på grund häraf anhålla, det Riksdagen måtte för sin del besluta, att nattsnälltågen å statens jernvägar indragas.

Med anledning af denna motion har utskottet rörande det ärende densamma afser eller frågan om nattsnälltågens indragning från styrelsen för statens jernvägstrafik infordrat åtskilliga upplysningar, hvilka innefattas i en till utskottet derom aflåten promemoria, så lydande:

»P. M. rörande den i Riksdagens Andra Kammare väckta motion (n:o 93) om inställande af nattågen å statens banor.

Med anledning af anmärkningen om den ofördelaktiga dager, hvari statsbanornas rentabilitet ställer sig i förhållande till de enskilda banornas, torde uppmärksamheten få fästas derpå, att vid bedömandet af detta förhållande icke får förbises, att statsbanorna år från år utsträckas genom svagt befolkade landsdelar, der till en början tillgångarne på transportföremål äro ganska knappa, och följaktligen den inkomst, man erhåller af den trafik, man småningom lyckas förvärfva för jernvägen, lemnar en högst obetydlig behållning. Men ju större del af hela statsbanenätet sådana ekonomiskt ofördelaktiga linier utgöra, desto mera verka de till sänkning af det tal, som uttrycker afkastningens förhållande till byggnadskapitalet i sin helhet, och må såsom exempel härpå anföras, att under det de söder om Storvik belägna stambanelinierna lemnade år 1886 i behållning i rundt tal 5,230,000 kronor, de norr om Storvik under hela året trafikerade linierna endast gåfvo 430,000 kronor eller $^{1}/_{12}$del af det förra beloppet, och det ehuru sagda nordliga liniers längd utgör 40 procent och deras byggnadskostnad 33 procent af de sydligare banornas. Det torde häraf vara tydligt, att om också trafiken å den äldre delen af nätet håller sig vid sin förra höjd, tillkomsten af nya föga gifvande linier skall nedbringa den gemensamma inkomstprocenten för hela nätet och sålunda gifva ett intryck af att afkastningen å alla delar af detsamma försämrats.

Af en sådan inverkan af nytillkomna mindre fruktbara bandelar äro deremot de enskilda banorna oberoende, enär deras utsträckning är nästan oförändrad, sedan de öppnades för trafik, hvaraf följer att deras nettobehållningar år efter år kunna hänföras till ett och samma eller föga ökadt byggnadskapital. En annan orsak till nedgången i statsjernvägarnes afkastning ligger uti det allmänna hämmandet af hardt när hvarje affärs- och industriel verksamhet, som rådt under en följd af år, och hvaraf jernvägstrafiken nästan i första hand får känning och lider så mycket mer på en jernväg, hvilken har att upprätthålla förbindelsen mellan landets alla delar, som man der icke kan i väsentlig grad inskränka verksamheten utan fara att än mer öka den allmänna förlägenheten.

Af denna stagnation hafva ock de enskilda banorna haft olägenhet, såsom noggrant synes af deras redogörelser under de senaste åren, och man kan tryggt utsäga, att deras finansiella ställning är långt ifrån så lofvande som motionären velat antyda.

Af fondbörsauktionernas prislistor har väl svårligen kunnat synas,

att flertalet af de enskilda jernvägsbolagens aktier höjt sig till ett värde som vida öfverstiger det ursprungliga teckningsbeloppet, ty vid detta slags försäljningar hafva ej sådana jernvägsaktier förekommit, om icke möjligen en och annan af Gefle—Dalabanans aktier, och det pris dessa papper betingat lär väl icke kunna lända till måttstock på värdet af de många andra bolagens aktier. Fast mer är det kändt, att utom den nämnda och de korta numera af staten inköpta banorna till Hudiksvall och Söderhamn högst få lemnat någon utdelning till sina aktieegare, och dessa hafva varit sådana banor, som understödts af staten med relativt stora byggnadslån på billiga vilkor, eller med att staten för tågtjensten tillhandahåller sin materiel och personal, och att de flesta enskilda banornas egare ännu på lång tid icke kunna vänta någon afkomst af de medel de insatt, annat än möjligen i den fördel de hafva att få sina egna transporter verkstälda till billigare pris än före jernvägens tillkomst.

I motionen anföres det i trafikstyrelsens berättelse för år 1886 omförmälda förhållandet, att snälltågsresandes antal minskats i alla vagnsklasser, mest första klassen, der skilnaden steg till 10 procent, hvaraf motionären drager den slutsatsen att »första klassen, eller just den klass, som är ensam för nattsnälltågen, medfört förlust», hvilket antagande skulle bestyrkas af att, såsom berättelsen äfven uppgifver, inkomsten per tågkilometer af personbiljetten å dessa tåg nedgått till 1,40 kronor från 1,54 det föregående året. Härvid är det att erinra att första klass resande medfölja såväl dag- som nattågen och att det på grund af den omständigheten, att medeltalet af resornas längd ökats, är högst antagligt att den uppgifna minskningen företrädesvis egt rum å dagsnälltågen och i mindre mån å natt-tågen, som dels tillryggalägga de längsta sträckorna, dels erbjuda fördelen att sjelfva dagen icke behöfver uppoffras för resan. Vidare torde uppmärksammas, att om en minskning egt rum i resande och inkomster å ifrågavarande tåg, det dermed icke är sagdt att en förlust på dem uppkommit, hvilket senare skulle betyda att intägten icke räckt till att betäcka utgifterna.

Frågan om inställande af nattågen har redan förut varit föremål för pröfning af Riksdagen. År 1876 väcktes nemligen motioner om dels inställande af nattågen under vintermånaderna, dels indragning af samtliga nattåg; och dessa motioner behandlades — den förra af ett Första och den senare af ett Andra Kammarens tillfälliga utskott, hvarefter Riksdagen förklarade de båda motionerna icke föranleda till någon åtgärd.

Till det förra af de nämnda utskotten lemnade trafikstyrelsen då på begäran en promemoria, hvilken finnes bilagd det förstnämnda utskottets utlåtande och äfven anföres i utdrag i en vid det andra utskottets utlåtande fogad reservation och som innehöll dels en beräkning öfver inkomsten af och kostnaden för dessa tåg jemte en uppskattning af den besparing, som kunde åstadkommas genom deras inställande vintertiden, dels en öfversigt af de fördelar, som blifvit det allmänna beredda genom dessa tågs anordnande, och af hvilka man skulle gå i mistning, om nattågen under en del eller hela året instäldes. Hvad som derstädes på grund af då vunnen erfarenhet, i det ena och andra afseendet, anfördes, har sin giltighet äfven nu. Visserligen äro ifrågavarande tåg i ekonomiskt afseende icke så gifvande som bantågen i allmänhet, men lemna dock icke giltiga skäl för rigtigheten af den föreställning att de skulle medföra förlust, som hyses af många och som helt naturligt framkallats deraf, att dessa tåg å vissa sträckor och under den strängare årstiden äro sparsamt begagnade, och man deraf slutit att så skulle vara förhållandet under hela året och å samtliga de sträckor de genomlöpa. Men, i likhet med hvad som eger rum å alla slags tåg, uppväges den lokalt och temporärt förekommande underläggsenheten af den starkare tillströmningen å andra tider och orter, och som medelresultatet framgår att nattågen till fullo betalat sina utgifter äfven under de sista, för all samfärdsel så ogynsamma åren.

Till belysning häraf torde följande beräkning kunna tjena.

År 1886 tillryggalade nattsnälltågen 1,169,032 kilometer. Enligt iakttagelser rörande snälltågsresandes i 1:a och 2:a klass fördelning på dag- och nattsnälltåg är det antagligt, att för 70 procent af den sammanlagda väglängd bemälda klasser resande tillryggalagt, begagnats nattsnälltåg och att på nattsnälltågen komma 21,557,242 person-kilometer, hvilka lemnat i intägt för lösta biljetter 1,361,660 kronor. Snälltågen begagnas äfven af många resande, som löst tur- och retur-biljetter, hvilka biljetter samtliga ingått i redovisningen för blandade tågs biljetter; och kan inkomsten för dessa biljetter å nattågen uppskattas till 30,300 kronor. Afgiften för resgods utgör i regeln omkring 2 procent af den för biljetterna erlagda lösen och blir sålunda för nattsnälltågen 27,233 kronor. För medföljande postvagn erlägges 13 öre per kilometer, hvadan inkomsten för postbefordringen med dessa tåg kan beräknas till 151,974 kronor. Utlemnar man andra mindre betydande intägter, såsom för extra persontåg, en del ilgods och dylikt, får man genom summering af ofvan anförda poster en totalinkomst för nattsnälltågen af 1,571,167 kronor. Kostnaden för tågens tjenst och underhåll samt

banans slitning öfverstiger icke 64 öre per kilometer eller för det nämnda tågkilometerantalet ej 748,180 kronor. Nattjenstgöring å bana och stationer uppgår till i rundt tal 500,000 kronor, hvadan kostnaderna för dessa tåg kunna beräknas till 1,250,000 kronor, och det belopp tågen derutöfver inbringat till 320,000 kronor.

De jemförelsevis snabba förbindelser, som uppehållits genom nattsnälltågen och vid hvilka allmänheten nu i snart 15 år blifvit van, både för befordringen af sina egna personer och för skyndsam fortskaffning af bref och andra postförsändelser, kunna icke hållas vid magt med de nuvarande s. k. dagsnälltågen, ty dessa äro, med undantag af tåget mellan Stockholm och Upsala, egentligen persontåg, som stanna vid hvarje station och kunna icke, emedan de äfven medföra tredje klass vagnar, till hastigheten ökas så, att tiden för sjelfva resan komme att motsvara nattågens. Om dessa indroges, behöfde de derföre ersättas med verkliga, af endast första och andra klass vagnar bestående dagsnälltåg, som kunde tillryggalägga vägsträckorna mellan hufvudorterna Stockholm å ena sidan samt Göteborg, Christiania och Malmö å den andra på respektive 12 och 15 timmar i det närmaste.

Den besparing i driftkostnad, som kunde uppkomma genom nattågens indragning, komme sålunda att inskränka sig till att ofvannämnda utgift för nattjenstgöring försvunne, i den mån den nu derför anstälda personalen hunne fördelas till andra poster. Det är dock icke gifvet att jernvägens behållning skulle i motsvarande mån ökas, ty liksom det vid nattågens inrättande år 1873 visade sig att freqvensen å snälltågen ökades, är det fara värdt att, om dessa tåg indroges, antalet resande skulle minskas åtminstone med sådane, som sätta värde på tiden och icke anse sig kunna uppoffra två arbetsdagar på en resa fram och åter, som med nuvarande lägenheter kan verkställas utan någon förlust af arbetstid, och ej heller vilja vidkännas kostnaden för ökade antal nattlogis å främmande ort.

Härmed äro ock de olägenheter antydda, som nattågens indragning skulle föranleda för den personliga samfärdseln. Att densamma äfven skulle inverka störande på bref-korrespondensen är tydligt, och må i detta afseende endast anföras som ett exempel att brefafsändare, som nu kan mottaga sitt svar efter 36 timmar, icke skulle kunna påräkna hafva svaret i handen förr än mer än 80 timmar efter det han på posten inlemnat sitt bref, under antagande att detta skedde på qvällen före dagtågets afgång och svaret utlemnades morgonen efter återvändande tågs ankomst. Märkas bör ock, att nämnda olägenheter skulle kännas icke blott af dem, som färdas inom statsbanans område

och i postbefordringen dersammastädes, utan skulle ock göra sig gällande för samfärdseln med tillgränsande enskilda jernvägar, särskildt de många i södra Sverige belägna, der stora svårigheter skulle möta för anordningar af passande anslutningar till de sent på aftonen kommande dagsnälltågen från Stockholm, och att likaledes väsentliga afbräck i förbindelse med utlandet skulle uppstå. Huru stort värde allmänheten sätter på att kunna göra resor utan synnerlig tidsuppoffring synes bland annat deraf, att natt-turer inrättats å flera sjöleder till och med mellan orter, som icke ligga på längre afstånd än en dagsresa; och huru stor vigt man öfverallt fäster vid snabba, tidsbesparande förbindelser visar sig, för att ej tala om de större länderna i Europa, exempelvis i våra grannländer Norge och Danmark, der nattresor å jernbanorna äro anordnade, ehuru dessa lands jernvägar i afseende på det rent finansiella resultatet af jernvägsdriften ingalunda stå före våra statsbanor.»

Genom denna af kongl. trafikstyrelsen lemnade utredning har utskottet inhemtat, bland annat, att nattsnälltågen å statens jernvägar icke blott icke, såsom motionären uppgifvit, efter hvad det vill synas, dertill föranledd företrädesvis af den omständighet, att första klassens passagerareantal under år 1886 minskats med tio procent, medfört förlust, utan, äfven med uteslutande af vissa, på nattsnälltågens tillvaro beroende intägter, lemnat för samma år en nettobehållning af omkring 320,000 kronor; men derjemte bör, enligt utskottets åsigt, tagas i betraktande:

att persontrafiken vid statens jernvägar ofta är så stor, att, om ej nattsnälltågen funnos, extra dagsnälltåg måste anordnas, genom hvilka tåg likväl föga ersättning skulle vinnas för de genom nattsnälltågens indragning mistade fördelarne af snabb person- och postbefordran, hvarjemte en dylik anordning skulle betydligt försvåra ordnandet af samtrafiken med enskilda jernvägar och å många för närvarande lifligt befarna bandelar störande inverka på trafiken i det hela;

att indragning af nattsnälltågen, såsom trafikstyrelsen antagit, otvifvelaktigt skulle föranleda minskning af antalet resande, särskildt af sådane, som sätta värde på tiden och icke anse sig kunna uppoffra två à tre arbetsdagar på en resa fram och åter, hvilken under nuvarande tågförhållanden kan verkställas utan någon afsevärd förlust af arbetstid, och ej heller vilja vidkännas kostnaden för ökade antal nattlogis med mera å annan ort;

att en dylik indragning vid den utveckling trafiken numera

vunnit icke skulle kunna genomföras utan stora olägenheter för så väl person- som postbefordringen, hvilka olägenheter ingalunda, såsom motionären förestält sig, skulle undanrödjas genom hänvisning till de öfriga snälltågen och telegrafen;

samt att i följd häraf indragning af dessa tåg, på hvilka allmänheten sedan femton år tillbaka vant sig att ställa anspråk, obestridligen skulle innefatta ett tillbakagående, i synnerhet under en tid, då allt afser att underlätta och befordra så väl de inhemska som utländska samfärdsmedlen.

Ehuru utskottet sålunda ej kan biträda motionären i dennes yrkande om samtliga nattsnälltågens indragning, anser utskottet likväl, att en inskränkning i dessa tåg, särskildt hvad angår de dubbla nattsnälltåg, som under en del af året befara jernvägslinien emellan Stockholm och Malmö, möjligen skulle kunna genomföras. Frågan härom har emellertid redan i annan form varit föremål för Riksdagens behandling och pröfning.

Sedan nemligen Riksdagens senast församlade revisorer uti revisionsberättelsen anmärkt, att statens jernvägstrafiks räkenskaper icke lemnade upplysning om kostnaden för de så kallade kurirtågen, så att revisorerne ej kunnat bilda sig något omdöme derom, huru vida dessa tågs anordnande förorsakat förlust eller medfört vinst, men det likväl synts revisorerne kunna ifrågasättas, om verkligen persontrafiken inom vårt land ännu nått den utveckling, att den kunde anses betinga, att, på sätt nu under en del af året egde rum, två snabbgående tåg skulle dagligen med endast omkring tre timmars tidsskilnad befara den långa vägsträckan emellan Stockholm och Malmö, samt trafikstyrelsen i anledning af denna anmärkning inkommit med förklaring (se statsutskottets till innevarande riksdag afgifna utlåtande n:o 26, sid. 17), har statsutskottet, med framhållande deraf, att med hänsyn till den nedgående inkomsten från statens jernvägar allvarlig omtanke borde egnas åt hvarje åtgärd, som kunde bidraga till ett gynsammare resultat af jernvägstrafiken, och då det, såsom revisorerne anmärkt, torde kunna ifrågasättas, huru vida trafikförhållandena inom vårt land med nödvändighet påkallade, att tvenne snabbgående tåg skola under sommartiden dagligen befara den långa vägsträckan emellan Stockholm och Malmö, hemstält, att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huru vida icke ettdera af de två snabbgående tåg, som en del af året befara jernvägslinien Stockholm—Malmö och åter, måtte kunna utan allt för stor olägenhet indragas; och har denna hemställan, beträffande

hvilken ingen meningsskiljaktighet inom utskottet förekommit, den 14 sistlidne mars blifvit af Riksdagen godkänd.

Med anledning häraf och då utskottet på de här ofvan anförda skäl anser indragning af nattsnälltågen å statens jernvägar i vidsträcktare omfattning, än hvarom Riksdagen sålunda redan beslutat aflåta skrifvelse till Kongl. Maj:t, icke böra ifrågakomma, får utskottet hemställa,

att herr Odells ifrågavarande motion måtte lemnas utan afseende.

Stockholm den 10 april 1888.

På utskottets vägnar:

G. THESTRUP.

STOCKHOLM, NYA TRYCKERI-AKTIEBOLAGET, 1888.

N:o 28.

Ank. till Riksd. kansli den 13 april 1888, kl. 3 e. m.

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande stadganden rörande grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande.

Markegångsinstitutionen i vårt land har sin rot i vårt gamla grundskattesystem och det sätt, hvarpå statsverket intil senaste tider disponerat inkomsten af grundskatterna. Räntan bestod af spanmål och en mängd andra persedlar eller prestationer, kronotionden åter af endast spanmål, och båda skatterna utgingo ursprungligen in natura. Redan tidigt började kronan anvisa inkomsten af vissa hemmans ränta eller tionde dels såsom lön åt embets- och tjenstemän, dels såsom understöd åt allmänna verk och inrättningar, kyrkor eller fromma stiftelser, dels ock såsom godtgörelse för vissa, hemman eller lägenheter ålagda besvär, t. ex. rustning, lotsning, gästgifverihållning m. m.; ja, kronan afhände sig till och med eganderätten till räntan af åtskilliga hemman, hvarigenom det slag af frälsehemman uppkom, som benämnas skattefrälsehemman; och hade i alla dessa fall den, som fått åt

sig upplåten räntan eller tionden, att sjelf direkt uppbära densamma. Då emellertid förhållanden kunde inträffa, som gjorde det för allmogen svårt eller omöjligt att utgöra räntorna in natura, blef det nödigt att bestämma en norm, hvarefter desamma kunde få med penningar lösas, i hvilket afseende, och sedan försök gjorts med ett oföränderligt pris, det s. k. kronovärdiet, bestämdes att lösen skulle erläggas »eftersom varorna i nästa köpstad gällde» eller »efter det köp och den markegång, som är i köpstäderna inom lagsagan den tiden som utlagorna böra utgå.» Skiljaktiga meningar mellan räntegifvare och räntetagare gjorde dock ytterligare bestämmelser nödiga, och uppdrogs det åt landshöfdingarne att efter samråd med tvenne män af hvart riksstånd, en räntegifvare och en räntetagare, fastställa markegång till rättelse för räntornas lösande med penningar samt afgöra derom uppkommande tvister, hvarjemte städernas magistrater och kronofogdarne fingo sig ålagdt att till landshöfdingarne insända uppgift å de i skatterna ingående varors rätta värde vid afradstiden. Med tiden öfvergick beslutanderätten från landshöfdingarne till de af dem inkallade deputerade för riksstånden, men enär dessa befunnits missbruka sin magt, blef det åt kammarkollegium uppdraget att rätta felaktigheter »till sitt behöriga medium» eller att med andra ord granska och fastställa markegångstaxorna. Detta förhållande blef dock ändradt efter nya statsskickets införande, då, med tillämpning af stadgandet i 75 § regeringsformen, kammarkollegii befogenhet inskränktes till hvad den allt sedan varit eller att såsom en öfverordnad instans pröfva de besvär, som anföras öfver den af deputerade fastställda markegången, hvarjemte och då enligt allmänna lagen Tomedag (den 21 december) vore rätter afradsdag samt möjligen anförda besvär till den tiden borde vara afgjorda, tiden för markegångssättningen, som förut egt rum fram i december månad, tillbakaflyttades till början af november månad. Den sekelgamla frågan om de i den ordinarie räntan ingående persedlars omsättning och förenkling började omsider nalkas sin lösning. Att omsätta samtliga räntepersedlarne i penningar, dertill var dock tiden ännu icke mogen, utan man åtnöjdes med att bibehålla några få, förnämligast spanmål, såsom hufvudräntepersedlar och att omsätta de öfriga antingen till hufvudräntepersedlar eller till penningar; hufvudräntepersedlarne skulle lösas med penningar, men enär man till grund härför icke ville lägga det gamla förhållandet eller hvarje års skiftande markegångspris, med afseende hvarå med rätta anmärkts, att skattebeloppet icke stode i rättvist förhållande till de skattskyldiga egendomarnas afkastning, utan tvärtom ökades i samma mån, som då-

liga skördar eller missväxt minskade tillgångarne för de skattskyldige till skattens utgörande, beslöt man i stället, att räntorna skulle hvarje år lösas efter ett på förhållandena under någon längre tidsperiod grundadt *medelpris,* hvarigenom man hoppades få olikheterna emellan de goda och onda åren utjemnade, och till medelpris antogs medium af *tio* års markegång. Man hade dock iakttagit, att den markegång, som sattes i början af november månad, då årets nyss inbergade skörd ännu icke i större myckenhet utkommit i marknaden, icke på ett fullt tillförlitligt sätt angåfve prisen för skatteåret i dess helhet, hvilka pris gemenligen vunne stadga först längre fram under vinterns lopp; af sådan anledning ville man icke låta nämnda markegångspris ingå i beräkningen af det tioåriga medelpriset, utan beslöt man att i dess ställe taga ett nytt särskildt *årspris,* grundadt på förhållandena under månaderna oktober—mars; och enär detta årspris tydligtvis icke kunde bestämmas förr än efter mars månads utgång, men det tioåriga medelpriset, hvarefter räntorna skulle lösas, borde vara kändt redan vid afradstiden i december månad, fann man sig af praktiska skäl föranlåten att i stället för skatteårets årspris taga det föregående årets på enahanda sätt bestämda årspris, hvaraf följden blef den, att det tioåriga medelpriset eller, såsom det vanligen benämnes, medelmarkegångspriset för hvarje år kom att utgöra medium af de tio nästföregående årens årspris utan att röna någon påverkan af det löpande årets prisförhållanden. Det gamla sättet för årsmarkegångens bestämmande måste likväl bibehållas dels såsom öfvergångsstadgande, der hinder för medelprisets tillämpning af en eller annan anledning kunde möta, dels ock med hänsyn till frälseräntorna, på hvilkas beskaffenhet och utgörande de nya stadgandena icke finge i någon mån inverka. På sådana grunder är den ännu i väsentliga delar gällande kongl. kungörelsen angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande den 11 maj 1855 byggd, för hvars stadganden, såsom de nu lyda, här skall i korthet redogöras. I hvarje län upprättas markegångstaxa årligen af åtta inom länet bosatta, för sakkunskap och oveld kända, af vederbörande landsting utsedda deputerade, som för ändamålet sammanträda i länsresidenset å viss dag i november månad före den 5 under ordförandeskap af landshöfdingen — så vida han är närvarande — hvilken dock icke eger rätt att i besluten deltaga, men är skyldig att göra de erinringar, som finnas af nöden, och att, då hans mening från deputerades beslut afviker, låta densamma i protokollet anteckna. För bevakande af kronans rätt är landskamreraren tillstädes med skyldighet att, om afseende å hans framställningar icke fästas, dem till proto-

kollet anmärka. Deputerade bestämma den särskilda markegången å ränte-, tionde- samt andra dermed jemförliga persedlar för det löpande året, hvilken upptages i markegångstaxan under litt. A. mom. 1:o och hvilken numera hufvudsakligen endast har betydelse såsom grund för de liqvider enskilde emellan, som äro en följd af med afseende å årlig markegång träffade öfverenskommelser, hvartill förnämligast äro att hänföra frälseräntor. Vidare hafva deputerade att bestämma det *årspris,* som i markegångstaxan upptages under litt. B och som saknar all sjelfständig betydelse, utan endast ingår i beräkningen af det medelpris för de senaste tio åren, efter hvilket ej mindre kronans behållna och anordnade räntor och tionde enligt en år 1855 utfärdad författning skulle få af räntegifvaren lösas, än ock kronans arrenden, der de äro bestämda i spanmål, skola med penningar utgöras. Hvad åter angår sjelfva det tioåriga medelpriset eller medelmarkegångspriset, som i markegångstaxan upptages under litt C, uträknas detsamma å landskontoret. Slutligen hafva deputerade att utsätta värdet å vissa persedlar och tjenstbarheter, hvilka enligt gällande författningar skola i markegångstaxan införas och der upptagas såsom underafdelningar under litt. A. Hit höra pris å vissa soldatbeklädnadspersedlar, vakansafgifter, underhåll åt tågande trupper samt bröd åt fångar under forsling, allt af väsentlig betydelse endast för vissa grenar af statsförvaltningen. Till ledning för markegångsdeputerade vid prisens bestämmande skola priskuranter å fullgjorda och afradsgilda varor af de persedelslag, som upptagas i markegångstaxan, upprättas såväl för städerna som för landet. Priskuranterna till markegången under litt. A upprättas på landet fögderivis af fullmägtige, utsedda å kommunalstämma, en för hvarje socken, hvilka i medlet af oktober månad sammanträda med kronofogden och i öfverensstämmelse med medeltalet af de pris, fullmägtige hvar för sin socken uppgifva, stadga det pris på hvarje under taxerubriken upptagen persedel, hvilket såsom ortens gångbara bör till länets markegångsförrättning uppgifvas. Kronofogden skall jemväl yttra sin mening och, derest denna skiljer sig från de af fullmägtige stadgade pris, låta sitt afgifna yttrande åtfölja priskuranten. Vid samma tid, d. v. s. i medlet af oktober månad, skola magistraterna i länets städer aflemna uppgift på de i staden då gångbara pris å samma persedlar. Hvad angår priskuranterna till markegången under litt B eller det s. k. årspriset, skola de för städerna uppgöras, i öfverensstämmelse med torgprisen under oktober, november, december, januari, februari och mars månader, af magistraten efter hvarje månads slut, samt för landet fögderivis af särskilda nämnder,

bestående dels af minst 4 och högst 8 räntegifvare, valda skiftesvis af de socknar, konungens befallningshafvande bestämmer, och dels af ett motsvarande antal af konungens befallningshafvande utsedde män, kände för sakkunskap och oveld, helst räntetagare, hvilka nämnder sammanträda med kronofogden 2:ne gånger årligen, nemligen i början af januari och i slutet af mars, då priskuranter upprättas, vid det förra tillfället för de tre sista månaderna af det förflutna, och vid det senare tillfället för de tre första månaderna af det löpande kalenderåret, med åliggande för kronofogden att anmärka, huruvida han i något fall anser andra pris än de uppgifna hafva varit i orten gällande, äfvensom att särskildt utsätta de vid marknader och andra samlingsställen å landet gångbara pris; varande derjemte föreskrifvet, att i afseende å sådana artiklar, hvilka i allmänhet utgöra föremål för afsalu, endast de pris böra tagas i betraktande, hvilka äro gångbara vid så kallad kontant försäljning. Öfver förutnämnda båda slag af priskuranter upprättar landskontoret sammandrag med utsatt medelpris för hela länet eller markegångsdistriktet, om länet är i särskilda sådana indeladt, hvilka sammandrag jemte öfriga ärendet rörande handlingar derefter framläggas för markegångsdeputerade. Dessa hafva då att efter noggrant öfvervägande af kända förhållanden och med ledning af de uppgjorda priskuranterna bestämma markegångspriset; deputerade äro således icke ovilkorligt bundna af priskuranterna, men då de frånträda dessas medelpris, böra skälen dertill i hvarje fall uti protokollet anföras, hvilken omständighet af Riksdagen år 1881 särskildt åberopades till stöd för dess af Kongl. Maj:t jemväl bifallna anhållan om borttagande af den edgång, som deputerade dessförinnan hade att före makegångsförrättningens början fullgöra. Då skiljaktiga meningar bland deputerade yppas, sker omröstning, hvarvid de flestes mening blifver gällande, och om rösterna utfalla lika för två olika pris å samma persedel, skall medelbeloppet deraf såsom markegångspris upptagas. Den faststälda markegångstaxan skall skyndsamligen kungöras i länets kyrkor med besvärshänvisning, i hvilket afseende gäller, att besvär få hos kammarkollegium anföras så väl af räntegifvare eller räntetagare och annan missnöjd, som ock af kammarkollegii advokatfiskal, derest han skulle finna något å kronans vägnar vara att erinra; och kommer beslut om ändring af den under litt. A i taxan upptagna markegång att gälla till förmån allenast för den eller dem, som den vunna ändringen i rättan tid sökt, hvaremot hvarje i behörig ordning fastställd förändring i det under litt. B bestämda årspris kommer att tillämpas inom hela länet eller markegångsdistriktet, utan afseende derå om ändringen ge-

nom besvär af flera eller färre blifvit föranledd. Öfver kammarkollegii beslut få underdåniga besvär hos Kongl. Maj:t anföras, och skola dylika besvär från räntegifvare eller räntetagare ingifvas hos konungens befallningshafvande innan klockan tolf å trettionde dagen från delfåendet.

Förslag om ändring af gällande markegångsbestämmelser föreligga nu uti 2:ne till utskottets behandling hänvisade motioner, afgifna den ena under n:o 30 af herr *A. Kihlberg* och den andra under n:o 172 af herr *A. P. Danielson,* uti hvilken sistnämnda motion herr Nils Petersson instämt. Herr Kihlbergs motion afser endast förändring af sättet för uppgörande af priskuranterna till årspriset för landet, i hvilket afseende han anför, att i och för de föreskrifna sammanträdena, hvarvid endast gäller att uppgifva ortens pris å några få räntepersedlar, nämndens samtliga ledamöter nödgas företaga tidsödande och kostsamma resor, hvilket framkallar missnöje och ofta nog föranleder flertalet af nämndens ledamöter att uteblifva från sammanträdet. Dessa resor måste jemväl anses onödiga, eftersom ändamålet skulle på ett mycket enklare, men likväl mera tillförlitligt sätt vinnas, om nämndens ledamöter finge insända sina skriftliga vota till kronofogden, som derefter hade att uträkna medeltalet af de inkomna prisuppgifterna samt jemte eget utlåtande insända protokoll deröfver till länsstyrelsen. En sådan anordning skulle ock, enligt motionärens förmenande, förekomma ett missbruk, som vid nämndens personliga sammanträde kan göra sig gällande derigenom, att en ledamot genom att votera sist i ordningen och dervid uppgifva ett oskäligt högt eller lågt pris kan lyckas erhålla det medelpris, han önskar; och föreslår i följd häraf motionären, att Riksdagen ville för sin del besluta förändrad lydelse af 2 § 3 mom. i kongl. kungörelsen den 11 maj 1855 i enlighet med ett af motionären derom afgifvet förslag.

Herr *Danielsons* motion deremot är af vida större omfattning. Han anser de gällande bestämmelserna vara i de flesta fall olämpliga och böra ändras. Motionären framhåller, hurusom handel och näringar rätt väsentligt förändrats sedan år 1855; de ökade och förbättrade samfärdsmedlen hafva utjemnat varuprisen, så att samma vara betingar samma pris på vida större omkrets än förr, och enär handeln såväl i städerna som på landsbygden numera vanligen sker genom uppköpare och återförsäljare, alltså genom mellanhänder och icke direkt emellan producenten och konsumenten, hafva icke heller de i 1855 års kungörelse omförmälda torgprisen i städerna den betydelse nu som då.

Motionären vill häraf draga den slutsatsen, att priskuranterna, hvilkas upprättande förorsakar resor och besvär, äro onödiga och utan ändamål, men om det skulle pröfvas nödigt att bibehålla på förhand uppgjorda förslag till ledning för deputerade vid markegångsprisens bestämmande, anser motionären, att priskuranterna så väl för städerna som för landsbygden lämpligen kunna upprättas af de årliga taxeringsnämnderna, hvilka hafva att syssla med skatteförhållanden och bestå af män, som väl känna orten och der rådande varupris samt representera såväl räntegifvare som räntetagare; och synes motionären anse, att der priskurant, som taxeringsnämnderna hade att upprätta, borde omfatta hela det gångna året, men med särskilda medelpris för hvartdera halfåret. Vidare anser motionären, att kammaradvokatfiskalens befogenhet att i sin helhet påyrka ändring i de af landstingens deputerade upprättade markegångstaxorna, likasom kammarkollegii rätt att efter godtfinnande besluta en sådan ändring böra inskränkas till de fall, då det kan gälla kronans rätt, eller ock att, derest kollegii beslutanderätt icke varder sålunda inskränkt, den enskildes rätt till anförande af besvär öfver kammarkollegii beslut bör underlättas och att de formaliteter, som kollegium i ty fall vanligen föreskrifver, betydligt förenklas samt skyldigheten att för kostnad och skada ställa borgen borttagas. Äfvenledes finner motionären det skola leda till förenkling, om de varor, som fortfarande äro i de olika länens markegångstaxor upptagna, men som inom länen icke utgöra räntepersedlar eller beräknas mellan räntegifvare och räntetagare, blefve ur markegångstaxorna uteslutna. Af nu anförda skäl hemställer motionären, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta omarbeta de i kongl. kungörelsen den 11 maj 1855 och möjligen i andra författningar befintliga stadganden, som röra grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande, i de delar och i det syfte, han här ofvan angifvit, och så, att allt, som när denna fråga, sammanföres uti en författning, äfvensom att markegångstaxorna i möjligaste mån förenklas, samt att Kongl. Maj:t täcktes, om möjligt, till nästa riksdag afgifva förslag till förordning i ämnet; varande af motionären slutligen begärdt, att det utskott, till hvilket motionen blefve öfverlemnad, skulle utförligare motivera och affatta det af honom afsedda skrifvelseförslaget.

Innan utskottet inlåter sig på närmare behandling af de föreliggande motionerna, anser sig utskottet böra framhålla, att markegången numera har för statsverket förlorat det väsentligaste af sin bety-

delse. Hvad angår statsverkets inkomster, äro såväl räntan som tionden genom kongl. förordningen den 23 juli 1869 omsatta och fixerade i penningar. Sedan 1871 bestämmes arrendet för statens utarrenderade egendomar i endast penningar, och de äldre arrendekontrakten, som stadga spanmålsarrenden att lösas efter markegång, gå så småningom till ända. Rust- och rotehållarnes beklädnadsskyldighet har upphört; samtliga vakansafgifter, med undantag af vissa tillfälliga rotevakansafgifter och de afsuttna kavalleriregementenas hästvakansafgifter, utgå med de i lagen den 5 juni 1885 bestämda penningebelopp. Vidkommande åter statsverkets af markegång beroende utgifter, hvilka i följd af de indelta ränte- och tiondeanslagens indragning varit ganska betydliga, äro desamma numera ansenligt reducerade genom skedda löneregleringar och indelningsersättningens fixering eller utbyte mot kontanta anslag. Härmed tror sig utskottet hafva styrkt sitt påstående, att hela markegångsinstitutionen numera är af ringa vigt för staten. Deremot har från en annan synpunkt, som tillkommit efter 1855, markegången erhållit en mycket stor och omfattande betydelse i följd af kongl. förordningen den 11 juli 1862, hvarigenom stadgas, att presterskapets löner inom hela riket skola beräknas uti persedlar och endast till en mindre del i penningar, samt att persedlarne i regeln skola lösas efter tioårig medelmarkegång. Likaledes har markegången betydelse med afseende å utarrenderingen af åtskilliga ecklesiastika hemman och lägenheter; och då härtill kommer, att frälseräntor, likasom åtskilliga andra liqvider enskilda emellan bero på markegång, är det uppenbarligen fortfarande en samhällsangelägenhet af största vigt, att markegångsprisen på ett tillförlitligt sätt upprättas och blifva ett uttryck för de rätta varuvärdena.

Då utskottet nu öfvergår till granskning af herr *Danielsons* motion, förekommer först till behandling frågan om behöfligheten af priskuranter eller primäruppgifter till ledning för deputerade vid markegångens bestämmande, hvilken fråga motionären vill besvara nekande. Härutinnan är han visst icke ensam, och samma åsigt har förfäktats uti motioner, väckta inom Andra Kammaren åren 1878, 1879 och 1880, ehuru de icke föranledt någon Riksdagens åtgärd. Utskottet håller dock före, att denna åsigt i ej ringa mån påverkats af det mindre tillförlitliga sätt, hvarpå priskuranterna, särdeles från städerna, stundom befinnas upprättade, samt i öfrigt grundar sig på en icke fullt klar uppfattning af markegångens rätta betydelse. Väl må det vara sant, att i följd af lättade kommunikationer varumärkena å skilda orter numera äro betydligt utjemnade och icke förete sådana skiljaktigheter som förr, men säkert

är dock, att samma vara vid en viss tid icke har samma värde man och man emellan å alla orter inom ett helt län. Då nu emellertid markegångspriset utgör ett för hela länet gällande legalt pris, måste det, för att vara rättvist mot alla, i sig innebära sammanfattningen af de inom länets skilda delar gällande pris eller med andra ord utgöra medeltalet af dessa pris; markegångspriset är så att säga artificielt eller abstrakt, och det låter tänka sig, att det priset i verkligheten icke gäller på något ställe inom länet. Men med hänsyn härtill och om man besinnar, att de af landstinget utsedda deputerade svårligen kunna ega den kännedom om prisförhållandena inom länets alla delar, som erfordras för ett rigtigt fastställande af markegången, måste man, synes det utskottet, medgifva nyttan, ja nödvändigheten för deputerade att till ledning för sitt omdöme ega tillgång till prisuppgifter från länets skilda delar. Särskildt visar sig detta i fråga om det s. k. årspriset, hvartill priskuranterna upprättas under vintern, då varuomsättningen eger rum, under det att samma årspris af deputerade definitivt fastställes först i början af påföljande november månad, då alltför väl de under vintern gällande prisen kunnat falla i glömska. På grund häraf och då priskuranterna ingalunda äro för deputerade bindande, derest de befinnas felaktiga eller af annan anledning otillförlitliga, kan utskottet ej dela motionärens åsigt om lämpligheten af priskuranternas borttagande.

Motionären tyckes också ej strängt hålla på denna sin åsigt, eftersom han eventuelt föreslår, att priskuranternas upprättande bör öfverlemnas åt taxeringsnämnderna; men enär dessa nämnder, som äro tillsatta för ett helt annat specielt ändamål, ingalunda kunna antagas nöjaktigt representera räntegifvares och räntetagares skiljaktiga, men lika berättigade intressen, i hvilket afseende den nuvarande anordningen, åtminstone hvad landet angår, måste anses lemna större trygghet, samt härtill kommer, att taxeringsnämnderna sammanträda på en sådan tid af året, att det ifrågasatta uppdraget icke lämpligen kan af dem utföras, finner sig utskottet icke heller i denna del kunna biträda motionärens förslag.

Hvad åter angår kammarkollegii och kammaradvokatfiskalens befogenhet med afseende å markegångstaxan, behagade kammaren af utskottets redogörelse härofvan finna, att kammarkollegium icke eger rätt att godtyckligt ändra den samma, utan endast pröfvar anförda besvär, äfvensom att kammaradvokatfiskalen eger att klaga endast å kronans vägnar och då det gäller kronans rätt, hvaruti icke ens motionären föreslagit någon inskränkning.

Med afseende å enskilda personers rätt att anföra besvär öfver

kammarkollegii beslut i fråga om markegångstaxan innehåller 1855 års kungörelse, på sätt ofvan nämndt blifvit, att underdåniga besvär böra innan klockan tolf å trettionde dagen från delfåendet af räntegifvare eller räntetagare ingifvas hos konungens befallningshafvande, som dem till kollegium genast insänder, men af de utaf kammarkollegium i särskilda fall meddelade besvärshänvisningar har utskottet inhemtat, att den klagande hänvisas att ingifva eller med posten i förutbetaldt bref insända besvären till kongl. finansdepartementet, hvarjemte, utom åtskilliga bestämmelser med afseende å besvärens undertecknande m. m., föreskrifves, att enskild part skall för den kostnad och skada, han kan blifva af Kongl. Maj:t skyldig känd att till vederparten gälda, bifoga borgen, undertecknad af tvenne vederhäftige män, de der borga en för begge och begge för en. Utskottet vågar icke bestämdt yttra sig i fråga om kammarkollegii befogenhet att föreskrifva, det besvären skola aflemnas på annat ställe än 1855 års kungörelse bestämmer, samt inskränker sig, beträffande borgen för kostnad och skada, hvarom föreskrift lärer i alla kammarkollegii besvärshänvisningar meddelas, till uttalande af den uppfattning, att föreskriften härom så mycket hellre synes kunna i markegångsmål borttagas, som det oftast torde vara svårt att i dylika mål finna någon bestämd vederpart.

Vidkommande slutligen motionärens hemställan om en förenkling af markegångstaxan genom uteslutande af sådana varor, som icke utgöra räntepersedlar inom länet eller beräknas mellan räntegifvare och räntetagare, får utskottet, som nogsamt finner, att åtminstone flertalet af de under litt. A. mom. 1 upptagna persedlar måste bibehållas så länge, som skattefrälseräntor finnas i enskild ego, men som anser öfriga underafdelningar under nämnda taxerubrik kunna, derest andra möjligen erforderliga anordningar vidtagas, uteslutas ur taxan, till samma hemställan tillstyrka bifall.

Sedan utskottet sålunda behandlat herr Danielsons motion, öfvergår utskottet till herr *Kihlbergs* motion. Stadgandet, att de nämnder, hvilka å landet hafva att upprätta priskuranter till det årspris, som ingår i beräkningen af det tioåriga medelmarkegångspriset, skola för ändamålet sammanträda med kronofogden två gånger årligen å lämpligt och, så vidt möjligt är, centralt beläget ställe inom fögderiet, föranleder onekligen stundom rätt besvärliga och kostsamma resor, för hvilka någon ersättning icke finnes genom allmän författning beredd. Härigenom kan alstras likgiltighet för dessa vigtiga förrättningar och fall saknas icke, då vid sammanträdena varit tillstädeskommande endast ett fåtal ledamöter, hvilka derigenom varit oförhindrade att vid priskuranternas upp-

rättande gå ensidigt till väga. Då utskottet, som strängt håller på priskuranternas nödvändighet, tillika finner det vara af högsta vigt, att de äro tillförlitliga, har utskottet icke kunnat undgå att känna sympati för motionärens förslag, som afser att befrämja detta ändamål, och utskottet skulle måhända derföre kommit att i väsentliga delar förorda detsamma, derest icke under öfverläggningen inom utskottet det befunnits, att herr Danielsons mera vidtgående framställning innefattade uppslaget till en förändring, som utskottet funnit beaktansvärd och som, derest den vinner framgång, gör den af herr Kihlberg föreslagna anordning onödig.

Det har inom utskottet erinrats, hurusom det tioåriga medelmarkegångspriset, som år 1855 infördes för att utgöra den grund, hvarefter de skattskyldige hade att årligen erlägga lösen för kronans såväl behållna som indelta ränta och tionde, numera, sedan räntan och tionden blifvit omsatta i penningar och till beloppet fixerade, icke är för nämnda ändamål behöfligt, samt att dess förnämsta nuvarande betydelse är att vara normen för utgörandet af presterskapets löner, utbetalningen af vissa ännu qvarstående indelningsersättningar och erläggandet af en del arrendeafgifter. Det kan icke förnekas, att med afseende å förhållanden, som skola fortvara under en följd af år, medelmarkegångspriset lemnar en större trygghet än hvarje års skiftande markegång, men deremot synes det kunna ifrågasättas, huru vida för det tioåriga medelmarkegångsprisets fastställande nödigt är att bibehålla den nuvarande, med stora besvär och kostnader förenade apparaten af särskilda s. k. årspris, hvilka i öfrigt sakna all betydelse, eller huruvida icke ett fullt tillfredsställande resultat skulle ernås derigenom, att det tioåriga medelmarkegångspriset bestämdes efter medium af tio års löpande markegångspris. Mot det efter nu gällande grunder upprättade medelmarkegångspriset såsom norm för arrendes erläggande har den anmärkningen blifvit framstäld, att deri icke någon hänsyn tages till prisförhållandena under arrendeåret. Det är i sjelfva verket svårt att bestämma den tidpunkt, då ett års spanmålspris kunna anses vara stadgade; på somliga ställen i vårt land tröskas säden på fältet och varder genast såld, och nog torde det kunna sägas, att i följd af lättade kommunikationer och besparing af arbetskraft medelst användande af maskiner i jordbrukets tjenst skörden numera kommer tidigare ut i marknaden än förr varit möjligt. Med hänsyn till det ändamål, som medelmarkegångspriset numera afser, torde således inga större betänkligheter möta mot att låta det löpande årets markegångspris ingå i beräkningen af medelmarkegångspriset. Genom årsprisets borttagande blefve markegångssättningen mycket förenklad. Priskuranterna borde

bibehållas, men då städernas priskuranter, som upprättas af magistraterna, af hvilka man i allmänhet icke kan fordra kännedom om eller intresse för gängse prisförhållanden, ej så sällan, enligt hvad erfarenheten gifvit vid handen, lemna åtskilligt att önska med afseende å tillförlitligheten, skulle tvifvelsutan ett bättre resultat vinnas, om deras upprättande öfverlemnades åt särskilda, af städerna utsedda personer, som hade att sammanträda inför magistraten. Ansåges det s. k. räntetagareintresset böra särskildt representeras vid upprättandet af priskuranterna för landet, så kunde den för bestämmandet af priskuranterna till årspriset nu befintliga organisationen af markegångsnämnder tillämpas. En följd af det samband, som komme att uppstå mellan årsmarkegång och medelmarkegång, vore, att ändring i årsmarkegångspriset komme att gälla för alla inom länet eller markegångsdistriktet utan afseende derå, om ändring blifvit föranledd genom besvär af flere eller färre.

Utskottet har funnit sig tilltaladt af detta förslag, som dock med hänsyn till frågans vigt torde kräfva en mångsidigare undersökning och utredning, än utskottet deråt kunnat egna; i följd hvaraf, och under åberopande af hvad härofvan i fråga om herr Danielsons motion blifvit anfördt, utskottet tillåter sig vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes *dels* taga i öfvervägande, huruvida icke grunderna för det tioåriga medelmarkegångsprisets bestämmande kunde på så sätt förändras, att, med borttagande af det s. k. årspriset, medelmarkegångspriset för hvarje år blefve medium af samma års och de nio föregående årens löpande markegångspris, samt derefter, så fort ske kan, för Riksdagen framlägga förslag till en derpå byggd ny förordning angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande, omfattande samtliga dit hörande stadganden och således jemväl föreskrifter om hvad enskilde hafva att iakttaga vid anförande af besvär öfver kammarkollegii beslut om ändring i markegångstaxorna, med afseende hvarå den största möjliga lättnad torde böra den klagande beredas, *dels ock* låta komma under ompröfning, huruvida icke för vinnande af önskvärd förenkling de persedlar, som nu finnas i de olika länens markegångstaxor upptagna, men som

inom samma län icke utgöra räntepersedlar eller beräknas mellan räntegifvare och räntetagare, må kunna ur markegångstaxorna uteslutas.

Stockholm den 13 april 1888.

På utskottets vägnar:

LUDV. ESSÉN.

Herr *Björkman* har begärt få antecknadt, att han på grund af ledighet från riksdagsgöromålen icke deltagit i behandlingen inom utskottet af förevarande motioner.

STOCKHOLM, NYA TRYCKERI-AKTIEBOLAGET, 1888.

N:o 29.

Ank. till Riksd. kansli den 16 April 1888 kl. 5 e. m.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5, i anledning af väckt förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande förbud mot import och tillverkning af margarin eller konstsmör m. m.

I anledning af väckta motioner utaf herrar *P. G. Petersson* i Brystorp (n:o 12), *E. Åkerlund* (n:o 34) och *P. A. H. Stjernspetz* (n:o 116) har utskottet uti utlåtande n:o 19 på anförda skäl föreslagit, att Riksdagen ville besluta att uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, *dels* att Kongl. Maj:t måtte utfärda förbud mot införsel af konstgjordt smör, *dels* att Kongl. Maj:t ville utfärda förordning, hvarigenom bestämdes, att vara, som under namn af »smör af mjölk eller grädde» i landet infördes, skulle, innan varan från tullverket till importören utlemnades, på dennes bekostnad af sakkunnig person undersökas för utrönande att varan icke utgjordes af eller vore uppblandad med konstgjordt smör, *dels ock* att Kongl. Maj:t ville vidtaga sådana åtgärder, att alla här i landet varande fabriker för beredande af s. k. margarin eller konstsmör stäldes under statens uppsigt och kontroll, i ändamål att förekomma, att annan vara tillverkades än den, som vore beredd af rena och ändamålsenliga råämnen.

Vid föredragning af detta utlåtande i Andra Kammaren den 7 i denna månad har kammaren — som samma dag till utskottet hänvisat en af herrar *J. Bengtsson* och *Ivar Månsson* väckt motion (n:o 179),

hvaruti föreslagits, att Riksdagen ville uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte utfärda förbud mot all tillverkning af s. k. margarin eller konstsmör inom landet — till utskottet återremitterat det ärende, som innefattades uti utskottets ofvan berörda utlåtande, på det att frågan i dess helhet och sålunda jemväl med hänsyn till herrar J. Bengtssons och Ivar Månssons motion måtte komma under utskottets samtidiga behandling.

Såsom skäl för motionen hafva motionärerne anfört följande:

Då ladugårdsskötseln med dertill hörande stora tillverkning och utförsel af smör vore för vårt land af den allra största betydelse, och då vårt smör numera tillvunnit sig synnerligen stort förtroende i utlandet och särskildt i England, måste man äfven på alla de sätt, som stode till buds, vara i högsta måtto mån om att bevara denna vår vigtiga handtering och deraf härflytande inkomst samt framför allt förekomma, att ej det förtroende, vårt smör tillvunnit sig, på något sätt förstördes. En sådan fara syntes emellertid motionärerna ligga i tillverkningen inom landet af s. k. margarin eller konstgjordt smör. Säkert vore nemligen, att, om import af nämnda vara förbjödes, spekulationen inom landet för tillverkning af konstsmör blefve stor, så att flera fabriker uppstode för dylik tillverkning, likasom ock otvifvelaktigt försök snart komme att göras att blanda konstsmör med naturligt mejerismör och att under det senares namn exportera äfven denna vara på England. Att denna omständighet, äfvensom att en sådan tillverkning inom landet bedrefves under skydd af lag, skulle menligt inverka på vår smörexport, ja möjligen totalt förstöra den, låge i öppen dager; och då det för öfrigt ej kunde anses nödigt, utan snarare medförde vådor, att medgifva en sådan tillverkning, hade motionärerna tillåtit sig göra den i motionen afsedda framställning.

Uti sitt förut afgifna utlåtande har utskottet sammanfattat det då förevarande ämnet uti tre frågor, nemligen om de åtgärder, som kunde böra vidtagas 1) angående införsel i riket af s. k. margarin eller konstgjordt smör, 2) angående kontroll, att den vara, som i riket infördes såsom »smör af mjölk eller grädde», icke utgjordes af eller vore uppblandad med konstgjordt smör och 3) angående kontroll å det konstgjorda smör, som här i riket tillverkades.

Då den nu till utskottet senast hänvisade, af herrar J. Bengtsson och Ivar Månsson väckta motionen icke står uti något omedelbart för-

hållande till de under momenten 1 och 2 här ofvan omförmälda frågor, finner, beträffande dessa frågor, utskottet sig, under åberopande af de af utskottet förut i dessa hänseenden anförda skäl och med en såsom erforderlig ansedd redaktionsförändring, nu endast hafva att föreslå:

1:o) att Riksdagen ville besluta att uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte så fort ske kunde utfärda förbud mot införsel af konstgjordt smör eller margarin äfvensom af oleomargarin; och

2:o) att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utfärdande af förordning, hvarigenom bestämmes, att vara, som under namn af »smör af mjölk eller grädde» i landet införes, skall, innan varan från tullverket till importören utlemnas, på dennes bekostnad af sakkunnig person undersökas för utrönande att varan icke utgöres af eller är uppblandad med konstgjordt smör.

Beträffande åter den i utskottets förra utlåtande under mom. 3 behandlade frågan om kontroll å det konstgjorda smör, som här i riket tillverkas, är denna fråga i så måtto beroende af herrar J. Bengtssons och Ivar Månssons motion, att, om denna motion skulle af Riksdagen bifallas, någon kontroll af nyss angifna beskaffenhet naturligtvis icke ifrågakommer. Af sådan anledning finner utskottet sig böra i ett sammanhang taga i öfvervägande, *huru vida förbud emot all tillverkning af margarinsmör kan vara af omständigheterna påkalladt, eller om tillverkningen deraf bör lemnas tillåten och ställas under statens kontroll.*

Såsom utskottet uti sitt förra utlåtande framhållit, är det ett obestridligt förhållande, att lika väl som det af dåliga och skämda beståndsdelar beredda konstmöret är ett för lif och helsa ytterst skadligt fabrikat, utgör deremot det konstsmör, som tillverkas af ren och oskadlig råvara, ett födoämne, hvilket i näringsvärde och smaklighet står natursmöret temligen nära. Konstsmöret kan visserligen aldrig erhålla den fina aromatiska smak, som natursmör af de främsta qvaliteterna besitter, och är sålunda mindre lämpligt att breda på bröd eller använda i den finare matlagningen; men deremot egnar det sig ganska

väl att begagnas vid bakning och kan äfven tjena till ett användbart surrogat för smör vid den anspråkslösare och tarfligare mattillredningen.

Att konstsmöret kan försäljas till billigare pris än natursmör af bättre beskaffenhet, har jemväl förut blifvit framhållet. Visserligen synes det såsom om, åtminstone i vårt land, priset å konstsmöret ännu håller sig allt för högt uppe i förhållande till priset å natursmör, så att vinsten för konsumenten af det förra blir allt för ringa, för att icke rent af säga chimerisk; men det kan ju vara att antaga, att genom en allmännare tillverkning i vårt land af konstsmör, priset derå skulle komma att nedbringas. För jemförelse emellan prisen å dessa olika arter af smör, är utskottet i tillfälle att framlägga följande prisnoteringar i Stockholm för den 11 i denna månad.

Margarin eller konstsmör.

Partipris pr fjerding	pr	skålpund	53	öre
» » kagge	»	»	56	»
Minuthandelspris	»	»	65—70	»

Natursmör.

1:a mejerismör:	partipris per drittel	pr	skålpund	75	öre
	minuthandelspris	»	»	80 à 85	»
2:a mejerismör:	partipris pr drittel	»	»	73	»
	minuthandelspris	»	»	78	»
landtsmör:	minuthandelspris	»	»	70	»

Att konstsmöret äfven börjat komma till användning i vårt land framgår af den import, som under de nästförflutna två åren förekommit. Såsom utskottet förut visat, utgjordes denna import under år 1886 af 529,748 kilogram och under år 1887 af 523,659 kilogram. I vårt land finnes, så vidt utskottet har sig bekant, endast en margarinfabrik, nemligen i Helsingborg, hvilket tillhör aktiebolaget »Baby» och varit i verksamhet sedan maj månad 1886. Tillverkningen vid denna fabrik torde icke vara betydlig. Deremot skall vara under anläggning i Arboga en konstsmörfabrik i stor omfattning, i sammanhang med hvilken lärer komma att inrättas ett mejeri, hvarefter produktionen lärer skola afsättas på England.

Sannolikt är emellertid, såsom herrar J. Bengtsson och Ivar Månsson uti sin motion antagit, att, om det af utskottet föreslagna importförbud komme till stånd, flere margarinfabriker skulle komma att inom landet uppstå; och oantagligt är icke heller att, då användningen af

en god och kontrollerad vara blefve mera allmän, fabrikationen skulle bringa en för sine utöfvare ganska inbringande näring. Det är bekant, hurusom i andra länder fabrikationen af konstsmöret har åt sine idkare skapat stora rikedomar.

Vid betraktande af alla dessa omständigheter och särskildt i främsta rummet den, att här kunde blifva fråga om utbredningen och det allmännare begagnandet af ett billigt och sundt födoämne, som för närvarande är för den stora allmänheten nästan okändt, uppställer sig såsom en gifven följd att, derest icke produktionen af ett sådant födoämne skulle komma att af lagstiftaren på allt sätt befrämjas, ett sådant förfarande kan hafva sitt fullgoda berättigande *endast under ett vilkor, det nemligen, att tillverkningen inom landet af konstsmör, som obestridligen i flera fall vore fördelaktig, emellertid i andra hänseenden kunde komma att medföra skada och olägenheter, som öfverstego fördelarne.*

Först nu och med anledning af herrar J. Bengtsson och Ivar Månssons motion har emellertid detta öfvervägande af fördelarne och olägenheterna af konstsmörfabrikationen inom landet kommit under utskottets pröfning. Sedan utskottet nu sökt framhålla margarinfabrikationens kredit, öfvergår utskottet att skärskåda och bedöma dess debet.

Det är ett ovedersägligt faktum, att jordbruksnäringen i vårt land, åtminstone i flere delar af detsamma, i mer än ett hänseende under det sista årtiondet haft att kämpa med ett ekonomiskt betryck, som i en del trakter antagit sådana dimensioner, att det erinrat om iltågsfarten utför det sluttande planet. Orsakerna härtill må hafva varit hvilka som helst; såsom fakta qvarstå emellertid fallande egendomsvärden, sjunkande spanmålspris och svårigheterna att afsätta jordens gröda. Under allt detta betryck, som i synnerhet under de begge sistförflutna åren ökats och nått, såsom man vågar hoppas, sin kulminationspunkt, har emellertid för idkaren af vår främsta modernäring funnits en ljusglimt, som uppehållit modet och stärkt krafterna: möjligheten att till något så när fördelaktiga pris afsätta de genom mejerihandtering förädlade jordbruksprodukterna och i främsta rummet smöret. Ladugårdsskötseln har sålunda med all flit omhuldats och beredt ett tjenligt sätt för användningen af den spanmål, som svårligen stode att kunna försälja, men, i ladugården uppfodrad, sålunda komme jorden till godo och i sin mån framkallade nya rikliga skördar. Mejerihandteringen har derigenom bringat hjelp och räddning åt mången; den har derför ock blifvit, hvad den fortfarande är och förtjenar vara, jordbrukarens »ögonsten».

Exporten af natursmör från vårt land har äfven år efter år ökats, och skilnaden emellan utförsel och införsel af varan visar ett för landet gynsamt öfverskott, såsom torde framgå af nedanstående *öfversigt af in- och utförsel af smör under åren 1878—1886:*

		Införsel:	Utförsel:
1878	kilogram	1,710,123.	3,821,773.
1879	»	2,263,530.	4,644,763.
1880	»	3,404,646.	5,261,718.
1881	»	2,203,895.	5,106,684.
1882	»	2,380,788.	5,822,601.
1883	»	2,926,587.	8,163,344.
1884	»	3,240,467.	9,562,470.
1885	»	3,658,220.	11,452,856.
1886	»	3,382,004.	12,065,678.
1887	»	3,441,524.	13,700,929.

Uti denna öfversigt är skilnad icke gjord emellan natursmör och konstsmör; helt visst är emellertid, att utförseln af det sistnämnda icke utgjort någon stor anpart af summan; för år 1887 besteg sig utförseln af konstsmör till endast 4,646 kilogram, hvadan utförseln af natursmör uppgick till 13,696,283 kilogram.

Uppskattar man *in- och utförseln i penningevärde,* ställa sig förhållandena sålunda:

		Införsel.	Utförsel.
1879	kronor	2,529,375.	8,741,520.
1880	»	5,206,175.	10,521,555.
1881	»	3,526,232.	10,213,368.
1882	»	3,333,103.	11,645,202.
1883	»	4,097,222.	16,326,688.
1884	»	4,860,701.	17,212,447.
1885	»	4,454,647.	20,613,141.
1886	»	3,984,230.	20,511,215.
1887	»	4,061,000.	23,283,681.

Att denna export af smör icke utgjort någon oväsentlig del af hela vår export af landtmannaprodukter, framgår vid jemförelsen med följande tablå öfver utförsel under 1885 och 1886 af öfriga sådana produkter.

		1885.	1886.
Lefvande djur	kronor	8,113,095.	6,632,826.
Kött	»	190,165.	149,392.
Fläsk	»	993,734.	1,270,677.
Ost	»	70,630.	92,459.
Ägg	»	141,233.	161,850.
Spanmål och produkter deraf	»	28,544,414.	30,079,247.

Exporten af vårt mejerismör utgör sålunda en ytterst vigtig faktor för vårt jordbruks bestånd, och hvarje väsentligare rubbning i denna export skulle för jordbruket vara ett kanske ohjelpligt slag.

Återstår sålunda att tillse, huru vida man af en inhemsk margarinproduktion skulle hafva att befara ett sådant krossande slag för exporten af natursmöret. En sådan inverkan kan väl icke befaras af sjelfva konkurrensen emellan natursmöret och konstsmöret: i den kampen reder sig otvifvelaktigt det förra, utan att det senare eller konstsmöret derför behöfver duka under, utan faran består uti den nära till hands liggande frestelsen, för att icke säga möjligheten, att vid export af natursmör blanda detta med konstsmör.

Erfarenheten från andra länder är i detta hänseende ganska lärorik. Såsom utskottet redan i sitt förra utlåtande påpekat, har, sedan mejerierna eller exportörerna i Holland började blanda margarin uti sitt natursmör, detta lands utförsel af mejerismör till England minskats med nära 60 procent i anseende till den ringa begärlighet, som varan numera röner i England. I stället för att Hollands marknad på England förut varit större än något annat lands, har den nu sjunkit i så hög grad, att den är ringare än Sveriges.

Samma olyckliga öde har drabbat Normandie, efter hvad man inhemtar af en ansedd fransysk tidskrift, »Bulletin de la Societé d'encouragement pour l'industrie nationale», hvilken tidskrift, utgifven i Paris, uti sitt häfte för januari månad detta år, pag. 30, yttrar:

»Normandie har sedan lång tid tillbaka vunnit erkännande för öfverlägsenheten af sitt smör; det exporterar deraf till främmande länder betydliga qvantiteter, men sedan några år har denna export nedgått med mera än 30 millioner francs om året, och orsaken till detta sorgliga resultat är att söka uti den förfalskning, som en del exportörer hafva låtit komma sig till last i fråga om denna förut så välkända produktion, och hvilken förfalskning hos de främmande konsumenterna framkallat misstro emot hela smörproduktionen från denna provins.»

I fråga om vår egen smörmarknad på England skrifver vår mejeriagent derstädes, herr Hugo Wedin, till ledamoten i första kammaren herr Adelsköld den 19 december 1887 följande:

»Blifver emellertid icke den ärliga mejerihandteringen kraftigt understödd och skyddad i denna oärliga kamp med konstsmöret, föreligger stor fara att jordbruket dukar under.»

Tyvärr framgår af underrättelser från flera länder, att blandningar af natursmör och konstsmör börja blifva allt mera vanliga, och utaf ett från professor Hjalmar Nathorst i dessa dagar utskottet tillhandakommet meddelande synes, att han vid det den 9 i denna månad hållna mejeristmötet i Göteborg erfarit, att misstankar började icke saknas i fråga om en sådan blandning af svenskt mejerismör, ehuru dessa misstankar saknade all grund.

För att förekomma sådana blandningar, hafva nu de flesta länders lagstiftningar antagit lagar angående konstsmörfabrikationen, hvaruti blandningarna absolut förbjudits och i allmänhet såsom ett korrektiv deremot föreskrifvits, att konstsmöret skulle färgas på ett sådant sätt, att det icke allenast skilde sig från natursmöret, utan äfven att, vid blandningen af det ena med det andra, margarinens färg skulle röja sveket. Detta korrektiv torde dock, efter hvad de senaste forskningarna gifva vid handen, icke uppfylla sitt ändamål, enär en sådan artificielt anbragt färg i allmänhet lärer kunna på kemisk väg borttagas, och de färger, hvarmed detta icke är förhållandet, äro af sådan beskaffenhet, att de förstöra konstsmörets smaklighet och näringshalt.

Sålunda finnas lagar stadgade, bland annat, för Frankrike den 14 mars 1887, för Tyskland den 12 juli samma år och för England den 23 augusti äfven 1887. Nu senast har i början af denna månad i Danmark promulgerats en lag »Om Fabrication og Forhandling af Margarine m. m.» (Se bilagan litt. A.)

Vid antagande af denna lag utkämpades uti den danska riksdagen en ganska häftig strid emellan två partier, af hvilka det ena, som afgick med segern, förfäktade de principer, som numera finnas i lagen uttalade, och det andra partiet stälde sig på den s. k. »rena ståndpunkten» och sålunda arbetade för så väl import- som tillverkningsförbud, allt i afsigt att befrämja mejeriproduktionen. Man framhöll från den sistnämnda sidan, att den allra säkraste garanti, som danska exportörer af natursmör kunde erbjuda sina kunder i fråga om smörets äkthet, skulle ligga deruti, att man följde Kanadas exempel och helt och hållet förbjöde konstsmöret. Detta skulle äfven vara den åtgärd,

som snabbast och allmännast skulle förstås och värderas i England och som i Danmark blefve lättast att öfvervaka.

Att sistnämnde meningsgrupp icke lyckades göra sina åsigter gällande, torde till en stor del hafva berott derpå, att man befarade, att den i Danmark redan uppblomstrade fabrikationen af konstsmör — uti Aarhus och vid Isholm finnas betydande fabriker — skulle lida en allt för känbar förlust, hvilken i sin ordning skulle af billighetshänsyn gifva anledning till fabrikernas inlösande af staten. Från flera håll uttalades emellertid den farhågan, att, om Sverige toge steget fullt ut och stälde sig på den »rena ståndpunkten», Sverige derigenom otvifvelaktigt skulle uti England vinna ett afgjordt försteg i fråga om sin smörmarknad.

I vårt land finnes deremot icke något sådant skäl, som det ofvan angifna, hvilket talar emot konstsmörfabrikationens undertryckande. Den enda i verksamhet varande fabrik, som här existerar, har, såsom förut är nämndt, en ytterst obetydlig tillverkning. Om konstsmörfabrikationen hos oss skulle förbjudas, synes redan ur detta skäl rätta tidpunkten derför nu vara inne.

Men, såsom af det ofvan sagda torde framgå, tala ännu vigtigare skäl derför. Frågan gäller nemligen, huru vida vi skola i rätt tid omgärda och skydda en af våra vigtigaste exportartiklar, så att den måtte bibehålla sitt nu erkända värde i verldsmarknaden. Ännu är detta icke för sent, men snart kunna vi stå på samma ståndpunkt som Holland och Normandie. Faran växer alltjemt och måste alltjemt vexa, i samma mån som efterbildning af smör från en föga betydande hotelse blifvit en allt mera omfattande verklighet. Faran är *för oss* äfven derigenom större, att en del af vår smörexport på England icke går direkt utan söker sin väg igenom *ett annat land*. Och det skulle ju icke vara otänkbart, att vårt oblandade, rena mejerismör under denna sin väg till den egentliga marknaden kunde blifva utsatt för en obehörig uppblandning med konstsmör för att sedermera få gå och gälla såsom svensk vara, hvarigenom hela vår produktion af natursmör snart skulle sjunka i kredit. Om vi deremot helt och hållet förbjuda margarinen i vårt land — så väl import som tillverkning — kunna vi bära framför oss de mest absoluta garantier för vårt mejerismörs fullkomliga äkthet, och intet annat skulle i så hög grad kunna bidraga att befrämja vår marknad på England.

Då margarinfabrikationens verksamhet i vårt land sålunda otvifvelaktigt skulle komma att medföra stor våda för vår mejerihandtering, men denna våda ingalunda finner sitt berättigande uti den fördel, som

det nya näringsämnet möjligen skulle medföra, finner utskottet sig böra hemställa,

3:o) att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utfärdande af förbud emot tillverkning inom riket af margarin eller konstgjordt smör.

Stockholm den 16 April 1888.

På utskottets vägnar:

CARL AUG. ANDERSSON.

Bil. Litt. A.

§ 1. Ved »Margarine» forstaaes i denne Lov smørlignende Fabrikater af hvilkensomhelst Oprindelse, Blanding og Sammensætning, naar deri indgaaer noget Fedtstof, der ikke er fremstillet af Mælk.

§ 2. Enhver, der vil fabrikere Margarine, er pligtig til derom at gjøre Anmeldelse for vedkommende Politimester, der paa Anmelderens Bekostning foranstalter Anmeldelsen offentliggjort i den Berlingske Tidende og udenfor Kjøbenhavn desuden i de i Jurisdictionen meest udbredte Blade. Han er derhos pligtig til at føre Bog over Tilvirkningen og Forhandlingen samt at lade det færdige Product anbringe i Beholdere, der have en fra de sædvanlige Smørfoustager væsentlig afvigende Form og ere mærkede med Ordet »Margarine», alt efter Indenrigsministerens nærmere Forskrift. Margarine maa ikke tilvirkes under noget andet Navn.

Det er forbudt Enhver, der tilvirker Smør, at fabrikere Margarine eller foretage nogen Blanding af dette Stof med Smor eller i sine Localer at lade saadan Virksomhed foregaae. Blandingen til eget Brug, der ikke foretages i Meierilocaler, ligge dog udenfor dette Forbud, ligesom de i det Hele ligge udenfor den Lov.

§ 3. *Forhandlere* — saavel en gros som en detail — af Margarine ere pligtige til at holde Varen anbragt i Margarinebeholdere (§ 2). Til Anbringelse af mindre Qvantiteter, som i Boutikerne fremsættes som Vareprøver eller til Detailsalg, bestemmer Indenrigsministeren hertil svarende mindre Beholdere, der paa en for Kjøberne iøinefaldende Maade ere mærkede med Ordet »Margarine». Margarine maa ikke fal-

bydes under noget andet Navn. Naar Margarinen ikke udleveres til Kjøberen i nogen af nævnte Arter af Beholdere, skal Emballagen (Krukker, Æsker, Papir el. Lign.) i hvilken Udleveringen finder Sted, være mærket og indrettet efter Indenrigsministerens nærmere Forskrifter. Afhenter Kjøberen Varen i egen Beholder, skal Sælgeren ovenpaa Margarinen lægge et af Indenrigsministeren foreskrevet Papir med Ordet »Margarine.» I ethvert Udsalgssted, hvor der forefindes Margarine, skal der efter Indenrigsministerens nærmere Forskrifter paa et iøinefaldende Sted med mindst 3 Tommer store Bogstaver være angivet: »Her sælges Margarine». Handel med Margarine paa Torv og fra Skib er forbudt. Forsendelse af Margarine maa kun finde Sted i Margarinebeholdere.

§ 4. Det er under Straf efter § 14 1ste Stykke forbudt at fabrikere, indføre, udføre eller sælge Margarine, hvis Indhold af Smørfedt overstiger 50 pCt.

Paa Ydersiden af enhver Margarinebeholder (§ 2) skal der paa den Maade, der nærmere foreskrives af Indenrigsministeren, under Straf af Bøder for Undladelsen, være angivet Fabrikantens Navn og Procentindholdet af Smørfedt, der inholdes i den i Beholderen værende Margarine. I Detailudsalget skal der paa Emballagen af ethvert udleveret Stykke Margarine paa samme Maade være angivet det nævnte Procentindhold og Fabrikantens Navn.

Naar Varen indeholder mindre end det angivne Qvantum af Smørfedt straffes den Skyldige efter § 14, andet og tredie Punktum.

§ 5. Det er forbudt at fabrikere, indføre, udføre eller forhandle Margarine, som har en stærkere guul Farve end Nr 9 i den af Indenrigsministeren fremlagte Farvetavles 6 Skalaer A—F. Det Fornødne derom optages i en af Ministeren udstedt Bekjendtgjørelse.

Farvning af Margarine til eget Brug ligger dog udenfor dette Forbud.

§ 6. Indenrigsministeren kan, saafremt han finder det nødvendigt, forbyde al Udførsel af Margarine her fra Landet.

Overtrædelse af det i Henhold til denne Paragraph udstedte Forbud straffes efter § 14 andet Stykke.

§ 7. Margarine maa hverken herfra Landet udføres, hertil Landet indføres eller transiteres i andre Beholdere end Margarinebeholdere.

Enhver, der driver Forretning med at udføre eller indføre Smør eller Margarine, eller med at indpakke sammenkjøbt Smør eller Margarine, skal anmelde saadan Virksomhed for Politiet, der har at føre Register over de Anmeldte. Over Indførsel af Margarine saavelsom

over Forhandlingen af Margarine, forsaavidt denne skeer i hele Fousager, skal der føres Bog efter Indenrigsministerens nærmere Forskrift.

§ 8. Slutsedler, Connossementer, Fragtbreve, Facturaer, Regninger og lignende Documenter, som omhandle Margarine, skulle lyde paa »Margarine». Overtrædelser heraf straffes med Bøder, som, naar det paagjældende Document er bestemt for Udlandet, ikke maa være under 100 Kr., der ramme Udstederen, forsaavidt denne er de danske Love undergiven, ellers Adressaten, naar han har modtaget Varen uden at anmelde Sagen for Politiet.

§ 9. Oleomargarin maa i Indlandet kun forhandles i Beholdere, hvis Form fastsættes af Indenrigsministeren, afvigende saavel fra Smørsom Margarine-Beholdere, og som ere mærkede med Ordet »Oleomargarin» og Fabrikantens Navn. Enhver, der fabrikerer eller forhandler Oleomargarin, er pligtig efter Indenrigsministerens nærmere Forskrifter at føre Bog over Tilvirkningen eller Forhandlingen.

Overtrædelser af denne Paragraph straffes med Bøder.

§ 10. Til at føre Control med de Forhold, som falde ind under denne Lov, ansættes af Indenrigsministeren 3 Tilsynsførende, 1 for Kjøbenhavn og 2 for det øvrige Land. Disses Lønning saavel som de øvrige ved Controllen foranledigede Udgifter, saasom til Reiser, Medhjælp, chemiske Undersøgelser, Udtagelse af Prøver, fastsættes paa de aarlige Finantslove. Controllens Virksomhed ordnes nærmere ved en af Indenrigsministeren given Instrux. Controllen har aarlig til Indenrigsministeren at afgive Beretning om sin Virksomhed.

§ 11. Controllen har Adgang til enhver Fabrik, hvor der tilvirkes Margarine eller Oleomargarin, til ethvert Mejeri, til ethvert Lager og Oplag af Smør eller Margarine og til ethvert Udsalg, hvor der falbydes Smør eller Margarine, og har Ret til efter gangbar Pris at udtage Prøver samt til at eftersee de i §§ 2, 7 og 9 ommeldte Bøger. Saadanne Prøver skulle med ubestemte Mellemrum indsendes til chemisk Undersøgelse, selv hvor der ikke haves nogen Mistanke om begaaet eller tilsigtet Ulovlighed. Udgifterne herved fastsættes ved de aarlige Finantslove. Uberettiget Vægring ved at tilstede Controllen Adgang til Varer og Bøger samt ved at udlevere Prøver ansees med Bøder fra 10—500 Kr.

§ 12. Denne Lov, saavelsom Straffelovens §§ 47, 278 første Punktum samt Straffbestemmelsen i § 277, skal efter nærmere Forskrift af Indenrigsministeren i letlæseligt Aftryk og paa synlige og tilgængelige Steder findes ophængt i ethvert Fabrications- og Handelslocale, som omfattes af denne Lov, og i ethvert Meieri, hvor der benyttes fremmed Hjælp. Overtrædelser heraf straffes med Bøder.

§ 13. De chemiske og mikroskopiske Undersøgelser, som af Controllen ansees fornødne, skulle saavidt muligt foretages ved et af Statens Laboratorier. Fornødne Midler til saadanne Undersøgelser fastsættes paa de aarlige Finantslove.

§ 14. Den, som forfalsker Smør eller udgiver Margarine for Smør, ansees i alle Tilfælde efter Alm. borgl. Straffelov § 278 1:ste Stykke uden Anvendelse af den nævnte Paragraphs 2:det Stykke.

Overtrædelser af Bestemmelserne i §§ 2 og 5 straffes med Fængsel (alm. borgl. Straffelov § 25) eller, naar svigagtig Hensigt ikke har været tilstede, med Bøder fra 200—4,000 Kr. For 3:die Gang eller oftere begaet Overtrædelse straffes Vedkommende med Fængsel og Bøder som anført. Paa samme Maade straffes den, der overtræder Bestemmelserne i §§ 3 og 7, dog at Bøderne kunne gaae ned til 100 Kr., og at den, der modtager indført Margarine i andre Beholdere end Margarinebeholdere, kan frigjøre sig for Ansvar, naar han inden 24 Timer efter Modtagelsen anmelder Sagen for Politiet og afleverer de indførte Varer.

De lovstridige Varer blive derhos i de ovenomhandlede Straffesager at confiskere, og det ved Salget indkomne Beløb at fordele med $^1/_3$ til Angiveren — dog ikke de Tilsynsførende — og $^2/_3$ i Kjøbenhavn til Communens Kasse og udenfor Kjøbenhavn til De Fattiges Kasse.

§ 15. Domme i Medfør af §§ 4 og 14 blive, forsaavidt de gaae ud paa Fængsel eller større Straf, eller den Domfældte tidligere i Henhold til nærværende Lov har været anset med Bøder, at bekjendtgjøre af Politiet med Angivelse af den Skyldiges Navn og Forseelsens Beskaffenhed. Det bliver i Dommen at fastsætte, at saadan Bekjendtgjørelse skal finde Sted. Bekjendtgjørelsen sker for Kjøbenhavns Vedkommende i den Berlingske Tidende og udenfor Kjøbenhavn i et af de i Jurisdictionen meest udbredte Blade. Udgifterne ved Bekjendtgjørelsen betragtes som henhørende til Sagens Omkostninger.

§ 16. Sager angaaende Overtrædelser af §§ 4, 2:det Stykke, 8, 9, 11 og 12 behandles som offentlige Politisager; dog blive Overtrædelser af §§ 8 og 9 altid at afgjøre ved Dom, saaledes at Sagen ikke kan sluttes med en Advarsel eller frivillig Erlæggelse af Bøde.

§ 17. Denne Lov træder i Kraft den 1:ste Maj 1888 og gjælder i 2 Aar fra Ikrafttrædelsesdagen. For Færøerne gjælder dog Loven først, efter at den ved kgl. Anordning er sat i Kraft der med de Lempelser, som i Følge disse Øers særegne Forhold maatte findes hensigtsmæssige.

STOCKHOLM, TRYCKT HOS K. L. BECKMAN, 1888.

N:o 30.

Ank. till Riksd. kansli den 16 April 1888, kl. 5 e. m.

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om utgifvande af en statstidning för legala tillkännagifvanden m. m.

Uti en inom Andra Kammaren väckt och till dess fjerde tillfälliga utskott remitterad motion, n:o 171, har herr *A. P. Danielson* yrkat efter orden: att Riksdagen må hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes föranstalta om utredning i syfte att alla legala tillkännagifvanden så väl af embetsmyndigheter som enskilde i de fall, då sådana offentliga tillkännagifvanden äro enligt lag och författningar dem ålagda, må införas i en statstidning, afsedd uteslutande för dylika tillkännagifvanden och för meddelanden från regeringen och Riksdagen i vissa ärenden, utgifven under statsmyndighets kontroll samt så ordnad, att berörda tillkännagifvanden med lätthet må kunna i sina olika grupper igenfinnas och med minsta möjliga kostnad för vederbörande, hvilken utredning äfven torde omfatta frågan i hvad mån och på hvilket sätt samma statstidning borde kostnadsfritt utdelas, samt till nästa Riksdag inkomma med förslag i ämnet. I afseende å nu omförmälda yrkande har motionären till en början anfört, att, enligt uppfattning, hvilken länge varit mera allmänt gällande, den annonsering, som funnes i lag anbefald och som upptoges i Post- och Inrikes tidningar, vore till följd af annonsernas dyrhet en tunga för den stora allmänheten och särskildt för den fattigare befolkningen mycket tryckande.

Det hade uppgifvits, att svenska akademien på grund af erhållet privilegium af den 20 december 1791 vore såsom utgifvare af Post- och Inrikes tidningar ensam berättigad att få nämnda tidning erkänd som den enda med laga vitsord att upptaga den i lag anbefalda annonseringen i »allmänna tidningarne»; men då akademien icke, på sätt i tryckfrihetsförordningen stadgades, förnyat det uppgifna privilegiet, utan på 1830-talet låtit det förfalla, kunde hinder deraf ej möta att ordna den lagtvungna annonseringen mera tidsenligt och på annat sätt än nu. Och då berörda annonsering med skäl kunde hänföras till en lagtvungen skatt, som vore pålagd svenska folket i alla de fall, då allmänna eller enskilda rättsförhållanden eller borgerliga angelägenheter i lag så bjöde, borde äfven tillses, att denna skatt icke utginge med större belopp, än behofvet kräfde, och att den icke godtyckligt bestämdes af en enskild person eller af svenska akademien. Det vore nogsamt bekant att, ehuru Posttidningen utginge i en upplaga af icke så betydligt antal exemplar och egde en mycket begränsad läskrets mot en del andra tidningar, den ändock gåfve svenska akademien betydlig inkomst, derigenom att akademien bortarrenderat tidningen till enskild person. Arrendesumman kunde icke uppgifvas, emedan svenska akademien vägrat lemna meddelande derom, såsom syntes af Riksdagens revisorers berättelse om den år 1887 af dem verkstälda granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1886*).

Vidare yttrar motionären: »För att i förenämnda afseende få, som mig synes, en skattejemkning för den stora allmänheten och för att på samma gång få ett mera allmänt och verkligt gagn af den lagtvungna annonseringen, har jag trott tiden vara inne, att Riksdagen vidtager åtgärder i denna fråga. Jag har nemligen tänkt mig att sådana tillkännagifvanden, som äro så väl för embetsmyndigheter som enskilde enligt lag och författningar påbjudna, må kunna införas i en statstidning, afsedd uteslutande för dylika tillkännagifvanden och meddelanden från Riksdagen samt regeringen i vissa ärenden. Jag anser att denna tidning skulle utgifvas under statens kontroll och utdelas till embetsverk och myndigheter samt rikets kommuner äfvensom finnas att tillgå genom prenumeration och försäljning; att tryckningen af sagda tidning borde ske efter täflan, genom aftal för viss tid, med enskildt tryckeri i hufvudstaden, eller såsom i vanliga fall för tryckning af de så kallade länskungörelserna tillgår; samt att annonspriset

*) Sid. 278—285.

för legala annonser beräknades till så lågt pris som möjligt och så, att endast omkostnaden för tidningens utgifvande blefve i medeltal ersatt.»

Slutligen förklarar motionären, att, då ordnandet af den väckta frågan, som rätt väsentligen berörde den stora allmänheten så väl beträffande penningar som i rättsligt hänseende, svårligen torde kunna komma till stånd utan en föregående utredning, lämpligast vore, att Riksdagen hos Kongl. Maj:t anhölle om en sådan utredning, och att Kongl. Maj:t ville till Riksdagen afgifva förslag till frågans fullständiga ordnande i det af motionären angifna syfte.

Fäster man sig vid det af motionären begagnade uttrycket »*statstidning*», så är det nu icke första gången, som förslag i afseende å en sådan tidning föreläggges Riksdagen. Men de förut under nuvarande representationsskick gjorda framställningarna i denna rigtning hafva visserligen gält något helt annat än hvad i den föreliggande motionen uppenbarligen åsyftas. Vid 1877 års riksdag väcktes nemligen inom Första Kammaren af A. O. Wallenberg en motion, hvari — på grund af önskvärdheten deraf att regeringen hade till sitt förfogande ett organ inom pressen för att, särdeles under tiden emellan riksdagarne, underrätta allmänheten om sina önskningar och sträfvanden samt vederlägga de uttalanden, som kunde af dess motståndare blifva gjorda, m. m. — föreslogs, att Riksdagen måtte på ordinarie stat uppföra 50,000 kronor till regeringens förfogande för att, på sätt regeringen funne lämpligt, användas till upprättande af en tidning, som inom pressen skulle representera regeringens åsigter och önskningar. Denna motion afstyrktes af statsutskottet, som dervid erinrade, *dels* att en af Kongl. Maj:t till 1865—1866 årens Riksdag aflåten framställning om anvisande för år 1867 af ett extra anslag å 38,000 kronor att ställas till Kongl. Maj:ts disposition i ändamål att, genom öfverenskommelse med utgifvaren af Post- och Inrikes tidningar, tills vidare, så vidt ske kunde, bereda de fördelar, som med en officiel tidning afsåges, blifvit af Rikets Ständer afslagen, och *dels* att det årliga understöd å 10,000 kronor, hvilket förut lemnats Posttidningen från medel under de särskilda hufvudtitlarne, dåmera vore indraget. Statsutskottets berörda afstyrkande hemställan blef ock af båda kamrarne bifallen, och då Wallenberg vid 1879 års riksdag förnyade motionen blef densamma

äfven af statsutskottet afstyrkt och af Riksdagens begge kamrar afslagen.

Då utskottet nu går att meddela sitt utlåtande i anledning af herr Danielsons förevarande motion, har utskottet ansett sig böra till en början stanna något vid motionärens ofvan upptagna uttalande i fråga om svenska akademiens ställning till Posttidningen. Denna ställning torde emellertid icke kunna klargöras utan en, om ock mycket sammanträngd, historisk redogörelse i ämnet, och får utskottet alltså nu lemna en sådan redogörelse, hufvudsakligen grundad på upplysningar, meddelade af professor *Gustaf Ljunggren* i hans från trycket utgifna verk »*Svenska Akademiens Historia 1786—1886*».

Samma dag konung Gustaf III instiftade svenska akademien, den 20 mars 1786, utfärdade konungen för akademien privilegier och stat. I sistnämnda handling, som är kontrasignerad af E. Schröderheim, förekommer, bland annat, följande:

»Till fond för akademien anslås:

Af den inkomsten, som för Svenska Avisornas utgifvande General Post-Direktören åtnjuter, vill Kongl. Maj:t vid första ledighet af samma embete för evärdeliga tider skänka akademien årligen en summa af 1,000 Rdr, men emellertid af behållne eller inflytande ensakesböter samma summa tillika med en ytterligare af 1,228 Rdr, tillsammans	2,228 Rdr.	
Utaf inkomsten för Torneå laxfiske-arrende	262 »	Rdr 2,490.»

»Den 11 mars 1791» — säger Ljunggren — »afled generalpostdirektören Mathias Benzelstjerna, och den 20 december 1791, således endast några månader före Gustaf III:s död, kom akademien i besittning af den påräknade tidningsinkomsten. Det kongl. brefvet tillkännagaf, att, sedan statssekreteraren Benzelstjerna aflidit, och det år gått till ända, under hvilket hans arfvingar egt uppbära inkomsten så väl af Posttidningarna, »hvilken honom uppå dess lön varit anslagen», som ock af Inrikes-tidningar, »hvilken honom personligen tillkommit», ville konungen, på grund af sitt löfte, tillägga akademien afkastningen af båda dessa blad. »Vi hafva», heter det, »i anledning deraf låtit för Eder derå utfärda det nådiga privilegium, hvilket vi Eder härhos tillsände, och på det akademiens förmån häraf så mycket mera må stadgas och stärkas, hafva Vi icke allenast utsett 3:ne Edra ledamöter, kanslirådena Rosenstein och Adlerbeth samt prosten Nordin, att be-

sörja och ansvara för tidningarna, utan äfven låtit, igenom vårt hofkanslersembete, med dem afsluta kontrakt.»

Det akademien sålunda tillhandakomna privilegium å de så kallade »Posttidningarne», hvilka skulle meddela utländska nyheter, och »Inrikes Tidningarne» är gifvet den 20 december 1791*). I privilegiet har konungen »för evärdeliga tider» förunnat akademien rättighet att ensam förlägga och utgifva nämnda två tidningar, och förklaras, bland annat, dels att inga andra kungörelser rörande testamenten, skuldfordringsmål, konkurser, auktioner, förmynderskap, »tjensters ledighet och förgifvande», markegångstaxor »m. m.» skulle anses såsom i laga ordning utgifne, än de, som uti Post- samt Inrikes tidningar blifvit införde, och dels att akademien egde frihet att på vissa år emot en stadgad afgift till en eller flera upplåta sin rätt till tidningarnas författande och utgifvande, då den eller de, som med akademien afhandlat, skulle noga bibehållas vid alla de förmåner, som af konungen blifvit henne tilldelade.

Konungen lät äfven den 22 december 1791 utfärda ett cirkulär till »alla Collegier och Publ. Verk» **), hvari föreskrefs, bland annat, att då kungörelse till Post- och Inrikestidningar insändas, för desamma skulle erläggas betalning, »enligt den taxa akademien allmänheten uti tidningarne meddelar».

Till och med år 1832 utgåfvos Post- och Inrikes tidningar af dem bland svenska akademiens ledamöter, som tid efter annan af akademien arrenderade tidningarna. Arrendebeloppet utgjorde till en början 1,000 rdr specie årligen, med skyldighet för arrendatorerna att, om antalet prenumeranter öfverstege 3,600, för hvarje prenumerant derutöfver till akademien erlägga 16 skilling. Från och med 1804 utgick arrendet i bankomynt. Den 29 oktober 1812 upprättades nytt arrendekontrakt, och de nya arrendatorerna (Rosenstein, Adlerbeth, Edelcrantz, Leopold och Blom) utfäste sig att i årlig arrendeafgift erlägga 2,500 rdr bko. Men prenumerationspriset höjdes samtidigt, »på grund af papperets dyrhet», från 1 rdr 20 sk. b:ko till 1 rdr 28 sk. b:ko för hvardera tidningen. Med år 1821 inträdde den förändringen att de båda tidningarna, efter dertill af Kongl. Maj:t erhållet bifall, sammanslogos till en enda under benämning »*Stockholms Post- och Inrikes Tidningar*», och bestämdes prenumerationspriset å detta blad 1825 till 5 rdr b:ko. Kongl. Maj:t hade redan 1816 förordnat att genom hofkanslerens försorg och under hans inseende skulle i Post- och Inrikes

---

*) Ordagrann afskrift af handlingen återfinnes å den vid detta betänkande fogade bilaga Litt. A.

**) Se bilagan Litt. B.

tidningar införas, under namn af *officiel artikel,* sådana beslut, författningar och åtgärder, hvilka Kongl. Maj:t ansåge böra komma till allmänhetens kunskap.

Från och med år 1833 öfvertog akademien sjelf tidningen och utgaf densamma genom en af henne utsedd redaktör, så att behållningen ingick till akademiens kassa. Prenumerationspriset höjdes med 32 skilling banko. Men redan den 12 maj 1834 insände akademien till Kongl. Maj:t en skrifvelse, hvaruti tillkännagafs, att, enär redaktionen af ett politiskt dagblad hvarken ingått i syftningen vid akademiens stiftelse eller hos medlemmarne af ett vittert samfund kunde förutsättas, akademien vore betänkt på att utarrendera tidningen till någon välkänd och ansedd enskild man, för att akademien derigenom måtte betrygga sig en både större och framför allt säkrare inkomst af densamma, *men att hon dessförinnan ville hos Kongl. Maj:t göra en underdånig förfrågan, huruvida hon för frånträdandet af sitt privilegium kunde af staten påräkna en årlig summa* *). Att bestämma summans storlek öfverlemnade hon åt Kongl. Maj:t, men ville upplysa, att sista årets behållning vore 5,200 riksdaler banko, hvilken summa nära motsvarade inkomsten af de legala annonserna, och hvilken var den lägsta, medelst hvilken hon kunde bestrida sina oundvikliga utgifter och uppfylla sina ingångna förbindelser mot enskilde utmärkte vitterhetsidkare och lärde.

Efter att hafva, såsom här upptagits, redogjort för akademiens nu ifrågavarande skrifvelse yttrar Ljunggren i sitt ofvan citerade historiska arbete följande:

»Af enskilda bref finner man, att akademien för beviljandet af denna anhållan hade konungen personligen att tacka. Den 12 juli 1834 emottog hon underrättelse, att Kongl. Maj:t meddelat henne tillåtelse att från början af år 1835 på *fem* år öfverlåta sitt privilegium å Post- och Inrikestidningars utgifvande till den, som hofkansleren antoge att utgifva en svensk statstidning, »på det akademien måtte tryggad till sitt bestånd och ostörd i sin verksamhet egna sig åt sitt egentliga ändamål af estetisk bildningsanstalt, samt Post- och Inrikestidningar bättre än dittills uppfylla sin bestämmelse af officielt dagblad» och »öfvergå från akademiens ledning till det vidgade skick, som en statstidning egnar.»

»Under öfverläggning med hofkansleren bestämdes sedermera, att arrendesumman skulle utgöra 5,200 riksdaler banko, samt att den nye

---

*) Kursiveringen gjord af utskottet.

redaktören skulle emottaga tidningen redan den 1 november 1834, för att efter eget godtfinnande och på eget ansvar vidtaga nödiga förändringar till innehåll, tryck och beskaffenhet. Formatet, som år 1825 förändrats till liten folio, utvidgades till stor folio och benämningen blef numera *Sveriges Statstidning eller Post- och Inrikestidningar.*»

Kongl. Maj:t — hos hvilken akademien redan år 1830, på förekommen anledning, gjort anhållan om föreskrift för embetsverken att ställa sig till efterrättelse kongl. cirkulärbrefvet af den 22 december 1791 — utfärdade den 28 november 1835 till alla offentliga verk i hufvudstaden och landsorten kungörelse, innehållande, att Kongl. Maj:t förordnat, på det icke statstidningens redaktion måtte blifva i saknad af påräknad annonsinkomst, att de räkningar, som af redaktionen blifvit meddelade eller framdeles blifva meddelade å de af vederbörande verk införda annonser, skulle godtgöras af de till expenser för nämnda verk anslagna medel. Och den 1 februari 1836 fick statskontoret befallning att för sådana publika embetsverk, åt hvilka särskilda expensmedel icke voro på stat anslagna, skulle af statsanslaget till expenser för de publika verken, uppå skeende reqvisitioner, direkt godtgöras förfallna annonskostnader.

Ofvan omförmälda aftal om statstidningen förnyades på oförändrade vilkor till slutet af år 1841, men den 12 maj nämnda år uppsade Kongl. Maj:t arrendet. Den 30 december samma år upprättades emellan akademien, å ena, och kanslirådet Wallmark, å andra sidan, kontrakt, hvarigenom tidningen utarrenderades till Wallmark mot samma arrendebelopp, som staten erlagt. Ett par veckor förut — den 7 december 1841 — hade Kongl. Maj:t förklarat, »att för alla rikets styrelse och förvaltning rörande eller dermed sammanhang egande artiklar, hvilka ej tillhöra tidningens officiella afdelning, men, till följd af särskild befallning, i tidningen införas, ersättning, efter vid hvarje qvartals slut aflemnad, behörigen granskad räkning, må af dertill efter omständigheterna anvisade tillgångar meddelas.»

Kontraktet med Wallmark förnyades årligen till och med 1845, då ett kontrakt på tre år afslöts, hvilket 1847 transporterades på kongl. sekreteraren Johan Carl Hellberg. Denne arrenderade tidningen till och med år 1856, hvarefter densamma varit af akademien utarrenderad till ammanuensen Adolf Leopold Björck (1857—1865), akademiens ledamot Carl Wilhelm August Strandberg (1866—1877), litteratören Edvard Bäckström (1878—1886) och kanslisekreteraren P. R. Strandberg, som ännu innehar arrendet.

Tidningens namn förändrades 1844 till »*Post- och Inrikes Tidningar*»,

i sammanhang hvarmed Kongl. Ma:jt den 19 december samma år utfärdade en kungörelse af innehåll, att Kongl. Maj:t uppå förekommen anledning funnit godt i nåder förordna, »*att de legala kungörelser och annonser, hvilka, enligt lag eller särskilda föreskrifter, böra genom »allmän» tidning offentliggöras, skola hädanefter och intill dess annorlunda varder derom förordnadt införas uti det nya dagblad, som, under benämning Post- och Inrikes Tidningar, från och med den 16 uti innevarande månad, i stället för statstidningen utkommit.*»

För närvarande gäller en emellan regeringen, å ena, och kanslisekreteraren Strandberg, »såsom utgifvare af Post- och Inrikes Tidningar», å andra sidan, under den 30 april 1886, afslutad öfverenskommelse, enligt hvilken utgifvaren åtagit sig, bland annat: att ansvara derför, att tidningen ordentligen utkommer hvarje söckendag; att utan ersättning i tidningen intaga dels »de meddelanden, som hittills lemnats under rubriken officielt», dels »underrättelser från Kongl. Maj:ts kansli, till omfång ungefärligen motsvarande de under innevarande år intagna», dels kortare statistiska uppgifter af allmännare intresse, såsom månadsrapporter angående statsverkets inkomster, bränvinsbränningen, utvandringen ur riket m. m. och dels »kortare uppsatser för dagen, hvilka vederbörande departementschefer önska få i tidningen införda». »Deremot» — heter det vidare i ifrågakomna handling — »får tidningen åtnjuta förmånen att af Kongl. Maj:t och dess regering i så måtto betraktas och behandlas såsom officiel, att alla officiella och legala kungörelser, der ej i särskilda författningar annorlunda stadgas, samt underrättelser om utnämningar och andra regeringsåtgärder, såsom hittills, i första hand der införas». Sista punkten i öfverenskommelsen lyder: »I fall kontraktet icke uppsäges minst nio månader före utgången af ett kalenderår, anses detsamma vara gällande för hela det näst påföljande kalenderåret».

Svenska akademien har i upprättandet af berörda öfverenskommelse icke deltagit, likasom handlingen ej heller är af någon å akademiens vägnar undertecknad.

Tryckfrihetsförordningen den 16 juli 1812 innehåller i 1 § 3 mom. följande stadganden:

»Inga privilegier på skrifters utgifvande, af hvad form och beskaffenhet de vara må, skola hädanefter behöfvas, utan vare för hvarje författare eller förläggare, thy förutan, utgifningsrätten af trycket fri, andras redan erhållna uteslutande rätt dock oförkränkt. Sådan uteslutande rätt må hädanefter ej förunnas på längre tid än tjugu år. På obestämd tid, redan förunnad, gälle endast för dens lifstid, som den

erhållit. Privilegier på skrifters utgifvande, förlänta till allmänna inrättningars understöd, äge ej kraft för längre tid än tjugu år, räknade från denna dags datum. Kongl. Maj:t dock obetaget, att dem, hvarje gång, på högst tjugu år förnya.»

Utskottet har sökt vinna upplysning, huruvida förutnämnda »privilegium för svenska akademien uppå Post- och Inrikes tidningar» blifvit någon gång af Kongl. Maj:t förnyadt. De efterforskningar, som skett, hafva ledt till det temligen säkra antagande, att någon sådan förnyelse *icke* egt rum.

Om nu, efter öfvervägande af hvad härmed blifvit anfördt i fråga om svenska akademiens ställning till Posttidningen, det synes sannolikt, att akademiens privilegium på tidningen icke lägger hinder i vägen för Kongl. Maj:t att, efter uppsägning af den med tidningens nuvarande utgifvare afslutade öfverenskommelse, meddela förordnande, hvarigenom officiella och legala kungörelser komma att i första hand införas i annan tidning, så torde, innan man går vidare, det vara skäl att söka utreda, hvilken verkan en dylik anordning skulle för akademien medföra.

Då prenumerationsinkomsten för Posttidningen, på sätt längre fram skall närmare angifvas, för närvarande uppgår till ett jemförelsevis icke betydligt belopp, torde det kunna tagas för gifvet, att nämnda tidning, beröfvad de officiella och legala kungörelserna — hvilkas befintlighet i tidningen lärer utgöra grunden jemväl för en högst betydlig del af prenumerationen — icke vidare kan utgifvas, hvaraf återigen följer, att svenska akademiens inkomst från tidningen upphör. Här framställa sig sjelfmant tvenne frågor. Den första: huru stor är akademiens inkomst från Posttidningen? Och den andra: huru stora äro akademiens öfriga inkomster?

Utskottet har förut visat, hurusom det akademien tillkommande arrende för tidningen från 1835 under en följd af år uppgick till 5,200 riksdaler banko årligen. Det nuvarande arrendebeloppet kan utskottet deremot icke uppgifva, och motionären har antydt skälet dertill. Det förhåller sig nemligen så, som motionären påpekat, att akademien afböjt att gifva statsverkets revisorer del af akademiens enskilda räkenskaper. Nämnde revisorer hafva icke mindre än sex särskilda gånger, nemligen 1846, 1859, 1869, 1872, 1883 och 1887, gjort

framställning om delfående af berörde räkenskaper, men akademien har ej ansett sig böra utlemna dem, och Kongl. Maj:t har icke funnit skäl att derom meddela henne förständigande. Ehuru ej egentligen hörande till den föreliggande frågan, torde det likväl vara i sin ordning att här omnämna — hvad af akademiens den 23 november 1887, i anledning af statsrevisorernas då gjorda framställning, afgifna förklaring framgår — att det egentliga skälet till akademiens obenägenhet att gå statsrevisorernas önskan till mötes, ligger i den omständigheten, att akademiens enskilda utgifter — hvilka för öfrigt årligen granskas af för hvarje gång inom akademien särskildt utsedde ledamöter — till icke obetydlig del upptagas af understöd åt behöfvande litteratörer eller deras efterlefvande anhöriga, och att dessa understöd, hvilkas utdelande är af grannlaga natur, stundom skulle förlora åtskilligt af sin betydelse, om de underkastades offentlighet.

Vidkommande den andra frågan, eller beloppet af akademiens inkomster *utöfver* tidningsarrendet, förekommer, att å riksstatens åttonde hufvudtitel äro uppförde dels för svenska akademien 2,250 kronor och dels till tillfälliga honorarier åt vittra författare 6,000 kronor. Med afseende å sistnämnda summa eger dock akademien endast att till Kongl. Maj:t afgifva förslag i fråga om fördelningen och att ombesörja utbetalningen af de utaf Kongl. Maj:t faststälda honorarier.

Under akademiens vård stå två enskilda donationer, nemligen friherre von Beskows stipendiefond och Zibethska fonden. Rörande ställningen af dessa fonder lemnar akademien sedan 1883 redogörelse till statsrevisorerna, och inhemtas af nämnde revisorers senast afgifna berättelse, att de båda donationsfonderna vid början af 1887 uppgingo, den Beskowska till 23,089 kronor och den Zibethska till 7,249 kronor 25 öre. Afkastningen af Beskowska fonden är afsedd till utrikes resestipendier för obemedlade vitterhetsidkare. Zibethska fonden är stiftad för att bereda tillfälle till utdelande af pris för förtjenstfulla skrifter. Besparingarna å denna fond hafva emellertid användts jemväl till understöd åt förtjente vitterhetsidkare.

Fastigheten n:r 18 vid Skeppsbron här i hufvudstaden, hvilken fastighet är bevillningstaxerad till 149,300 kronor, eges af akademien, som fått tillösa sig densamma för något öfver 50,000 kronor, enligt bestämmelse i friherre von Beskows testamente. I denna fastighet, hvilken i dess helhet af akademien tillträddes 1880, skall, jemlikt föreskrift i nämnda testamente, akademiens sekreterare innehafva boställsvåning.

Det torde således vara klart, att, om svenska akademiens inkomst

från Posttidningen upphör, de penningemedel, hvaröfver akademien, för fyllandet af sin uppgift, får att årligen förfoga, komma att inskränkas till statsanslaget, 2,250 kronor, hvartill möjligen kommer någon behållning af akademiens fastighet.

Man behöfver endast helt flyktigt genomgå professor Ljunggrens ofvan citerade historia för att finna, ej mindre att inkomsten af Posttidningen städse af akademien ansetts snart sagdt som ett lifsvilkor, än äfven att de medel, hvaröfver akademien förfogat, blifvit af henne i allmänhet använda på ett godt och ädelt sätt. Det är oemotsägligt, att akademien äfven genom materielt understöd banat vägen för många obemedlade vitterhets- och vetenskapsidkare, hvilka sedermera gjort fäderneslandet ära eller gagn, och åtskilliga företag, afsedda till heder för Sverige och dess stora minnen, har akademien, efter måttet af sina begränsade tillgångar, understödt. Det torde således under alla förhållanden vara hvarken billigt eller nyttigt att utan vidare, i fråga om Posttidningen, vidtaga en åtgärd, hvarigenom akademiens — för att begagna ett i hennes historia icke sällan användt uttryck — »*förnämsta inkomstkälla*» tilltäppes och akademiens tillvaro sättes på spel. Men nu föreligger ock en alldeles särskild omständighet, som, enligt utskottets mening, med styrka påkallar statsmagternas välvilliga intresse för akademien, och det är på denna omständighet, utskottet härvid anhåller att få fästa uppmärksamheten.

De af konung Gustaf III för svenska akademien utfärdade stadgar innehålla uti §§ XXII och XXIII följande:

»XXII §.

Academiens yppersta och angelägnaste göromål är att arbeta uppå Svenska Språkets renhet, styrka och höghet, så uti Vettenskaper, som serdeles i anseende til Skaldekonsten och Vältaligheten uti alla thes tillhörande delar, jemväl uti then, som tjenar at tolka the Himmelska Sanningar.

XXIII §.

Ty åligger äfven Academien at utarbeta en Svensk Ordabok och Grammatica, jemte sådana Afhandlingar som bidraga kunna til stadga och befordran af god smak.»

Utskottet har rörande det akademien sålunda ålagda *ordboksarbetet* förskaffat sig några upplysningar. Det är om dessa här är fråga.

På Gustaf III:s tid var, till följd af tidsomständigheterna, ordboksplanen fattad mer ur vitter än ur strängt linguistisk synpunkt, och sjelfva arbetsplanen, enligt hvilken enskilde af akademiens ledamöter skulle utarbeta särskilda bokstäfver och arbetet genom lottning fördelas bland ledamöterna, var visserligen från tidens föreställningssätt i dylika frågor förklarlig men outförbar både genom sakens egen natur och derföre att ledamöternas tid ofta var af andra göromål upptagen. Beskow upptog år 1835 å nyo frågan om ordboksarbetet, sedan detta på grund af nämnda praktiska svårigheter länge hvilat. År 1853 började man tänka på redaktion och tryckning samt begärde och erhöll statsunderstöd af 2,500 rdr. banko om året. Rydqvist vägrade emellertid att blifva redaktör; uppdraget anförtroddes omsider åt Hagberg, men meningsskilnader mellan Rydqvist och honom vållade långt afbräck, och då Hagberg afled 1864, Beskow 1868, samt Rydqvist ej kunnat förmås att öfvertaga ledningen af det hela, men å andra sidan Riksdagen påyrkade större skyndsamhet, måste akademien, som år 1870 utgifvit det af Hagberg redigerade A-häftet af ordboken, år 1872 afsäga sig nyss omförmälda årsanslag och misströstade om möjligheten att utföra företaget. Hon inskränkte sig till att 1874 utgifva sin ordlista samt 1880 Elias Fries' kritiska ordbok öfver de svenska växtnamnen och för öfrigt af enskilda medel uppmuntra linguistiska arbeten. Men år 1883 återupptog akademien å nyo ordboksföretaget. Återupptagandet har skett under gynsamma förhållanden i så måtto som upprättandet af lärostolar i nordiska språk hunnit bära sin frukt och medfört att nu i högre grad och till större mängd än förut vetenskapligt bildade filologer funnits att tillgå. Akademien har till det yttersta af sina tillgångar anvisat medel för ordprofsamlingar, hvilka denna gång företagits med kritisk skärpa och i öfverensstämmelse med nutidens fordringar, hvarjemte i hela ordboksarbetet nu det linguistiska trädt i första rummet och den moderna språkvetenskapens kraf tillgodosetts. Sistlidet år gingo akademiens utgifter för dessa ordprofsamlingar till omkring 8,000 kronor, men kostnaderna komma att betydligt ökas så snart sjelfva ordbokens utgifvande begynner. Man hoppades, då företaget 1883 återupptogs, att excerperingen för serien A—G i alfabetet skulle kunna vara afslutad 1888 och redaktionen af denna serie då taga sin början, allt under det att excerperingen för de följande bokstafserierna oafbrutet fortginge. Detta hopp kommer icke att svikas, ty det är redan kändt, att redaktionen af sjelfva ordboken skall i höst

kunna taga sin början. Redan i förut omnämnda förklaring af den 23 november 1887 har akademien meddelat, att hela hennes inkomst af Posttidningen med undantag af 3,000 kronor, som äro afsedda för hennes sekreterares lön, *är anslagen till ordboksföretaget och å dettas konto i akademiens enskilda räkenskaper särskildt bokförd.*

Med afseende å hvad sålunda blifvit upplyst rörande återupptagandet af arbetet med en ordbok öfver svenska språket, hvilket arbetes stora fosterländska betydelse ingen svensk lärer vilja förneka, och med hänsyn jemväl till hvad utskottet förut anfört rörande svenska akademiens ekonomiska ställning och det sätt, hvarpå akademien hittills användt sina tillgångar, finner utskottet åtgärd, hvarigenom akademien går miste om sin inkomst utaf Post- och Inrikes tidningar, icke böra vidtagas utan i sammanhang med anordning, ledande dertill, att ersättning beredes akademien för hvad hon derigenom förlorar.

Innan utskottet fortsätter sin granskning af den föreliggande motionens innehåll, torde det vara på sin plats att meddela några upplysningar rörande de Post- och Inrikes tidningar närmast motsvarande tidningarna i åtskilliga andra länder. De upplysningar i detta hänseende, som stått att vinna, äro dock, utom hvad angår Norge, ganska knapphändiga.

I *Norge* utfärdades den 19 juni 1882, i öfverensstämmelse med Storthingets beslut den 7 i samma månad, en lag om utgifvande af en offentlig kungörelsetidning. Denna lag innehåller hufvudsakligen: *att* såsom ett tilläggsblad till »Norsk Lovtidende»*) skulle minst en gång i veckan utgifvas »*Norsk Kundgjørelsestidende*», hvari komme att införas alla de kungörelser m. m., som, enligt dittills gällande lagstiftning, bort införas i den norska Rigstidende och i vederbörande stiftstidning eller i endera af dessa tidningar; *att* i kungörelsetidningen jemväl skulle införas åtskilliga meddelanden från Norges Bank, kungörelser om exekutiva auktioner för försäljning af fast egendom, kungörelser om lediga embeten och tjenster samt andra offentliga »Bekjendtgjørelser», som konungen bestämde skola i tidningen upptagas, hvarförutan statens och kommunens myndigheter egde att få i tidningen införda sina kungörelser; *att* ersättningen för alla kungörelsers införande skulle bestämmas så, att det allmännas utgifter för tidningen blefve betäckta; *att* exemplar af tidningen skulle dels utan betalning tillställas de embets-, ombuds- och förrättningsmän, som af konungen bestämdes, dels ock till allmän kännedom utläggas på lämpliga ställen, såsom börser, tings-

*) Motsvarar Svensk Författningssamling här i landet.

ställen, kommunala myndigheters lokaler, jernvägsstationer och dylikt; *att* tidningens så väl som norsk Lovtidendes adressering och utdelning till prenumeranter och till dem, hvilka egde att gratis erhålla tidningarne, skulle verkställas af postverket mot godtgörelse eller porto, som af konungen bestämdes; samt *att* de närmare bestämmelserna angående lagens genomförande komme att meddelas af konungen eller den, han dertill bemyndigade.

Genom Kongl. resolutionen den 11 november och den 9 december 1882 stadgades: *att* öfveruppsigten öfver kungörelsetidningens utgifvande skulle omhänderhafvas af statssekreteriatet, men tidningens redaktion förestås af redaktören för norsk Lovtidende; *att* justistie- och politidepartementet egde att upprätta kontrakt angående upplåtelse af tidningens utgifvande åt »Christiania Opfostringshus»*) till en början på 2 år och derefter på 6 månaders ömsesidig uppsägning; *att* betalningen för kungörelsers införande i tidningen faststäldes till 12 öre för rad korpus-stil och 10 öre för rad petit-stil; *att* prenumerationspriset skulle utgöra 8 kronor årligen**), *att* de närmare bestämmelserna angående gratisutdelningen skulle meddelas af statssekreteriatet; *att* amtmännen egde bestämma på hvilka ställen tidningen borde utläggas till allmän kännedom; samt *att* statssekreteriatet egde att meddela de närmare föreskrifter, som med anledning af tidningens tryckning och utgifvande kunde erfordras.

Norsk Kundgjørelsestidende utkommer nu i regeln hvarje söckendags morgon. 5,000 exemplar af tidningen utdelas gratis eller framläggas i förenämnde offentliga lokaler. Ett lösnummer af tidningen kostar 5 öre.

I *Danmark* finnes »*Berlingske politiske og Avertissements Tidende.*» Tidningen är ännu (1884) i samma familjs ego, som grundlade den för 135 år sedan. Regeringen brukar den för att uttala sin mening och meddela sina underrättelser, och tidningen anses derföre såsom ett »halftofficielt blad». Ehuru Berlingske Tidende icke sedan 1840 haft uteslutande rätt till postförsändelse, njuter den dock stora företrädesrättigheter, i det många offentliga kungörelser måste upptagas deri för att vara rättsgiltiga. Tidningen har fördenskull stor utbredning bland affärsmän.

Finland har en officiel annonstidning, utgifven dels på svenska (»*Finlands Allmänna Tidning*») och dels på finska (»*Suomalainen Wirallinen Lethi*»). Hufvudredaktörerna lära tillsättas af regeringen. De äro åtminstone upptagna i Finlands statskalender.

I *Tyskland* märkes »*Deutscher Reichanzeiger und Königlich Preussischer Statsanzeiger*». Tidningen utgår från en inrättning, ständ under det tyska statministeriet.

*) Denna välgörenhetsanstalt hade förut åtnjutit behållningen af »Den Norske Rigstidende».
**) Det är nu, såsom nedan synes, 4 kr. om året.

Frankrike har »*Journal officiel de la république francaise.*» Öfver detta blad, som jemväl är hvad i vårt land skulle kallas en riksdagstidning, har inrikesministern »den politiska, litterära och vetenskapliga» ledningen samt utser redaktionspersonalen. Innehafvaren af utgifningsrätten (entreprenören) betalar såsom ersättning för redaktionskostnaden till statskassan 200,000 francs årligen och ställer dessutom borgen för 100,000 francs, men åtnjuter i stället inkomsten af prenumeration och annonser inom bestämda gränser.

Våra gällande lagar och författningar föreskrifva i en mängd olika fall kungörelse i »allmänna tidningarne» eller — hvilket för närvarande är ett och detsamma — i Posttidningen. Det kan icke vara behöfligt eller ens lämpligt att här uppräkna alla dessa fall, men de äro, som redan är sagdt, ytterst talrika, och det är antagligt, att med stigande utveckling inom landet i alla rigtningar de komma att allt mer tillväxa. Endast exempelvis må här erinras, att i många äktenskaps- arfs- och förmynderskapsärenden kungörelser i förenämnda tidningar äro påbudne. Om sådana kungörelser stadgas ock i lagfarts-, expropriations- och preskriptionsförordningarna. Strafflagen, utsökningslagen, inteckningslagen, konkurslagen, förordningen om boskilnad, skiftesstadgan, lagen om dikning m. m., förordningen om nya vexellagens införande, grufvestadgan, patentlagen och lagen om skydd för varumärken samt sist, men icke minst, lagen angående handelsregister, firma och prokura — alla innehålla de föreskrifter om kungörelse i »allmänna tidningarne». Dessutom införas i Posttidningen, dels på grund af särskilda föreskrifter i bolagsordningar och andra stadgar och, dels till följd endast af tidningens officiella karaktär, en mängd kungörelser och tillkännagifvanden från bank- och bolagsstyrelser, från kommuner (såsom om lediga tjenster) samt för stats- och riksgäldsverkens räkning.

I betraktande af dessa förhållanden lärer motionärens anmärkning, att ifrågavarande annonser äro dyra och särskildt för den fattigare befolkningen mycket tryckande förtjena en noggrann undersökning; ty skulle denna anmärkning befinnas vara grundad, torde åtgärd för vinnande af nedsättning i annonspriset icke böra uraktlåtas. Nämnda undersökning förutsätter utan tvifvel en jemförelse emellan Posttidningens annonspris, å ena, och andra svenska dagliga tidningars annonspris, å andra sidan, hvarförutan ofvan omförmälda utländska tidningars annonstaxor ej böra helt och hållet förbises.

I dessa afseenden får utskottet hänvisa till följande tabell.*)

---

*) Uppgifterna om annonsprisen äro, med undantag för Stockholms Nyheter, benäget meddelade af S. Gumælii annonsbyrå (nya annonsbyrån) här i Stockholm.

Tidningens namn.	Annonspris per rad.
Post- och Inrikes tidningar	$12^{1}/_{2}$ öre.
Aftonbladet.	
Stockholmsupplagan	20 à 15 à $12^{1}/_{2}$ öre
Landsortsupplagan	15 à 10 öre.
Båda upplagorna	30 à 20 öre.
Stockholms Dagblad.	
Stockholmsupplagan	15 öre *).
Landsortsupplagan	18 öre *).
Hela upplagan	33 öre *).
Dagens Nyheter.	
Stockholmsupplagan	15 à 12 öre.
D:o med landsortsupplagan	20 à 15 öre.
Nya Dagligt Allehanda.	
Stora upplagan	20 à 15 öre.
Lilla d:o	15 à 10 öre.
Båda upplagorna	30 à 20 öre.
Svenska Dagbladet.	
St. upplagan	15 à 10 öre.
Landsortsupplagan	15 à 10 öre.
Båda upplagorna	20 à 15 öre.
Vårt Land	15 à 10 öre.
Stockholms Nyheter	8 öre.
Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning	$12^{1}/_{2}$ à 15 öre.
Göteborgsposten	$12^{1}/_{2}$ öre.
Öresundsposten	10 öre.
Helsingborgs Dagblad	10 öre.
Nya Skånska posten	10 öre.
Norrköpings tidningar	$12^{1}/_{2}$ öre.
Sydsvenska Dagbladet	$12^{1}/_{2}$ öre.
Skånska Aftonbladet	10 öre.
Norsk Kundgjörelses Tidende	12 à 10 öre.
Berlingske Tidende	20 à 15 öre.
Finlands Allmänna Tidning	15 öre.
Deutscher Reichsanzeiger	30 Pfennige.
Journal officiel i Paris	3 Francs.

*) Före texten 25 proc. höjning.

Man finner häraf, att Posttidningens annonspris väl är 2½ öre per rad högre än några andra svenska dagliga tidningars — i ett enstaka fall till och med 4½ öre — samt ½ à 2½ öre per rad högre än Norsk Kundgjørelsestidendes, men icke obetydligt lägre än flera svenska och alla öfriga ofvannämnda utländska tidningars annonspris.

Det må vara sant, att för »den fattigare befolkningen» — som dock väl icke företrädesvis betalar annonserna i Posttidningen — sagda tidnings annonspris kan kännas tryckande; men tyvärr hafva nog de flesta utgifter för denna befolkning en sådan karakter; och då det näppeligen bör ifrågasättas, vare sig att statsverket skall vidkännas någon del af kostnaden för de legala kungörelser, hvilkas gäldande nu är enskilda personer ålagdt, eller att priset för dessa annonser — de der med afseende å korrekturläsning m. m. torde kräfva större noggrannhet och omsorg än andra i tidningar publicerade tillkännagifvanden — skall sättas lägre än det, som i allmänhet lägst gäller i öfriga svenska dagliga tidningar, håller utskottet före, att all skälig anledning till klagan öfver ifrågavarande annonsers dyrhet vore undanröjd, om annonspriset kunde nedsättas till 10 öre per rad.

Frågar man nu efter grunden dertill, att lagstiftaren i en så stor mängd fall, som ofvan antydts, föreskrifvit kungörelser i Posttidningen, så är svaret gifvetvis det, att i alla dessa fall flera eller färre medborgares rätt eller intresse är beroende af *kännedom* om kungörelsernas innehåll. Och då härtill kommer, att hvad som blifvit i Posttidningen vederbörligen kungjordt måste, i följd af sakens natur och lagens föreskrifter, anses vara kändt af alla dem, det angår, så ligger det i öppen dag, att den främsta och vigtigaste fordran, som bör ställas på ett blad, sådant som Posttidningen, är, *att detsamma varder i högsta möjliga mån spridt i hela landet, att det varder kändt och beaktadt af den stora allmänheten.* Hela kungörelsesystemet är eljest i grund och botten förfeladt. Motionären har icke heller förbisett vigten häraf. Tvärtom har han i motionen såsom anledning till sitt förslag framhållit äfven behofvet af »ett mera allmänt och verkligt gagn af den lagtvungna annonseringen».

Huru uppfyller nu Posttidningen krafvet på spridning öfver allt i landet, eller, med andra ord, har Posttidningen blifvit en tidning för den stora allmänheten?

Till svar härå får utskottet åberopa några siffror. De äro offici-

ella och utvisa antalet genom kongl. postverket prenumererade exemplar af nedannämnde tidningar den 31 mars 1888.

Stockholms Nyheter		7,939	ex.
Dagens Nyheter		6,659	»
Stockholms Dagblad.			
Stockholms-upplagan	144.		
Landorts-upplagan	5,031.	5,175	»
Nya Dagligt Allehanda.			
Stora upplagan	1,063.		
Lilla upplagan	3,527.	4,590	»
Vårt Land (dagliga upplagan)		4,148	»
Aftonbladet		3,227	»
Svenska Dagbladet		3,025	»
Post- och Inrikes Tidningar		1,012	»

Då nu det är otvifvelaktigt, att af de 1,012 exemplar, hvartill Posttidningens landsortsprenumeration den 31 sistlidne mars inskränkte sig, en ingalunda obetydlig del bestälts för embetsverk och myndigheter i orterna, så lärer det icke kunna bestridas, att Posttidningens spridning bland allmänheten är helt obetydlig. Detta är för öfrigt känd sak, så god som vittnad. Om anledningen härtill kan utskottet icke döma. Må hända ligger *en* sådan i prenumerationspriset, som är 15 kronor per år*), hvilket pris emellertid icke torde kunna anses vara allt för högt med afseende å tidningens nuvarande beskaffenhet och omfång. De förutnämnda utländska tidningarna kosta å resp. utgifningsorter, Norsk Kundgjørelsestidende, såsom redan är uppgifvet, 4 kronor, Berlingske Tidende 20 kronor, Finlands Allmänna Tidning 8 finska mark, Deutscher Reichsanzeiger 14 riksmark 40 pf. och Journal officiel 40 francs, allt för helt år räknadt.

Anledningen till Posttidningens ringa spridning må emellertid vara hvilken som helst. Förhållandet ådagalägger lika fullt, enligt utskottets uppfattning, att tidningen i sitt nuvarande skick icke lämpar sig för upptagande af officiella och legala kungörelser, och utskottet är följaktligen ense med motionären derom, att en ändring i detta afseende påkallas af omsorg om allmänhetens välförstådda intresse. Lika med motionären finner utskottet äfven, att föreliggande, ganska vigtiga angelägenhets ordnande icke kan ske utan en föregående af Kongl. Maj:t ombesörjd utredning; men då motionären i sin motion framlagt några

*) För landsorten tillkomma 3 kronor årligen för hvarje exemplar i postbefordringsafgift.

grunder för de nya anordningarna, har utskottet ansett sig icke böra underlåta att, om ock blott antydningsvis, beröra äfven denna fråga.

Utskottet delar i hufvudsak motionärens uppfattning rörande innehållet i det ifrågavarande bladet, som väl lämpligen kunde benämnas »Sveriges Allmänna Tidningar». Tidningen, som naturligtvis måste utkomma hvarje helgfri dag, borde, enligt utskottets mening, upptaga — förutom de meddelanden från regeringen, hvarom i förut omnämnda, med nuvarande utgifvaren af Posttidningen utaf regeringen upprättade kontrakt förmäles — endast annonser, nemligen *dels* alla officiella och legala kungörelser, deribland ock riksgäldskontorets, hvilka torde vara af motionären afsedda med uttrycket »meddelanden från Riksdagen i vissa ärenden», *dels* ock andra annonser af alla slag, naturligtvis med undantag af sådana, hvilkas innehåll vore i något afseende olagligt eller opassande. Att samtliga tillkännagifvanden och annonser böra i tidningen ordnas på det mest praktiska och öfverskådliga sätt är sjelfklart. Annonspriset skulle ej sättas högre än 10 öre för petitrad. Prenumerationspriset, likasom priset å lösa nummer, måste hållas synnerligen billigt, och gratisutdelning till embetsverk, myndigheter och kommuner samt tidningens framläggande å lämpliga offentliga lokaler, efter föredömet i Norge, införas.

Tidningens utgifvande torde böra ske under civildepartementets eller möjligen justitiedepartementets öfverinseende af en särskildt för ändamålet anstäld person, hvars aflöning lärer kunna hållas mycket måttlig, då någon litterär eller politisk kompetens ej erfordras. Under denne utgifvare anställas erforderliga, helst qvinliga biträden, för räkenskapsföring, korrekturläsning m. m. Trycknigen utbjudes, såsom motionären föreslagit, på entreprenad.

Att en dylik tidning, rätt skött, skulle inbringa medel, tillräckliga att betäcka ej allenast alla statsverkets utgifter för företaget, utan äfven den ersättning, som, enligt hvad utskottet förut förklarat, bör svenska akademien tillkomma — derför kan utskottet af lätt insedda skäl icke här framlägga bevis, men utskottet finner det vara i högsta grad sannolikt. Inkomsten af annonserna måste nemligen varda synnerligen betydlig, helst det icke torde böra betviflas, att äfven för privata annonser platser skola i riklig mängd sökas i en tidning, som hvarje dag sprides till *alla* kommuner i hela vårt land.

På grund af hvad härmed blifvit utredt och anfördt, hemställer utskottet,

att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t *dels*

låta utreda, huru vida ej, sedan det med utgifvaren af Post- och Inrikes tidningar under den 30 april 1886 af regeringen upprättade kontrakt blifvit i vederbörlig ordning uppsagdt och upphört att gälla, en tidning, afsedd att upptaga vissa meddelanden från regeringen äfvensom officiella och legala kungörelser samt andra annonser, kunde under statsmyndighets kontroll utgifvas och spridas på sätt utskottet här ofvan antydt, dervid ersättning borde beredas svenska akademien för den minskning i inkomst, akademien, i följd af upphäfvande af Post- och Inrikes tidningars officiella egenskap, kunde visa sig komma att få vidkännas; och *dels* om möjligt till nästa Riksdag afgifva proposition i ämnet.

Stockholm den 16 april 1888.

På utskottets vägnar:

LUDV. ESSÉN.

Bil. Litt. A.

Privilegium för Svenska Akademien uppå Post- osh Inrikes Tidningar.

WI Gustaf etc. göre veterligt, at som WI i nåder godt funnit, att de tidningar, som hittills under öfverpostdirecteurens tillsyn utkommit, hädanefter och framgent af Svänska Akademien skola vårdas; så hafve WI i kraft af detta Vårt Nådiga Privilegium velat för evärdeliga tider förunna denna Academie rättighet att ensam förlägga och utgifva de så kallad Posttidningarne, hvilkas föremål egentligen är at meddela Utländske Nyheter åt allmänheten, såsom och Inrikes Tidningarne, till hvilka afl. Statssecreteraren och Postdirecteuren Matth. Benzelstjerna 1760 uppgaf planen; och detta med efterföljande vilkor och förmåner:

1:o) Academien åtnjuter postfrihet ifrån Hamburg till Stockholm för de Utländske Avisor och Journaler, som till Tidningarnes under-

hållande kunna fordras, och en lika frihet ifrån Stockholm till Hamburg för de exemplar af Academiens Tidningar, som till utländske orter komma at afgå.

2:o) Kommer Academien at i all dess vidd njuta det Privilegium, som vid inrättningen af Inrikes Tidningarne förberörde år den 12 Augusti blef Statssecreteraren Benzelstjerna personligen förunnadt; och åligger det således Postverket at lemna Academien alt det biträde som till insamlande af nödige och nyttige underrättelser hittills vanligt varit eller af Academien till ändamålets befrämjande begäras kan.

3:o) Ingen annan än Svänska Academien må äga inom Riket postfrihet för Tidningar, Dag- eller Veckoblad. I följd hvaraf Svänska Academiens bägge Tidningar skola utan erläggande af postporto till Landsorterne afgå, och skal det stå Academien öpet at antingen med Postbetjeningen aftala om Tidningarnes afsändande eller ock genom Egit ombud et sådant afsändande till Orterne besörja i hvilken senare händelse dock noga iakttages, at icke omslagen annorlunda göres å Tidningarne, än at Postbetjeningen må vid paquetens emottagande utan möda kunna uptäcka om missbruk af denna Kongl. Maj:ts Nådiga Postfrihet skulle föröfvas, då den brottslige efter lag och författningar bör anses och straffas.

4:o) Skulle Academien vilja göra någon förbättring med dessa Tidningar, antingen till sakernas fördelning eller annorledes, äger hon frihet at sådant hos Oss i underdånighet anmäla, och sedan WI lemnat vårt Nådiga Bifall, detsamma verkställa.

5:o) Inga andra Kungörelser rörande Testamenten, Skuldfordringsmål, Concourser, Auctioner, Förmynderskap, tjensters ledighet och förgifvande, Markegångstaxor m. m. anses såsom i Laga ordning utgifne än de som uti ofta nämnde Post- samt Inrikes Tidningar blifvit införda.

6:o) Academien äger frihet at på vissa år emot en stadgad afgift till en eller flere uplåta sin rätt till Tidningarnes författande och utgifvande, då den eller de, som med Academien afhandlat skola noga bibehållas vid alla de förmåner, som af Oss henne i Nåder tilldelte blifvit.

Emot desse förmåner åligger det Svänska Academien at om oftanämde Ut- och Inrikes Tidningars författande, tryckande och utgifvande draga försorg på ett sätt, som uppfyller ändamålet och befrämjar Vårt Nådiga Nöje.

Och som afsigten med det Nådiga Privilegium WI härmedelst tillagt Svänska Academien är, både at bibehålla och befordra en för det Allmänna nyttig inrättning, såsom ock at gifva et förnyadt vedermäle

af det synnerliga hägn, hvarmed WI omfatta Academien, så vele WI ej allenast skydda Academien för alt slags intrång i detta Privilegio utan ock i synnerhet till förekommande af eftertryckning hafva stadgat, at den som dristar eftertrycka eller utgifva Academiens Tidningar, skall böta 100 Rdr Specie och mista Exemplaren. Hvilket vederbörande till etc.

Gifvet Stockholms Slott den 20 December 1791.

GUSTAF.

E. Schröderheim.

Bil. Litt. B.

Circulaire till alla Collegier och Publ. Verk, angående insändande af sådana underrättelser, som vanligen uti Inrikes Tidningen införas.

Gustaf etc. Då WI nu i Nåder behagat tilldela Svenska Akademien rättigheten att hädanefter utgifva Post- och Inrikes Tidningarne, och WI gerna se, att berörda Tidningar vinna den förbättring och fullständighet, som med deras ändamål och allmänhetens nöje instämmer; så vele WI Eder härmed i Nåder anbefalla att icke allenast fullfölja meddelandet af sådana underrättelser, hvilka uti Inrikes Tidningens slut vanligen införas, utan ock att i öfrigt gifva de upplysningar, som Akademien kan finna sig föranlåten att begära.

Som Kungörelser eller de så kallade Notifikationer icke anses att medföra laglig verkan, så framt de ej intagas uti dessa Tidningar, men Akademien icke kan förbindas att med sin bekostnad derom besörja; så böra vederbörande, hvilka icke redan igenom någon särskild kongl. resolution derifrån äro frikallade, enär kungörelserna insändas, tillika derföre erlägga betalning, enligt den taxa Akademien allmänheten uti Tidningarne meddelar; öfver hvilket allt, uti hvad på Eder ankommer, I hafven att hålla allvarsam hand. WI befalle Eder Gud Allsmägtig nådeligen. Stockholms Slott den 22 December 1791.

GUSTAF.

E. Schröderheim.

Stockholm, *K. L. Beckman*, 1888.

N:o 31.

Ank. till Riksd. kansli den 24 april 1888, kl. 6 e. m.

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 10, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om postverkets rätt att, utan intrång från enskilde, befordra förseglade bref och brefkort.

Sedan herr *Lasse Jönsson* i Sandby uti en till utskottet hänvisad motion, n:r 177, föreslagit, att Riksdagen behagade i skrifvelse anhålla om aflåtande af proposition, innehållande bestämmelse derom, att i stad eller köping, der statens postverk anordnat postbefordran af lokalbref, det skulle vara vid ansvar förbjudet för enskild man att derefter erbjuda sig till ombesörjande af sådan postbefordran, hvad *slutna bref och brefkort* angår, genom offentlig kungörelse eller breflådors utsättande eller tillhandahållande af enskilda brefmärken, har samme motionär i motion n:r 186, som jemväl till utskottet öfverlemnats, med hänvisning till förstnämnda motion och då i anledning af hvad i den s. k. stadspostfrågan ytterligare förekommit, närmare bestämmelser syntes böra komma till stånd, hvarigenom kongl. postverkets rättigheter i sagda afseende tydligen lagstadgades, yrkat, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte, så snart ske kan, vidtaga de åtgärder, som kunde finnas erforderliga för att staten må ega att, utan intrång från annat håll, genom sitt postverk mot afgift verkställa all regelbunden befordran af förseglade eller eljest tillslutna bref samt af brefkort så väl emellan in- och utrikes som emellan inrikes orter samt ock å de särskilda orter, der statens postverk anordnat lokalbrefbefordran.

I motionen n:o 177 har motionären anfört, att, då postverkets regale icke ansåges gälla för befordran af s. k. lokalpost eller post inom samma stad eller ort, och sålunda hvem som helst egde upptaga täflan med postverket och derigenom förorsaka nämnda embetsverk, som med stora uppoffringar och mycken omtanke föranstaltat en ordnad postbefordran så väl inom Stockholm som andra större städer, en öfverflödig och förlustbringande konkurrens, det torde vara nödvändigt, att Riksdag och regering, så fort sig möjligen göra läte, sökte förhindra en sådan täflan, synnerligen som den i Stockholm upprättade stadsposten redan visat sig icke kunna undvika att för allmänheten skapa en hel mängd obehag och kostnader genom de förvexlingar och misstag, hvilka uppkomme genom olika brefmärken och olika, nära hvarandra sittande breflådor. Då postverket redan förut lärer ådragit sig rätt känbara förluster på dessa lokalposter, vore det klart, att genom att fritt tillåta en sådan täflan, som den stadsposten i Stockholm medgifvits, denna förlust framdeles skulle blifva ännu större och möjligen förorsaka, att postverket tvingades indraga sin egen, nu för allmänhetens beqvämlighet och säkerhet så väl ordnade lokalpostbefordran. Åtgärd borde vidtagas för undvikande häraf och för att kongl. postverket måtte fortfarande som hittills blifva satt i tillfälle att, ostördt af enskildes intrång, utöfva sin verksamhet och kanske ännu mer utveckla sig till allmänhetens betjenande.

Efter föredragning inom utskottet af motionen n:o 177 lät utskottet, som inhemtat att inom kongl. generalpoststyrelsen för närvarande páginge arbete med utredning rörande postverkets regale, i stadgad ordning begära Konungens befallning till generalpoststyrelsen att meddela utskottet de upplysningar rörande omfattningen af postverkets regale, som på grund af berörda utredning kunde lemnas; och, sedan Kongl. Maj:t anbefalt generalpoststyrelsen att till utskottet afgifva de sålunda äskade upplysningarna, hafva desamma utskottet tillhandakommit i skrifvelse, som upptagits i den vid detta betänkande fogade bilaga Litt. A.

Vidare, och då det blifvit kändt, att hos poliskammaren i Göteborg förhör egt rum angående en i nämnda stad inrättad s. k. stadspost, har utskottet förskaffat sig utdrag af poliskammarens protokoll i detta ärende; varande nämnda protokollsutdrag intaget i bilagan Litt. B.

Utskottet har äfven inhemtat:

dels att det under sistlidet år i Stockholm inrättade aktiebolaget stadsposten, hvilket inom denna stad ombesörjer befordran af lättare försändelser af alla slag, deribland bref och brefkort, och för sådant ändamål på åtskilliga ställen anbragt breflådor för uppsamling af försändelser, i en till allmänhetens kännedom utfärdad "poststadga för Stockholms stadspost" tillkännagifvit, att försändelser tills vidare icke befordras till trakter, belägna vester om Sankt Eriks gata eller vester om norra delen af Torsgatan från Sankt Eriks plan, norr om Solnavägen eller öster om Roslagsgatan, icke heller utom Ringvägen å Södermalm, äfvensom ej heller till Långholmen eller, under vintern, till Djurgården; och

dels att i lagen för postverket i Norge af den 3 maj 1871, uti § 46, stadgas som följer:

"Det skall vara förbjudet att underhålla någon post- eller expressinrättning i syfte att utan postverkets mellankomst på bestämda tider befordra bref mellan orter här i riket, då mellan dessa post underhålles för statens räkning, eller mellan Norge och utlandet. Bryter någon häremot, böte han från 10 till 100 spd och derjemte 10 skilling för hvart på sådant sätt olofligen befordradt bref. Enahanda böter för hvart bref drabba den, som aflemnat bref till befordran på det ofvan omtalda förbjudna sättet. *Vid samma ansvar skall det vara förbjudet att underhålla någon anstalt till regelbunden befordran af lokalbref å de orter, der lokalpost är för postverkets räkning inrättad, äfvensom att genom dylik anstalt försända bref*".

Af den utredning, som af generalpoststyrelsen, enligt hvad förberördt är, meddelats, inhemtas, bland annat, att ett redan år 1660 gjordt försök till inrättande af enskild postgång enligt rikets råds protokoll af den 20 september samma år förbjudits. Postväsendet var således redan tidigt, såsom det i den af kanslikollegium den 21 juni 1686 utfärdade postmästareinstruktion heter, räknadt bland öfverhetens regalrättigheter. Att statens höghetsrätt öfver postväsendet äfven sedermera upprätthölls, framgår deraf, att till förekommande af minskning i postverkets portoinkomster förbud tid efter annan utfärdades för enskilde att med förbigående af postverket befordra bref från en ort till en annan, och i en senare tid hafva bland annat genom kongl. kungörelserna den 26 oktober 1860 och den 4 januari 1878 meddelats stadganden, innefattande förbud för person, som åtföljer jernbantåg, ångfartyg eller diligens och ej är att hänföra till passagerare, att annor-

ledes än i särskildt medgifna fall och i författningsenlig ordning till befordran från en till annan ort mottaga bref.

Hvad särskildt lokalpostföringen angår, så finnes visserligen densamma icke i här antydda författningar uttryckligen omnämnd, hvilket torde hafva gifvit Göteborgs poliskammare anledning till det förklarande angående den i nämnda stad nyligen inrättade stadspost, att hvad i ärendet förekommit icke vore af beskaffenhet att poliskammaren dermed kunde taga vidare befattning; men det ligger i sakens natur, att, der postverket å någon ort öfvertagit lokalpostföringen, densamma bör komma i åtnjutande af enahanda skydd mot intrång af enskilde, som är eller bör vara beredt postföring från en ort till en annan, och sådant desto hellre som det visat sig, att ofvannämnda i Stockholm bildade aktiebolag åtminstone för närvarande endast ombesörjer befordran af försändelser inom de mera centrala delarne af staden, men helt och hållet öfverlåter åt postverket den mindre lönande postbefordringen till och ifrån stadens aflägsnare delar. En sådan anordning måste, om densamma ock må vara för bolaget fördelaktig, bereda lätt insedda olägenheter så väl för allmänheten som för postverket.

På grund häraf får utskottet, som anser det vara af vigt, att stadgandena om statens höghetsrätt öfver postväsendet omarbetas och utsträckas äfven till den lokala postbefordringen, i anledning af hvad motionären föreslagit, hemställa, att Andra Kammaren behagade besluta,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t måtte, så snart ske kan, vidtaga de åtgärder, som kunna finnas erforderliga för att staten må ega att, utan intrång från annat håll, genom sitt postverk mot afgift verkställa all regelbunden befordran af förseglade eller eljest tillslutna bref samt af brefkort så väl emellan in- och utrikes samt emellan inrikes orter som ock å de särskilda inrikes orter, der statens postverk har anordnat lokalbrefbefordran.

Stockholm den 24 april 1888.

På utskottets vägnar:

LUDV. ESSÉN.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1888.

Bil. litt. A.

Till Riksdagens Andra Kammares Fjerde Tillfälliga Utskott.

Sedan, i underdånig skrifvelse den 19 sistlidne mars, Kongl. Generalpoststyrelsen — med förmälan hurusom Styrelsen, af förekomna anledningar, ansett det för Postverket vara af synnerligen stor vigt att, så snart som möjligt, Postverkets rättigheter beträffande befordringen af bref och brefkort blefve i allmän författning tydligt och klart bestämda, — anmält, att Generalpoststyrelsen hade för afsigt att, snarast ske kunde, vidtaga åtgärder för utarbetande hos Styrelsen af förslag till författning i ämnet, att af Styrelsen i underdånighet öfverlemnas till Kongl. Maj:ts nådiga behandling; samt att Styrelsen ämnade åt Chefen för Styrelsens kameralbyrå Frans Herman Schlytern uppdraga att utarbeta omförmälda författningsförslag med dertill hörande motiver,

har Styrelsen, efter erhållen del af Kongl. Maj:ts nådiga beslut i anledning af Styrelsens ofvanberörda underdåniga skrifvelse, åt Byråchefen Schlytern lemnat det ifrågavarande uppdraget, innefattande jemväl ärendets föredragande inför Styrelsen.

Bemälde byråchef har sedermera, såsom förberedande åtgärd, sökt, med ledning af tillgängliga handlingar, historiskt utreda frågan om Svenska postregalet.

Efter det emellertid Riksdagens Andra Kammares Fjerde Tillfälliga Utskott genom dess ordförande framställt begäran om befallning till Generalpoststyrelsen att meddela Utskottet de upplysningar angående omfattningen af Postverkets regale, som på grund af den hos Generalpoststyrelsen derom för närvarande pågående utredning kunde af Generalpoststyrelsen lemnas;

samt Kongl. Maj:t, i nådigt bref den 13 innevarande månad, anbefalt Generalpoststyrelsen att till Utskottet afgifva de sålunda äskade upplysningarna,

får Generalpoststyrelsen nu meddela den utredning uti ifrågavarande hänseende, som hitintills åstadkommits.

Det Svenska Postverket daterar sin begynnelse från *den 20 februari 1636*, hvilken dag Drottning Christinas Förmyndareregering utfärdade *dels* en Förordning "om Post-Boden", *dels ock* "Beställning för Postmästaren Anders Wechell" samt "Beställning för Oluff Jönsson att resa omkring landet och förordna Posterne".

Då Drottning Christina sedermera, efter det hon sjelf tillträdt regeringen, *den 19 juli 1645* medelst öppet bref konfirmerade den General Riksens Postordning, som Förmyndareregeringen utfärdat den 2 januari 1643, uttalades i nämnda öppna bref, bland annat, äfven följande:

"Såsom Wij nu trädde i Wårt Rijkes Regering och giörligen befinne Postwäsendet icke allenast i sigh sjellfft wara ett högnödigt och nyttigt wärck så för Oss och Cronan som för alla Wåre och Rijkzens trogne Ständer, Undersåtare och Inbyggiare, hwilkes wälstånd och förkofring wij j alla görlige och lijdelige måtto gerna Sij, önske, söke och förfrämia; Uthan och ofwan införde Gen. Postordning wäl och wijssligen wara fattadt, och theruppå sielfwa Postwäsendet numera så inrättadt, at wärket är på alle Orter här i Rijket och dess underliggiande Provincier i sit richtige lopp och esse; Jämwäl och the som wele hafwa Breff til eller från Orter utrijkes, hafwa ther til godh occasion och utwägh; Altså hafwe wij thenne Postordning för gill och godh erkändt, och fördenskul henne i alle sine Articler och Clausuler, som hon här ofwan til är infördh, här medh och i detta wårt öpne Breffs krafft confirmere och bekräffte, med thenne alfwarlige willie och befalning, at hon så häreffter som här til skal blifwa observerat hoos och aff them som sine Breff wele hafwa bestälte eller aff andre Breff förwänte, och samma ordning handhafwes aff dem som å wåre och Cronones wägnar wederbör och äga hålla denne och desslijkes wåre helsosamme Ordningar wedh macht".

Uti en likaledes *den 19 juli 1645*, utfärdad "Special-Förordning om Brefwens, som skole försändas medh Posten, Beställning och Betalning" inskärpes ock att denna förordning skulle "aff allom, som i Breeffs beställande och anammande kunne hafwa deras Interesse, blifwa observerat".

Då *år 1660* försök gjordes till inrättande af en enskild postgång, blef detta, enligt hvad Rikets Råds protokoll för sammanträde *den 20 september samma år* — "præsente Regina et Senatu" — utvisar, förbjudet, under förklaring att "det wärcket at drijfwa bör ske indultu Regis".

I "Kongl. Maytz Förordning om Postwäsendet i gemeen" *den 10 juni 1673* säges, bland annat:

"Såsom alt stadigt både Wåre Kongl. Prædecessorers så wäl som Wårt egit affseende widh Postwäsendet warit hafwer, at emedan thet them, Oss och Cronan ett anseenligit hafwer kostat, så til thes första inrättande som sedermehra til thess underhåld och administration; therföre skulle man tilsee och ther på arbeta, at detta wärcket framdeles, kommandes i sin tillbörliga gång, icke allenast måtte kunna underhålla sigh sjelfft, utan också bringa Oss och Cronan någon nytto och skiählige intrader".

Uti Kanslikollegii postmästare-instruktion *den 21 juni 1686* finnes förklaradt att, såsom Postwäsendet är ett angeläget och nyttigt verk "så för Publico" som för hvar och en privat till korrespondensens befrämjande, det ock är räknadt bland Öfverhetens regalrättigheter. Å ett annat ställe i samma Instruktion säges Postväsendet vara Konungens regale.

I resolution och förklaring, *den 17 mars 1685*, uppå några af Kanslikollegium i underdånighet föredragna ärenden angående Postväsendet, gaf Konung Carl XI kollegiet tillkänna, huruledes han förnummit det en Dansk ridande post gick mellan Helsingborg och Norge "igenom Kongl. May:tz land och städer", ändå att sådan postkurs icke var i "pacterne" betingad; att denna post också hade sina brefbeställare i de Kongl. Maj:ts städer, der den passerade, och att den derstädes emottog samt utlevererade allehanda bref från och till Kongl. Maj:ts undersåtare, ehuru denna och andra friheter voro betagna Kongl. Maj:ts post genom Danmark till Hamburg, den der likväl genom publika "pacter" var betingad; samt att Konungen emellertid endast med de inskränkningar, som emot hans post i Danmark gjordes gällande, ville ytterligare tillåta Dansk-Norska postens fram- och återfärd genom Sverige. Så var ock — tillades det — Kongl. Maj:ts nådiga vilja och befallning att Svenska posten "emellan Helsingöhr på Götheborg och Bohuslähn" skulle så inrättas och fortskyndas, ehvad det ock måtte kosta, att den Danska posten ej måtte löpa snällare och "utkladda Kongl. Maij:tz påst i des egna länder".

Sedan deruppå, i bref den 12 december 1688, generalguvernören Ascheberg erhållit befallning att hämma den Danska post, som utan Konungens vetskap och samtycke gick mellan sundet och Norge,

blef, efter underhandlingars afslutande, genom Kongl. bref *den 6 februari 1689*, Ascheberg anbefaldt att ånyo låta Danska posten mellan sundet och Norge utan hinder och uppehåll passera fram och tillbaka med ridhästar, hvarvid dock borde tillses, bland annat, att den ej i Konungens städer och länder antog eller bestälde bref.

Uti en af Kanslikollegium *den 29 maj 1703* gifven resolution

angående bref, som de mellan Stockholm och Upsala gående jakter framförde, "Kongl. Maytz Postinkomst till meen och förfång", förmäles att, ehuruväl "för detta har warit förbudit förbemälte Jachter och deras hafwande Båtzfolck att mottaga några förseglade Bref med sig, till och ifrån den ena eller andra orten, Kongl. Maj:tz PåstRättighet och inkomst till förfång och afsaknad", likväl "såsom det blifver berättat att bemelte Båtzfolck, oachtat sådant förbud, underestå sig att icke allenast med sig föra hwariehanda private förseglade Bref och Pacqueter, som eliest bohrde gå med Posten, utan och hålla och wedh masten uppslå Chartor öfver sådana Bref", alltså "til förekommande och hemmande af ett sådant försport egenwilligt missbruk och deraf förorsakad afsaknad och förminskning utaf Kongl. Maytz höga Post-Rättighet och inkombst", blef, "i förmågo af utgångne Kongl. Förordningar", allvarligen påmint och åtvarnadt att de på desse jakter varande skeppare, styrmän och båtsmän såväl som passagerarne "ingalunda emottaga och föra några förseglade Bref och Pacquetter, som med Påsten böra beställas, antingen moth, eller utan betalning, utan allenast oförseglade Avis-Bref öfver det på Jachten öfversände godz och wahrur"; "skolandes" — tillägges det — "den Skieppare, Styrman och Båtzman, som där med beträdes, antingen wed visitationen af Tullbetjente, eller elliest af andre, första gången wara förlustig en månadz löhning, och andra gången dubbelt, halfparten till Hospitalet i Upsala, och den andra halfparten till Beslagaren, men tredje gången mista tiensten, och des uthan undergå Corporligit Straf, och Brefwen hvargång blifva borttagne och obestälte". "Hwarföre och på det ingen må kunna förebära här af någon okunnughet; så warder detta icke allenast dem, hvilka underhålla desse Jachter till den ända kundgiordt, att de kunna låta Båtzfolket wetta denne Resolutionen, samt til deras och hwars och ens desto bättre efterrättelse upslå deraf en affskrifft på hvardera Jachten; uthan och wed Post Contoiret anslagit, til hvars och ens så mycket mehra warning och rättelse."

I "Kongl. Maytz nådigste Resolution och Förordning angående Frijbrefwen och hwad där wid til hemmande och förekommande af hwariehanda missbruk uti des Swänske och Lifländske Provincier hädan efter skal wara at i acht taga; Gifven Heilsberg i Preussen den *8 jan. anno 1704*", heter det i 18:de §:

"Inge Breff må, uthom Postcontoiretz Sigill, sändas eller föras med Kongl. Maytz Post-Jachter, hwarken af Skepparen och Båtzfolcket, ej heller af Passagerarne, wid 8 Dahl. Silfwermyntz böter, för hwart enkelt Breef eller Lod, halfparten af den, som Brefwet antagit till beställning, och den andra halfparten af den, som honom därom anmodat;

utan böra alla breef, som med dem samma komma eller afgå, utan åtskilnad, på PostContoiret ingifvas eller inläggias, jemväl franqueras, inprotocolleras, och pacqueteras, samt sedan under des Sigill widare behörigen beställas och befordras."

Under *den 19 augusti 1704* finnas från fältlägret vid Jarislaw af Konung Carl XII utfärdade

dels en Instruktion för "ÖfverDirecteuren af Postwäsendet uti Kongl. Maij:tts Rijke, och dess underliggande Tyske och andre Provincier", enligt hvilken Instruktions 1:sta punkt Postwäsendet skulle "härefter, såsom tillförende, stå under Kongl. Maj:tts Cantzellie Collegii General- och Öfver-Direction", samt "Öfver-Directeuren, uti detta sitt Embete, af be:te Collegio hafwa sin dependtz" samt "ställa sig till rättelse de Förordningar, Resolutioner och Stater, som af Kongl. Maij:tt eller af dess Cantzelij Collegio, — — tillförende äre, eller här efter blifwa giorde och utgifne",

dels instruktion för Kamreraren vid Postwäsendet,

dels ock "Kongl. Maijtt:z Nådige Förordning, hvarefter betienterne wid Stockholms General Post-Contoir uti deras Embetes beställningar skola hafwa sig att rätta".

Uti inledningen till den sistnämnda författningen säges uttryckligen hurusom Kongl. Maj:t funne nödigt, "att dess höga Post-Regale, med därtill hörige Rättigheter, i anseende till Postwäsendet i gemeen, så wähl som i synnerhet, till General Post-Contoiret i Stockholm, må blifva stält och satt uti gott och säkert stånd, samt till alla dehlar, med tillbörlig flijt, achtsamhet och richtighet skött och förwaltat".

I författningens 4:de punkt talas ock om "Kongl. Maij:tts höga Posträttighet"; och i 26:te punkten inskärpes, bland annat, vederbörandes skyldighet att "see noga därpå, att Taxan wederbörligen blir efterlefwad, och på den ena sijdan Kongl. Maj:tt till sin Postintäckt och brefport icke i någor måtto förnär skier och blifwer förminskat, eller på den andra sijdan ingen Correspondent däröfwer beswäras".

Uti Kanslikollegii *den 16 februari 1707* utfärdade "Instruction för samptel. Postmästarne i gemeen, utom Stockholms Post-Contoir, som med ett särskilt Reglemente är försedt, Sammandragen af åtskillige Kongl. Maijtz egne, så wäl som kongl. Cantzlie-Collegii Resolutioner och Förordningar, samt den Åhr 1686 utgångne Postmästare-Instructionen", talas ock om "Kongl. May:tz höga Post-Rättighet" och att Kongl. Maj:t hade i nåder förtrott och anbefalt "des Post-Regale, med der tillhörige rättigheter, under des Cantzlie Collegij Generale Direction", samt att Postwäsendet vore Konungens Regale;

och varnas mot försnillning af "Kongl. May:tz Bref-port".

Med anledning deraf att det befunnits, att "fångne Ryske Generaler, Officerare och Undersåtare" sökte "practicera deras otillåtelige Correspondencer och bref under ens och annans Couverter til- och ifrån främmande Härskapers Postbetjente och Undersåtare", hvarigenom de förmenade "sådane deras Bref säkrast och utan att warda vid Kongl. May:tz Post Contoirer märckte och pröfwade, kunna blifva bestälte och fortskaffade",

blefvo, "i förmågo af undfången befallning", genom Öppen Åtvarning från General-Postkontoret i Stockholm *den 6 september 1705* "alla de, som Hans Kongl. May:t med Eed och Plicht förbundne äro, så wäl som andra i Kongl. May:tz Rijke wistande private och traffiquerande Personer åtwarnade att, så framt de willia hafwa sine Bref frije för misstanckar att innesluta någre sådane otillåtelige och förbudne Bref och Correspondencer, de då icke giöra eller emottaga någre Couverter till eller från främmande Postbetiente och Undersåtare, på de orter, der Kongl. May:tz egne Postbetiente och Contoir warda underhåldne till alla ifrån och til Sverige afgående och ankommande Brefs och Correspondencers säkre och richtige befordran; wetandes at det utan dess icke mehra här wid Kongl. Mayt:z Post-Contoirer, än å andre främmande orter, kan eller bör wara lijdeligit och tillåteligit at giöra någon otilbörlig samling af mänge private och enskylte Bref, och dem sedan under ett Couvert fortsända, eller låta till sig styras; Efter som det länder till Kongl. May:tz Post-Rättighets och Inkomsts försnillande".

Enligt Kongl. Maj:ts *den 23 juli 1716* gifna "Confirmation uppå Entreprenneurernes Project till Påsternes fortskaffande emellan Giötheborg och Amsterdam", skulle "från ingen Siöstadh, hwarken wid Öster eller Wästersiön" någon få afsända bref till utrikes orter, "utan måste alle sådane Bref med Kongl. May:tz Post, så att Kongl. May:tz inriikes Porto intet blijr försnilladt, skickandes till Entreprenneur-Contoiret i Giötheborg". "Dock der det så hända skulle", — tillägges det — "att en eller annan för sin beqvämlighet skull, wille ifrån någon Hambn vid Östersiön afsända några Bref med Skeppare eller passagerare, så tillåtes dem sådant med de willkor, att wederbörande först angifwa Brefvet eller Pacquetet hos Påstmästaren å Orten och derföre betala Utrijkes Porto".

"Ingen Skieppare eller dess Båtzfolck" finge understå sig att emottaga något bref förrän det utländska portot var betaldt "wid Straff af 100 Dlr Sölfwerm:tz Böter och der hoos blifwa anhållen till dess Penningarne äro betalte."

Understode sig någon passagerare "eller ehoo det wara må" att

"antaga några Bref till öfwerförande" förr än "Utrijkes Porto" vore betaldt, så blefve densamme "belagd med 8 D:lr Sölfrm:tz Böter, för hwart Lodh". Lika straff var egaren af brefvet underkastad.

I Kanslikollegii Instruktion *den 5 november 1724* för skepparne å Kongl. postjakterne, som gingo mellan Ystad och Stralsund, inskärpes, under åberopande af 18 § i ofvanberörda Kongl. Förordningen den 8 januari 1704, att hvarken skepparen sjelf ej heller dess båtsfolk borde "understå sig att hvarken uti Stralsund, Wittau eller Ystad emottaga och med sig föra några bref, förutan dem som honom af Post-Contoiren medgifvas".

Uti en af Kongl. Maj:t *den 9 april 1728* utfärdad, på Tyska språket affattad ordning, hvarefter de, som ville resa med postjakterna mellan Stralsund och Ystad, hade att i underdånighet rätta sig, uttalas äfven, med åberopande af vissa författningar, att icke någon passagerare, skeppare eller båtsman fick, vid angifvet straff, understå sig att medföra "briefe oder fremde paquete"; och inskärpes att en hvar icke allenast skulle för egen del vakta sig derför utan ock varna sina betjente.

Enär det befunnits att åtskillige bland de med posten öfver Ålands haf farande postbönder, såväl i Wäddö socken "på Roslagssidan", som vid Eckerö på Åland, skulle, utan de derstädes inrättade postkontorens vetskap, föra med sig bref både i deras matsäckar och eljest, "till Kongl. Maj:ts Post-Intäckts märkeliga försnillande",

blef, med hänsyn till, bland annat, Kansli Kollegii ofvanberörda resolution den 29 maj 1703 samt Kongl. Förordningen den 8 januari 1704, under den 10 oktober 1745 af Kanslikollegium resolveradt att hvad som, till förekommande af "Cronones Post-Intäckts förminskning", vore stadgadt för postjakterna beträffande "Brefs hemliga försel förbi wederbörande Post-Contoir", skulle äfven lämpas till postbåtarne, så att hvarje med detta "underslef" beträdd och öfvertygad passagerare och postbonde blefve förfallen till 8 daler silfvermynts böter;

hvilket, jemte annat, genom kungörelse af Öfverpostdirektören *den 24 oktober 1745*, meddelades "till almännelig och noga efterrättelse för wederbörande Postförvaltare, Post-Upsyningsmän, Postbönder och Passagerare, ther Postfarter äro inrättade och med Cronones bekostnad underhållas."

I kungörelse *den 12 november 1757* meddelade Öfverpostdirektören vederbörande postförvaltare hurusom, "till underdånigt följe af Hans Kongl. Maj:ts Nådige fastställande genom Rescript till Thess och Riksens Cammar- och Commerce-Collegier samt Stats-Contoir" af den 2 augusti 1757, Kommersekollegium den 13 oktober samma år utfärdat privilegium för Direktören Gottfried Sack att, såsom entreprenör, verk-

ställa "Frackt- och Forvagnsinrättningen, som til en början komme att skie från Stockholm till Malmö med tvenne Wagnar på 2:ne särskilte Wägar", samt att i privilegiets 6 §, angående de varor och paketer, som på forvagn finge emottagas, väl tillätes, att dervid erforderliga öppna eller förseglade "Frakt- och Addresse-Sedlar eller Bref" finge vara följaktiga, men tillika innehölles, att, i händelse mindre eller större "Brefpaqueter, sådane som eljest med Posten pläga och böra beställas", skulle på forwagnen finnas aflemnade, den, som slikt bref eller paket låtit afsända, skulle vara förfallen till tio daler silfvermynts plikt, till treskiftes mellan "Beslagaren, Inrättningen och Post-Cassan, i then Stad, beslaget skedt", och brefvet eller paketet af postkontoret derstädes emottagas och lemnas obeställdt, till dess postporto derför af vederbörande blifvit betaldt.

Genom Kungörelse *den 13 december 1776* gaf Öfverpostdirektören postförvaltarne tillkänna, att Kongl. Maj:t under den 22 april samma år för assessoren Samuel Karström, guld- och silfverarbetaren Zethelius och hofgulddragaren Widman låtit utfärda nådigt privilegium på en Forvagns-Inrättning, under namn af General-Fraktwagns Contoir, på femtio år räknadt från den 1 januari 1777; att i följd af berörda privilegium, som tilläte "Associerade" "att nyttia så många wagnar samt til alla the orter inom Riket, hvarest sådant af them kunde pröfwas nödigt", Intressenterne egde frihet att emottaga alla slags tillåtne waror i större och mindre paketer, kofferter, "baloter eller under hwad förwar thet wara må", jemte dertill hörande öppna eller förseglade "Frakt- eller Adress-Sedlar"; men att på det genom nämnda Inrättning "Påst-Cassan ingen skada må tillfogas under befordran af sådane antingen Bref eller Paqueter, som med påsterne wanligen pläga och böra försändas", vore "en plikt af Tio Daler Silfvermynt uppå förbrytelsen häremot i Nåder utsatt, samt Påst-Betjeningen på hvarje ort, thit Forwagnen anländer, tillåtit att vid Visitation tillstädes wara och efterse att härmed riktigt tillgår, på sätt för thetta i akt tagit blifvit": "Äfven som at hindra, thet Formän eller Wagnmästare icke må samla och befordra sådane bref ifrån en till annan ort Påst-Cassan til förfång", tio daler silfvermynts plikt vore "i Nåder fastställd för hvarje Bref eller Paquet, som på thet sättet af them medföres, och thet utan afseende om the kunna upgifva eller icke then person, som Brefvet eller Paquetet till them aflemnat".

Uti *1719 års Regeringsform* innehåller § 23 rörande "Riksens Cancellie" äfven den bestämmelse att detta Kollegium egde "jemväl öfver Postväsendet uti hela Riket, under den der til förordnade Öfver-Directeurens inseende, hafva all nödig försorg och omwårdnad".

Regeringsformen af år 1720 innehåller uti enahanda ämne i § 28 och *1772 års Regeringsform* uti § 21, att omförmälda kollegium jemväl egde hafva all nödig försorg och omvårdnad om Postväsendet uti hela Riket och dess underliggande Provinser, så att det under den dertill förordnade Öfverdirektörens inseende behörigen förvaltades.

Förenings- och Säkerhetsakten af år 1789 talar ej särskildt om postväsendet, men der säges att regeringsformen af år 1772 "bliwer oförryckt beståndande uti alt hvad som ej genom denna Act bliwit ändradt".

Enligt Kongl. Kungörelsen *den 17 februari 1801* angående Kanslikollegiets upplösning och huru de samma kollegium förut tillhöriga ärenden blifvit på andra kollegier, werk och embetsmän fördelade, skulle "Svenska Postväsendet, så väl inom som utom Riket", stå ensamt under Öfver-Postdirektören.

Uti 60 § af *1809 års Regeringsform* upptogos Postmedlen såsom hörande till Bevillningarne.

När sedermera, enligt nådiga kungörelsen *den 23 oktober 1809*, en Kansli-Styrelse inrättades, bestämdes ock i den sistnämnda dag af Kongl. Maj:t jemväl utfärdade "Ordning för Des och Rikets Cantzli", att "Svenska Postväsendet så inom som utom Riket" skulle under Kansli-Styrelsens öfverinseende förvaltas af Öfver-Postdirektören, som egde säte och stämma i Styrelsen så ofta Postväsendet rörande mål der förekomme.

Sedan, efter Kansli-Styrelsens upphörande redan med 1833 års utgång, Postverkets Öfver-Styrelses benämning "Öfver-Post-Direktörs-Embetet" blifvit, enligt nådigt bref den 21 november 1849, utbytt mot "General-Post-Styrelsen",

har i samtliga de för Generalpoststyrelsen utfärdade nådiga Instruktioner, af *den 6 november 1863*, *den 5 december 1873* och *den 4 juni 1886*, såsom Styrelsens främsta åliggande angifvits att "hafva en noggrann tillsyn derå" eller "att noggrannt öfvervaka", att "postbefordringen inom riket samt till och från utlandet" varder med ordning, säkerhet och all möjlig skyndsamhet bestridd, samt att, efter omständigheterna, dels vidtaga, dels hos Kongl. Maj:t i underdånighet föreslå de åtgärder, som för vinnande af detta ändamål ansåges erforderliga.

Uti nådigt bref *den 30 december 1805*, "angående Brefs befordran med postjakterne emellan Sverige och Pommern under kriget", gaf Kongl. Maj:t Öfver-Postdirektören till känna hurusom, då kommunikationen mellan Ystad och Stralsund komme, så mycket årstiderna det tilläte, att fortsättas under Svenska Truppernas "varelse" i Tyskland, Kongl. Maj:t, för att öppna en mindre kostsam väg för familjeangelägenheter emellan de hemmavarande och utkommenderade, i nåder godtfunnit att inställa det förbud, som "för fredliga tider" vore utfärdadt, att på postjakterne emottaga enskilda bref, samt att den vanliga taxan för bref, hvilka ginge öfver Hamburg, "som hittills varit den enda emellan Sverige och Pommern tillåtna postväg", i allmänhet nedsattes till hälften "för dem som öfver Ystad korrespondera med den utevarande arméen, samt dess bref till sina hemmavarande"; men skulle posttaxan öfver Hamburg blifva "oförändrad för alla"; och finge, till förekommande af missbruk, inga bref, adresserade till Hamburg, emottagas på vägen öfver Ystad, "på det ej intägten vid den Tyska posten må minskas".

I underdånig skrifvelse den 10 juli 1821 hade Norska Stortinget hos Kongl. Maj:t anhållit, att Kongl. Maj:t måtte i nåder hos Sveriges Rikes Ständer föreslå att Sveriges Territorial-rättigheter icke måtte lägga hinder i vägen för inrättandet, för Norska Postväsendets räkning, af en särskild, af det Svenska oberoende, postgång öfver Strömstad och Helsingborg.

Uti underdånigt utlåtande i ämnet den 2 mars 1822 anförde Öfverpostdirektörs-Embetet, bland annat, att Öfverpostdirektörs-Embetet icke, för sin del, kunde tillstyrka någon ändring, till Norska Postverkets fördel, uti den dåvarande postgången; att det syntes som Norska Postverket mindre då än förr skulle vara i behof af en egen postgång öfver Sverige; men att, om ändock, emot förmodan, en sådan bifölles, en årlig recognition för genomfarten af landet måtte af Norska postverket erläggas till det Svenska; en afgift, hvilken — såsom Öfverpostdirektörs-Embetet vidare förmälde — fordrades af hvarje Regering, hvilken, utan motsvarande reciprocitet, tilläte andra Riken att med egna postförare genom landet transportera sina poster, och hvilken afgift äfven Sverige, under den tid Pommern var med detsamma förenadt, måste erlägga för det de emellan Stralsund och Hamburg gående poster fingo med egna "posthållare" fortskaffas öfver en del af Hannoverska och Lüneburgska "Gebieten."

Kongl. Maj:t förklarade ock under *den 24 april 1822*, att Kongl. Maj:t icke funnit skäl att till Rikets Ständer göra den framställning, hvarom Norska Stortinget anhållit, innan den ersättning, som Norge

ville och kunde erbjuda Sverige för rättighet till särskild postfart öfver Svenska området, blifvit hos Kongl. Maj:t af Stortinget uppgifven.

Uti underdånig skrifvelse den 9 maj 1834 anförde Öfverpostdirektörs-Embetet hurusom, sedan åtskilliga inom riket vidtagna kommunikations-anstalter, under de senare åren, vunnit en större utsträckning och regelbundenhet, erfarenheten visat att sådana jemväl till brefs befordrande anlitades och att postverkets inkomster derigenom förminskades; att såsom vilkor för diligensinrättningen mellan Stockholm och rikets vestra och södra orter redan blifvit stadgadt att denna inrättning icke finge mottaga och afsända bref under 8 lods vigt, "hvilken vigt således skulle erfordras för att förtjena benämningen af Paquet;" att uti nästan alla länder, der allmänna Post-Inrättningar funnes, det vore vid straff af böter eller annat äfventyr förbjudet, såväl för enskilda personer som för entreprenörer af forvagnar eller andra dylika anstalter, att befordra förseglade bref; att man dervid syntes hafva utgått från den synpunkt att, då Staten eller det allmänna, med stor kostnad, grundlagt och underhölle de postinrättningar, som för handeln, näringarna och industrien i allmänhet vore af en så oberäknelig nytta, det äfven vore billigt, att den upphemtade all deraf fallande inkomst, och icke i sina bemödanden att uppnå den möjligaste högsta fullkomlighet, genom enskilda befordringsanstalter funne sig hämmad; att såväl enskilda resande som i synnerhet ångbåtarne, hvilka på bestämda tider afginge till eller ankomme från de vid Mälaren eller Saltsjön liggande städer, kunde, utan att öfverträda något bestämdt lagstadgande, medtaga enskilda bref, som i annat fall skulle hafva blifvit på postkontoren aflemnade; hvarföre ock denna utväg till brefs befordrande begagnades icke allenast inom landet utan äfven med skeppslägenheter från utrikes orter, hufvudsakligen från Finland; samt att icke så obetydlig minskning i postintraderna derigenom uppstode, hvilken i synnerhet vore märkbar i de smärre städerna under den tid, som reguliera ångbåtsfärder mellan dem och Stockholm egde rum;

Och hemstälde Öfverpostdirektörs-Embetet fördenskull och på i öfrigt anförda skäl, att Kongl. Maj:t måtte i nåder stadga, bland annat, att det i allmänhet skulle, vid tillika föreslaget ansvar, vara förbjudet för resande och enskilda transportinrättningar att medföra förseglade bref under 8 lods vigt, men att det deremot väl skulle vara tillåtet att med skeppslägenheter befordra förseglade bref under nyssnämnda vigt såväl till som från inrikes samt från utrikes orter, dock mot vilkor att de skulle till stycketal vara angifna å fartygets märkrulla samt vid ankomsten till destinationsorten genast aflemnas till postkontoret derstädes, hvilket hade att af brefegare uppbära vanligt porto, hvaraf hälften

sedermera borde tillfalla skepparen såsom ersättning för besväret med transporten.

I slutet af sin underdåniga skrifvelse uttalade Öfverpostdirektörs-Embetet, att då allmänhetens fordringar hvarje dag stegrades "på skyndsammare och förökade postanstalter inom riket", af hvilka en del visserligen icke utan förlust af Staten bekostades, enär inkomsten för de bref, som dermed befordrades, icke motsvarade utgiften, och då Kongl. Maj:ts nådiga omtanka "på förhand gått hvarje billig önskan i detta afseende till mötes", ett sådant förbud som det af Öfverpostdirektörs-Embetet i underdånighet föreslagna syntes "icke böra möta någon ovilja eller finnas tryckande och förnärmande enskild rätt."

Till svar å Öfverpostdirektörs-Embetets ofvanberörda framställning meddelades genom nådigt Bref *den 7 mars 1835* att, ehuruväl Kongl. Maj:t, både med hänsigt till begreppet om enskild rätt och i betraktande af de betydliga svårigheter kontrollerna uti ifrågavarande fall skulle blifva underkastade, funnit betänkligt att för det dåvarande i allmänhet förbjuda *Resande* (understruket i det Kongl. Brefvet) att emellan orter, som hade allmän postgång, medföra förseglade bref, Kongl. Maj:t likväl, uppå de af Öfverpostdirektörs-Embetet framstälda skäl, ansett giltig anledning vara för handen att till efterrättelse för befälhafvare å ångfartyg och seglande fartyg samt formän å diligenser, hvilka af allmänheten begagnades, i nåder föreskrifva de vilkor, hvarunder bref finge med dylika transportinrättningar fortskaffas, i hvilket hänseende Kongl. Maj:t under samma dag låtit utfärda allmän nådig kungörelse, att från den 1 juli samma år tillämpas.

I nyssberörda nådiga kungörelse, angående de vilkor, hvarunder bref finge med ångfartyg, seglande fartyg och diligenser fortskaffas, säges uti ingressen, hurusom Kongl. Maj:t funnit angeläget att genom lämpliga föreskrifter söka förekomma den minskning i Postverkets, dels för denna allmänna Inrättnings uppehållande och utvidgning, dels för Statens behof påräknade inkomster, som kunde uppstå genom afsändande af förseglade bref med ångfartyg, seglande fartyg eller diligenser.

Uti nämnda nådiga kungörelse af den 7 mars 1835 intogos, bland annat, följande föreskrifter:

1:sta punkten.

Befälhafvare på ångfartyg eller seglande fartyg, som gick mellan inrikes orter, der postkontor funnos, äfvensom forman å enskild diligens fingo väl medföra bref, för hvilka postporto, enligt gällande taxa, af brefafsändaren erlagts, eller som voro ämnade att af brefemottagaren lösas,

men voro i begge fallen pligtige att å fartygets pass, eller, då pass ej behöfde uttagas, å medföljande fraktlista eller å diligensens forsedel anteckna alla medhafvande förseglade bref under åtta lods vigt äfvensom paketer öfver åtta lods vigt, hvilka innehöllo sammanslagna förseglade bref; hvarvid borde iakttagas, att för bref och paketer, för hvilka postporto uppburits, antecknades både stycketal och vigt, men för obetalta bref och paketer endast stycketalet.

2:dra punkten.

Befälhafvare å fartyg eller forman å diligens ålåg, att genast, vid framkomsten till den stad eller ort, dit sådana lösa bref eller brefpaketer voro adresserade och der postkontor fanns, emot qvitto aflemna till postkontoret så väl de lösa brefven och de sammanslagna brefpaketerna, som det postportobelopp, skeppare eller forman utaf brefafsändaren emottagit.

3:dje punkten.

För underlåtenhet i ett eller annat hänseende af föreskrifterna i 1:sta och 2:dra punkterna skulle befälhafvare å fartyg eller forman å diligens plikta:

1:sta gången	trettiotre riksdaler	16	skill.
2:dra gången	sextiosex „	32	„
3:dje gången eller oftare.............	etthundra „	—	—

samt dessutom erlägga till Postverket belöpande porto för hvart bref, som icke blifvit behörigen antecknadt och aflemnadt; hvarjemte, vid öfverträdelse tredje gången, alla de särskilda förmåner eller lättnader förverkades, som blifvit fartyget eller diligensinrättningen af Staten beviljade.

4:de punkten.

Enahanda föreskrifter, som i 1:sta, 2:dra och 3:dje punkterna, skulle gälla för ångfartyg och seglande fartyg, Svenska eller främmande, som vid ankomst till Svensk hamn från utrikes ort medhade förseglade bref under 8 lods vigt eller paketer, innehållande sammanslagna bref; och borde Tullkammaren å inloppsort eller, der sådan ej funnes, den tullbetjent, som först begaf sig ombord, för befälhafvaren å fartyget förete ett tryckt exemplar af författningen.

5:te punkten.

Fartyg, som från Svensk hamn afgick till utrikes ort, fick ej, utan särskildt nådigt tillstånd, vid samma påföljd som i 3:dje punkten fanns bestämd, medtaga andra förseglade bref eller sammanslagna brefpaketer, än sådana ifrån fartygets redare eller aflastare, som för resan voro af nöden.

6:te punkten.

Personer, hörande till besättning på ångfartyg eller seglande fartyg, fingo ej medföra förseglade bref vid Sex riksdaler 32 skill. vite, hvarje gång, och erläggande derjemte till Postverket af belöpande porto för medhafda bref.

7:de punkten.

För bref, som med skeppslägenhet eller diligens ankommit och till postkontor blifvit aflemnade, egde Postverket uppbära, i de fall då porto ej blifvit af brefafsändare erlagdt, af brefemottagare det porto, som enligt gällande taxa var bestämdt till den stad eller ort, hvarifrån skeppslägenhet eller diligens blifvit begagnad. Hälften af allt det porto, som inflöt för bref, hvilka, med eller utan betalnings erläggande vid afsändningen, blifvit med skeppslägenhet eller diligens fortskaffade, skulle utbetalas till vederbörande befälhafvare å fartyg eller ombud för diligensinrättning för besväret med transporten; och ålåg postkontoret att derom qvartaliter upprätta liqvid med fullständig anteckning om de obetalta bref, som ej blifvit utlösta.

I *8:de* punkten meddelades bestämmelser angående breflådor å ångfartyg eller seglande fartyg, som gjorde reguliera resor med passagerare mellan bestämda orter.

Uti 5:te punkten af nådiga kungörelsen den 7 mars 1835 var, såsom nämndt är, stadgadt att särskildt nådigt tillstånd erfordrades för att fartyg, som från Svensk hamn afgick till utrikes ort, skulle få medtaga andra förseglade bref eller sammanslagna brefpaketer än vissa från redare eller aflastare.

Föreskrifterna dels i denna punkt, dels ock i 4:de punkten, rörande bref eller brefpaketer från utrikes ort till Svensk hamn, blefvo genom nådiga brefvet *den 29 maj 1845* i så måtto förändrade, att bref adresserade till orter i Amerika eller West-Indien fingo med från Sverige

direkte dit afgående seglande fartyg, obehindradt och utan afgift till Svenska postverket, afsändas genom korrespondenternas egen försorg, äfvensom att från nyssnämnda länder direkte till Sverige ankommande seglande fartyg fingo medföra bref af hvilken vigt som helst, utan att hvarken dessa bref behöfde aflemnas till postkontoret i den stad, dit fartyget anländt, så framt de ej med posten derifrån skulle vidare befordras, eller någon utrikes portoafgift för sådana brefs fortskaffning till fartygets ankomstställe borde till Svenska Postverket erläggas.

Med upphäfvande af nådiga kungörelsen den 7 mars 1835, meddelades genom nådig kungörelse *den 26 oktober 1860*, angående postbefordring å jernväg, med ångfartyg och med diligenser, stadganden, som i vissa delar ännu gälla.

Enligt § 3 i sistnämnda kungörelse, hvilken § fortfarande är gällande, må, derest till befälhafvare å sådant fartyg, som ej bestrider postföring, till befordran aflemnas bref, på befälhafvaren bero att brefvet mottaga; men är han då pligtig att, vid ankomsten till adressorten, detsamma till Postverket genast aflemna, och har ej rätt till någon ersättning derför af Postverket.

Har befälhafvare å fartyg, som ej förer post, till befordran mottagit portobref och underlåtit att detsamma, enligt föreskriften i § 3, till postkontoret aflemna, skall han, jemlikt § 9, som ock fortfarande gäller, plikta hvarje gång tio riksdaler riksmynt (kronor).

I § 5 af kungörelsen den 26 oktober 1860 var stadgadt, att den "konduktör af jernbantåg", befälhafvare på ångfartyg eller forman å diligens, som på annat sätt än i kungörelsen bestämdes, till befordran emottoge porto underkastadt bref, i vigt under $8\frac{1}{4}$ lod, eller hvad som i stället derför kunde komma att i ort beräknas, eller paketer af högre vigt, innehållande sammanslagna förseglade, så beskaffade bref af lägre vigt, än nyss omförmäldt är, skulle plikta, hvarje gång han dermed beträddes, från och med 20 till och med 150 riksdaler riksmynt, samt dessutom erlägga till Postverket belöpande porto för hvart bref, som sålunda blifvit obehörigen befordradt. Dylikt ansvar egde dock ej rum för befordran, från eller till jernvägstjensteman, fartygsredare eller aflastare eller diligens-disponent, af sådana bref, som för resan voro af nöden.

Ifrågavarande § har sedermera genom Kongl. Majt:s nådiga kungörelser den 29 september 1876 och den 4 januari 1878 blifvit till sitt innehåll förändrad.

Enligt sistnämnda nådiga kungörelse är denna § af följande innehåll:

Den jernvägskonduktör, ångbåtsbefälhafvare eller diligensforman, som på annat sätt, än det författningsenliga, till befordran mottager

vare sig bref eller sådant paket, som honom veterligen innehåller förseglade bref, skall, hvarje gång han dermed beträdes, plikta från och med tjugu till och med etthundrafemtio kronor, samt dessutom erlägga till postverket belöpande porto för hvart bref, som sålunda blifvit obehörigen befordradt.

Dylikt ansvar eger dock ej rum

a) för jernvägskonduktör vid befordran af tjenstebref, som vexlas inom tjenstepersonalen vid vare sig en och samma jernväg eller flera jernvägar, hvilka med hvarandra hafva samtrafik,

b) för ångfartygsbefälhafvare vid befordran af bref innehållande skeppshandlingar, order eller rapporter, som utvexlas mellan fartygets redare och dess kommissionärer eller agenter, och

c) för diligensforman vid befordran af bref med frakt- eller personlistor, order eller rapporter, då dessa utvexlas mellan diligensdisponent och de för diligenstrafiken antagna ombud;

för så vidt i hvart af dessa fall å brefvet finnes anteckning derom, att detsamma utgör en försändelse, som, utan Postverkets anlitande, må af jernvägskonduktör, ångfartygsbefälhafvare eller forman å diligens fortskaffas, för hvilket ändamål skall å brefvet tecknas ordet "tjenstesak" jemte afsändarens namn.

Befinnes med dylik anteckning försedt bref vara af sådant innehåll, att detsamma icke, enligt den nådiga författningen, bort på sätt som skett fortskaffas, är afsändaren deraf förfallen till det ansvar, som i denna § finnes stadgadt.

Jemlikt den ännu gällande § 6 i nådiga kungörelsen den 26 oktober 1860, får person, som åtföljer jernbantåg, ångfartyg eller diligens, men ej är att hänföra till passagerare derå, ej medföra portobref, vid vite af tio riksdaler riksmynt (kronor).

Med underdånig skrifvelse den 7 mars 1774 insände dåvarande Kanslikollegiet till Kongl. Maj:t en underdånig ansökning af en person vid namn Biörkdahl om erhållande af nådigt privilegium, bland annat, å inrättande af en särskild postgång inom Stockholms stad.

Som "denna staden är stor" — heter det i ansökningen — "och följaktligen vägen lång, i synnerhet ifrån den ena Malmen till den andra, och de på dem längre ut boende Invånare; men likväl sins emellan behöfvande vigare communication, än antingen gå sjelfve eller skicka sit tiänstefolk, om de sådant hafva, och där medelst hindra sig

sjelfva eller dem ifrån angelägnare sysslor, så underlemnas till Eders Kongl. Maj:ts godtfinnande, om en sådan Postgång, som i England och Hufvudstaden London i synnerhet, med så mycken förmon för Invånarne derstädes är brukelig, icke äfven här i Stockholm kunde inrättas, hvilken Post en eller 2:ne gånger om dagen, genom vissa och påliteliga därtil antagna personer kunde expedieras.“

Kanslikollegiet hemstälde, i afseende å den nya postgångens inrättande inom Stockholm, om icke, för det dermed åsyftade goda ändamålets skull, Biörkdahl kunde erhålla nådigt privilegium derå, i så måtto att dock derigenom ej någon rubbning skedde i de författningar, som för Postverket vore faststälda; hvarvid Kanslikollegiet ansåg nödigt att Biörkdahl förut ålades att, “vid en närmare uppgift till denna inrättnings verkställande“, tydligen visa, att densamma medförde den beqvämlighet, nytta och säkerhet, som deraf skäligen borde väntas, och att han stälde fullgiltig borgen för all den skada, som vid “ett så grannlaga och ansvarigt verk“ antingen genom hans egen eller genom betjeningens försummelse och ovarsamhet kunde uppkomma.

Enligt nådigt reskript till Kanslikollegium *den 22 april 1774*, biföll Kongl. Maj:t hvad kollegiet sålunda hemstält.

Såvidt Generalpostyrelsen har sig bekant, kom det tilltänkta företaget ej till stånd.

Uti underdånig skrifvelse den 9 december 1831 anmälde Öfver-Ståthållare-Embetet hos Kongl. Maj:t, hurusom Öfverstelöjtnanten C. de Mottoni hos Öfver-Ståthållare-Embetet begärt tillstånd att, i enlighet med en ingifven prospekt, få i Stockholm inrätta en bref- och paketpost svarande emot den så kallade “lilla brefposten i Paris“; att Mottoni tillika förmält sig vara sinnad söka privilegium exclusivum å inrättningen för 10 år, och derföre anhållit att, under afbidan af Kongl. Maj:ts nådiga resolution derå, dylikt tillstånd ej måtte af Öfver-Ståthållare-Embetet meddelas åt andra; samt att sedermera med tidningarne blifvit kringspridd en tryckt anmälan att ett bolag ämnade tillvägabringa en lika inrättning med den af Mottoni uppgifna, enligt plan och taxa af samma innehåll som hans prospekt, dock utan att bolagsmännen uppgifvit sina namn eller till Öfver-Ståthållare-Embetet inkommit med anmälan om deras företag;

Och hemstälde Öfver-Ståthållare-Embetet — som ansåg högst angeläget att ifrågavarande inrättning, om äfven i sig sjelf gagnelig, ej finge ega rum eller tillåtas annorlunda än i förening med erforderliga föreskrifter, säkerhet och garanti till förekommande af missbruk samt till betryggande af allmänhetens rätt — att, i saknad af något allmänt stadgande i detta afseende, Kongl. Maj:t måtte förordna huru-

vida det af Mottoni anmälda och af ofvannämnda bolag annonserade företag "må tillåtas", innan af honom och bolaget blifvit fullgjordt hvad för ordning och allmänhetens säkerhet kunde finnas erforderligt.

I nådigt bref *den 10 december 1831* anbefalde Kongl. Maj:t Öfver-Ståthållare-Embetet att höra Stockholms Magistrat och Femtio äldste huruvida en så beskaffad "post- och paketinrättning" inom hufvudstaden ansåges behöflig; i hvilket fall Öfver-Ståthållare-Embetet egde föreslå de föreskrifter, som, "till förekommande af missbruk och betryggande af Allmänhetens rätt", borde dermed iakttagas;

Och förklarade Kongl. Maj:t sig vilja sedermera pröfva, antingen inrättningen skulle genom allmän anstalt tillvägabringas eller såsom enskildt företag under bestämda vilkor åt infödd Svensk man upplåtas, men att det emellertid ålåge Öfver-Ståthållare-Embetet i laga ordning tillse, att någon sådan inrättning icke blefve i hufvudstaden öppnad, innan Kongl. Maj:t dertill lemnat nådigt tillstånd, i öfverensstämmelse med de i ämnet tillämpliga författningar.

Med öfverlemnande af de från Magistraten och Borgerskapets Femtio Äldste inkomna yttranden i fråga om en bref- och paketpost-inrättnings behöflighet inom hufvudstaden, hemstälde, i underdånig skrifvelse den 29 december 1831, Öfver-Ståthållare-Embetet att — för den händelse Kongl. Maj:t skulle täckas anse samma inrättning böra, såsom ett enskildt företag, åt infödd Svensk man upplåtas — följande föreskrifter, som Öfver-Ståthållare-Embetet för det dåvarande funnit vara i afseende på ifrågavarande anstalt erforderliga till förekommande af missbruk och till betryggande af allmänhetens rätt, måtte meddelas, nemligen:

1:o) att den eller de, som ville tillvägabringa en dylik inrättning, skulle vara skyldige att till Öfver-Ståthållare-Embetet inkomma med anmälan derom, sina namn uppgifva samt förete plan och reglor för inrättningen, på det Öfver-Ståthållare-Embetet måtte om densamma ega kännedom och kunna, i hvad på Öfver-Ståthållare-Embetet ankomme, tillse, om och huruvida "i sistberörda afseende" något hinder mötte för företagets tillåtande;

2:o) att den eller de, som grundlade en inrättning af ifrågavarande beskaffenhet, skulle vara ovilkorligen förbundne att stå i ansvarighet för alla de missbruk och all den skada, som genom deras egen, inrättningens eller betjeningens förvållande uppkomme, stridande mot lag, ordning och allmänhetens rätt, äfvensom att, då fortskaffande af paketer och bref med penningar inginge i företagets plan, innan inrättningens öppnande, ställa vederhäftig, godkänd borgen för något visst belopp, t. ex. 10,000 riksdaler, såsom säkerhet för uppfyllande af

all den ersättningsskyldighet, hvilken, i öfverensstämmelse med berörde "ansvarförbindelse", kunde inrättningen åligga och ådömas; samt

3:o) att frågor både om en sådan inrättnings tillstädjande och om de missbruk, klagomål och skade-ersättningsanspråk, som deremot kunde yppas eller anmälas, skulle såsom ordningsmål tillhöra Öfver-Ståthållare-Embetet, att "i första instantien" upptaga, handlägga och afgöra, derest ej Öfver-Ståthållare-Embetet, uti särskilda fall, skulle finna nödigt att från sig till vederbörlig domstol förvisa mål, som vore af större vidlyftighet eller genom sin beskaffenhet tillhörde domstols pröfning.

Skulle deremot Kongl. Maj:t finna en dylik bref- och paketpost böra genom allmän anstalt tillvägabringas, ansåg Öfver-Ståthållare-Embetet att densamma lämpligast kunde förenas med "Stockholms Allmänna postinrättning", då det berodde på Öfver-Post-Direktionen att föreslå eller förordna hvad i afseende på ifrågavarande bref- och paketpost borde iakttagas.

Vid föredragning inför Kongl. Maj:t *den 4 februari 1832* af detta ärende,[1] i sammanhang hvarmed hos Kongl. Maj:t i underdånighet anmäldes en af Kaptenen F. L. Rosenqvist af Åkershult i underdånighet gjord ansökning om nådigt tillstånd att, "i likhet med" den af Öfverstelöjtnant Mottoni förut uppgifna plan, få här i Stockholm inrätta en bref- och paketpost,

fann Kongl. Maj:t, enär Stockholms Stads Magistrat och Femtio Äldste ansett ifrågavarande inrättning kunna för hufvudstadens innevånare medföra nytta och beqvämlighet, godt i nåder förklara det Kongl. Maj:t, "med förbehållen rätt till vidtagande för allmän räkning af dylika anstalter, deräst omständigheterne det påkalla", velat i Nåder tillåta att bestyret med fortskaffande af bref och paketer inom hufvudstaden finge, utan någon uteslutande rättighet, upplåtas åt infödde Svenske män, som kunde vara hugade att i ett sådant företag ingå, under de af Öfver-Ståthållare-Embetet, till bibehållande af ordning och bevarande af allmänhetens rätt, underdånigst föreslagna vilkor och kontroller, hvilka Kongl. Maj:t pröfvat skäligt till efterrättelse i Nåder stadfästa, med bestämmande, enligt Öfver-Ståthållare-Embetets underdåniga hemställan, af "cautions-summan" för hvarje sådan inrättning till tiotusen riksdaler banko.

Af en Generalpoststyrelsens underdåniga skrifvelse den 6 decem- 1855 framgår, hurusom f. d. Regementskommissarien E. M. Mallén *år 1838* i Stockholm inrättade en gångpost.

I sistberörda underdåniga skrifvelse anmälde Generalpoststyrel-

sen till nådigt afseende en framställning från bemälde Mallén derom att, sedan han dåmera, efter inrättandet af breflådor för Postverkets räkning, på ålderdomen sett sig derigenom beröfvad sitt lifsuppehälle, han måtte hugnas med någon lämplig årlig gratifikation af Postverkets medel.

Med vitsordande att Malléns mångåriga verksamhet för brefbefordring inom hufvudstaden varit ganska gagnelig och utöfvad med mycken ordentlighet, och så till sägandes varit första steget till den utveckling denna brefbefordring af Postverket sjelft dåmera erhållit, samt att Mallén, som under denna högst besvärliga befattnings personliga handhafvande alla årstider dels ådragit sig dels ökat sina många och svåra kroppsbräckligheter, dåmera vid 70 års ålder, utan någon pension såsom f. d. regementskommissarie, saknade utväg att sig på annat sätt försörja, sedan Postverket åtagit sig brefbefordringen inom staden,

tillstyrkte Generalpoststyrelsen i underdånighet att Mallén måtte under sin återstående lifstid få från Postverket åtnjuta en årlig gratifikation af 300 riksdaler banko;

och tillade Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 23 januari 1856 Mallén "såsom gratification för en gång" en summa af trehundra riksdaler banko, att af postmedlen till honom utbetalas;

hvarefter, enligt senare nådiga bref, ytterligare gratifikationer blifvit Mallén tilldelade.

Genom nådigt bref *den 22 december 1848* medgafs, att bref, adresserade till i Stockholm boende personer, finge till Stadens postkontors afdelning för ankommande poster inlemnas för vidare befordran, emot vilkor, bland annat, att befordringen af dessa bref sattes i oskiljaktigt sammanhang med de då bestämda brefbäringsturerna, hvilka skedde efter posternas tidigare eller senare ankomst, så att de, som af ifrågavarande inrättning ville begagna sig, ej för det dåvarande tillförsäkrades någon bestämdare tid för brefvens befordrande, än att de bref, hvilka före klockan 10 f. m. på söcknedagarne, äfvensom å Sön- och helgedagar från klockan 12 till ½1 middagstiden, samt Söndagarne från och med den 1 maj till den 1 oktober jemväl från klockan 9 till 10 f. m., inlemnades, blefve samma dag fortstälda, dock med undantag för de mera sällsynta fall då posterne, i följd af väglagets beskaffenhet, eller andra hinder, först anlände så sent på eftermiddagen att de ej samma dag kunde i staden kringbäras.

För hvarje sådant bref — hvilket ej fick i vigt öfverstiga 4 lod — skulle erläggas, antingen, vid inlemnandet, en skilling banko och, vid aflemnandet, till brefbäraren likaledes en skilling banko, eller ock af de korrespondenter, som sådant önskade, vid inlemnandet två skillingar banko, i hvilket sistnämnda fall brefvet blef af brefbäraren aflemnadt utan lösen.

De sålunda inflytande medlen fingo, såsom ersättning för det med brefvens emottagande och fortskaffande förenade besvär, fördelas med halfva beloppet till Stockholms postkontors afdelning för ankommande poster och med återstående hälften till brefbärarne.

Uti nådig proposition till Rikets Ständer den 21 mars 1854, i anledning af väckt fråga om antagande af visst medelporto för alla bref, som genom Postverket inom Riket befordrades, föreslogs jemväl att för lokalbref "eller sådant bref, som inlemnas å postanstalt, för att befordras till person inom staden eller å stället, der postanstalten finnes", skulle bestämmas ett porto af två skillingar banko, såvida ej brefvets vigt öfverstege fyra lod, i hvilket fall det icke finge å postanstalten till fortskaffande emottagas; Och var det föreslagna portot afsedt att ingå till Postverket.

Uti Riksdags Beslutet, dateradt *den 5 december 1854*, omförmäles i §: 24 att i afseende å Postbevillningen Rikets Ständer beslutat, bland annat, att lokalbref borde emot dittills stadgad afgift befordras samt denna afgift fortfarande tillkomma postförvaltarne; dock att dylika bref, för att genom Postverkets försorg fortskaffas, icke finge i vigt öfverstiga 4 lod.

Genom nådigt bref *den 9 mars 1855* blef derefter förordnadt, att hvad genom nådiga brefvet af den 22 december 1848 var, i afseende å så kallade lokalbrefs befordran, för Stockholms postkontor stadgadt, äfven "må kunna" tillämpas för öfriga postkontor i Riket, dock att lokalbrefvens vigt icke finge öfverstiga ett åttondedels skålpund.

I den kungörelse, som Generalpoststyrelsen *den 24 maj 1855* utfärdade "angående ett lika brefporto vid Inrikes brefvexlingen m. m." finnes äfven upptaget att för lokalbref, hvarmed menades "sådana bref, som personer, boende inom samma stad, köping eller annat dylikt samhälle, utvexla med hvarandra," borde, om de till befordran inlemnades å postanstalten derstädes, erläggas i afgift en skilling banko åt postförvaltaren, och, såväl i sådant fall som derest de inlades i utsatte brefiådor, af adressaten, så framt han ville brefvet emottaga, betalas åt brefbäraren en skilling banko per stycke; sådana bref finge dock icke i vigt öfverstiga ett åttondedels skålpund. Afsändaren af lokalbref, som inlemnades å postanstalten, egde, om han så önskade, att jemväl

betala brefbärareskillingen, och borde i sådant fall af postförvaltaren å brefvet tecknas: "Betaldt."

Uti den nådiga proposition, som den 3 april 1857 afläts till Rikets Ständer angående förändring af portobestämmelserna för inrikes brefvexlingen, förmäles, bland annat, hurusom, hvad anginge frågan om s. k. lokalbref, Kongl. Maj:t öfverlemnade till Rikets Ständers bepröfvande, huruvida icke för sådana bref, till den i Generalpoststyrelsens kungörelse den 24 maj 1855 stadgade tyngd af högst 4 lod, "må fastställas och till Postverket ingå" en afgift af 3 öre, ungefärligen motsvarande 1 skill. banko, som för dylika bref då erlades; "börande" — tillägges det — "äfven dessa bref, för kontrollens skull, alltid vara med frimärke försedda."

I Riksdags Beslutet för *1856—1858 årens riksmöte* börjar §: 24 sålunda:

"De vid sistlidne Riksdag stadgade grunder i afseende å Postbevillningen hafwe Wi bibehållit, utan annan förändring än att;"

hvarefter, bland annat, som beslutats, uppräknas,

"att portoafgiften för lösbref och lokalbref blifvit bestämd till 3 öre."

Genom nådig kungörelse *den 23 februari 1858*, angående förändrade afgifter för inrikes brefvexling och för brefs rekommenderande, gjordes veterligt, att, sedan, med anledning af nådig proposition angående Postbevillningen, Rikets Ständer vidtagit beslut om vissa förändringar i de, genom åtskilliga författningar, gifna bestämmelser rörande afgifter för inrikes brefvexling och för brefs rekommenderande, Kongl. Maj:t, med godkännande af samma beslut, funnit lämpligt i nåder förordna, bland annat, att från och med den 1 juli 1858 afgifterna för så kallade lösbref och lokalbref, med bibehållande af hvad derom i öfrigt för det dåvarande funnes stadgadt, skulle erläggas med tre öre i stället för en skilling banko.

Uti nådig proposition den 27 oktober 1859, angående förändring i bestämmelserna rörande postvigten, föreslog Kongl. Maj:t, att Rikets Ständer måtte medgifva, bland annat, att högsta tillåtna vigten för lokalbref, som då fick uppgå till och med 4 lod, skulle från och med år 1863 blifva 12 ort.

Rikets Ständer biföllo i nyssnämnda hänseende hvad Kongl. Maj:t föreslagit.

I Riksdagsbeslutet för *1859—1860 årens riksmöte*, som slutade den 30 oktober 1860, lyder §: 29 sålunda:

"I hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad Kongl. Maj:t uti nådig proposition föreslagit, hafve Wi, för ett följdriktigt tillämpande af Kongl. Maj:ts nådiga stadga den 31 januari 1855, angående mått

och vigt, bestämt de förändrade föreskrifter i afseende på brefvigten, hvilka från och med år 1863, då den nya vigtberäkningen inträder, böra i sådant ändamål tjena till efterrättelse; hvilket Wi uti underdånig skrifvelse den 9 sistlidne juni hos Kongl. Maj:t anmält."

Genom nådig kungörelse *den 12 juli 1860*, angående förändring af vigtberäkningen för bref, som genom Kongl. Postverket befordras, gjordes veterligt, att Kongl. Maj:t, med anledning af Rikets Ständers på nådig proposition grundade beslut, funnit godt i nåder förordna, bland annat, att från och med år 1863 högsta tillåtna vigten för lokalbref skulle vara tolf ort.

Sedan, i sammanhang med afgifvande till Kongl. Maj:t af underdånigt förslag till 1861 års stater för Postverket, Generalpoststyrelsen gjort framställning, att den vederbörande postförvaltare tillkommande expeditionsafgift för lokalbref måtte ingå till Postverket, eller att, om detta ansåges icke böra ske, genom Postverkets försorg och på dess bekostnad måtte anskaffas lokalfrimärken för alla de städer, hvarest någon betydligare dylik brefvexling kunde vara att påräkna, äfvensom att brefbärare, aflönade af Postverket, finge anställas uti vissa af Rikets större städer;

samt derefter vidare utredning i saken egt rum,

blef genom nådigt bref *den 9 november 1861* förordnadt, bland annat,

1:o) att från början af år 1862 finge af Generalpoststyrelsen disponeras en summa af högst tiotusen riksdaler riksmynt till aflöning åt brefbärare i de större städer, der, enligt Generalpoststyrelsens bepröfvande, någon betydligare lokal-korrespondens kunde vara att påräkna, samt å sådana orter, der oftare påkallades biträde för transport mellan postanstalt och jernvägsstation, diligens eller ångbåt;

2:o) att likaledes, från och med 1862 års början, till frankering af lokalbrefven i nyss omförmälda städer, der brefbärare blefve anstälda, äfvensom i Stockholm, skulle, genom Generalpoststyrelsens försorg, anskaffas frimärken å tre öre, hvilka frimärken äfven kunde användas såsom porto för alla slags "postbref";

3:o) att för försäljning af detta slags frimärken, äfvensom för uppbörden af derför inflytande medel, skulle af postförvaltarne åtnjutas enahanda provision, som för inkomsten af vanliga portobref och dithörande frimärkens försäljning vore stadgad; samt

4:o) att från och med 1862 års början afgifterna för de i mom. 2 omförmälda brefven skulle ingå till Postverkets kassa, samt från samma tid nyssnämnda bref ovilkorligen, innan de till adressaterna ut-

lemnades, vara med frimärken försedda, vid visst vite för vederbörande postförvaltare.

Uti nådig proposition den 17 januari 1879 föreslog Kongl. Maj:t att Riksdagen måtte för sin del medgifva, bland annat, att vigtsatsen för ett lokalbref, då 12 ort, skulle bestämmas till 50 gram, hvilken bestämmelse skulle träda i kraft med 1880 års början.

Detta bifölls af Riksdagen, enligt hvad dess underdåniga skrifvelse *den 9 april 1879* utvisar.

Förändringen meddelades derefter till allmän efterrättelse uti nådig kungörelse *den 2 maj sistnämnda år.*

Sedermera blef, efter det Riksdagen *vid 1882 års riksmöte* bifallit Kongl. Maj:ts nådiga framställning att, under förutsättning af brefbärareafgiftens upphäfvande, portot för lokalbref skulle utgå med sex öre, i Kongl. Kungörelse *den 26 maj 1882* förordnadt att befordringsafgiften för lokalbref skulle från och med ingången af år 1883 utgöra sex öre.

Och har slutligen, i öfverensstämmelse med hvad Riksdagen *vid 1884 års riksmöte* beslutat, blifvit uti nådig kungörelse *den 5 juli 1884*, angående förändring i portoafgifterna för inrikes bref och brefkort m. m., förordnadt, i afseende å portoafgifterna vid den inrikes postutvexlingen från och med den 1 januari 1885, bland annat, att för lokalbref, "eller sådant bref, som å postanstalt behandlas utan att med post eller landtbrefbärare fortskaffas", afgiften skulle utgöra:

5 öre, om brefvets vigt ej öfverstiger 15 gram, 10 öre, om vigten öfverstiger 15, men ej 125 gram, och 15 öre, om vigten uppgår till mera än 125, men icke öfver 250 gram.

På grund af Kongl. brefvet *den 5 maj 1871* blefvo, till begagnande från och med ingången af år 1872, införda brefkort, lydande å 12 öre, eller samma belopp som dåvarande enkla portot för s. k. vanliga inrikes bref.

Med erinran, bland annat, hurusom afgiften för dessa kort måst fastställas till nämnda belopp intill dess Riksdagen haft tillfälle att yttra sig i ämnet,

hemstälde, i nådig proposition till Riksdagen den 16 februari 1872, Kongl. Maj:t att afgiften för brefkort måtte fastställas till 10 öre.

Förslaget bifölls af Riksdagen *vid 1872 års riksmöte;*

Och genom nådiga kungörelsen *den 12 november 1872*, angående, bland annat, nedsättning af afgiften för brefkort, förordnades att denna afgift skulle från ingången af år 1873 utgå med 10 öre.

Uppå förslag af Generalpoststyrelsen, medgaf Kongl. Maj:t, i nådigt bref *den 12 november 1872*,

dels att brefkort finge användas äfven för lokalkorrespondensen; att dertill genom Generalpoststyrelsens försorg anskaffade kort finge tillhandahållas köpare mot ett pris af 6 öre stycket (hvilket alltså motsvarade dåvarande lokalbrefsportot tre öre jemte brefbärareafgiften likaledes tre öre); samt att vid dessa brefkorts aflemnande till adressaten någon särskild brefbärareafgift icke finge honom affordras,

dels ock att både för lokalkorrespondensen och för den vanliga korrespondensen finge användas jemväl af svarsblankett åtföljda brefkort, och att afgiften för dessa kort skulle utgöras med dubbelt så mycket som belöpte för enkla dylika kort.

Dessa bestämmelser skulle ock träda i gällande kraft med ingången af år 1873.

Uti underdånig skrifvelse den 15 januari 1876 fästade Generalpoststyrelsen uppmärksamheten derå att genom den i Bern den 9 oktober 1874 afslutade internationella posttraktaten befordringsafgiften för brefkort, som utvexlades mellan länder, hörande till den Allmänna Postföreningen, blifvit bestämd till hälften af breffranko, samt att till följd häraf och med tillämpning af nådigt bref den 21 maj 1875 afgiften för befordran af brefkort, som vid Svensk postanstalt inlemnades och efter nämnda traktat taxerades, utginge med 10 öre; med anledning hvaraf och på i öfrigt anförda skäl Generalpoststyrelsen hemstälde, att befordringsafgiften för brefkort, som utvexlades mellan inrikes orter, måtte, i öfverensstämmelse med hvad som genom Bernertraktaten blifvit föreskrifvet för den internationella postutvexlingen, fastställas till hälften af vanligt breffranko eller sex öre.

Vid 1876 års riksmöte väcktes ock inom Riksdagen förslag om enahanda nedsättning, som den af Generalpoststyrelsen ifrågasatta, uti befordringsafgiften för brefkort, hvilka utvexlades mellan inrikes orter;

Och anmälde Riksdagen, i underdånig skrifvelse *den 11 maj 1876*, sitt beslut derom att befordringsafgiften för dylika brefkort skulle nedsättas från 10 till 6 öre.

I nådigt bref till Generalpoststyrelsen *den 4 november 1876* förklarade Kongl. Maj:t att nyssberörda nedsättning skulle ega rum från och med 1877 års början.

Sedan i nådig proposition, daterad den 31 december 1883, Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen, bland annat, att för inrikes brefkort afgif-

ten skulle, med ingången af år 1885, nedsättas till 5 öre för enkelt brefkort och till 10 öre för brefkort, hvilket åtföljes af blankett till svar,

samt Riksdagen *vid 1884 års riksmöte* bifallit hvad sålunda föreslagits,

utfärdades bestämmelse i ämnet uti nådig kungörelse *den 5 juli 1884.*

För de brefkort, som begagnas i den internationella postutvexlingen, utgå afgifterna naturligtvis i öfverensstämmelse med afslutade konventioner och aftal.

Stockholm den 16 april 1888.

WILHELM ROOS.

e. f.
Åke Hermansson.

Bil. litt. B.

Utdrag af protokollet, hållet hos Poliskammaren i Göteborg följande dagar år 1888.

Den 12 april.

N:o 2. Från Herr Postdirektören och Riddaren Frans Broberg hade ankommit en skrifvelse, så lydande:

"Till Herr Polismästaren i Göteborg.

Enligt hvad till mig blifvit från olika håll anmäldt, hafva redan flera *för befordran genom Postverket* afsedda bref blifvit nedlagda uti de förliden gårdag af firman Göteborgs Stadspost (E. Wiberg) här i staden utsatta breflådor; och då, såvidt kändt är, dessa lådor icke äro afsedda att under den närmaste tiden tömmas, så att brefven kunna omedelbarligen komma härvarande postkontor tillhanda, så är tydligt att dessa breflådor, under sålunda angifna förhållande, gifva anledning till förvecklingar och antagligen äfven obehag för den korresponderande allmänheten.

Af sådan orsak, och då jag svårligen kan föreställa mig att firman Göteborgs Stadspost (E. Wiberg) erhållit vederbörligt tillstånd till bedrifvande af den rörelse, som med ifrågavarande breflådor är tydligen afsedd, tillåter jag mig härmed hemställa, huruvida icke Herr Polismästaren må anse sig ega förordna derom, att — i afvaktan å sådant tillstånd som nämndt är, eller i allt fall tilldess firmans tilltänkta postbefordring kan komma till stånd — samma lådor skyndsamligen intagas från de ställen, der de nu finnas uppsatta, samt de deruti befintliga bref, i den mån de icke tilläfventyrs äro försedda med firmans frimärken, till stadens postkontor genom firman genast öfverlemnas.

Göteborg den 11 april 1888.

Frans Broberg."

För att i anledning häraf höras hade Poliskammaren låtit till i dag inkalla e. o. Stationskrifvaren N. F. A. Wibergs hustru Ellen Maria Wiberg, såsom innehafvare af firman "Göteborgs Stadspost"; och kom hustru Wiberg härvid tillstädes samt uppgaf: att hon i början af sistlidne februari månad hos Magistraten härstädes anmält sig idka rörelse under firma "Göteborgs Stadspost"; att denna rörelse afsåge att i breflådor, uppsatte å allmänna och enskilda byggnader här i staden, uppsamla lokalbref att sedermera genom särskilda brefbärare utdelas till adressaterna; att hon för detta ändamål gått i författning om tryckning af brefmärken, som skulle härtill begagnas; att något kontor för rörelsen ännu ej öppnats; att nitton dylika breflådor emellertid redan blifvit uppsatta; samt att hon låtit tömma dessa lådor och nedlägga deri befintliga bref, afsedda att befordras genom Kongl. Postverket, i de af detsamma uppsatta breflådor.

Det antecknades, *dels* att i Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning för den 11 dennes funnes införd en så lydande annons:

"Göteborgs Stadspost, E. Wiberg, inregistreradt under N:o 526, Magasinsgatan N:o 10, befordrar från och med i morgon bref, korsband, paketer m. m. -- Göteborg den 11 April 1888"; och *dels* att inom staden blifvit utsända tryckta cirkulär af denna lydelse:

"Göteborgs Stadspost,

kontor Magasinsgatan 10,

befordrar vanliga bref, expressbref, korsband, paketer, tidningar och tidskrifter inom Göteborgs stad, dock tills vidare ej utom Stigbergsliden och Nya Kyrkogården. Befordringsafgiften är för:

Vanliga bref intill 125 gram, då afsändaren ej fordrar särskildt qvitto, 3 öre. Bref, som väger mer än 125 gram eller för hvilket afsändaren fordrar qvitto, taxeras som paket.

Expressbref (sådane bref, som befordras genast oberoende af de ordinarie brefbärareturerna) 12 öre utöfver de för öfrigt fastställda afgifterna.

Korsband och öppna bref (härtill räknas äfven enskilda brefkort), afsedda för kallelser till sammanträden etc., samt trycksaker, som ej väga mer än 125 gr., 2 öre och intill 250 gram 4 öre; korsband, som väga derutöfver, taxeras som paketer. Vid större partier af öppna bref utan adress kan afgiften efter öfverenskommelse modereras.

Paketer 10 öre, då vigten ej öfverstiger 1 kg., 20 öre då vigten öfverstiger 1 kg., men ej 3 kg.

Tidningar, dagliga tills vidare 1,75 kr. för 1/1 år, 1,40 kr. för 3/4 år, 90 öre för 1/2 år, 50 öre för 1/4 år. För veckotidningar och tidskrifter 70 öre per år.
Rabatt: Vid köp af frimärken för minst 6 kronor lemnas 5 proc. rabatt på köpesumman, dock endast mot att köparen lemnar qvitto å rabatten, som lemnas i frimärken."

Sedan vederbörande Poliskommissarie upplyst, att af de utaf Wiberg uppsatta breflådorna sexton uppsats med och tre utan vederbörande husegares tillstånd, uppsköt Poliskammaren, för att lemna Herr Postdirektören Broberg tillfälle att taga del af hvad sålunda förekommit, det vidare förhöret till den 16 i denna månad, då hustru Wiberg borde åter närvara.

Den 16 april.

N:o 2. Sedan Poliskammaren uti ärendet, som den 12 dennes förevarit och under N:o 2 i protokollet för samma dag finnes antecknadt, rörande firman "Göteborgs Stadspost", beslutat lemna Herr Postdirektören Broberg tillfälle att taga del af hvad i ärendet förekommit, för hvilket afseende ett utdrag af Poliskammarens protokoll blifvit till Postdirektören Broberg öfversändt, hade Poliskammaren denna dag fått emottaga en skrifvelse, så lydande:

"Till Poliskammaren i Göteborg.

Genom ärad skrifvelse af förliden gårdag (N:o 192) har jag mottagit utdrag af Poliskammarens protokoll för den 12 dennes i målet angående Göteborgs Stadspost med dervid framstäld begäran af Poliskammaren, att till den 16 dennes, till hvilken dag ärendet uppskjutits, erhålla besked huruvida några vidare påståenden i saken komma att af mig framställas.

Efter hvad jag nu inhemtat, har firman Göteborgs Stadspost (E. Wiberg) med denna dag påbörjat sin verksamhet med fortskaffande inom staden af lokalförsändelser; åtminstone försäljas i dess kontorslokal särskilda, för firmans räkning tillverkade frimärken, hvarjemte dess breflådor blifvit försedda med uppgifven viss tömningstid.

För utöfvande af rörelse, som har till ändamål allmänhetens betjenande mot afgift, lärer dock gälla såsom ett vilkor, att för dessa

afgifter ega en taxa, som blifvit af vederbörande myndighet faststäld. Såsom jag tror mig veta, har firman Göteborgs Stadspost (E. Wiberg) icke ens gjort ansökning om sådan taxas fastställande; och begagnar jag mig således af det mig gifna tillfället, att härmed påyrka det firmans verksamhet åtminstone i fråga om fortskaffningen af *bref*, *brefkort* och *korsband* måtte inställas, tilldess att vederbörligen faststäld taxa för denna dess rörelsegren kan varda Poliskammaren företedd.

Detta yrkande, såvidt det kommer att af Poliskammaren godkännas, medför mitt fortsatta yrkande på åläggande för firman att intaga dess breflådor, hvilka eljest skulle under tiden varda för allmänheten förvillande och kunna tillfoga korrespondensen olägenhet och skada.

Göteborg den 14 april 1888.

Frans Broberg."

Innehafvaren af ofvanberörda firma, hustrun Ellen Maria Wiberg, som härvid var tillstädes, uppgaf, på frågor, att firmans verksamhet numera tagit sin början och att frimärken å 3, 2 och 1 öres valör vore färdiga och utlemnade till försäljning; att för försändelsernas kringbärande vore antagne åtta stycken särskilda brefbärare, hvilka bure mössor, försedda med en remsa, derå funnes tryckta orden "Göteborgs Stadspost"; att det inträffat att uti de af firman uppsatta lådorna blifvit nedlagda bref, afsedde att befordras genom Kongl. Postverket; samt att dessa bref blifvit genom firmans försorg nedlagda i de af Postverket uppsatta breflådor.

Sedan Fru Wiberg bestridt de af Herr Postdirektören framstälda påståenden, förklarade Poliskammaren hvad i ärendet för närvarande förekommit icke vara af beskaffenhet att Poliskammaren dermed kunde taga vidare befattning; hvarom besked skulle genom utdrag af protokollet Herr Postdirektören Broberg meddelas.

Ut supra.

In fidem:

Francis Hegardt.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1888.

N:o 32.

Ank. till Riksd. kansli den 27 April 1888, kl. 1 e. m.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om uppskof i vissa fall med tillämpning af kongl. förordningen den 9 oktober 1885 om mått och vigt.

Uti en den 11 i denna månad inom Andra Kammaren väckt motion, deri tolf af kammarens ledamöter instämt, har herr *Liss Ol. Larsson* föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan förändring i kongl. förordningen den 9 oktober 1885 angående mått och vigt, att tillämpningen af samma förordning i de delar, som skola träda i kraft från och med 1889 års början, måtte uppskjutas till början af år 1900, och att i samma förordning de ändringar måtte vidtagas, som varda en följd af ett sådant uppskof.

Till stöd för detta förslag har motionären anfört:

att i åberopade förordning vore uti dess öfvergångsbestämmelser föreskrifvet, att förordningen skulle träda i kraft med början af år 1886; dock att de författningar angående mått och vigt, hvilka gälde omedelbart före utfärdandet af förordningen den 22 november 1878, i de delar, som icke blifvit upphäfda genom nådiga instruktionen för finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå och för justerare af mått och vigt, jemväl finge tillämpas intill början af år 1889, och att under den sålunda stadgade öfvergångstiden en hvar enskild vid handel och eljest, då varor

skola aflemnas eller emottagas efter mått eller vigt, finge använda vare sig de omedelbart före den 22 november 1878 gällande eller de metriska måtten och vigterna, — dock så att, när antingen aflemnaren eller emottagaren sådant fordrade, de gamla måtten och vigterna skulle användas, samt att således från och med nästa års början inga andra än de nya metriska måtten och vigterna finge begagnas, vid ansvar för öfverträdelse deraf af böter till och med femtio kronor;

att allmänheten med stort bekymmer emotsåge denna tidpunkt, då alla hittills lagliga och af allmänheten begagnade mått och vigter skola kasseras, för att utbytas mot de nya metriska måtten och vigterna, som endast ett fåtal förstode och hvars nytta endast ett fåtal förmådde inse;

att kostnaderna för ett sådant ombyte af mått och vigt ej kunde till siffran beräknas, men att det torde vara uppenbart, att desamma skulle komma att uppgå till många hundra tusental, att icke säga millioner kronor, men ännu värre vore allt det trassel, obehag och svårigheter af mångahanda slag, som derigenom komme att drabba allmänheten — och detta allt utan att någon af reformen beredes afsevärd nytta eller fördel; samt slutligen

att motionärens öfvertygelse vore, att ännu många år erfordrades, innan det stora flertalet af landets invånare blefve moget för en så genomgripande förändring i landets mått- och vigtsystem, som det, hvilket enligt ifrågavarande förordning skall tillämpas från och med nästa års början; och trodde motionären fördenskull, att ett beslut om ytterligare uppskof med reformens genomförande skulle inom landet emottagas med glädje och tillfredsställelse.

Sedan Kongl. Maj:t uti proposition till 1876 års Riksdag föreslagit, att det metriska systemet skulle börja att tillämpas år 1879 och uteslutande användas från 1883 års början, men Riksdagen beslutat förlängning af öfvergångstiden till början af år 1889, så utfärdades i öfverensstämmelse härmed *dels* kongl. förordningen om mått och vigt den 22 november 1878, *dels ock* den nu gällande kongl. förordningen om samma ämne den 9 oktober 1885, hvilken senare, beträffande tiden för förordningens trädande i kraft, innehåller följande öfvergångsbestämmelser:

»§ 49. Denna förordning träder i kraft med början af år 1886; dock att de författningar angående mått och vigt, hvilka gälde omedelbart före utfärdandet af nådiga förordningen den 22 november 1878, i de delar, som icke blifvit upphäfda genom nådiga instruktionen för finansde-

partementets kontroll- och justeringsbyrå och för justerare af mått och vigt, jemväl må tillämpas intill början af år 1889.

— —

§ 51. Under den i § 49 nämnda öfvergångstid må hvar och en enskild kunna vid handel eller eljest, då varor skola aflemnas eller mottagas efter mått och vigt, använda vare sig de omedelbart före den 22 november 1878 gällande eller de metriska måtten och vigterna; dock att förstnämnda mått och vigter skola begagnas, då antingen aflemnare eller mottagare af varan sådant fordrar.

§ 52. Innehafvare af mått och vigter, som varit gällande omedelbart före utfärdandet af nådiga förordningen den 22 november 1878, vare ej skyldig att under år 1888 låta dem omjusteras i annat fall, än att anmärkning mot deras rigtighet förekommer.

§ 53. 1. Intill början af år 1889 må det vara tillåtet att justera efter det metriska systemet inrättade mätstockar och mätskalor, å hvilka indelningar efter fot och dess delar jemväl äro anbragta.

2. Å besman och pyndare må icke finnas indelning efter annat vigtsystem jemte det metriska.

§ 54. För landtmäteriförrättningar skall det metriska längdmåttet och ytmåttet tillämpas; dock åligger landtmätare att framdeles och intilldess annorlunda varder förordnadt uti ego- och delningsbeskrifningar införa i särskilda kolumner jordområdenas innehåll, uttryckta icke allenast i det metriska ytmåttet, utan äfven i tunnland och kappland eller, der delegarne så önska, i qvadratref och qvadratstänger.

Angående metersystemets införande vid skogsväsendet är särskildt stadgadt.

§ 55. För åren 1887 och 1888 skola de årliga markegångstaxorna, äfvensom alla taxor och förordningar rörande varor och effekter samt afhandlingar emellan enskilde och statens myndigheter upptaga mått och vigt efter både det metriska och det förut gällande systemet.

§ 56. Med undantag af hvad i § 54 är sagdt må ifrån den 1 januari 1889 i kronans räkenskaper och förhandlingar endast det nya mått- och vigtsystemet användas.»

Under den långa öfvergångstid, som sålunda stadgats med afseende på det nya mått- och vigtsystemets fullständiga införande, har till följd af det metriska systemets användning inom statens verk och i offentliga handlingar samt genom dess vidsträcktare tillämpning inom såväl yrkena,

som den internationella handeln, en stor del af den svenska allmänheten haft anledning att inlära detta systems grunder samt att skaffa sig en klar föreställning om de mått och vigtqvantiteter, som tillhöra detsamma. Tillfälle att inhemta dessa grunder kan ock sägas hafva blifvit hvar och en beredt genom populära uppsatser i senare årens almanacka och andra folkskrifter, hvarjemte i skolorna grundlig undervisning i detta system redan sedan flere år tillbaka meddelats. Åtskilliga läroböcker i räkning, utkomna under de senare åren, hafva helt och hållet inrättats efter det nya systemet, med uteslutande af det gamla. En ganska stor tillverkning af redskap för mätning och vägning har, enligt hvad utskottet inhemtadt, med anledning af den definitiva öfvergången vid nästa års början till det nya systemet redan egt rum och pågår för närvarande alltjemt; och skulle en betydlig del af denna tillverkning genom öfvergångstidens förlängning till år 1900 tillsvidare förblifva nästan värdelös.

Med afseende på justering och omjustering af mått och vigter efter det äldre och efter det metriska systemet råda olika bestämmelser, hvilket i och för sig är en oegentlighet, som vållat åtskilliga olägenheter vid tillsynen öfver de gällande författningarnes efterlefnad. Ifrågasatta ändringar i bestämmelserna rörande justering af redskap enligt 1865 års kongl. stadga angående mått och vigt, hafva, ehuru fullt befogade, icke vidtagits på grund deraf, att samma stadga skolat upphöra att gälla vid början af år 1889.

De oundvikliga svårigheterna vid den definitiva öfvergången till det nya systemet torde, enligt utskottets åsigt, blifva föga mindre år 1900 än år 1889, emedan den del af allmänheten, som möjligen ej besitter nog förmåga eller nog företagsamhet att frivilligt inlära det metriska systemet, endast lär kunna bringas dertill genom tvånget att vid handel och vandel använda mått och vigter efter detta system.

Slutligen får utskottet påvisa, att man vid införandet i våra grannländer Norge och Finland af det metriska systemet ej ansett nödigt att göra öfvergångstiden så lång, som den redan hos oss tilländalupna; och hafva i det förstnämnda landet, der öfvergångstiden numera är förbi, försåvidt utskottet har sig bekant, inga olägenheter försports med anledning af för knappt tillmätt öfvergångstid. I Norge utfärdades lagen om det metriska systemet den 22 maj 1875. Detta system började derstädes tillämpas jemte det äldre från den 1 juli 1879 och blef uteslutande gällande från den 1 juli 1882. I Finland infördes systemet genom förordning den 16 juli 1886, hvilken trädde i kraft från och med den 1 januari 1887 och gäller jemte äldre författningar om mått och vigt till den 1

januari 1892, efter hvilken tid det metriska systemet skall uteslutande användas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 27 april 1888.

På utskottets vägnar:

G. THESTRUP.

Stockholm, John Björkmans Tr., 1888,

N:o 33.

Ank. till Riksd. kansli den 27 April 1888 kl. 3 e. m.

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 11, i ärende angående väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande för Riksdagen af förslag till sammanslagning af post- och telegrafverken.

Sedan herr *P. Waldenström* från Gefle uti en till utskottet hänvisad motion (n:o 169) — med åberopande i afseende å motivering af en utaf herr Cl. Adelsköld vid innevarande riksdag inom Första Kammaren väckt motion n:o 37 — föreslagit, att Riksdagen behagade besluta i underdånig skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t till nästa riksdag inkomma med proposition om sammanslagning af post- och telegrafverken; samt utskottet i utlåtande n:o 3 hemstält, att Andra Kammaren ville, i anledning af berörda motion, besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, så fort ske kan, låta utarbeta och Riksdagen föreläggas förslag till post- och telegrafverkens förenande under en gemensam styrelse, så har Andra Kammaren vid föredragning af detta utlåtande den 17 sistlidne mars till utskottet återförvisat ärendet för förnyad behandling; hvarefter kammaren den 20 i samma månad, efter föredragning af Första Kammarens protokollsutdrag, n:r 138, innefattande delgifning af sistnämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 4, i anledning af herr Adelskölds ofvanberörda motion, hänvisat äfven detta ärende till behandling af utskottet.

Efter tagen kännedom om hvad i Andra Kammaren yttrats vid behandlingen af utskottets omförmälda utlåtande n:o 3, har utskottet trott sig finna, att skälen till kammarens beslut om återremiss voro hufvudsakligen tvenne, nemligen dels önskvärdheten deraf att frågan af kammaren slutligen afgjordes först sedan sig visat, huruvida Kongl. Maj:ts till innevarande riksdag aflåtna proposition, angående skatt å vissa enskilda telefonanläggningar, blefve på något sätt af Riksdagen bifallen, och dels den omständighet att, ehuru den af Första Kammarens tillfälliga utskott i ofvanberörda utlåtande n:o 4 gjorda hemställan, som blifvit af Första Kammaren godkänd, ord för ord öfverensstämmer med den hemställan, som upptagits i det återremitterade utlåtandet, det likväl borde tillses att skiljaktighet ej förefunnes i respektive motiveringar.

Då Riksdagen den 7 innevarande april genom omröstning, anstäld jemlikt 65 § riksdagsordningen, med 213 röster emot 121 beslutat att icke bifalla Kongl. Maj:ts nyssnämnda proposition, torde utskottet här kunna öfvergå till en redogörelse för den af Första Kammarens tillfälliga utskott begagnade motivering. I denna omnämnas först Riksdagens tre föregående skrifvelser till Kongl. Maj:t angående sammanslagning af post- och telegrafverken, Kongl. Maj:ts beslut i anledning af dessa skrifvelser och de åtgärder, som af Kongl. Maj:t vidtagits för att bereda och underlätta de båda verkens förening. Det återremitterade betänkandet innehåller detsamma, ehuru deri en mera utförlig redogörelse lemnats särskildt beträffande Riksdagens skrifvelse af den 12 maj 1880 och de öfver samma skrifvelse af post- och telegrafstyrelserna afgifna yttranden. I Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande framhålles vidare — såsom ock skett i det återremitterade betänkandet — att det af Riksdagen uttalade antagande, att, så länge öfverstyrelsen för post- och telegrafverken icke vore gemensam, en mera omfattande förening af post- och telegrafanstalter svårligen skulle varda åvägabragt, blifvit till fullo bekräftadt af erfarenheten. Slutligen yttras i Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande följande:

»Af telegrafstyrelsens underdåniga berättelse om telegrafväsendet för år 1886 inhemtas, att på grund af minskad telegrafkorrespondens efter enskilda telefonförbindelsers tillkomst äfvensom i följd af andra omständigheter tio telegrafstationer under året indragits samt att endast å två af dessa i stället inrättats telefonstationer. Att dylika indragningar, i händelse post- och telegrafverken fortfarande förblifva åtskilda, äfven framdeles komma att ega rum, i mån som telefonen

erhåller en allt vidsträcktare användning, vinner stöd deraf, att, enligt hvad af det vid Kongl. Maj:ts nådiga proposition till innevarande riksdag angående statsverkets tillstånd och behof fogade statsrådsprotokoll öfver finansärenden af den 12 sistlidne januari inhemtas, förslag framstälts dels derom att telegrafstationen i Vadstena, vid hvilken inkomsterna under de senare åren och synnerligast efter det nämnda stad erhållit telefonförbindelse med angränsande städer i betydande grad nedgått, skulle nedflyttas från andra till tredje klassen med inskränkt dagstjenst och med endast en telegrafist såsom föreståndare, dels ock derom att till följd af förestående indragning af telegrafstationer å orter, der efter telefonförbindelsers inrättande och deraf orsakad nedgång i telegrafinkomsterna telegrafstation ansetts icke vidare böra bibehållas, fyra telegrafistbefattningar skulle indragas. Af åberopade statsrådsprotokoll finner man i öfrigt, att telegrafverkets inkomster, hvilka enligt rikshufvudböckerna under åren 1883—1886 icke varit tillräckliga att betäcka dess utgifter, äfven för år 1889 antagas komma att understiga utgifterna.»

»Dessa af utskottet nu omnämnda sakförhållanden innebära från utskottets sida icke något klander mot telegrafstyrelsen; tvärt om lärer den omtanke för det allmänna, som varit bestämmande för styrelsen icke allenast vid utgifvande af ofvannämnda förslag utan äfven i fråga om dess åtgöranden, hvad angår anläggning för telegrafverkets räkning af telefonlinier böra erkännas; men utskottet anser sig böra framhålla vigten för den allmänna rörelsen af att icke någon ort utan i högsta nödfall beröfvas det kommunikationsmedel, som telegrafen eller telefonen erbjuder, och då förvaltningskostnaderna vid mindre telegraf- eller telefonstationer kunna i icke obetydlig mån minskas, om de förenas med postanstalterna, följer deraf att vid en sådan förening flere telegraf- eller telefonstationer kunna utan det allmännas betungande, men till fördel för näringslifvet, bibehållas eller inrättas, än om de skola bestå såsom sjelfständiga. Denna omständighet torde ock hafva utgjort en af de främsta anledningarna till att post- och telegrafväsendet äro förenade i de flesta europeiska länder, hvilken förening i Frankrike haft till följd, att antalet af gemensamma post- och telegrafstationer, hvilket år 1877 utgjorde 1,047, efter den år 1878 verkstälda föreningen ökats, så att år 1886 derstädes funnos 4,813 dylika anstalter, och hvad Tyskland angår, der ledningen af post- och telegrafväsendet genom en kejserlig förordning af år 1875 anförtrotts åt generalpostmästaren, enligt en tysk författare medfört det resultat, att det förr ständigt förekommande deficit i telegrafförvaltningen upp-

hört, på samma gång som afsevärda fördelar beredts den korresponderande allmänheten.»

»Vidkommande slutligen frågan, huruvida och i hvad mån de vid postanstalterna förekommande postsparbanksgöromålen må utgöra hinder för förening af post- och telegrafanstalt, lärer, med hänsyn till den omfattning postsparbanken erhållit sedan dess inrättande, kunna antagas, att ifrågavarande göromål i allmänhet icke för närvarande äro af den betydenhet, att de böra utgöra hinder för en sådan förening, der densamma eljest skulle kunna ifrågakomma.»

Hvad Första Kammarens utskott sålunda anfört är icke blott icke stridande emot något, som i det återremitterade betänkandet blifvit framhållet, utan kompletterar fastmera detsamma. Och då utskottet redan förut förklarat sig gilla och fortfarande gillar de åsigter, som i Första Kammarens utskotts utlåtande sålunda blifvit uttryckta, samt sistnämnda utskotts af Första Kammaren godkända hemställan — nemligen att Riksdagen måtte i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, så fort ske kan, låta utarbeta och Riksdagen föreläggas förslag till post- och telegrafverkens förenande under en gemensam styrelse — befinnes, såsom här ofvan påpekats, vara ordagrannt lika lydande med den hemställan, som i det återremitterade betänkandet förekommer, anser sig utskottet nu böra hemställa,

att Andra Kammaren behagade instämma i Första Kammarens beslut.

Stockholm den 27 april 1888.

På utskottets vägnar:

LUDV. ESSÉN.

Stockholm, tryckt hos *K. L. Beckman*, 1888.

N:o 34.

Ank. till Riksd. kansli den 30 april 1888, kl. 3 e. m.

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om undersökning af svenska sjöfartsnäringens tillstånd och framläggande af förslag till nämnda närings understöd.

Till utskottet har hänvisats en den 4 i denna månad inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 178, deri herr A. Brodin hemstält, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t behagade genom sakkunnige män låta undersöka den svenska sjöfartsnäringens tillstånd samt den verkan införande af tullar å materialier, maskiner och utredningspersedlar för fartygsbyggnad samt fartyg kunna antagas utöfva på rederirörelsen och skeppsbyggerihandteringen samt att i sammandrag dermed inkomma till Riksdagen med de förslag till nämnda näringars understöd, hvilka af sagda undersökning och utredning kunna blifva en följd.

Motionären har till stöd för detta yrkande anfört följande:

»I Bevillningsutskottets betänkande n:o 1 under innevarande års riksdag säges, att »utskottet ansett frågan om ett allmännare införande af skyddstullar stå eller falla med frågan om införande af tull å spanmål.»

Då nu tullar på spanmål blifvit antagne, är att förutse att utskottet äfven kommer att föreslå tullar å industrialster, i den välvilliga afsigt att uppmuntra och skydda den inhemska tillverkningen. Medan en

del industrier möjligen kunna, genom skyddstullars införande, beredas någon tillfällig fördel, finnas deremot andra industrier, som icke kunna tillföras något skydd eller några fördelar deraf, utan komma skyddstullar för dylika industrier att verka ruinerande och dödande, så vida ej åt dem beviljas lättnader och understöd, som förtaga tullarnes skadliga inverkan.

Bland tullar, som antagligen äro att förvänta och otvifvelaktigt komma att verka dödande på den industri, som de äro afsedda att skydda, äro sådana å materialier, maskiner och inventarier för fartygsbyggnad samt tull å fartyg. Då antagligen detta påstående för många förefaller ofattligt, så ber jag att i korthet få utveckla skälen härför.

Skeppsrederirörelsen sönderfaller i tvenne väsentligt skilda delar, nemligen:

1:o) den inhemska kustfarten,

2:o) den större rederirörelsen, som har till uppgift att besörja trafiken med utlandet och hufvudsakligast emellan utländska hamnar, samt hvilken konkurrerar med alla nationers fartyg.

Hvad den inhemska kustfarten beträffar, så borde, teoretiskt sedt, tullar å fartyg och materialier till dessa senare verka skyddande för våra inhemska verkstäder, men i praktiken torde dylika tullar endast hafva till följd fartygens fördyrande. Den inhemska tillverkningen af dylika fartyg står nemligen mycket högt och kan med heder uthärda jemförelse med andra länders tillverkning af samma slags fartyg. Följden häraf är ock, att knappast några för kustfarten använda fartyg äro byggda utomlands, och då detta i några enstaka fall skett, hafva andra omständigheter dertill föranledt. Dessa fartyg, som äro af lättare byggnadssätt, äro äfven, snart sagdt, uteslutande byggda af svenskt materiel. Detta förhållande torde äfven sannolikt fortfara framdeles, då det behöfliga jern- eller stålmaterielet ingår i mindre procent af hela kostnaden i fartyg för kustfarten, hvarförutom allmänna åsigten fordrar svensk materiel i dessa fartyg. Den inhemska konkurrensen är, hvad kustfartygstillverkningen beträffar, äfven mycket stor, emedan verkstäder, som till hufvudverksamhet hafva reparationer, mången gång åtaga sig byggandet af dylika fartyg, icke för förtjensten på arbetet i fråga, utan hufvudsakligen för att kunna bereda sysselsättning åt sina fasta arbetare under de mellantider, då mera lönande reparationsarbeten saknas.

Hvad den större rederirörelsen vidkommer, så är det en känd sak, att den under senast förflutna 10 år varit i många fall förlustbringande. Detta förhållande, förorsakadt af flera omständigheter, så-

som öfverproduktionen af fartyg, konkurrens mellan segel- och ångfartyg samt ångmaskinsförbättringar, fortfar visserligen ännu, ehuru dock förhoppning till någon förbättring härutinnan synes förefinnas. Hufvudvilkoret för att svenska rederier fortfarande som hittills skola kunna uppträda och konkurrera med andra nationer i den utländska fraktfarten är, att de kunna arbeta under samma förhållanden. Sålunda är nödvändigt, att de svenska fartygen äro lika fördelaktiga och billiga som andra nationers fartyg, hvarförutom de pålagor, som skola åligga de svenska fartygen att betala, icke få vara mera betungande, än hvad andra länder bestämt för sina fartyg. Om nu t. ex. 10 procent tull skulle påläggas fartyg, och motsvarande tullar åsättas materialier och inventarier — allt för att gynna de svenska verkstäder, som bygga fartyg — så skulle antagligen följden blifva raka motsatsen emot hvad dermed afsågs, för så vidt icke andra bestämmelser upphäfde den skadliga inverkan, som tullen medförde. Den svenske redare, som under dessa förhållanden skulle börja ett nytt rederiföretag genom att bygga fartyg vid svenska verkstäder, finge naturligen betala så mycket högre pris, än fartygen gälde t. ex. i England, som tullen eller 10 procent. Han skulle då börja sitt företag med 10 procent dyrare fartyg än de engelska, med hvilka han skulle konkurrera; men icke allenast dessa 10 procent hade han att taga i beräkning, utan äfven ränta och assurans, hvilken senare ej kan beräknas lägre än 7 à 8 procent. Då räntan dessutom alltid är högre i Sverige än i England, skulle han således börja denna sin verksamhet under ytterst dåliga förutsättningar. Kan någon antaga, att en redare, som förstår den handtering, han ämnade drifva, skulle under dessa förhållanden gifva sig in i en dylik affär? Visst icke! Han måste, om än aldrig så intresserad af sin handtering, underlåta att egna sig åt ett sådant företag, för så vidt icke staten lemnade restitution, motsvarande tullen, eller annat vederlag, som upphäfde tullens hindrande inverkan för affärens bedrifvande. Sålunda torde tullen å fartyg endast verka derhän, att skeppsredare måste upphöra med nya fartygsbeställningar, och blifva verkstäderna således utan någon fördel af tullen. Att tullar å materialier, maskiner och inventarier till fartygsbyggnad samt å fartyg verka såsom nu påpekats, vittnar erfarenheten från andra länder, der detta system genomförts. Sålunda var Nordamerikas handelsflotta, innan tullskyddssystemet infördes, näst Englands den största i verlden, men har numera den amerikanska flaggan snart sagdt försvunnit från den allmänna fraktmarknaden och förefinnes endast i den inhemska kustfarten samt i fraktfart emellan Amerika och Vestindien. För att nu upphjelpa den amerikanska utri-

kes sjöfarten lär förslag vara å bane att bevilja de fartyg, som sysselsätta sig dermed, en premie af 30 cents per ton för hvarje inseglade 1,000 mil. Förutom andra lättnader för sjöfarten, är i Frankrike, enligt lag af den 29 januari 1881, »för utjemnande af de pålagor, hvilka genom tulltaxan drabba skeppsbyggare», följande ersättningar beviljade, nemligen:

för jern- och stålfartyg .... 60 francs per ton brutto,
» träfartyg af 200 tons och deröfver .... 20 » » »
» » af mindre än 200 tons .... 10 » » »
» komposite-fartyg .... 40 » » »

för ombord å fartyg anbragta maskiner, motorer, pannor m. m.: 12 francs per 100 kilogram, hvarförutom vid ombyte af ångpannor godtgöres 8 francs per 100 kilogram af pannornas vigt.

Dessutom äro, enligt samma lag, fartyg, byggda i Frankrike, under en tid af 10 år tillförsäkrade premie, för hvarje tillryggalagda 1,000 mil, af 1 franc 50 centimes per ton netto, hvilka premier årligen minskas med:

0,075 francs för träfartyg och komposite-fartyg, samt
0,05 » » fartyg af jern.

För fartyg byggda utomlands utgår denna premie med hälften.

I Italien äro, enligt lag af den 6 december 1885, följande premier faststälda under 10 års tid, nemligen:

byggnadsersättning för ång- och segelfartyg af jern eller stål 60 lire (1 lira = 72 öre),

för segelfartyg af trä 15 lire, och

för mindre fartyg af jern och stål 30 lire, allt per rymd-bruttoton.

För ångmaskiner är ersättningen dessutom 10 lire per hästkraft och för ångpannorna 6 lire per 100 pund.

Förutom dessa ersättningar för nya fartyg beviljas der följande premier för fartyg i längre utländsk fart: för fartyg, som ankomma till Italien med kollast, 1 lira för hvarje ton kol samt 0,65 lira för hvarje rymd-nettoton af inhemska segel- eller ångfartyg tillryggalagda 1,000-tal mil.

Dessutom innehåller nämnda lag andra lättnader för fartygen.

I Tyskland har staten, sedan tullskyddssystemet infördes, uppmuntrat sjöfartshandteringen genom högst betydliga subsidier till stora ångfartygsbolag, hvarigenom nya reguliera ångbåtslinier uppstått.

Häraf framgår tydligt, att de länder, som genomfört tullskyddssystemet, nödgats lemna sjöfarten betydligt understöd, för att icke sjöfartshandteringen på grund af tullarne skulle tillintetgöras.

Då sjöfartshandteringen, med hänsyn till Sveriges långa kuster, dess befolknings framstående duglighet såsom sjömän, det inom landet befintliga råmaterial för fartygsbyggnad m. m., måste företrädesvis anses för en af landets hufvudnäringar, synes det vara nödvändigt, att en noggrann utredning af sakkunnige företages för att undersöka och föreslå, hvilka lättnader eller understöd, som böra komma denna näring till del, äfvensom att utreda, hvad verkan ett genomfördt tullskyddssystem må medföra.

Det torde ej kunna påvisas någon industri, som så skulle höja landets välmåga och lemna tusentals arbetare sysselsättning samt derigenom inskränka utvandringen, som sjöfartsindustrien och den dermed sammanhängande skeppsbyggerihandteringen, så vida staten, i likhet med andra länder, lemnade densamma något understöd. Inom Sverige tillverkas alla materialier, nödvändiga för fartygsbyggnad, såsom stål och jern m. m., af bästa qvalitet. Verkstäder och kunnige ingeniörer finnas äfven, så att, om staten lemnade ersättning för blifvande tullar på fartyg samt förmedlade billigt förlagskapital, hvarigenom denna industri kunde drifvas lika rationelt som i England, funnes alla förutsättningar för att tillverkningen af fartyg, byggda af svenskt stål, skulle så uppblomstra, att en stor del af den svenska jern- och stålindustriens tillverkningar kunde förädlas till fartyg och i sådan form exporteras till utlandet. Då i betraktande tages, hvilken stor procent af ett fartygs byggnadskostnad utgår i arbetslöner, så torde lätt inses, att ett upphjelpande af denna industri skulle kunna sysselsätta många tusen arbetare, hvilket naturligtvis skulle återverka på öfriga industrier och näringar.

Då under denna riksdag väckta motioner om lindring för sjöfartsnäringen ej ansetts kunna bifallas i brist på nödig utredning, så framgår äfven deraf nödvändigheten af att en sådan sakrik utredning af sjöfartsnäringens tillstånd och behof företages.»

Att sjöfartsnäringen i vårt land under de senare åren varit stadd i tillbakagående torde ej kunna bestridas och har äfven af utskottet vid dess behandling af åtskilliga andra i sammanhang med denna näring stående frågor blifvit vitsordadt. Sålunda hade utskottet af kongl. kommerskollegii officiella berättelser inhemtat:

att Sveriges handelsflotta, hvilken år 1882 till antalet utgjorde 4,141 fartyg med en drägtighet af 527,456 ton, vid 1886 års slut nedgått till 3,930 fartyg om 500,395 ton och från år 1885 minskats med 32 fartyg och 16,666 ton;

att de för svenska fartyg i utrikes sjöfart influtne bruttofrakter, hvilka år 1882 utgjort 36,842,086 kronor, år 1886 nedgått till 27,611,327 kronor;

att sammanlagda drägtigheten af de år 1886 med last till Sverige ankomna och derifrån afgångna fartyg utgjort 5,489,565, eller 176,844 ton mindre än de under föregående år med last till riket ankomna och derifrån afgångna fartygs drägtighet;

att af svenska handelsflottans fartyg under år 1886 till utrikes sjöfart varit använda tillsammans 1,839 fartyg om 406,063 ton, eller 101 fartyg mindre än under 1885, och att vid jemförelse med förhållandet sistnämnda år drägtigheten af de i sådan fart använda fartyg år 1886 minskats med 26,868 ton; samt

att de för in- och utgående fartyg år 1886 erlagda lastpenningar utgjort 415,034 kronor mot 607,169 kronor år 1885.

Beträffande förhållandet med sjöfartsnäringen har den år 1886 tillsatta ekonomiska komité ej i vidsträcktare mån gjort densamma till föremål för sin undersökning, än att komitén *dels* (sid.83 i senare delen af betänkandet) anfört följande:

»Af våra näringsgrenar återstår ännu onämnd sjöfarten. Ej heller i fråga om denna äro de uppgifter, som föreligga, af glädjande natur. Under det årtionde, som förflutit från 1875 till 1885, hafva den civiliserade verldens samtliga handelsflottor ökat sitt tontal med ej mindre än 52 procent; för vårt eget land utgör motsvarande siffra för samma tid endast 10 procent. Emellertid: en viss ökning förspörjes äfven här; kapital äro äfven här nedlagda, men med utbytet råder ett bedröfligt förhållande. Bruttofrakten, som utgjorde i frakt mellan Sverige och utlandet år 1876 nära 20 millioner kronor, nedsjönk år 1885 till mindre än 17 millioner, och för farten mellan utrikes orter är minskningen till och med från 18,8 millioner kronor år 1877 till endast 12 millioner kronor år 1885. Men en nedsättning af bruttoinkomsten med en fjerdedel à en tredjedel eller mera torde väl i ett stort antal fall vara tillräcklig att alldeles förinta nettoutbytet. Sveriges sjöfart arbetar således jemväl under förhållanden, som äro egnade att ingifva stora bekymmer»;

dels ock (sid. 102 i samma betänkande) bland de förhållanden, hvilka angifvits såsom grundläggande eller bidragande till det allmänt öfverklagade ekonomiska betrycket, upptagit för sjöfarten särskildt med segelfartyg dessas nästan fullständiga utträngande af ångfartygen, så att de till stor del måst uppläggas, hvilket i samma mån medfört stort betryck för rederierna och skeppsbyggerierna; men för ångfartygen

konkurrensen med de större utländska ångarne, som under närvarande i allmänhet tryckta förhållanden lemnade billigare befraktning.

Då motionären, enligt utskottets förmenande, icke anfört giltiga skäl för sin åsigt, att staten bör lemna understöd åt dem, som idka skeppsbyggeri och sjöfart, får utskottet hemställa,

att herr A. Brodins ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 30 april 1888.

På utskottets vägnar:

G. THESTRUP.

Reservation

af herrar *Thestrup*, *Werner* och *C. Johansson.*

STOCKHOLM, TRYCKT HOS K. L. BECKMAN, 1888.

N:o 35.

Ank. till Riksd. kansli den 3 maj 1888, kl. 2 e. m.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion om aflåtande af skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t behagade låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till inrättande af en styrelse för förvaltningen af ärenden rörande jordbruket och dess binäringar.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion har herr *G. F. Östberg* föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t behagade låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till inrättande af en styrelse för förvaltningen af ärenden rörande jordbruket och dess binäringar.

Till stöd för detta förslag har motionären anfört: att, enär det af flere anledningar icke kunde ifrågasättas, att jordbruksärendena skulle förläggas till en administrativ byrå under civildepartementet, det syntes lämpligast, att en särskild landtbruksstyrelse anordnades, ungefär såsom i Norge vore händelsen. Det hade visserligen ifrågasatts, att en byrå för ifrågavarande ärenden skulle kunna förläggas till domänstyrel-

sen, men då kostnaden i sådant fall icke kunde blifva väsentligt lägre, och svårighet dessutom torde möta för chefen i detta embetsverk att utom de tidsödande göromål, som nu ålåge honom, jemväl egna tillräcklig uppmärksamhet åt de vigtiga angelägenheter, som ytterligare skulle komma att tillhöra hans verksamhet, syntes det vara lämpligare, att en fristående styrelse för landtbruksärendena upprättades;

att den föreslagna styrelsen skulle från landtbruksakademiens förvaltningskomité öfvertaga tillsynen och kontrollen öfver landtbruksinstituten, landtbruksskolorna, de kemiska stationerna, mejeristationerna, frökontrollanstalterna, landtbruksingeniörerna och stipendiaterna, undervisarne i boskapsskötsel, mejerihushållningen samt ullkultur och schäferiskötsel, entomologer, mejeriagenter, undervisare i husslöjd, fiskeriintendenten med assistenter, undervisaren i fiskodling och fiskeriagenterna i London och Berlin, hvarförutom styrelsen borde kunna ombesörja den förberedande granskningen af ansökningar om odlingslån, hvilken för närvarande sker genom en extra byråingeniör i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, äfvensom tillhandagå domänstyrelsen med afgifvande af utlåtanden i tekniska frågor; samt

att under den föreslagna styrelsen borde förläggas samtliga fiskeriärenden, hvarom den för uppgörande af förslag till ordnande af denna för vårt land vigtiga angelägenhet tillsatta komité under den 3 mars 1883 afgifvit yttrande, hvari föreslås upprättande af en fristående fiskeristyrelse, som borde öfvertaga alla de ärenden rörande fiskeriväsendet, som för närvarande behandlas af kommerskollegium och landtbruksakademiens förvaltningskomité.

Beträffande den ifrågasatta landtbruksstyrelsens organisation, tjenstepersonal och aflöningsförmåner yttrar motionären: I spetsen för styrelsen måste sättas en direktör — landtbruksdirektör — med beslutanderätt i alla frågor. Under honom synas erfordras trenne tekniskt bildade tjenstemän för att bereda ärendena och biträda vid inspektioner. En af desse borde handlägga frågor rörande landtbruksläroverken, boskapsskötseln, mejerihushållningen, frökontrollen och kemiska stationerna — med titeln byråingeniör. En annan skulle handlägga ärenden rörande landtbruksingeniörerna samt husslöjden äfvensom bereda ansökningarna om odlingslån och ifrågakommande utlåtanden till domänstyrelsen — äfven med titeln byråingeniör. En tredje skulle handlägga fiskeriärenden och borde öfvertaga den nuvarande fiskeriintendentens göromål, hvarefter denna befattning kunde indragas; denne tjensteman kunde erhålla titeln fiskeriinspektör. Dessutom erfordrades en sekreterare för expeditionen och registratorsgöromålen.

I öfverensstämmelse härmed föreslås följande stat:

1 landtbruksdirektör	kronor	7,000: —
2 byråingeniörer	»	8,000: —
1 fiskeriinspektör	»	4,000: —
1 sekreterare	»	3,000: —
Extra biträde och expenser	»	5,000: —
	kronor	27,000: —.

Å andra sidan skulle åtskilliga nu utgående anslag kunna indragas. Till landtbruksakademien utgår för närvararande af statsmedel:

aflöning åt 6 föredragande	kronor	2,100: —
» sekreteraren	»	4,000: —
» kamrerare, notarie och kanslist	»	4,250: —
» vaktbetjening	»	100: —
	kronor	10,450: —.

Hela detta belopp lärer kunna indragas, ty då akademien är i tillfälle att af egna medel betala

till direktören	kronor	600: —
» sekreteraren	»	1,000: —
» föredragandena	»	3,150: —
» bibliotekarien	»	300: —
» notarien	»	300: —
» ombudsmannen	»	400: —
» vaktmästaren	»	750: —
och » expenser	»	2,800: —
	kronor	9,300: —,

så såste denna summa anses tillräcklig för att, efter omorganisation af landtbruksakademiens administration, bestrida de arfvoden och expenser, som framdeles blefve behöfliga.

År 1858 beviljades anslag till experiment vid experimentalfältets jordegendom och till aflöning åt en inspektor, hvilka anslag nu utgöra respektive 3,000 och 2,800 kronor. Då år 1874 anstälts en agrikulturkemist och en assistent åt honom och år 1885 en växtfysiolog, och sedan jordegendomen numera hufvudsakligen användes till en handelsträdgård, synas dessa anslag kunna indragas, hvaremot agrikulturkemisten och i synnerhet växtfysiologen behöfva ökade anslag till biträden och omkostnader. Om dessa behof beräknas till 3,000

kronor, skulle här en besparing kunna göras af 2,800 kronor. Vidare skulle indragas arfvodet till den extra byråingeniören i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, 3,000 kronor, och aflöningen till fiskeriintendenten, 4,000 kronor.

De sålunda ifrågasatta besparingarna uppgå tillsammans till 20,250 kronor. Då kostnaden för den nya styrelsen beräknats till 27,000 kronor, skulle alltså den ökade kostnaden utgöra inalles 6,750 kronor, oberäknadt hyra för embetsverket.

Att Riksdagen nu skulle finnas benägen att till Kongl. Maj:t aflåta en skrifvelse i det af motionären angifna syftet, vågar utskottet betvifla af det skäl, att, ehuru Riksdagen nyligen afslagit Kongl. Maj:ts proposition om inrättande af ett särskildt departement för jordbruket, industrien och handeln, Riksdagen likväl icke derför förnekat nödvändigheten af att plats vid Konungens rådsbord beredes en målsman för dessa näringar. Om man också icke vill förneka, att de myndigheter, åt hvilka förvaltningen af dessa angelägenheter för närvarande är anförtrodd, nemligen landtbruksakademiens förvaltningskomité och kommerskollegium, icke äro för sina uppgifter lämpligt organiserade, så synes å andra sidan den form, motionären vill gifva åt förvaltningen af dessa ärenden, icke erbjuda tillräcklig trygghet för att de fördelar derigenom vinnas, hvilka motionären med sitt skrifvelseförslag åsyftar. Såsom en brist uti förslaget anser sig utskottet böra påpeka, att det framlagda skrifvelseförslaget endast afser jordbruket och dess binäringar, ehuru motionären medgifver, att ett lika berättigadt behof af en förändring i förvaltningen af ärenden rörande industri och handel jemväl förefinnes och sålunda icke bort i förslaget förbigås, helst dessa näringars sammanslagning under en gemensam förvaltning vunnit af både Konung och Riksdag ett erkännande, som icke rubbades af den i Riksdagens båda kamrar förda diskussionen angående inrättande af ett särskildt departement för dessa näringar, ett förslag, som af helt andra skäl icke tillvann sig Riksdagens bifall, men torde icke desto mindre snart komma att i någon förändrad form framläggas för Riksdagen. För öfrigt torde här böra anmärkas, att Riksdagen, som bland andra skäl för en framställning till Kongl. Maj:t om inrättande af ett särskildt departement för jordbruk, handel och industri framhållit nödvändigheten af att åt det utaf de mest olikartade göromål tungt belastade civildepartementet bereda någon lättnad, nu skulle, genom att biträda motionärens förslag angående inrättandet af en styrelse för förvaltningen af ärenden rörande jordbruket och dess binäringar, hvilket beslut utan tvifvel skall påkalla bildandet af dylika för-

valtande embetsverk äfven för handeln och industrien, alla sorterande under nyssnämnda departement, förklara sig beredvillig att inslå på en väg, som går i alldeles motsatt rigtning mot den, som förut förordats såsom önskvärd.

Med anledning af det nu anförda anser sig utskottet böra hemställa,

att herr G. F. Östbergs förevarande motion icke må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 3 maj 1888.

På utskottets vägnar:

CARL AUG. ANDERSSON.

STOCKHOLM, TRYCKT HOS K. L. BECKMAN, 1888.

N:o 36.

Ank. till Riksd. kansli den 5 maj 1888, kl. 12 midd.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om tillägg till 22 § i jagtstadgan den 21 oktober 1864.

I motion, n:o 185, har herr *F. G. Sandwall* föreslagit, det Riksdagen ville besluta att i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes förordna om ett tillägg till 22 § i gällande nådiga jagtstadga af innehåll, att vildt, som mot stadgandet i 16 § 4 mom. samma lag blifvit med finare giller eller snaror fångadt, skall, hvar helst det anträffas, vara förverkadt.

Till stöd för sitt förslag anför motionären bland annat: »Det är godt och väl att en förbättrad jagtvård söker verka för vildnadens skyddande, men under det denna våd ostridigt vunnit utveckling, har å andra sidan från det håll, som har intresse i att uppträda fiendtligt mot sådan på rationella grunder utvecklad omvårdnad, ett stillestående ingalunda egt rum. Att icke tala derom huru antalet af jägare eller rättare med skjutvapen sysslande personer vuxit och alltjemt växer i högst betydlig grad, till men för bevarandet och ökandet af vildnadens stam, har också konsten att med giller eller snara lättvindigt förskaffa sig byte vunnit i utveckling och uppnått en grad af fullkomning, som vore värd ett bättre mål. På långa sträckor ledas foglarne medelst tillhjelp af afstängningar in mot

de utsätta gillren och snarorna, och detta fångstsätt har dertill särskildt i vissa trakter af mellersta och södra Sverige blifvit så allmänt, att snart sagdt hvarenda torparepojke är en utlärd virtuos i konsten att till skogsfogelns förderf använda detsamma. Hvad än må sägas af dem, hvilka icke äro i ämnet mera kunniga eller erfarne, *är* förhållandet sådant, att t. ex. i Jönköping af den der under höst och vinter salubjudna orrfogeln minst 80 procent blifvit infångad medelst snarande. Påståendet härutinnan är grundadt på tillräckligt många direkta iakttagelser för att kunna anses fullt säkert. Detsamma kan af hvem som helst konstateras, lika som upplysning derom kan lemnas af hvarje ärlig återförsäljare af fogel. Jag har hört sådana uppgifva, att det långa tider äfven vid betydlig tillförsel är rent af sällsynt att få se en skogsfogel, som icke erhållits medelst snarande.»

I jagtstadgans § 16 mom. 4, sådant detta lagrum lyder genom kongl. kungörelsen den 5 juni 1885, finnes föreskrifvet: »att finare giller eller snaror icke må för fångande af vildt begagnas utom Kopparbergs, Jemtlands, Vesternorrlands, Vesterbottens och Norrbottens län och icke heller der under de tider hare, tjäder, orre, hjerpe samt dal- och fjellripa äro fridlysta.» Öfverträdaren häraf straffas med böter från fem till etthundra kronor.

Motionärens påstående, att minst 80 procent af den i Jönköping under höst och vinter till salu hållna orrfogeln blifvit infångad medelst snarande, vågar ej utskottet bestrida, men om denna fogel är fångad i något af de ofvannämnda fem länen och under tillåten tid, är ju derom intet att säga. Så länge det är tillåtet att på vissa platser inom landet medelst snara fånga fogel och icke förbjudet att hvar som helst försälja densamma, skulle ett tillägg, som det af motionären föreslagna, enligt utskottets mening, vara alldeles gagnlöst, eller åtminstone ytterst svårt att i den praktiska tillämpningen göra verksamt. I hvarje särskildt fall skulle nemligen erfordras utredning och bevisning, huru vida villebrådet vore fångadt i de län, der fångst med giller eller snara är tillåten, eller i något annat län, och en sådan bevisning skulle i de flesta fall vara svår att åvägabringa.

Flera skäl skulle kunna anföras för afslag, men då utskottet anser det sagda vara nog, hemställer utskottet,

att motionen icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 4 maj 1888.

På utskottets vägnar:

CARL AUG. ANDERSSON.

Stockholm, John Björkmans Tr., 1888.

N:o 37.

Ank. till Riksd. kansli den 8 maj 1888, kl. 2 e. m.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 11, i anledning af väckt förslag om åtgärder för ett bättre handhafvande af offentliga arkiv.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 182, har friherre *C. Carlson Bonde* erinrat, att vid sistlidna års riksdag numera herr statsrådet Bergström framstält förslag, att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t göra framställning om åtgärders vidtagande i syfte att högsta vården om rikets alla offentliga arkiv må uppdragas åt riksarkivet eller ecklesiastikdepartementet såsom central myndighet, men att detta förslag i anseende till riksdagens upplösning ej ledde till något resultat.

Då motionären för sin del anser, att något snart bör vidtagas, på det att de många inom landet spridda arkiven måtte blifva på lämpligt sätt vårdade och handhafda, men icke finner lämpligt att närmare angifva den väg, hvarpå det åsyftade målet skulle kunna ernås, föreslår han,

»att Riksdagen behagade hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka åtgärder böra vidtagas för att vinna ett bättre handhafvande af på spridda håll förvarade offentliga arkiv.»

Den angelägenhet, som utgör ämnet för ifrågavarande motion, har under senare tider vid flera tillfällen varit föremål för Kongl. Maj:ts uppmärksamhet. Sedan 1867 års Riksdag med anledning af justitie-

ombudsmannens framställning anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka åtgärder må finnas lämpliga till bevarande af underdomstolarnes arkiv, förordnade Kongl. Maj:t den 28 september 1869, att alla i häradsrätternas arkiv befintliga domböcker med flere dylika handlingar, äldre än 1736, skulle till riksarkivet öfverlemnas för att der förvaras. Kontroll öfver vården af domstolarnes arkiv utöfvas, såsom bekant, genom justitiekanslern och justitieombudsmannen vid deras inspektionsresor. Det bör äfven anmärkas, att i senare tider nya, lämpliga lokaler för häradsarkivens förvarande på ganska många ställen blifvit anskaffade.

I fråga om kyrkornas arkiv fäste riksarkivarien i sin årsberättelse för år 1879 uppmärksamheten på behofvet att bättre vårda desamma. Sedan domkapitlen och Stockholms stads konsistorium häröfver afgifvit utlåtanden och på af riksarkivarien framstäldt förslag, anbefalde Kongl. Maj:t genom cirkulär den 26 oktober 1883 domkapitlen och Stockholms stads konsistorium att förständiga samtlige kyrkoherdar eller dem, som hafva kyrkornas arkiv under sin vård, att å desamma hafva noggrann tillsyn och öfver de till dem hörande böcker och handlingar upprätta förteckning i tvenne exemplar enligt bilagdt formulär, att till vederbörande domkapitel eller Stockholms stads konsistorium inberätta, om arkivhandlingarna i följd af fukt eller annan orsak redan tagit skada eller hotas deraf, egande domkapitel och bemälda konsistorium att, om förvaringsrummen befinnas olämpliga eller icke kunna i lämpligt skick försättas, med anledning deraf göra den framställning, hvartill omständigheterna kunna föranleda, och att före den 1 december 1884 till vederbörande domkapitel eller Stockholms stads konsistorium insända det ena exemplaret af den föreskrifna förteckningen för att genom dess försorg aflemnas till riksarkivet, skolande det andra exemplaret i kyrkoarkivet förvaras. — Ifrågavarande förteckningar hafva till riksarkivet ankommit, och lära vederbörande biskopar och kontraktsprostar med ledning af dessa förteckningar vid visitationer kontrollera, att arkiven ordentligt vårdas.

Slutligen har Kongl. Maj:t den 5 juni 1885 utfärdat en kungörelse, hvarigenom, på det att icke ur de särskilda arkiven hos embetsverk, domstolar samt andra myndigheter någonting må förskingras, som kan vara af värde för riksarkivets samlingar, förordnas, att nämnda embetsverk, domstolar och myndigheter icke må förstöra eller afhända sig några arkivalier, innan riksarkivarien lemnats tillfälle att i hvarje fall sig yttra om lämpligheten af ifrågavarande utgallring, skolande förslaget derefter underställas Kongl. Maj:ts pröfning.

Af ofvanstående kortfattade meddelanden framgår, att redan åtskilligt är gjordt för vinnande af en bättre vård af de inom landet spridda arkiven, särskildt de vigtigaste bland dem, nemligen domstolarnes och kyrkornas arkiv, och att Kongl. Maj:t under senare tid vid flera tillfällen meddelat bestämmelser i det af motionären afsedda syfte. Det skulle derför kunna synas mindre nödigt, att Riksdagen nu aflåter en skrifvelse till Kongl. Maj:t i ärendet, då Riksdagen icke kan afgifva något förslag eller angifva några synpunkter utöfver dem, som redan blifvit påpekade af riksarkivarien. Då emellertid en noggrannare tillsyn och kontroll öfver vården af ifrågavarande arkiv, än hittills egt rum, otvifvelaktigt bör åstadkommas och synes kunna vinnas utan mera betydande omkostnader, får utskottet, med erinran att Första Kammarens första tillfälliga utskott beslutat tillstyrka bifall till en inom samma kammare väckt, lika lydande motion, för sin del hemställa,

att friherre Bondes ifrågavarande motion måtte bifallas.

Stockholm den 8 maj 1888.

På utskottets vägnar:

G. F. ÖSTBERG.

STOCKHOLM, TRYCKT HOS K. L. BECKMAN, 1888.

Register

öfver Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden vid lagtima riksdagen år 1888.

A.

B.

D.

E.

F.

G.

I.

J.

K.

L.

R.

S.

T.

U.

V.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1888

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 109953148